

วารสาร

การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัย
Research Administrative Network

ISSN (Print): 2630-0443 ISSN (Online): 2630-0451

Journal of Community Development and Life Quality

1. การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนที่พศลัย จังหวัดอุทัยธานี นิกร สุวรรณดี อภิญญา จงพัฒนารุจ บรรณารักษ์ ธรรมศิริ กรชนก นันใจจุ่มปา และ กนกวรรณ ลิ้มวีระประจักษ์.....	1
2. การดำเนินงานแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาส จังหวัดชายแดนภาคใต้ พิสิฐ ไร่เจริญ.....	14
3. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านภาค อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กันทนา ใจสุวรรณ ทรงศักดิ์ ปัญญา สุรินทร มหาวรรณ นพรัตน์ สิทธิโชคธนาภิรักษ์ วิชรี วีระแก้ว และอำภา สมัครพงศ์พันธ์.....	27
4. อิทธิพลของปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านปัจจัยกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และปัจจัย ความสามารถในการบูรณาการความรู้ของวิสาหกิจชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดุซงกี นาคเรือง ขวัญกมล ตอนขวา และ อุดิศักดิ์ สุวิหิต.....	39
5. การจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือน ชุมชนบ้านปรือสูง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ อนงค์รักษ์ ชนะภัย.....	51
6. ความพึงพอใจและองค์ประกอบสำคัญในการให้ทุนจากลูกค้าพันธกิจวิจัย คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล วนิดา แก้วชะอุ่ม.....	63
7. การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าหิน บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา ชัยรัตน์ จุสปาโล.....	73
8. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา ลุ่มน้ำคลองเทพา จังหวัดสงขลา พรเพ็ญ ประกอบกิจ.....	87
9. ผลการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการ ทำงานเป็นทีมของนักศึกษา กัมปนาท คูศิริรัตน์ นุชรัตน์ นุชประยูร และ เสียรธาดา ทรัพย์สินชาติธาดา.....	97
10. การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนจิตวิทยาการให้คำปรึกษา: โครงการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาไทย ตระวิณ ชาลสิริภัทร์ระกุล ชลาวัลย์ แต่ศิลปสาธิต เกียรติศักดิ์ จังเจริญจิตต์กุล บุรชัย อัครทวีบุญ และ จารุวรรณ สกุลคู.....	109
11. การสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช พีระพงศ์ สุจริตพันธ์ และ พีรดาว หมดอำตม์.....	123
12. การพัฒนาสื่อแอนิเมชันด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคณิตศาสตร์: กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเมตดาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กฤตวรรณ ประเสริฐสิทธิ์.....	134
13. การรับรู้ภาวะสุขภาพ พฤติกรรม ต้นทุน และผลตอบแทนของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีกับเกษตรกรอินทรีย์ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัด พะเยา เกรียงไกร หนูเล็ก พจนารถ สุมาลัย อัศจรรย์ ทิตาวงค์ และ น้ำเงิน จันทร์มณี.....	146
14. การประยุกต์ปุ๋ยหมักเพื่อเป็นอาหารเสริมต่อการเพาะเห็ดฟาง: การลดของเสียทางการเกษตรด้วยวิธีการหมักปุ๋ย และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการเพาะ เห็ด นันทิรา สรรณณี ปารณนา เผือกวิไล กมลชนก พานิชการ สิริประภัสสร รัชชัชชัย ศศิธร สายแก้ว ไพศาล เอื้อสินทรัพย์ และ กาญจนา สุรางกา.....	158
15. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต. รามบัว อ. จอมบึง จ. ราชบุรี วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา ธิติมา วงษ์ชีรี และ วาสนา มานิช.....	170

คำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับ

เรื่องที่ต้องพิมพ์

บทความวิจัย บทความปริทัศน์ หรือบทความวิชาการ

การเตรียมต้นฉบับ

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

2. การพิมพ์ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 ด้วย ไมโครคอมพิวเตอร์โปรแกรม ไมโครซอฟต์เวิร์ด ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวอักษรต่อนิ้ว **ความยาวไม่ควรมากกว่า 8 - 10 หน้า** (รวมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. การเรียงลำดับเนื้อหา

3.1 ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น ชัดเจน และต้องสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 หน้า

3.2 ผู้เขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 หน้า เอียง สำหรับที่อยู่ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ให้พิมพ์บรรทัดถัดไปข้างล่างชื่อผู้เขียน ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 12

3.3 บทคัดย่อ (Abstract) ควรเป็นเนื้อหาที่สั้น ชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยรวมเหตุผลในการศึกษาวิจัย อุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจนผลการศึกษาและสรุปด้วย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ **ไม่ควรมากกว่า 200 คำ** และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อแต่ละภาษาด้วย **จำนวนคำไม่เกิน 5 คำ** (บทความปริทัศน์อาจไม่ต้องมีบทคัดย่อ)

3.4 คำนำ (Introduction) แสดงความเป็นมาและเหตุผลที่นำไปสู่การศึกษาวิจัย รวมถึงการตรวจสอบเอกสาร (Review of Literature) และวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ด้วย

3.5 อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Methods) ให้บรรยายละเอียด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชากรต้องระบุขอบเขต จำนวนและคุณลักษณะของประชากรให้ชัดเจน กลุ่มตัวอย่าง คือ ส่วนหนึ่งของประชากรที่จะนำมาศึกษา ต้องระบุขนาด ของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการและขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างละเอียด

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นการให้รายละเอียดเครื่องมือที่จะใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการอธิบายว่าจะเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร
การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการอธิบายถึงวิธีการจัดการกระทำกับข้อมูลที่ได้มา เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.6 ผลการศึกษาหรือผลการทดลอง (Results) ให้บรรยายผลการศึกษาวิจัย พร้อมเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางหรือภาพประกอบได้ โดยตารางหรือภาพ ให้จัดทำเป็น **ภาษาอังกฤษทั้งหมด**

3.7 วิจารณ์ (Discussion) ควรเชื่อมโยงกับผลการศึกษาว่าสอดคล้องกับสมมติฐาน หรือแตกต่างไปจากผลงานวิจัยที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่อย่างไรและด้วยเหตุใด โดยมีพื้นฐานการอ้างอิงที่เชื่อถือได้ วิจารณ์อาจนำไปรวมกับผลการศึกษาเป็นผลการศึกษาและวิจารณ์ (Results and Discussion)

3.8 สรุป (Conclusion) ควรสรุปผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยอย่างกระชับว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

4. กิตติกรรมประกาศ หรือ คำขอบคุณ (Acknowledgement)

อาจมีหรือไม่ก็ได้ เป็นการแสดงความขอบคุณแก่ผู้ที่ช่วยเหลือในงานวิจัย แต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมงานวิจัย

5. เอกสารอ้างอิง (References)

5.1 ในเนื้อเรื่อง

หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ
TH: Jaisuk (2018) รายงานว่า EN: Johny (2018)	TH: (Jaisuk, 2018) EN: (Johny, 2018)
หากมีผู้เขียน 2 คน ให้ใช้เช่น	
Jaisuk and Jaingam (2018) รายงานว่า Johnnie and Walker (2018)	(Jaisuk and Jaingam, 2018) (Johnnie and Walker, 2018)
ถ้ามีผู้เขียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ให้ใช้ชื่อคนแรกแล้วตามด้วยคำว่า และคณะ	
Jaisuk et al. (2018) รายงานว่า Johny et al. (2018)	(Jaisuk et al., 2018) (Johny et al., 2018)
* หมายเหตุในเนื้อเรื่องของบทความให้ใส่ชื่อผู้เขียนทุกคน ห้ามใช้คำว่า และคณะ หรือ et al.	

5.2 เอกสารอ้างอิง ต้องเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดโดยเรียงตามลำดับอักษร ตามรูปแบบการเขียนมีดังนี้

1) วารสาร (Journals) (**อ้างอิงวารสารที่มีความทันสมัย/เป็นปัจจุบันมากที่สุด**)
ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร/(เขียนเต็ม)/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า
เริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด ตัวอย่างเช่น (“/” แทนการเว้นวรรค หรือ Spacebar 1 ครั้ง)

Kunta, K. and N. Nophaket./2018./ Waste management using philosophy of sufficiency economy in Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province./ Journal of Community Development and Life Quality/6Z3X: 497-524. (in Thai)

Zhang X. and E. Warner Mildred./2017./Business retention and expansion and business clusters – A comprehensive approach to community development./Journal of Community Development Society/48(2):/170-186.

2) หนังสือ และตำรา (Books & Textbooks) (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์./จำนวนหน้าทั้งหมด.
ตัวอย่างเช่น

Jaturasitha,S./2012./MeatTechnology/Mingmuang/Chiangmai/367/p.(in Thai)
Gullan./P.J./and/P.S./Cranston/2005./The Insects: An Outline of Entomology./3rd ed./Blackwell Publishing/Malden/505 p.

3) เรื่องย่อในตำราหรือหนังสือที่มีผู้เขียนแยกเรื่องกันเขียน และมีบรรณานุกรม (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่องย่อ./หน้า/เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด./ใน./ชื่อบรรณานุกรม./ (un.)/ชื่อหนังสือ. สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

Wechakit,D./and /S. Tongsakul./2017./Technical Use of Pesticides./pp./22-42./ In:/S. Ruiaree (eds.)/ Insects and Animals, Major Enemies of Economic Plants and Management./Idea Square./Bangkok. (in Thai)
Tilgner, E.H./2017./Phasmida (Slick and leaf insects) ./pp.765-766./In:/V.H.Resh and R.T. Carde/(eds) . Encyclopedia of Insects./2nd ed./Academic Press./London.

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (**อ้างอิงเฉพาะข้อมูลที่ทันสมัย/เป็นปัจจุบัน เช่น สถิติ จำนวนประชากร เป็นต้น**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ (ระบุออนไลน์)/แหล่งข้อมูล./ชื่อ Website/(วันเดือนปีที่สืบค้นข้อมูล).

Department of Local Administration. 2018. Community Management Plan (Online). Available: http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2018/1/19390_2_1516003578311.pdf?time=1516143862616 (May 9, 2018). (in Thai)

National Statistical Office./2016./The 2016 Household Survey on the Use of Information and Communication Technology./ (Online)/Available:/https://goo.gl/rv6nbc/(October 05, 2017)

รูปแบบในการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้อักษรตัวอน

Meloiogyne incognita

ชื่อเฉพาะ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ทุกคำ

Berdmann, Marschner

ภาษาอังกฤษทั้งในวงเล็บและนอกวงเล็บ ให้ใช้ตัวเล็ก

completely randomized design, (transition period)

ตัวย่อ ให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก

(randomized complete block design, RCBD)

หัวข้อเรื่อง ให้ขึ้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Abstract, Introduction

คำแรกที่ตามหลัง คำสำคัญ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Keywords: Mango, chlorophyll

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2564)

Volume 9, Issue 1 (January – April 2021)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

ผู้จัดพิมพ์ Publisher	เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน	Upper Northern Research Administrative Network
กำหนดการพิมพ์ Publication	วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับ/ปี) ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม	Tri-annually Issue 1 January-April Issue 2 May-August Issue 3 September-December
วัตถุประสงค์ Objective	เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัยของนักวิชาการและบุคคล ทั่วไปที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะเพื่อการพัฒนาชุมชนและเพิ่มคุณภาพ ชีวิต โดยการสนับสนุนจากสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)	To be Humanities and Social Sciences journal published the results of research scholars and the general quality and can be used, especially for community development and enhance the quality of life. The journal was supported by the Office of the Higher Education Commission (OHEC)
ที่ปรึกษา Consulting	ดร. สุภัทร จำปาทอง Suphat Champatong, Ph.D. นางอรสา ภาววิมล Aurasa Pavavimol, Ph.D. นางสาว สมันชนา จันทร์โจวงศ์ Sumantana Chantarojwong, M.A.	เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา Secretary-General รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา Deputy Secretary-General ผู้อำนวยการสำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา Director, Bureau of General Administration
บรรณาธิการ Editor	ศ. ดร. สัญชัย จตุรสิทธา Sanchai Jaturasitha, Ph.D., Prof.	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
ผู้ช่วยบรรณาธิการ Asst. Editor	นางสาว กิรติ แก้วสัมฤทธิ์ Geerati Kaewsumrit, M.A. รศ. ดร. ไสว บุรณพานิชพันธุ์ Sawai Buranapanichpan, Ph.D., Assoc. Prof.	สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา Bureau of Cooperation and Promotion, OHEC มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ) Editorial Board (Academic)	ผศ. ดร. รัชฎา ตั้งวงศ์ไชย Ratchada Tangwongchai, Ph.D., Asst. Prof. รศ. ดร. สุขกิจ ยะโสธรศรีกุล Sukkid Yasothornsrikul, Ph.D., Assoc. Prof. รศ. ดร. กำนัน จันทร์พรหมมา Kan Chantrapomma, Ph.D., Assoc. Prof. รศ. ดร. ธีระพล ศรีชนะ Teerapol Srichana, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยขอนแก่น Khon Kaen University มหาวิทยาลัยนเรศวร Naresuan University มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ Hat Yai University มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Prince of Songkla University

วารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2564)

Volume 9, Issue 1 (January – April 2021)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ)	รศ. ดร. ชิตณรงค์ศิริสถิตกุล Chitnarong Sirisathitkul, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ Walailak University
Editorial Board (Academic)	รศ. ดร. อนันต์ ทองระอา Anan Tongraar, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี Suranaree University of Technology
	รศ. ดร. สุนันทา โอศิริ Sunantha Osiri, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University
	ผศ. ดร. ปฐมทัศน์ จิระเดชะ Pathomthath Chiradeja, Ph.D., Asst. Prof.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University
	ศ. ดร. พรศักดิ์ ศรีอมรศักดิ์ Pomsak Sriamornsak, Ph.D., Prof.	มหาวิทยาลัยศิลปากร Silpakorn University
	ผศ. ดร. สุพัฒน์ กู้เกียรติกุล Supath Kookiatkoon, Ph.D., Asst. Prof.	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี Ubon Ratchathani University
	รศ. ดร. นาธาน บาเดนอค Nathan Badenoch, Ph.D., Assoc. Prof.	มหาวิทยาลัยเกียวโต Kyoto University

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจและแก้ไขบทความที่เสนอเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต
The Editorial Board claims a right to review and correct all articles submitted for publishing

บทความหรือข้อความความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
คณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ใช้ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยและคณะผู้จัดทำ / บรรณาธิการ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาวศรชนก พูลทวี

กองบรรณาธิการวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 E-mail: journals.unrn@gmail.com

โทรศัพท์ 053-218452 โทรทัศน์ (มือถือ) 087-656-0160

พิมพ์ที่: เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มีบทความวิจัยแตกต่างกันไปถึง 15 บทความ โดยท่านจะได้เห็นภูมิปัญญาของชาวชุมชนต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันออกแบบ และพัฒนาผ้าต่าง ๆ เช่น ผ้าทอโบราณ ผ้ามัดหมี่ ผ้าชาวไทยภูเขา นับว่าเป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของประเทศไทยก็ยังเป็นเสน่ห์ของชุมชน เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ วัฒนธรรม ที่จะทำให้ผู้คนจากที่อื่นไปเรียนรู้ร่วมกันกับแหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างลงตัว สำหรับการเกษตร ซึ่งเป็นหัวใจหลักของคนไทยมาเป็นเวลายาวนาน ก็ยังมีบทบาทมากขึ้นสำหรับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เพราะน่าจะเป็นอาชีพที่ต้องผลิตอาหารเลี้ยงประชากร ในภาวะวิกฤติของ COVID-19 ได้เป็นอย่างดี น่าจะเป็นอาชีพที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดในยุคการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ วารสารฯ ยังมีบทความดี ๆ ทั้งเรื่องของการศึกษา วิสาหกิจชุมชน รวมถึงการจัดการทรัพยากรน้ำอีกด้วย

วารสารฯ ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่าน ที่ได้ส่งบทความวิจัยที่ดี มีประโยชน์ ก็หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง สร้างคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนให้ดีขึ้น ก็หวังว่าทางวารสารฯ จะได้รับบทความวิจัยดี ๆ จากท่านผู้เขียนอีกต่อไปในอนาคตครับ

พบกันใหม่ฉบับหน้า

ศ. (เชี่ยวชาญพิเศษ) ดร. สัญชัย จตุรสีทธา

บรรณาธิการวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทศพคล้าย จังหวัดอุทัยธานี

Creating Value Added Antique Woven Fabric of Thap Klai Community, Uthai Thani Province

นิกร สุวรรณดี¹ อภิญญา จงพัฒนากร^{2*} บรรณารักษ์ ธรรมศิริ² กรชนก นันใจจุ่มปา²
และ กนกวรรณ ลิ้มวีระประจักษ์²

Nikorn Suwannadee¹, Aphinya Chongphatthanakorn^{2}, Bannaruk Thammasiri²,
Khonchanok Nunjaijumba² and Kanokwan Limveeraprajak²*

สำนักงานวิจัย วิทยาลัยชุมชนยโสธร อ.เมือง จ.ยโสธร 35000

¹Research Office, Yasothon Community College, Mueang, Yasothon 35000, Thailand

สำนักอำนวยการ วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี 61140

²Director's Office, Uthai Thani Community College, Ban Rai, Uthai 61140, Thailand

*Corresponding author: Email: cherruxx@gmail.com

(Received: September 10, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The objective of this research was to create value-added of the ancient pattern fabric of Thap Khlai community, Uthai Thani province. The research based on studying from 4 groups of Thap Khlai Weaving by select 25 target groups. Research team use participatory action research and self-analysis of the community with SWOT techniques. The community has unique strengths in woven pattern and expertise in pattern and weaving design. The study found that creating added value by using community identities to develop by reducing some pattern. Five woven patterns of woven fabric included Lai Pu Juang, Lai Little Turtle, Lai Bird, Lai Sun and applied antique patterns. The results of consumer satisfaction analysis on overall prototype products showed the highest level of satisfaction. (\bar{x} = 4.82).

Keywords: Value added, antique woven fabric, Thap Klai community

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทศพคล้าย จังหวัดอุทัยธานี โดยทำการศึกษาจากกลุ่มทอผ้าชุมชนทศพคล้ายทั้งหมด 4 กลุ่ม เลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ตนเองของชุมชนทศพคล้ายด้วยเทคนิค SWOT ชุมชนมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายและการทอ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลวดลาย การใช้เทคนิคการทอ การใช้สีธรรมชาติ และการสร้างลวดลายผ้าทอใหม่จำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายภูจวง ลายเต้าน้อย ลายนก ลายตะเว็น และลายโบราณประยุกต์ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจระดับมากที่สุด (\bar{x} = 4.82)

คำสำคัญ: มูลค่าเพิ่ม ผ้าทอลายโบราณ ชุมชนทศพลาย

คำนำ

การสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านผลิตภัณฑ์ (product value) งานวิจัยของ Chemsripong and Petmee (2017) อธิบายว่า การสร้างคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าโดยเน้นประโยชน์ รูปลักษณ์ของตัวผลิตภัณฑ์ คุณภาพและสมรรถนะที่เหนือกว่าผู้ผลิตรายอื่น มีอัตลักษณ์เฉพาะ ความเป็นลายโบราณ ตราสินค้าเฉพาะ ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับเป็นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากคุณค่าด้านภาพลักษณ์ (image value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ นอกจากนี้งานวิจัยของ Wannajun (2014) มีข้อเสนอแนะว่า เราสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเดิมผนวกกับเทคนิคแบบใหม่โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของตน เช่น การนำใยไผ่ นำมาเป็นวัสดุในการทอผ้ารูปแบบต่าง ๆ แล้วนำไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อีกแนวทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามเราสามารถสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้กับชุมชนต้องเริ่มสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับบุคคลในชุมชนและชุมชนเป็นลำดับต้น จากนั้นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยส่งเสริมสนับสนุนใช้กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและภูมิสังคม อาทิ การศึกษาหาความรู้การเรียนรู้จากผู้ประสบความสำเร็จและผู้ที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) ด้านการออกแบบลายและการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็ง (core competencies) ขององค์กรและชุมชน นอกจากนี้ Khampha and Naewheangthan (2018) กล่าวไว้ว่า สำหรับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อการอยู่รอดแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม การปฏิบัติ การนับถือศาสนา ความเชื่อ การรักษาประเพณีพิธีกรรมหรือองค์ความรู้ในด้านอื่น ๆ ข้อมูลจากงานวิจัยของ Na-Thalang (1998) มีแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากความรู้ ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดให้ลูกหลานของตนในรูปแบบดั้งเดิมและการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลายโบราณนับวันจะเริ่มสูญหาย เนื่องจากขาดผู้สืบทอด ลวดลายไม่ร่วมสมัย ชื่อลวดลายขาดที่มาและความหมาย ราคาสินค้าสูง ผลิตจากวัตถุดิบที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและมีสารพิษตกค้างส่งผลเสียต่อสุขภาพผู้บริโภค ผลิตสินค้าไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ข่างทอผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความคิดของตนเองมีได้อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมของตนทำให้สินค้าขาดอัตลักษณ์ไม่น่าสนใจประกอบกับขาดข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภค อีกทั้งปัจจุบันมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการทอผ้าแทนช่างทอทำให้ผ้าทอมีราคาถูกลง สามารถผลิตได้รวดเร็วสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ดังนั้นการที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญา

ท้องถิ่นยังคงอยู่และเกิดคุณค่าเฉพาะตนจำเป็นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีออกสู่ตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม Chemsripong and Petmee (2017) ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่คู่กับชุมชนแล้วยังเป็นการเอาทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาพัฒนาและต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น พร้อมส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในรูปแบบกลุ่มมากขึ้น ดังนั้น ก่อนการพัฒนาควรมุ่งหาเอกลักษณ์การสื่อความหมายของลวดลายผ้าทอลายโบราณเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดสินค้าทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้วิธีที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ได้นั้น Chomchuen and Jaiban (2015) ให้คำแนะนำว่าเราต้องเริ่มจากการพัฒนากระบวนการคิดออกแบบลวดลายด้านสีลวดลาย คุณภาพเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคแล้วนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มก็สามารถทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์มีลักษณะเฉพาะตัวที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคที่นับวันจะมีแนวทางการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าทางความคิดและความรู้สึกเพิ่มขึ้นต่างจากเดิมที่จะพิจารณาเฉพาะมูลค่าด้านกายภาพเป็นสำคัญ อีกทั้งปัจจุบันการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าทอเป็นวัตถุดิบมีมากแต่การสร้างลวดลายที่มีพื้นฐานมาจากลายโบราณหรือการตั้งชื่อที่สื่อความหมายเพื่อให้เกิดมูลค่ายังมีไม่มากนัก จากปัญหาที่กล่าวมาชุมชนที่พลัดพรายและกลุ่มผู้ทอผ้าใน

พื้นที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีประสบกับปัญหาดังที่กล่าวมาเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานีและชุมชนที่พลัดพรายต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เกิดเป็นรูปธรรมเพื่อนำผลไปขยายต่อให้กับชุมชนอื่นต่อไป เพื่อช่วยเหลือช่างทอผ้าและชุมชนให้สามารถสร้างรายได้จากวัฒนธรรมการทอผ้าให้เกิดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปด้วยการแก้ปัญหาาร่วมกันบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนต้องร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากการออกแบบลาย การเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิต การตั้งราคา การขาย การทอด้วยเครื่องมือแบบดั้งเดิม การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนด้วยตนเองเป็นหลัก วิทยาลัยชุมชนทำหน้าที่ผู้ประสานผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงที่ดี เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนบนพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริโภคร่วมกันประกอบกับการศึกษาและรับความรู้เพิ่มเติมพร้อมทั้งนำเอาทุนทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและภูมิสังคมของคนในชุมชนมาเชื่อมโยงสร้างลวดลายลงบนผืนผ้า การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มลายผ้าโบราณชุมชนที่พลัดพราย จังหวัดอุทัยธานีโดยใช้แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มมาเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้กับชุมชนและเป็นทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศที่จะส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภค และแบบสอบถามความพึงพอใจ ในผลิตภัณฑ์ กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย อาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยชุมชน ราษฎร์ ชาวบ้าน สมาชิกชุมชนทศคล้าย เยาวชนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ราษฎร์ชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 25 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ราษฎร์ชาวบ้าน พัฒนาชุมชน ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 14 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าลายโบราณผู้เชี่ยวชาญด้านการทอและออกแบบ ลายผ้าจำนวน 5 กลุ่มผู้บริโภคผ้าทอ จำนวน 100 คน เพื่อสำรวจความต้องการผู้บริโภคเกี่ยวกับ ลักษณะรูปแบบ ลวดลายของผ้าทอและการแปรรูป ผ้าทอ ความต้องการของผู้บริโภคเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในออกแบบลวดลายและการแปรรูปผ้าทอมือตาม ความต้องการของผู้บริโภค

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาสร้างมูลค่าเพิ่มลาย ผ้าโบราณชุมชนทศคล้าย จังหวัดอุทัยธานี บนฐาน แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการพัฒนาลายผ้าทอและการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าทอ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย เป็น 3 ระยะ ได้แก่ การเตรียมการก่อนปฏิบัติการ วิจัย การปฏิบัติการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย โดยการปฏิบัติการวิจัยมี 4 ขั้นตอนได้แก่ การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผล (reflect) ซึ่งมี รายละเอียด คือ ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อน ปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ บริบท ชุมชนของชุมชนทศคล้าย และสภาพการณ์ทอผ้า และพัฒนาการออกแบบลวดลายผ้าทอของชุมชน ลวดลาย การแปรรูปที่ผ่านมาในพื้นที่วิจัย และการ เตรียมตัวก่อนเข้าพื้นที่ศึกษา ระยะที่ 2 การ ปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการดำเนินกิจกรรมตามที่ กำหนดไว้ในแผนการวิจัยร่วมกับชุมชน ระยะที่ 3 การสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยทำการประเมินผลการวิจัย จากชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำผลไปปรับปรุง ผลงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการ วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ใน กระบวนการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎร์ ชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ วัฒนธรรม ตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศคล้าย ระยะที่ 2 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ กำหนดเทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ SWOT การถอดบทเรียน การประชุมแบบมีส่วนร่วม อย่างสร้างสรรค์ สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎร์ชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรม ตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศคล้าย ตำบลทัพ

หลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และแบบสอบถามผู้บริโภคผ้าทอ จำนวน 100 คน ระยะที่ 3 นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการประเมินผลการดำเนินการวิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยได้แก่แบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทัพคล้ายและนักศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

2 วิธีการดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสำรวจ นำมาแยกแยะเนื้อหาสาระเป็นกลุ่มข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์แล้วนำข้อมูลแต่ละบุคคลมาเรียบเรียงและนำมาสังเคราะห์ข้อมูล (synthesis) แล้วทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation technique) นำเสนอแบบพรรณนาความ พร้อมนำผลการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบการประชุมกลุ่ม การสนทนากลุ่มสรุปประเด็นเนื้อหาสาระจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาและนำมาบรรยายสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลบริบทเกี่ยวกับการทอผ้าของชุมชนทัพคล้ายในปัจจุบันมีการทอผ้าฝ้าย ทอผ้าไหม การทอผ้าฝ้ายแกมไหม (การทอเส้นฝ้ายผสมกับ

เส้นไหม) และการทอผ้ามัดหมี่ ช่างทอผ้าในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ในการทอผ้าเพื่อการจำหน่ายเป็นส่วนใหญ่ การทอผ้าเพื่อการใช้ประโยชน์ในครอบครัวเป็นส่วนน้อย ช่างทอผ้าส่วนมากเป็นเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 25-85 ปี ลวดลายผ้าที่ทอเป็นลวดลายที่เกาเหลวลวดลายมัดหมี่ลายโบราณและลายประยุกต์ ทอตามความต้องการของตลาดและความต้องการของผู้ทอโดยเน้นการสร้างลวดลายใหม่ วัตถุประสงค์ในการทอได้แก่ เส้นฝ้าย เส้นไหม เส้นไหมประดิษฐ์ สีย้อมผ้า วัตถุประสงค์ในการทอผ้ามีทั้งวัตถุประสงค์ภายในชุมชนและนอกชุมชน รูปแบบการจำหน่ายมีทั้งจำหน่ายเองและจำหน่ายให้กับศูนย์ทอผ้าหรือกลุ่มทอผ้า ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้แก่ ผ้าชิ้น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าขาวม้า ยามและกระเป่า ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ง่ายและจำหน่ายได้มากที่สุดคือ ผ้าชิ้น และผ้าคลุมไหล่ รายได้ต่อครอบครัวตั้งแต่ 3,500-20,000 บาทต่อเดือน สำหรับจำนวนช่างทอผ้าในชุมชนบ้านทัพคล้าย หมู่ 2 มีจำนวน 32 ครอบครัว หรือ 34 คน บ้านทุ่งนา หมู่ 6 มีจำนวน 93 ครอบครัว หรือ 117 คน บ้านภูจวง หมู่ 14 มีจำนวน 67 ครอบครัวหรือ 67 คน และบ้านทัพหลวงหมู่ 1 และหมู่ 10 มีจำนวน 101 ครอบครัวหรือ 117 คน สำหรับการออกแบบลวดลาย การแปรรูปผ้าทอของชุมชน ทัพคล้ายจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ลวดลายผ้าทอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีมากกว่า 100 ลาย ซึ่งลวดลายส่วนใหญ่เกิดจากการคิดเองของช่างทอ การดูแบบอย่างลายผ้าในอดีต การเลียนแบบลายจากชุมชนอื่นและการดัดแปลงมาจากลายคอสติสทางสื่อออนไลน์ การแปรรูปผ้าทอไม่หลากหลาย ลวดลาย

โดดเด่นแต่ยังขาดอัตลักษณ์และที่มาของลวดลาย โดยเฉพาะลวดลายที่ทางช่างทอของกลุ่มทอผ้าสร้างขึ้นมา รูปแบบของผ้าทอส่วนใหญ่เป็นผ้าขึ้นประกอบด้วยสองส่วนได้แก่ ตัวขึ้นและตีนขึ้น จากการศึกษาพัฒนาการและองค์ความรู้การออกแบบลวดลายผ้าโบราณของชุมชนทัพคล้าย แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ ยุค ก่อนปู ยา ตา ยาย ยุคนี้อายุผ้าจะประมาณ 80 ปีขึ้นไปจนถึง 100 ปี ด้วยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้งเมื่อช่างทอผ้าหรือคนทอเสียชีวิต ญาติจะนำผ้าทอเผาไปกับผู้ทอส่งผลให้ผ้าทอที่มีอายุเก่าแก่สูญไปกับผู้เสียชีวิต ถึงแม้จะพยายามทอไว้สองผืนเพื่อไว้เป็นแบบก็ตาม อีกทั้งมีพ่อค้าคนกลางมากว่านซื้อผ้าเก่าแก่ของคนในชุมชนไปขายและไปเก็บสะสมไว้ ประกอบกับการทอผ้าเป็นเรื่องลำบากตั้งเริ่มทำเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์การทอใหม่ วัตถุดิบในการทอสมัยก่อน หายากการทอต้องเริ่มจากการปลูกฝ้ายใหม่โดยนำเมล็ดพันธุ์มาจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง วัตถุดิบสำหรับการทอผ้าจึงเป็นเส้นฝ้ายเกือบหมด การทอผ้าจึงไม่มีลวดลายมากนัก ลวดลายที่ทอออกมาจะขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มีในแต่ละบ้าน ดังนั้น ขนาดของผ้าทอจะมีขนาดเล็กพอดีตัวกับเจ้าของผ้า ด้วยคนโบราณมีลักษณะเป็นคนตัวเล็กส่งผลให้ขนาดของผ้าก็เล็กตามตัวผู้สวมใส่เช่นกัน โดยลักษณะของลวดลายมีไม่มากนักขอให้มีสวมใส่ ผ้าทอที่มีลวดลายจะใส่ไปงานบุญ งานมงคล ใส่ไปวัดเพื่อทำบุญหรือใส่ไปงานต่าง ๆ ในและนอกชุมชน ส่วนผ้าสีพื้นไม่มีลวดลายจะใส่ไปไร่ไปนา ผ้าสีดำใส่ไปงานอวมงคลหรืองานศพ สีที่ใช้ย้อมฝ้ายและมัดลายจะเป็นสีเข้มนำเข้าจากประเทศจีนแต่สีเข้มนิ

สมัยอดีตสีจะไม่ตก ติดทนนานนอกจากใช้ย้อมแล้ว ยังใช้ในการแต้มผ้าเพื่อสร้างลวดลาย ลักษณะเฉพาะของลวดลายในช่วงนี้คือจะต้องมีลายคั่นเครื่อง 5 สี มีลายอ้อแอ้ลายลัดต่านคือการสร้างลายจะเริ่มต้นด้วยลายคั่นเครื่องและปิดท้ายด้วยลายคั่นเครื่องทุกครั้ง ลายข้างสามหัว ลายนาค ยุคปู ยา ตา ยาย ยุคนี้อายุผ้าจะประมาณ 50-79 ปี ในสมัยนี้ตัวขึ้นนิยมทอผ้าไหมแกมฝ้ายหรือทอผ้าด้วยเส้นไหมผสมกับฝ้าย ลวดลายตีนขึ้นยังมีลักษณะเฉพาะคือลายคั่นตีนจะเริ่มทอด้วยลายขดแน่นสี 5 สี ตามด้วยลายคั่นสีเดียว 2 ไม่น ลายสร้อยสาจะมีลักษณะพิเศษขนาดยาวมากขึ้น สวยงามอ่อนช้อยมากขึ้น ส่วนของตีนขึ้นจะใช้ฝ้ายอุตสาหกรรมย้อมด้วยสีเคมี ตัวขึ้นยุคนั้นนิยมมัดย้อมเป็นลวดลายต่าง ๆ เลียนแบบธรรมชาติ ทอด้วยเส้นฝ้ายแกมไหม ตัวขึ้นกับตีนขึ้นจะเป็นการเย็บทอกันมิใช่ทอเป็นผืนเดียวกัน ยุคพ่อแม่ ยุคนี้อายุผ้าจะมีอายุประมาณ 30-50 ปี การออกแบบลวดลายยุคนี้มีลักษณะเด่นคือการทอผ้าลวดลายดั้งเดิมผสมกับลวดลายประยุกต์ที่นำลวดลายเดิมมาดัดแปลงตามแนวคิดของช่างทอผ้าและสร้างลวดลายใหม่ผสมกับลวดลายดั้งเดิม แต่ยังคงเอกลักษณ์พื้นถิ่นของชาวลาวครั้งอยู่ มีการออกแบบลวดลายเพิ่มมากขึ้นจนเต็มผืนผ้าขึ้น การนำลวดลาย หม่าโน ม้ามาผสมกับลวดลายใหม่ เช่น ดอกกุหลาบ การทอใช้เส้นฝ้ายทอทั้งผืน สิ่งที่เริ่มเปลี่ยนคือวัตถุดิบและการย้อมสีฝ้ายมีการใช้สีเคมีมากขึ้นใช้ฝ้ายสำเร็จรูปจากโรงงาน เหตุผลที่ว่า การย้อมสีเคมีทำได้ง่าย ฝ้ายจากโรงงานก็สามารถหาซื้อได้ง่ายเนื่องจากการคมนาคมสะดวกมากขึ้น ราคาถูกไม่ต้องมาเสียเวลาเช่นฝ้าย ปั่นฝ้าย

ส่งผลให้ขนาดของผ้าซิ่นมีความกว้างและความยาวมากขึ้น แต่การทอผ้าด้วยฝ้ายเส้นมือและไหมพื้นบ้านก็ยังคงอยู่แต่ไม่มาก ยุคปัจจุบัน ยุคนี้อายุผ้าจะประมาณ ปัจจุบันถึง 30 ปี การออกแบบลวดลายมีความหลากหลายมากมายส่วนมาก การออกแบบลายผ้ามีการออกแบบลายใหม่และการประยุกต์ลวดลายผ้าจากลวดลายดั้งเดิมแล้วนำมาดัดแปลงแต่งเติมตามแนวคิดและจินตนาการของช่างทอซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของชาวลาวครั้งได้อย่างดี นอกจากนี้ได้นำลายดั้งเดิมมาเป็นต้นผ้าซิ่นและนำลายประยุกต์มาเป็นตัวซิ่น การออกแบบลายใหม่ชุมชนที่พลคล้ายพื้นที่บ้านที่พลวงเริ่มมีการประยุกต์ลายมานานโดยนำลายโบราณมาต่อเติม ลด ตัดออก ขนาดของผ้าซิ่นก็มีขนาดใหญ่และยาวมากขึ้นด้วยวัตถุดิบหาซื้อง่าย ผู้ทอไม่ต้องจัดเตรียมด้วยตนเองสามารถซื้อ

หาได้ตามความต้องการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 เริ่มมีการสร้างลวดลายใหม่โดยไม่มีพื้นฐานลายเดิมโดยมีวิธีการสร้างลายประยุกต์เกิดจากการเห็นลายจากพื้นที่อื่น การดูลายคอสติสีในสื่อออนไลน์แล้วนำมาทดลองทอและปรับปรุงลายให้มีความสวยงามส่วนแล้วจึงนำออกทอเพื่อจำหน่าย แต่ในการออกแบบลายยังคงสีธรรมชาติและมี 5 สี ลายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ลายสัตว์ ลายดอกไม้ ลายโบราณมาต่อยอด โดยปัจจุบันมีลายแมงปอ ผีเสื้อ แมงกะปี่ กระจ่าย หมาน้อย ไก่ ดอกบานชื่น ดอกดาวกระจาย ดอกโป๊ยเซียน ดอกขบา ส่วนลายโบราณที่นำมาประยุกต์สีประยุกต์ลายได้แก่ ลายดอกแก้ว สร้อยสา บัวเคียว เล็ก เจียงปิ่น ขอกำปิ่น ตุ่ม อ้อแอ้ สำหรับลายผ้าโบราณ (Figure 1) และลวดลายผ้าทอก่อนการพัฒนา (Figure 2)

80-year-old Sarong cloth

120 year old Sarong cloth

Figure 1. Sarong in the past

Figure 2. Pattern before development

สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณของชุมชนที่พลัดด้วยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลดลาย การใช้เทคนิคการทอและการใช้สีธรรมชาติ การทอด้วยเครื่องมือแบบดั้งเดิม เพื่อให้สินค้าของตนมี อัตลักษณ์เฉพาะตน ลวดลายผ้าทอโดดเด่น ชื่อสื่อความหมาย การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การตั้งราคาหลายระดับและการขายที่หลากหลายช่องทางและทันสมัยเช่น ทางเว็บไซต์ Facebook, Line การออกร้านสำหรับการสร้างลวดลายใหม่ด้วยช่างแต่ละคนจะมีเทคนิคการออกแบบลวดลายคือ 1) การสร้างจินตนาการของช่างทอ 2) การเลียนแบบผ้าทอจากบรรพบุรุษ 3) การเลียนแบบผ้าทอจากชุมชนอื่น 4) การเลียนแบบจากธรรมชาติ 5) การเลียนแบบจากสิ่งรอบตัว 6) การสืบค้นข้อมูลทางออนไลน์ที่เป็นลักษณะกราฟแล้วนำมาดัดแปลงเป็นของตน ผลการศึกษาแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของพื้นที่กรณีศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ กลุ่มทอผ้าโบราณบ้านโนนกกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และกลุ่มทอผ้าทิศา บ้านนาดี ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ค้นพบแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศคือ ผู้นำที่ดี อายุน้อย มีการศึกษาที่ดี แข็งแรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เสียสละตนทั้งร่างกายและทรัพย์สินสำหรับการสร้างกลุ่มสมาชิกให้ความร่วมมือมีผู้เสียสละตนสำหรับทำงานเพื่อรักษากลุ่มให้เดินต่อไปได้ ในการหลักการดำเนินการเน้นขบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคนในชุมชนเป็นหลัก มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้

ในรูปแบบการวิจัย เน้นสร้างคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของคนในกลุ่มที่ดีขึ้น การสร้างเครือข่ายที่หลากหลายเพื่อเป็นเพื่อนเป็นที่พึ่งพาและแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การจัดกิจกรรมภายในกลุ่มและนอกกลุ่มที่หลากหลาย การจัดสวัสดิการและผลตอบแทนให้สมาชิกอย่างยุติธรรม การประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมหลากหลายช่องทางโดยใช้เทคโนโลยีมีการตลาดที่ดีหลากหลายช่องทางและการกำหนดราคาหลายระดับเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าทุกกลุ่มเป้าหมาย การสร้างลวดลายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทั้งด้านรูปแบบ สี การสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าแต่ละชิ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคผ้าที่มีพฤติกรรมซื้อเน้นความแตกต่าง เน้นสีธรรมชาติ และราคาที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ ส่งผลให้กลุ่มทอผ้าทั้งสองกลุ่มสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มประกออบกับกลุ่มมีการพัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการตลาดที่ทันสมัยจึงทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาตนเองพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ ทำให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของการทอผ้าซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่กำลังถูกลืมให้กลับมามีชีวิตที่มีคุณค่าและทรงคุณค่าอย่างถาวร จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนด้วยกิจกรรมที่ได้เรียนรู้เพื่อนำไปสู่การออกแบบลวดลายได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคเพื่อนำข้อมูลมาเป็นฐานการสร้างลวดลายและผลิตภัณฑ์ 2) การศึกษาดูงานผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลและผลการวิเคราะห์การปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในด้านการสร้างลาย

และพัฒนาตลาดลายผ้า ในพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง ได้แก่
 หนึ่ง กลุ่มทอผ้าโบราณบ้านโนนกก ตำบลหนองนา
 คำ อำเภอมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี สองกลุ่ม
 ทอผ้า สีตา บ้านนาดี ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรม
 นิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อนำเข้าสู่การสร้างตลาด
 บนพื้นฐานภูมิปัญญาของชุมชน 3) อบรมให้ความรู้
 เกี่ยวกับการออกแบบตลาดและการพัฒนา
 ผลิตภัณฑ์ 4) การวิเคราะห์ชุมชนด้วยเทคนิค
 SWOT 5) การเสริมสร้างจินตนาการให้กับผู้ทอ การ
 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์
 การพัฒนาตลาดใหม่ของผ้าทอมือผู้บริโภคส่วน
 ใหญ่ต่อไปว่าจำเป็นต้องมีการพัฒนาตลาดใหม่
 ของผ้าทอมือโดยต้องการให้พัฒนาตลาดที่ทันสมัย
 ตลาดยธรรมชาติ ควรลดตลาดลงหรือประยุกต์
 ตลาดให้สามารถใช้งานได้สำหรับทุกโอกาสและ
 พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย อาทิ การนำไปตัด
 เย็บเป็นชุดเสื้อ เสื้อผู้ชาย กางเกง กระโปรง ผ้าพันคอ
 ผ้าคลุมไหล่ ชุดทำงานใช้งานได้จริง และลดราคา
 สินค้าลงให้เหมาะสมกับกำลังเงินของผู้บริโภค
 สามารถซื้อมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับ
 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ผู้ทอผ้าควรมีมาตรฐานใน
 การกำหนดราคาที่เหมาะสมเพราะราคาผ้าแต่ละชิ้น
 ราคาสูง ควรมีการปรับลดราคาลงให้คนทุกชนชั้น
 สามารถจับต้องได้ ควรมีตลาดหรือแหล่งจำหน่าย
 สินค้าที่ชัดเจน ควรเก็บภูมิปัญญาในการเก็บลายและ
 เทคนิคต่าง ๆ ให้สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นหนังสือ
 ผู้ทอผ้าควรรักษาประวัติ ภูมิปัญญาและถ่ายทอดให้
 ผู้ซื้อได้ทราบ เพื่อการขายจะได้มีเอกลักษณ์และเกิด
 การอนุรักษ์ถ่ายทอดให้ผู้ซื้อได้ตระหนักถึง

กระบวนการทำ ราคาสินค้าจะสูงขึ้น เนื่องจาก
 ปัจจุบันการขายผ้าทอมือมีการขายแบบขาดการ
 ถ่ายทอดภูมิปัญญาทำให้ราคาขายถูกต้องและอยาก
 ให้มี การตรวจสอบคุณภาพก่อนการจำหน่าย ผู้ทอ
 ผ้าควรสร้างตลาดใหม่เพื่อดึงดูดลูกค้าและควรมี
 การรวมกลุ่มกันให้เหนียวแน่นเพื่อประโยชน์ทาง
 การค้าในอนาคตและควรส่งเสริมการทอผ้าอย่าง
 ต่อเนื่องและผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความ
 คิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับการออกแบบลายผ้าฝ้าย
 เพื่อการประยุกต์ พัฒนาตลาดใหม่และพัฒนา
 ผลิตภัณฑ์ใหม่ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ให้ออกแบบ
 ลายผ้าบนพื้นฐานภูมิปัญญาเดิม ลดขนาดลายผ้าให้
 น้อยลงและมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นกางเกง
 ล้างองและเสื้อที่ทันสมัยใส่ได้ทุกวัย ทุกสถานที่และ
 ที่สำคัญต้องลดราคาสินค้าลงเพื่อที่ผู้บริโภค
 ระดับกลางและระดับล่าง สีควรเน้นสีธรรมชาติที่เข้ม
 ตลาดต้องใหม่มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้
 เหมาะสมกับผู้บริโภคที่เป็นโรคมะเร็งและผู้บริโภคที่
 เป็นชาวต่างชาติคือประเทศญี่ปุ่นชอบผลิตภัณฑ์ผ้า
 ทอมือสีธรรมชาติมากโดยเฉพาะยามและกระเป่า
 ข้อมูลจากการสำรวจครั้งนี้ผู้วิจัยและชุมชนจะนำมา
 กำหนดทิศทางของสินค้าและการออกแบบตลาด
 ผ้าฝ้ายต่อไป การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณ
 ชุมชนทัพคล้อย จังหวัดอุทัยธานีในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้
 ดำเนินการวิเคราะห์ชุมชนทัพคล้อยด้วยเทคนิค
 SWOT พบว่า ชุมชนมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่
 เป็นอัตลักษณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านการ
 ออกแบบตลาดและการทอส่งผลให้มีปัจจัย
 สนับสนุนการสร้างและพัฒนาการออกแบบลายผ้า

และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ได้เป็นอย่างดี จากข้อมูลและกิจกรรมดังกล่าวได้นำมากำหนดแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลดลาย การใช้เทคนิคการทอและการใช้สีธรรมชาติ ต่อจากนั้นจึงสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบและทำการทดสอบตลาด ประเมินตลาดและกำหนดทิศทางการดำเนินงานของชุมชน ช่างทอผ้าชุมชนทัพคาลัยได้สร้างลวดลายผ้าทอใหม่จำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายภูจวง ลายเต้าน้อย ลายนก ลายตะเว็นและลายโบราณประยุกต์ (ขอกำซ้อนและเอี้ยกาบซ้อน) สร้างผลิตภัณฑ์ 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าชิ้นและผ้าชิ้นสำหรับให้ผู้ซื้อแปรรูป ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคเกี่ยวกับการออกแบบลวดลาย ราคา ตัวผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้ง 4 ชิ้น ทุกด้านอยู่ที่ระดับมากที่สุด สำหรับมูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผ้าชิ้นลายภูจวง ด้วยลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดดเด่นไม่ซ้ำ แสดงภูมิสังคมของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากที่ตั้งถิ่นฐานของช่างทอลวดลายผ้าทอ สีธรรมชาติ จากเดิมที่สร้างลวดลายแบบตามใจช่างทอจะขายได้ในราคา 8,000

บาท แต่เมื่อนำแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มมาใช้ในการออกแบบสามารถขายได้ราคา 13,000 บาท และขายได้เร็วขึ้นหรือผ้าภาษาถิ่นคือขายได้ตั้งแต่หน้าที่ทอผ้าจำนวน 5 ลาย ลายโบราณประยุกต์นำแนวทางการปรับลดลายมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการลดลาย ลดราคาลง เพื่อสร้างกลุ่มลูกค้าฐานะปานกลางที่ต้องการสินค้าราคาไม่เกิน 5,000-6,000 บาท และไม่ต้องมีลวดลายมาก สามารถสร้างกลุ่มลูกค้าวัยรุ่นได้เพิ่มขึ้น กลุ่มลูกค้าที่ฐานะปานกลางรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท หรือลูกค้าที่ต้องการสินค้าเพื่อสะสมได้มากขึ้น สามารถขายสินค้าได้หลากหลายช่องทางขายเร็วขึ้น สิ่งเหล่านี้คือ มูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้ฝ่ายขายทำงานได้ง่ายขึ้น มีรายได้กลับสู่ชุมชนมากขึ้น เร็วขึ้น การบริหารจัดการด้านการตลาดของกลุ่มดีขึ้น ข้อมูลจากการวิจัยยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มทอผ้าในพื้นที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีสามารถนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาการออกแบบลวดลายและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มอื่นได้ รายละเอียดของลวดลายหลังการพัฒนา (Figure 3)

Lai Pu Juang

Lai Little Turtle

Lai Bird Lai Sun

Lai Ancient pattern

Figure 3. Pattern after development

อภิปรายผล

สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนที่พศล้วยร่วมกับชุมชนครั้งนี้ ชุมชนมีองค์ความรู้การออกแบบลายผ้าสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้ร่วมสมัย สนองความต้องการของลูกค้าตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้สูงอายุและที่สำคัญลวดลายที่นำมาพัฒนายังคงอัตลักษณ์และตัวตนของชาวลาวครั้งมีการนำลวดลายใหม่ผสมผสานลายโบราณได้อย่างลงตัว ช่างทอลายมีที่มาและความหมายสามารถตอบคำถามผู้ซื้อได้ สีธรรมชาตินำมาใช้ในการทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มครั้งนี้ก็ตรงความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการทอผ้าของตนเกิดช่างทอผ้ารุ่นใหม่ในและนอกชุมชน เชื่อมั่นว่าสามารถสร้าง

รายได้ให้กับตนจริง ข้อมูลการสำรวจครั้งนี้ผู้วิจัยและชุมชนจะนำมากำหนดทิศทางของสินค้าและการออกแบบลวดลายผ้าฝ่ายต่อไป การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย Ruangsang (2003) โครงการแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาลายผ้านาหมื่นศรี ในเรื่องปัญหาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์และลูกค้า ตลอดจนวิธีการวิจัยด้วยกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี ประสบปัญญาขาดแคลนผ้าทอลายมรดกและการที่สมาชิกกลุ่มทอผ้าไม่สามารถตอบคำถามแก่บุคคลภายนอกเกี่ยวกับเรื่องผ้าของตนเองได้ จึงคิดโครงการวิจัยขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการที่ 1 เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของผ้านาหมื่นศรี ประการที่ 2 เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์องค์ความรู้เรื่องผ้านาหมื่นศรีไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น และประการที่ 3 เพื่อจัดทำข้อมูล

พื้นฐานเพื่อสืบทอดและพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมหมิ่นศรี โดยมีขอบเขตศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอโง้ง จังหวัดตรัง วิธีการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้เชี่ยวชาญเรื่องการทอผ้า ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาดูงานจากแหล่งหรือสถาบันที่รวบรวมเรื่องผ้าพื้นบ้านภาคใต้ ปฏิบัติการทอผ้า จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์สรุปข้อมูลและตรงกับ Wannajun (2014) โครงการการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อสร้างเอกลักษณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ในเรื่องเกี่ยวกับการจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ผู้บริโภค เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและโอกาสในการสร้างผลิตภัณฑ์สิ่งทอเอกลักษณ์ไทยจากผ้าไหมและสามารถนำไปจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ ใช้กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ 5 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีกระบวนการศึกษาการวิจัยโดยใช้ภูมิปัญญาในกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเดิมผนวกกับเทคนิคแบบใหม่ นำด้ายไหมเป็นวัสดุในการทอผ้ารูปแบบต่าง ๆ แล้วนำไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพื่อสุขภาพ หมอน หมวก ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม เป็นต้น ที่มีความสวยงามที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย ซึ่งคาดว่า จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สิ่งทอไทยที่มีมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ในการวิจัย การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทัพคล้าย จังหวัดอุทัยธานีได้

นำขั้นตอนการวิจัยเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์มาสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้านการออกแบบลายผ้า ด้านผลิตภัณฑ์และราคาผลิตภัณฑ์แบบที่ 1 ผ้าขึ้นลายภูจวง ผลิตภัณฑ์แบบที่ 2 ผ้าขึ้นลายตะเวน ผลิตภัณฑ์แบบที่ 3 ผ้าขึ้นลายโบราณประยุกต์ (ลายชอกำซ้อนและลายเอี้ยกาบซ้อน) และผลิตภัณฑ์แบบที่ 4 ผ้าขึ้นลายเกล็ดเต่า โดยรวมทุกด้านอยู่ที่ระดับมากที่สุด ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปขยายผลให้กับกลุ่มทอผ้าในพื้นที่อำเภอบ้านไร่เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านสระ บ้านเจ้าวัด บ้านพุ ต่อ บ้านหนองจอกและบ้านสนวนา

สรุป

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ชุมชนทัพคล้ายมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์และเชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายและการทอ เมื่อทราบข้อมูลของผู้บริโภคได้รับความรู้เพิ่มเติมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มโดยนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาลวดลายการใช้เทคนิคการทอ การใช้สีธรรมชาติ การตั้งราคาหลายระดับและวิธีการจำหน่ายที่หลากหลายช่องทางและทันสมัย ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 สามารถจำหน่ายง่ายและรวดเร็วขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ยอมรับและช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดเพิ่มขึ้น วิทยาลัยชุมชนมืองค์ความรู้การออกแบบลวดลายผ้าที่อยู่ในปัจเจกชนมาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อการถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนอื่นในจังหวัดอุทัยธานี

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความกรุณา การให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง และการให้ทุนอุดหนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และการให้ความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกชุมชนที่พุดคล้าย

เอกสารอ้างอิง

- Chemsripong, S. and P. Petmee. 2017. Creating value added products from local wisdom: A case study of the ancient cloth. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)* 10(4): 62-85. (in Thai)
- Chomchuen, T. and S. Jaiban. 2015. Enhancing of productive potentiality of community products “Karen Weaving” with sufficiency economy and creative economy: Case of Mae Yao subdistrict community, Muang district, Chiang Rai province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(2): 203-214. (in Thai)
- Janhom, T. 2016. The development of textiles products: Wisdom of Thai Song Dam in the western region of Thailand. *Journal of the Association of Researchers* 21(1): 181-192. (in Thai)
- Khampha, K. and R.K. Naewheangtham 2018. Guideline for transmission of Hiit Sibsong tradition (twelvemonths tradition) to empowerment community. *Ratchaphruek Journal* 16(1): 65-74. (in Thai)
- Na-Thalang, E. 1998. Wisdom and the learning process of Thailand. *Sukhothai Thammathirat Open University, Bangkok.*
- Ruangsang, A., P. Thongphan, A. Panthong, J. Tulyasook, A. Piromthong, S. Rittima, A. Thongphan, S. Sangayuth. 2003. Approach to conservation and restoration of Na Muen Si Textile pattern wisdom.
- Wannajun, S . 2014. Bamboo Fabric, design and development to create an identity Commercial in the north eastsouthern. Final report The Thailand Research Fund, Bangkok.

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้:
กรณีศึกษาโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาส
จังหวัดชายแดนภาคใต้

Problem Solving Operations in Southern Border Provinces:
Case Study of Project for Repairing Houses that are Poor and
Underprivileged People in Southern Border Provinces

พิสิฐ โอ่งเจริญ

Pisit Ongcharoen

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ จ.ปทุมธานี 12130

Faculty of Political Science, North Bangkok University, Pathum Thani, 12130, Thailand

Corresponding author: E-mail: joeinterguard@gmail.com

(Received: January 27, 2020; Accepted: August 11, 2020)

Abstract: This research aimed: 1) to study problems and obstacles of the project; 2) to study the project evaluation results; and 3) to present a model of the problem solving operations of the project for repairing houses that are poor and underprivileged people in the southern border provinces. This research is a qualitative research. The population used in the study is family of impoverished people in the southern border provinces that fail basic need criteria and passed the selection of poor households and relevant officials with specific selection methods. The result of the study was as follows; 1) Able to renovate residences for the target population, who are poor and underprivileged in the southern border provinces number of 1,988 houses, representing 100 %; 2) The output and outcome of a project to support problem solving and development of target population potential in the southern border provinces in general, it is at a medium level; and 3) Get a model of the problem solving operations of the project for repairing houses that are poor and underprivileged people in the southern border provinces to be a guideline for effective management of the future.

Keywords: Problem solving operations, southern border provinces, repairing houses, poor and underprivileged people

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ศึกษาผลการประเมินโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินงานโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ใน

การศึกษา คือ ครอบคลุมราชอาณาจักรนอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ผ่านการคัดเลือกบ้านเรือนราษฎรยากจนฯ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแบบเฉพาะเจาะจง จากผลการศึกษาพบว่า 1) สามารถช่วยเหลือปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่ประชากรเป้าหมายซึ่งเป็นราษฎรยากจนและด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1,988 หลัง คิดเป็นร้อยละ 100 2) ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพประชากรเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ได้รูปแบบการดำเนินงานโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การดำเนินงานแก้ไขปัญหา พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การซ่อมแซมบ้านเรือน ราษฎรที่ยากจน และ ด้อยโอกาส

คำนำ

การแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และนโยบายรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ทั้งระดับนโยบายและระดับยุทธศาสตร์ (แปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ) จากงานวิจัยของ Monkongpitukkul *et al.* (2016) การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเข้าด้วยกัน ต้องให้ความสำคัญอย่างมากและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทของพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่จะทำให้กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้ คือ การสร้างคุณค่า การบริหารความรู้สึก และการสร้างค่านิยมของชุมชนในพื้นที่ จากนโยบายที่กำหนดขึ้นภายใต้หลักของยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จากงานวิจัยของ Solgosoom and Pothisan (2018) รายงานว่า ศาสตร์พระราชเป็นศาสตร์ที่ให้แก่ประชาชนทั้งประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในการ

ดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การศึกษา และการพัฒนาประเทศ

การดำเนินงานตามแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี เพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ “มุ่งให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัยปราศจากเงื่อนไขการใช้ความรุนแรง มีสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจ ไว้วางใจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสันติภาพ” จากงานวิจัยของ Kananurax (2017) การบริหารชุมชนเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ อาทิ ด้านการเมือง และผลประโยชน์ ให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ด้านบุคลากรปรับเปลี่ยนทัศนคติ เห็นคุณค่าของประชาชนในพื้นที่ โดยมีกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ภาค 4 (กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน โดยการดำเนินการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564 ในพื้นที่เสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่เน้นพิเศษ มีเป้าหมายภาพรวม 20,241 หลัง จากงานวิจัยของ Srichai (2018) การแก้ปัญหาในพื้นที่

ชายแดนภาคใต้เชิงบูรณาการร่วมกันกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน จะมีส่วนช่วยให้การทำงานสัมฤทธิ์ผลได้และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในปีงบประมาณ 2560 โดย กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า ได้กำหนดให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ดำเนินโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แผนบูรณาการฯ ข้อที่ 3 คือ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข โดยมีตัวชี้วัดสำคัญ คือ ร้อยละครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ได้รับการแก้ไขให้มีที่อยู่อาศัย และผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานทั้งหมด ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยให้แล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2561 จำนวน 1,988 หลัง จากรายงานของ Bilheem *et al.* (2017) การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของราษฎรในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ คือ การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีความปลอดภัย มีรายได้แน่นอนที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการตามสิทธิที่จำเป็นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีความเสมอภาคและเป็นธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บ้านของราษฎรยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ผ่านการคัดเลือกบ้านเรือนราษฎรยากจนฯ ในหมู่บ้านพื้นที่เสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่เน้นพิเศษ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลาในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอยะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา จำนวน 1,988 หลัง เจ้าหน้าที่โครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาส จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย นิคมสร้างตนเอง 7 แห่ง ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) นิคมสร้างตนเองสุคีริน จังหวัดนราธิวาส 2) นิคมสร้างตนเองศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส 3) นิคมสร้างตนเองโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 4) นิคมสร้างตนเองธารโต จังหวัดยะลา 5) นิคมสร้างตนเองเบตง จังหวัดยะลา 6) นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดยะลา และ 7) นิคมสร้างตนเองเทพา จังหวัดสงขลา ภาคีเครือข่ายการพัฒนา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงานท้องถิ่นหรือท้องถิ่นและบุคลากรของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และเจ้าหน้าที่กองพัฒนาสังคมกลุ่มเป้าหมายพิเศษและกองยุทธศาสตร์และแผนงาน แบบเฉพาะเจาะจง รวมทั้งสิ้น 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การนิเทศติดตามกับครอบครัวราษฎรยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ผ่านการคัดเลือกบ้านเรือนราษฎร

ยากจนๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (share and learn) แบบเล่าเรื่อง (story telling: ST) การระดมความคิด (brainstorming) ในการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียน (lesson learned) จากบทเรียนที่ดีหรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) อีกทั้งใช้แบบสอบถามประเมินผลผลิตและผลลัพธ์โครงการฯ ประกอบด้วยเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลด้วยตนเองจากการนิเทศติดตามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างเดือน เมษายน – สิงหาคม 2561 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การระดมความคิดในการจัดประชุมกลุ่มย่อย และการถอดบทเรียนในเดือนกันยายน 2561

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกโดยการนิเทศติดตามและการถอดบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การระดมความคิดในการจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยบรรยายผลการวิเคราะห์จากการถอดบทเรียนเชิงพรรณนา ประกอบกับนำเสนอผลการศึกษาจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาบรรยายลักษณะข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า

1) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยพบข้อค้นพบดังนี้

1. ด้านบุคลากรและภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน

1.1 เจ้าหน้าที่ของนิคมฯ งานภาระงานหลักตามกฎหมาย และต้องปฏิบัติงานโครงการทั้งที่เป็นของนิคมสร้างตนเองและสนับสนุนการทำงานตามนโยบายส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ในทุกระบวนการทำงาน

1.2 ภาคีเครือข่ายไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์โครงการและกระบวนการทำงาน

1.3 มีความขัดแย้งของผู้นำชุมชนหรือท้องถิ่นในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

2. ด้านทรัพยากร

2.1 งบประมาณในการดำเนินโครงการไม่เพียงพอ โดยเฉพาะงบประมาณในการบริหารจัดการ (ลงพื้นที่นอกเขตนิคมสร้างตนเอง) การติดตามประเมินผลและไม่มีงบประมาณเพื่อสนับสนุนค่าแรงงานในการซ่อมแซมบ้าน

2.2 ยานพาหนะของนิคมฯ ไม่เพียงพอต่อการลงพื้นที่ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากต้องไปใช้ในภารกิจอื่นด้วย

3. ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน

3.1 การบูรณาการและประสานการจัดการงานระหว่างหน่วยงานไม่ชัดเจนและมีความล่าช้าทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ โดยเฉพาะการพิจารณาและประกาศพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาของ กอ.รมน. และ ศอ.บต. และการบูรณาการความร่วมมือในระดับพื้นที่ในการมีส่วนร่วมซ่อมแซมบ้านของกลุ่มเป้าหมาย

3.2 ประชาชน ภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายสับสนและไม่เข้าใจในรายละเอียดโครงการ เนื่องจากมีหลายหน่วยงานทำโครงการในลักษณะคล้ายกันแต่มีงบประมาณค่าวัสดุ

มากกว่าหรือมีการจัดหาแรงงานช่างในการซ่อมแซมบ้าน

3.3 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

- การกำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเป็นเกณฑ์หลัก ๆ ทำให้คณะทำงานแต่ละจังหวัดต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณา

- ขาดการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากคณะกรรมการหมู่บ้าน

- การพิจารณาคัดเลือกเครือญาติหรือคนรู้จักเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการ โดยที่คุณสมบัติไม่เข้าเกณฑ์บางประการ

3.4 การประมาณการวัสดุและราคาวัสดุในการซ่อมแซมบ้านมีความล่าช้า

- ไม่มีงบประมาณในการช่วยปฏิบัติงานราชการให้แก่ช่างที่ทำการประมาณการวัสดุ

- ช่างวิชาชีพที่สามารถรับรองประมาณการวัสดุได้มีจำนวนน้อย

- นายช่างประมาณการรายการวัสดุไม่ตรงกับความต้องการของราษฎรเป้าหมาย

- การประมาณการซ่อมแซมตามสภาพความจำเป็นบางกรณีเกินวงเงิน 20,000 บาท ซึ่งไม่สอดคล้องกับวงเงินงบประมาณที่สามารถให้การสนับสนุนได้ จึงต้องทำการเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายหรือประมาณการใหม่

3.5 การจัดซื้อวัสดุซ่อมแซมบ้านล่าช้า

- นายช่างวิชาชีพส่งใบรายการประมาณการวัสดุและค่าวัสดุในการซ่อมแซมล่าช้า

- เจ้าหน้าที่นิคมฯ รอให้มีรายการประมาณการวัสดุในแต่ละตำบล ให้ครบและมีจำนวนมาก จึงดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง ด้วยเกรงว่าจะเกิดการแบ่งซื้อแบ่งจ้างและสามารถจัดหาร้านค้าพร้อมขนส่ง

- กลุ่มเป้าหมายขอเปลี่ยนแปลงรายการวัสดุจากใบรายการประมาณการวัสดุที่ช่างประเมิน เนื่องจากเลือกประเภท/ตราสินค้าหรือต้องการเปลี่ยนแปลงจุดที่ต้องการซ่อมแซม จึงต้องทำการประมาณการใหม่ รวมถึงนายช่างประมาณการไม่ได้ลงพื้นที่

- มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเป้าหมายทำให้ต้องทำการประมาณการวัสดุและราคาวัสดุในการซ่อมแซมใหม่ เช่น กลุ่มเป้าหมายเสียชีวิตหรือสภาพบ้านชำรุด ทรุดโทรมมากเกินไปที่จะซ่อมแซมได้ในวงเงินภายใต้โครงการ จึงต้องคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายทดแทน

3.6 การส่งมอบและตรวจรับวัสดุซ่อมแซมบ้าน

- การส่งมอบวัสดุไม่ตรงกับรายการในใบประมาณการวัสดุที่ช่างดำเนินการ เนื่องจากราษฎรขอเปลี่ยนจากร้านค้าโดยตรง

- ร้านค้าทยอยส่งวัสดุ คณะกรรมการตรวจรับวัสดุไม่สามารถตรวจรับวัสดุได้ทันที ต้องรอให้ส่งของครบจึงทำการตรวจรับได้ ทำให้การเบิกจ่ายล่าช้า

- เจ้าของบ้านมักมีการเปลี่ยนแปลงรายการวัสดุโดยไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบและบางกรณีมีการเปลี่ยนแปลงรายการวัสดุหลังจากการส่งมอบ

- พื้นที่โครงการเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ทำให้บ่อยครั้งเจ้าหน้าที่นิคมฯ และคณะกรรมการตรวจรับวัสดุ ต้องลงพื้นที่ล่าช้ากว่ากำหนดหรือไม่ได้ลงพื้นที่ในบางแห่งด้วยตนเอง

3.7 โครงการในภาพรวมไม่บรรลุเป้าหมายเชิงบูรณาการ

- ไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าแรงงานช่างในการซ่อมแซมบ้าน

- ไม่มีราษฎรหรือหน่วยงานภาคีจัดแรงงานมาช่วยในการซ่อมแซมบ้าน

- ราษฎรในชุมชน/กลุ่มจิตอาสาที่ช่วยซ่อมแซมบ้านมีภารกิจอื่นทำให้การซ่อมแซมบ้านเสร็จล่าช้าหรือยุติการซ่อมแซม

- วัสดุในการซ่อมแซมบ้านเสื่อมคุณภาพหรือสูญหาย เนื่องจากราษฎรไม่มีสถานที่จัดเก็บวัสดุที่เหมาะสมในระหว่างรอการส่งมอบครบทุกรายการและแรงงานอาสาสมัครช่วยในการซ่อมแซมบ้าน รวมถึงการส่งมอบวัสดุในช่วงฤดูฝนและเดือนรอมฎอน

- ราษฎรกลุ่มเป้าหมายชะลอการดำเนินการซ่อมแซมบ้าน เนื่องจากจะหาเงินเพิ่มเพื่อจะได้ทำการซ่อมแซมบ้านให้เป็นไปตามความต้องการและดำเนินการให้แล้วเสร็จในทีเดียว

2) ผลการประเมินโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรยากจนและด้อยโอกาสจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ จากผลการศึกษาพบว่า

2.1 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กองพัฒนาสังคมกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (กพพ.) หน่วยปฏิบัติในพื้นที่ คือนิคมสร้างตนเอง จำนวน 7 นิคม ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ช่วยเหลือปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่ประชากรเป้าหมายซึ่งเป็นราษฎรยากจนและด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบเพื่อให้สามารถมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข จำนวน 1,988 หลัง ในพื้นที่จังหวัดยะลา 360 หลัง จังหวัดปัตตานี 649 หลัง จังหวัดนราธิวาส 589 หลัง และจังหวัดสงขลา 360 หลัง คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ดัง Figure 1

Figure 1. Renovation and number of houses repairing for the target population

2.2 ผลผลิตของโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพประชากรเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) โดยผลผลิตของโครงการมีส่วนสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพประชากรเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดน

ภาคใต้ในภาพรวมเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับแรกคือ โครงการฯ สามารถตอบสนองความต้องการราษฎรที่ยากจนในหมู่บ้านพื้นที่เน้นพิเศษได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) รองลงมาตามลำดับ คือ เป็นโครงการฯ ที่พัฒนาพื้นที่ตามรอยพระยุคลบาทอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$) สามารถปรับปรุง

1. การดำเนินการโครงการเชิงบูรณาการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรขับเคลื่อนภายใต้กลไกของ ศอ.บต. และ กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า ซึ่งจะมีคณะกรรมการระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ที่มีองค์ประกอบจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งยังมีคณะทำงาน/ทีมงานในระดับตำบล หมู่บ้าน โดยเฉพาะในกลไกระดับอำเภอหน่วยงาน พส. ที่รับผิดชอบโครงการ ควรเข้าไปเป็นทีมผู้ช่วยเหลืองาน เพื่อให้สามารถบูรณาการและประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การประชุมชี้แจง ประชาสัมพันธ์โครงการตั้งแต่ต้นจะทำให้เกิดการรับรู้เข้าใจและเป็น การเริ่มต้นของกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของโครงการ ตั้งแต่การชี้เป้าหมาย การร่วมเป็นสักขีพยาน ตรวจสอบและรับมอบวัสดุจากร้านค้าในเบื้องต้น โดยเฉพาะในเรื่องของการระดมช่าง ระดมแรงงานจิตอาสาในชุมชนและชุมชนข้างเคียง ร่วมซ่อมแซมบ้านโดยไม่หวังผลและการสนับสนุนทรัพยากร/วัสดุเพิ่มเติมในกรณีบ้านเป้าหมายมีสภาพทรุดโทรมและจำเป็นต้องใช้วัสดุและอื่นๆ เกินขอบเขตโครงการ

3. ควรมีการปรับปรุงและทบทวนข้อมูลกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจน ผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก หรือผู้ประสบปัญหาสังคมในระดับชุมชน หมู่บ้าน ที่เป็นปัจจุบันและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนการทำงานและคัดกรองกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น

4. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโครงการที่ชัดเจน ลดการใช้ดุลยพินิจ

และสร้างความเข้าใจและการรับรู้ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่

5. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโครงการที่ได้รับการสนับสนุนวัสดุซ่อมแซมบ้าน ควรใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน ทั้งนี้อาจมีตัวแทนกลุ่มในชุมชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงตัวแทนหน่วยงานรัฐในพื้นที่ร่วมคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย และจัดทำบัญชีลำดับความสำคัญ ในกรณีที่มีกลุ่มเป้าหมายมีคุณลักษณะเข้าเกณฑ์หลายราย ควรให้ผู้เข้าเกณฑ์และผู้ที่ถูกจัดลำดับความสำคัญในระดับต้น ๆ ได้ร่วมพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่ควรได้รับการช่วยเหลือที่สุดและลำดับสำรองตามลำดับ

6. กำหนดผู้ประสานงานโครงการฯ ระดับตำบลและหมู่บ้าน ทั้งในส่วนของหน่วยงาน พส. อำเภอ อปท. และภาคประชาชน

7. แจ้งรายชื่อกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับคัดเลือกให้คนในชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์เชิญชวนช่างและแรงงานจิตอาสาเพื่อช่วยซ่อมแซมบ้าน เช่น แจ้งในที่ประชุมหมู่บ้าน ตำบล การประกาศที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน/ชุมชนและให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะทำงานระดับอำเภอเป็นผู้แจ้งให้เจ้าตัวทราบพร้อมทั้งชี้แจงทำความเข้าใจในโครงการอย่างชัดเจน

8. ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนช่างวิชาชีพเพื่อทำการสำรวจสภาพบ้านและประมาณการวัสดุและราคาวัสดุที่ใช้ในการซ่อมแซมบ้าน พร้อมรับรองรายการตามแบบแสดงรายการ ปริมาณงานและราคา (ปร.4) โดยให้ดำเนินการภายใน 15 วัน แต่ไม่เกิน 1 เดือน นับจากที่ได้มีการแจ้งผลการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ใน

กรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ให้นายช่างวิชาชีพของ อบท. แจ้งรายชื่อช่างผู้มีประสบการณ์ในชุมชนที่มีคุณสมบัติและสามารถรับรองรายการตามแบบปร.4 ตามที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกำหนด

9. ในการประเมินสำรวจสภาพบ้านและสอบถามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดทำข้อมูลตามแบบ ปร. 4 ของช่าง จักต้องมีเจ้าหน้าที่ของ พส. ในพื้นที่, ผู้เข้าร่วมโครงการและสมาชิกในบ้านที่ได้รับคัดเลือกหรือบุคคลอื่น ร่วมเป็นสักขีพยาน และเมื่อจัดทำแบบ ปร. 4 เรียบร้อยแล้ว ต้องให้ผู้เข้าร่วมโครงการลงลายมือยืนยันว่ารายการวัสดุที่ใช้ในการซ่อมแซมบ้านเป็นไปตามความต้องการและจำเป็น

10. กรณีที่การประเมินสำรวจสภาพบ้านในเบื้องต้นประมาณการราคาวัสดุเกินวงเงิน 20,000 บาท ให้แจ้งผู้เข้าร่วมโครงการทราบและร่วมหารือโดยสมัครใจ ดังนี้

- ตกลงใจให้ดำเนินการซ่อมแซมเฉพาะบางส่วนในวงเงินที่โครงการสนับสนุน ทั้งนี้หากมีผู้บริจาคหรือมีหน่วยงานอื่นสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มเติมก็จะดำเนินการเพิ่มเติมต่อไป

- ขอไม่รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ในปีงบประมาณ

11. การจัดซื้อจัดจ้างวัสดุในการซ่อมแซมบ้าน ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีเงื่อนไขในการส่งมอบวัสดุ คือ ร้านค้าต้องประสานให้หน่วยงาน พส. ที่รับผิดชอบและผู้ประสานงานโครงการระดับตำบลและหมู่บ้านได้รับทราบกำหนดการส่งของและส่งของครบทุกรายการในครั้งเดียว เพื่อลดภาระการจัดหาสถานที่จัดเก็บวัสดุก่อสร้างของราษฎรเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ

12. การรับมอบวัสดุก่อสร้างจากร้านค้าให้คณะกรรมการตรวจรับวัสดุ ลงพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ตรวจรับวัสดุให้เป็นไปตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง กรณีที่คณะกรรมการตรวจรับวัสดุไม่สามารถเดินทางมาตรวจรับวัสดุในวันจัดส่งของได้ ให้เข้าร่วมโครงการหรือสมาชิกในครัวเรือนและผู้ประสานงานระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้แทนจากหน่วยงานรัฐและประชาชนอย่างน้อย 2 คน ร่วมเป็นสักขีพยานในการส่งมอบวัสดุจากร้านค้าและตรวจนับสินค้าตามรายการ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการตรวจรับวัสดุเร่งลงพื้นที่มาตรวจรับวัสดุโดยทันทีที่สามารถดำเนินการได้

13. ก่อนถึงวันรับมอบวัสดุก่อสร้าง ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ประสานโครงการระดับตำบล หมู่บ้านและผู้เข้าร่วมโครงการ ควรร่วมกำหนดแผนในการซ่อมแซมบ้านและนัดระดมช่างและแรงงานจิตอาสาเพื่อมาช่วยซ่อมแซมบ้าน

14. คณะทำงานระดับอำเภอและจังหวัด กำกับติดตามการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

15. หน่วยงาน พส. ที่รับผิดชอบโครงการในแต่ละพื้นที่รายงานผลการดำเนินงานประจำเดือนให้กองพัฒนาสังคมกลุ่มเป้าหมายพิเศษ รวมถึงจังหวัด, ศอ.บต. และ กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาคำเนินงานแก้ไข ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา: โครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมา ประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่จำนวนมากยังขาดการรับรู้และเข้าใจที่ชัดเจน ทั้งเรื่องของวัตถุประสงค์

โครงการ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการสนับสนุนที่จักได้รับจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ทำให้การทำงานไม่เป็นตามคาดหวังทั้งของประชาชนกลุ่มเป้าหมายและความสำเร็จเชิงคุณภาพตามแผนบูรณาการ กล่าวคือ

1. ราษฎรกลุ่มเป้าหมายคาดหวังจะได้รับการช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้านตามที่ต้องการและมีความมั่นคงปลอดภัยแต่ด้วยวงเงินที่จำกัดและสภาพบ้านที่ทรุดโทรมมาก จึงได้รับการสนับสนุนวัสดุในการซ่อมแซมบ้านได้บางส่วน

2. ราษฎรกลุ่มเป้าหมายและภาคีเครือข่ายจำนวนมากได้เข้าใจในโครงการ โดยเฉพาะในเรื่องของการระดมแรงงานช่างและประชาชนที่มีจิตอาสาในการช่วยซ่อมแซมบ้าน ทำให้ราษฎรกลุ่มเป้าหมายหลายรายที่ได้รับวัสดุก่อสร้างแล้วแต่ไม่สามารถดำเนินการซ่อมแซมได้เพราะขาดแรงงานและไม่มีเงินเพียงพอในการจ้างช่าง ทั้งไม่มีที่จัดเก็บวัสดุทำให้วัสดุสูญหายหรือเสื่อมคุณภาพ

3. การวัดความสำเร็จโครงการในภารกิจกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คือการส่งมอบวัสดุในการซ่อมแซมบ้านเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดในแต่ละปีงบประมาณ หากพิจารณาความสำเร็จของแผนบูรณาการ คือการซ่อมแซมบ้านแล้วเสร็จราษฎรยากจนด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยดีขึ้น มีบางส่วนที่ไม่บรรลุเป้าหมายในปีงบประมาณและไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นทางการ

4. ภาพลักษณ์ด้านบวกของนิคมสร้างตนเองและกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในการดำเนินโครงการคือการช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนด้อยโอกาสในพื้นที่เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จชต. สำหรับผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้น คือประชาชนไม่มั่นใจในความโปร่งใสของโครงการ

เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้เข้าใจโครงการให้กับภาคประชาชน โดยเฉพาะเรื่องของการกำหนดพื้นที่และกระบวนการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและวงเงินในการสนับสนุนที่น้อยกว่าของหน่วยงานอื่นในลักษณะโครงการที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Monkongpitukkul *et al.* (2016) ปัจจัยการสื่อข้อความ ควรให้ความสำคัญอย่างมากกับทุกระดับของกระบวนการนโยบาย ตั้งแต่ระดับนโยบายและระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีการสื่อสารด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดีของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเองและทำให้เกิดประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กองพัฒนาสังคมกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (กพพ.) หน่วยปฏิบัติในพื้นที่ คือ นิคมสร้างตนเอง จำนวน 7 นิคม ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ช่วยเหลือปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย จำนวน 1,988 หลัง ให้แก่ประชากรเป้าหมาย ซึ่งเป็นราษฎรยากจนและด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsiri (2016) วิถีชีวิตของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบหาเลี้ยงชีพประจำวัน ความผูกพันในครอบครัวที่ลดลง รวมถึงสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ ดังนั้นการที่ภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องเข้ามาให้การช่วยเหลือ/สนับสนุนจะมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตของราษฎรยากจนและด้อย

โอกาสในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้นได้

ส่วนผลผลิตของโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพประชากรเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) โครงการฯ สามารถตอบสนองความต้องการราษฎรที่ยากจนในหมู่บ้านพื้นที่เน้นพิเศษได้ 2) เป็นโครงการฯ ที่พัฒนาพื้นที่ตามรอยพระยุคลบาท 3) สามารถปรับปรุงบ้านพักอาศัยครอบครัวราษฎรที่ยากจนในหมู่บ้านพื้นที่เน้นพิเศษ 4) ราษฎรที่ยากจนในหมู่บ้านพื้นที่เน้นพิเศษใช้ชีวิตได้ปกติ มีความสุข และ 5) ราษฎรที่ยากจนในหมู่บ้านพื้นที่เน้นพิเศษมีความเข้มแข็งและมั่นคง ส่วนผลลัพธ์ของโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพประชากรเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ราษฎรที่ยากจนในพื้นที่เป้าหมายเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองทางราชการไปในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Che-tae (2017) การที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนเพื่อให้ราษฎรในพื้นที่ชายแดนภาคใต้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจะมีส่วนช่วยให้มุมมองของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และ 2) ครอบครัวราษฎรยากจนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bilheem *et al.* (2017) การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของราษฎรในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ คือ การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีความปลอดภัย มีรายได้แน่นอนที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการโครงการ

ซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จักต้องประสานและบูรณาการการขับเคลื่อนโครงการฯ ตั้งแต่ระดับนโยบายลงไปสู่ระดับจังหวัด อำเภอ โดยเฉพาะกับกระทรวงมหาดไทย และ กอ.รมน. รวมถึงจะต้องมีการขับเคลื่อนโครงการในส่วนของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) และขอเสนอให้ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็นหน่วยงานหลัก เนื่องจากสามารถตอบภาระงานและกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมพื้นที่เป็นไปตามกรอบกฎหมายและอำนาจหน้าที่ที่กำหนด โดยนิคมสร้างตนเองเป็นหน่วยสนับสนุนและรับผิดชอบการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่การดูแลของนิคมสร้างตนเองแต่ละแห่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srichai (2018) การแก้ปัญหาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เชิงบูรณาการร่วมกันกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนจะมีส่วนช่วยให้การทำงานสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีโปรแกรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพครอบครัวเรือนสำหรับราษฎรยากจนและด้อยโอกาสและให้ความสำคัญในจุดเน้นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิสวัสดิการและจัดบริการตามภารกิจงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Piyasiripon (2018) และ Songsom (2020) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐต้องสามารถเสริมศักยภาพของชุมชน สอดคล้องกับบริบททรัพยากรภูมิปัญญา เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ ต้องสามารถสร้างความร่วมมือกันได้ระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมในชุมชนหรือระหว่าง

ชุมชน โดยสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ทั้งชาวพุทธและ
ชาวมลายูมุสลิมทำร่วมกันได้

สรุป

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าในการ
ดำเนินการโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรที่
ยากจนและด้อยโอกาสจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มี
ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กรมพัฒนาสังคมและ
สวัสดิการ ต้องประสานและบูรณาการโครงการฯ
ตั้งแต่ระดับนโยบายลงไปสู่ระดับจังหวัด โดยนำ
โครงการเข้าสู่ระบบการขับเคลื่อนในกลไกของ
คณะกรรมการระดับอำเภอ เพื่อให้เกิดระบบการ
ติดตามงานและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว
ต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ และ
จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางในการ
ดำเนินงาน โดยให้ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็น
หน่วยงานหลัก เนื่องจากสามารถตอบภาระงานและ
กลุ่มเป้าหมาย รวมถึงครอบคลุมพื้นที่ อีกทั้งยังต้อง
ส่งเสริมให้มีโปรแกรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพ
รายครัวเรือน และให้ความสำคัญในเรื่องของการ
คุ้มครองสิทธิสวัสดิการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและ
การอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ กองพัฒนาสังคม
กลุ่มเป้าหมายพิเศษ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่
สนับสนุนและให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็น
ประโยชน์ต่อการทำวิจัย ขอขอบพระคุณภาคี
เครือข่ายทุกภาคส่วนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มี
ส่วนร่วมในการทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้
ด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- Bilheem, N., S. Jitpiomsri and K.
Hongchayangkool. 2017. The scope
of quality of life of the people
affected by the unrest in the three
southern border provinces: A case
study of Raman district, Yala
province. Al-Nur Journal of Graduate
School, Fatoni University 12(23): 95-
105. (in Thai)
- Boonsiri, A. 2016. Livelihoods of families
affected by the unrest in the special
development region, southern
border. Journal of Humanities and
Social Sciences, Thaksin University
11(1): 237-254. (in Thai)
- Che-tae, A. 2017. People's perspectives
towards operation of government
officers in three southern border
provinces. Al-Hikmah Journal, Fatoni
University 7(13): 15-24. (in Thai)
- Kananurax, R. 2017. Development a mode
of sustainable community's peace
building management in the three
southernmost provinces. Journal of
Southern Technology 10(1): 111-120.
(in Thai)
- Monkongpitukkul, S., S.
Thamrongthanyawong, P.
Sahapattana and S. Jitpiomsri. 2016.
Conflict resolution in the 3 southern

border provinces of Thailand: Policy process and outcomes. Al-Hikmah Journal, Fatoni University 6(12): 35-53. (in Thai)

Piyasiripon, N. 2018. Multicultural communities in the midst of nationalism discourse in deep south of Thailand. Ratthaphirak Journal 60(2): 58-72. (in Thai)

Solgosoom, S. and P. Pothisan. 2018. The King Rama IX's wisdom and the educational development. Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University 4(Supplement): 9-21. (in Thai)

Songsom, A. 2020. Creation of social network and applying sufficiency economy philosophy toward balanced scorecard of small and medium enterprises in Songkhla province. Journal of Community Development and Life Quality 8(1): 206-213. (in Thai)

Srichai, C. 2018. Problem solving guidelines in three southern border provinces areas of Thailand. The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal (GTHJ.) 24(Special Issue): 1-11. (in Thai)

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ

อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Model of Knowledge Management for Karen Woven Frabrics,

Pamorlor village, Ban Kat Subdistrict, Mae Sariang District,

Mae Hong Son Province

กันทนา ใจสุวรรณ^{1*} ทรงศักดิ์ ปัญญา¹ สุรินทร์ มหาวรรณ¹ นพรัตน์ ลิทธิโชคธนารักษ์¹

วัชรวิ วีระแก้ว¹ และอำภา สมัครพงศ์พันธ์²

Kanthana Jaisuwan^{1}, Songsak Panya¹, Surin Mahawan¹, Nopparat*

Sittichoktanarak¹, Watcharee Weerakaew¹ and Ampa Samakpongphun²

¹วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน จ.แม่ฮ่องสอน 58110

¹Mae Hong Son Community College, Mae Hong Son 58000, Thailand

²บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58110

²Pamorlor Village, Ban Kat, Mae Sariang, Mae Hong Son 58110, Thailand

*Corresponding author: E-mail: ajkanthana@gmail.com

(Received: September 16, 2019; Accept: December 18, 2019)

Abstract: The objective of this research is to study the process of knowledge management for Karen weaving, located in Pamorlor village, Ban Kat Sub-district, Mae Sariang District, Mae Hong Son Province. The research methodology consists of a qualitative research by using the SECI model and a set of questionnaires. The results showed that the pattern of weaving was used in the village of Pamorlor is a backstrap loom, which is woven by a small weaving machine using a backstrap that is the movement of a weaver to force the yarn either tightly or slackly as needing. The waist-weaving-tool is the small size and not wide, easy to carry; moreover, it is not complicated to use and able to create beautiful patterns. The development of knowledge management model is formed by “Cheki Cheu Learning Center” where is the important place for promoting vision, preserving and conveying knowledge to local people and others, who learn to get orders and improve the application which benefit can be applied and continuously creates the added-value of Pamorlor, where is the home of textile crafts.

Keywords: Knowledge management, Karen weaving, learning center

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ โดยประยุกต์ใช้โมเดลเซกิ (SECI Model) และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการทอผ้าที่ใช้ในหมู่บ้านพะมอลอ เป็นที่เอว (backstrap loom) ซึ่งเป็นการทอด้วยเครื่องทอขนาดเล็กโดยใช้เข็มขัดคาดหลัง (backstrap) เข็มขัดหรือสายคาดหลังอาจทำด้วยผ้า แผ่นหนัง หรือเชือกที่มีความแข็งแรง ใช้การขยับเคลื่อนตัวของผู้อยู่ทอบังคับเส้นด้ายให้ตึงหรือหย่อนได้ตามความต้องการ จุดเด่นของการทอผ้าด้วยที่เอวคือเป็นเครื่องมือที่สามารถหาได้ง่าย ขนาดเล็ก พกพาสะดวก ขึ้นตอนไม่ซับซ้อน และสามารถทอลวดลายได้ แต่ขนาดไม่กว้าง ผู้วิจัยทำการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในลักษณะ "ศูนย์การเรียนรู้เซกิเชอ" ที่มีบทบาทเพื่อส่งเสริม รักษา ถ่ายทอด ในรูปแบบของการจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะและอาชีพ เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้บนแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจากอัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง มีการจัดทำสื่อการเรียนรู้และเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสู่เศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ ผ้าทอกะเหรี่ยง ศูนย์การเรียนรู้

คำนำ

ผ้าทอถือเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่เชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และการหล่อหลอมให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ตามลักษณะของชุมชน ภูมิปัญญาเหล่านี้ถูกสร้างถ่ายทอด และสะท้อนคุณค่าของคนในชุมชนที่เป็นอยู่ในผ้าทอพื้นบ้านแม้ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าเข้ามามีผลกระทบต่อบทบาทชีวิตของชาวไทย เกิดกระแสบริโภค วัตถุนิยม และระบบเศรษฐกิจที่มีตัวเงินเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมากขึ้นและยังส่งผลถึงกลุ่มคนทุกชาติพันธุ์ (ethnic group) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ระบบการผลิต การจัดการทรัพยากร อาชีพ ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม นอกจากการปรับตัวเปลี่ยนแปลงแล้วยังเกิดการผสมผสานกลมกลืนเกิดการเปลี่ยนแปลง

ทางวัฒนธรรมหลายประการ เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของสังคม การสืบทอดภูมิปัญญาอาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมุ่งเน้นให้เกิดการสืบทอด มีการเรียนรู้และสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชน ผ้าทอพื้นบ้านเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผ้าทอไทยวน ผ้าทอไทยวนโยนกเชียงแสน มีกรรมวิธีในการผลิตด้วยความละเอียดอ่อน มีลวดลายที่ประณีต (Sapathong *et al.*, 2016) ซึ่งแนวโน้มของผู้บริโภคในปัจจุบันพบว่า ยังมีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาที่มีองค์ประกอบของเส้นฝ้าย เส้นไหมทอด้วยกี่ชนิดใดก็ได้ ย้อมสีด้วยสีธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Kaewmongkon and Kittilarp, 2016) ซึ่งเป็นจุดเด่นของผ้าทอพื้นบ้านในชุมชนของไทย กว่าที่จะได้ผ้าทอพื้นบ้านที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมในแต่ละผืนจะต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันด้านเทคนิค กระบวนการและเครื่องทอผ้า หรือที่เรียกว่า กี่ ประเภทของกี่ใน

ปัจจุบันมี 3 ประเภทคือ กี่กระทบ กี่กระทบตุก และกี่ยาว (Ritraksa *et al.*, 2019) ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมแต่มีจุดเด่นเรื่องการทอผ้าของแต่ละชาติพันธุ์ บ้านพะมอลอมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงมีอัตลักษณ์โดดเด่นในการทอผ้า กี่ทอของชาวกะเหรี่ยง (สกอร์, โปว์) และละว้า มีลักษณะง่ายไม่ซับซ้อน โครงสร้างส่วนใหญ่คือด้ายที่ใช้ทอ ใช้ไม้ทำหน้าทีคล้ายพื้มและ แผ่นรองด้านหลังและคานด้านหน้า เรียกว่า กี่ยาว หรือ ท้างหลัง (backstrap) เมื่อใช้งานผู้ทอผ้าจะผูกกี่ยาวกับเสาเรือนหรือบริเวณที่เหมาะสม ปลายผูกเข้ากับเอว สามารถเคลื่อนย้ายได้ กี่ทอประเภทนี้จะได้อาบน้ำแคบแต่สามารถนำมาต่อกันได้ ผ้าทอกะเหรี่ยงมีลวดลาย เอกลักษณ์ รวมทั้งยังได้รับความนิยมจากประชาชนในพื้นที่รวมทั้งนักท่องเที่ยว อัตลักษณ์จุดเด่นของผ้าทอกะเหรี่ยงจะเห็นได้จาก ย่อม เสื้อ ผ้าถุง ที่โพกผม โดยลวดลายดังกล่าวเกิดจากแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว คือ น้ำ ต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ โดยแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์วิถีชุมชนเป็นสินค้าที่มีลักษณะคล้ายกัน (commoditization)เชิงรูปธรรมในมิติความเชื่อของชาติพันธุ์โดยใช้อัตลักษณ์เป็นตัวสร้างคุณค่าเข้าสู่กลไกการตลาด (Bunmee, 2004 Natheepayapthis, 2014 and Padungchewit, 2007) อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) เป็นลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม พิธีกรรมลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของแต่ละรัฐชาติ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ของชาติกะเหรี่ยง ได้ให้คำจำกัดความของกะเหรี่ยงว่า กะเหรี่ยงหมายถึง คนที่

มีวิถีชีวิตรักความสงบ มีความเป็นเผ่าพันธุ์ที่สื่อความหมายหลากหลายมิติ

ผ้าทอกะเหรี่ยงถือเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทงานหัตถกรรมสิ่งทอที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน จังหวัด และประเทศ มาอย่างต่อเนื่องโดยวัตถุดิบหลักในการผลิตเป็นเส้นใยฝ้ายซึ่งมีปลูกขึ้นเองและซื้อจากท้องตลาด ย้อมด้วยสีธรรมชาติที่หาได้ง่ายในพื้นที่ มีกระบวนการทอแบบดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง โดยกรรมวิธีการทอผ้าด้วยกี่ยาวมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แต่เป็นผ้าทอหน้าแคบ มีลักษณะของผืนผ้าที่หนา โดยสินค้าที่ผลิตออกจำหน่ายได้แก่ เสื้อ ผ้าถุง ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมเตียง ผ้า màn ผ้าปู ย่อม กระเป๋า ตุ๊ก การกำหนดขนาดย่อม เสื้อผ้าถุง ที่โพกผม เป็นภูมิความรู้ด้านการทอลวดลายและแนวคิดการนำผ้าทอสองชิ้นมาเย็บประกอบกันโดยไม่ตัดผ้า การทำจึงต้องกำหนดขนาดให้พอดี ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในครอบครัวผู้ทอจึงสามารถทอได้ตามรูปร่างของผู้สวมใส่ ดังคำกล่าว “ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน” (Natheepayapthis, 2014)

สภาพปัญหาของการทอผ้ากะเหรี่ยงในปัจจุบันพบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย ขาดการแปรรูปผืนผ้าเป็นผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ (Kamonsirichok, 2017) ในปัจจุบันผู้ประกอบการอาชีพทอผ้าล้วนเป็นผู้สูงอายุรวมทั้งลวดลายต่าง ๆ ไม่มีการบันทึกลวดลายเป็นลายลักษณ์อักษรต้องใช้ความจำลวดลายไว้และสูญหายไปกับผู้ทอผ้า และค่านิยมของเยาวชนในชุมชนที่ไม่เห็นความสำคัญของอาชีพทอผ้าจึงไม่มีการต่อยอดมากนัก การทอผ้าใน

หมู่บ้านมีจำนวนลดลงเนื่องจากผู้ประกอบอาชีพทอผ้าที่อยู่ในวัยแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำงาน ผู้ทอมีอายุ 50 ปีขึ้นไป ลูกหลานไม่เห็นความสำคัญที่จะสืบทอดเอาไว้จึงมีจำนวนผู้ทอผ้าน้อยลง เนื่องจากการทอแต่ละผืนต้องใช้เวลา รายได้ของผู้ทอไม่สม่ำเสมอ และลูกหลานไม่เรียนรู้วิธีทอผ้าจากครอบครัว อีกทั้งการทอผ้ามีเทคนิคในการทำลวดลายที่สลับซับซ้อน ยังมีลวดลายและการปักตกแต่งเพิ่มเติมต้องใช้ความละเอียดประณีตในการทอผ้ามากขึ้น การเรียนรู้นี้ต้องอาศัยเวลาในการฝึกฝน การลงมือปฏิบัติ จนเกิดเป็นทักษะและมีความชำนาญ อีกทั้งไม่มีการสอน ทำให้ไม่มีคนรุ่นใหม่ที่จะสืบสานความสามารถทางด้านนี้ ในส่วนของวัตถุดิบที่ใช้ทอผ้าไม่มีการผลิตในพื้นที่ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการจัดการความรู้ในการศึกษาภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง ประกอบด้วย การรวบรวมและการสร้างความรู้ การจัดเก็บและคืนความรู้ การถ่ายทอดและการเผยแพร่ความรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาระบบการจัดการความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบและกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้และพัฒนาระบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม 2560 – กันยายน 2561 พื้นที่วิจัยคือ บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ประกอบอาชีพทอผ้าในหมู่บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) โดยใช้คำถามลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบและกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงที่เน้นการสกัดความรู้ที่ฝังในตัวตน (tacit Knowledge) จากผู้ประกอบอาชีพทอผ้าออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (explicit Knowledge) การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับผู้ประกอบอาชีพทอผ้าเพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ด้วยกรอบแนวคิดเกลียวความรู้ (knowledge Spiral) หรือ SECI model (Ngamjaraussivichai and Tingsabhat, 2017)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยประยุกต์ใช้กรอบขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม (Simaraks, 2014; Konthaisong *et al.*, 2011) 1) ศึกษาบริบทของชุมชน บ้านพะมอล ตำบลบ้านภาค อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ 2) จัดเวทีเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ซึ่งคือนักวิจัยร่วม เพื่อเป็นกลไกในการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม 3) ออกแบบการวิจัย โดยจัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้ข้อมูล ได้ความคิดเห็น การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติ และการสรุปบทเรียน 4) สร้างกลไกการขับเคลื่อน โดยเสริมสร้างกลุ่มองค์กรการเรียนรู้ให้เกิด กลุ่มและกลไก การผลิตหรือองค์กรการเรียนรู้ในรูปแบบ “ศูนย์การเรียนรู้” สร้างรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นต้นแบบเพื่อต่อยอดและขยายจากเครื่องมือทางสังคมคือ “กลไกการขับเคลื่อน” และ 5) ติดตามและประเมินอย่างมีส่วนร่วม โดยทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดประชุมและสังเกตแบบมีส่วนร่วมและบันทึกข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) จากนั้นทำการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ความรู้การทอผ้า และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ด้วย SECI model

ผลการศึกษา

การศึกษารูปแบบและกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอล ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านภาค อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ตามประวัติของชุมชนกล่าวว่า เดิมมีชายชาวกะเหรี่ยงชื่อ นายพะปอล มาตั้งหลักแหล่งและเป็นผู้นำของหมู่บ้านจึงได้ตั้งชื่อตามชื่อผู้นำ ชื่อว่า “หมู่บ้านพะปอล” ภายหลังได้เพี้ยนไปเป็น “พะมอล” สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นที่ราบใกล้ฝั่งแม่น้ำยวม อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 6 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก มีจำนวน 201 หลังคาเรือน ประชากร 542 คน แบ่งเป็น ชาย 275 คน และหญิง 267 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ทำการเกษตร โดยพืชที่ปลูกคือ ข้าว ถั่วเหลือง กระเทียม อาชีพรองคือ ทอผ้า ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม ชาวบ้านพะมอล เป็นชาวกะเหรี่ยงเผ่าสกอร์ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมและประเพณีสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีผูกข้อมือ ประเพณีทำบุญศาลเจ้า ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าบ้าน ภาษาที่ชาวบ้านพะมอลใช้จะเป็นภาษาถิ่นคือ ภาษากะเหรี่ยง (ภาษากะเหรี่ยงสกอร์) การแต่งกายของชาวบ้านพะมอล ผู้ชายจะสวมเสื้อสีแดง ตกแต่งด้วยลวดลายสีต่าง ๆ เสื้อชายตกแต่งเป็นพู่ สวมกางเกงสะดอ ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะแต่งชุดผ้าขาวยาวคลุมข้อเท้า แต่ถ้าเป็นหญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อยาวถึงสะโพก พื้นผ้าสีดำ ตกแต่งด้วยลวดลายต่าง ๆ นุ่งผ้าถุงสีแดงตกแต่งด้วย

ลาย โปกหัวด้วยผ้าสีชมพูมัดตักแต่งด้วยสร้อยที่ทำจากลูกปัด และสวมสร้อยที่ทำจากลูกปัดที่คอ (Figure 1)

Figure 1. Karen dress Pamorlor village

รูปแบบการทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ใช้กี่ประเภท กี่เอว หรือ ท้างหลัง (backstrap) เป็นการทอด้วยเครื่องมือขนาดเล็กใช้เข็มขัดหรือสายคาดหลังทำด้วยผ้า แผ่นหนัง หรือ เชือกที่มีความแข็งแรง ใช้การขยับเคลื่อนตัวของผู้ทอ บังคับเส้นด้ายย่นให้ตึงหรือหย่อนตามความต้องการของผู้ทอผ้า ความกว้างของหน้าผ้าขึ้นอยู่กับขนาดของตัวบุคคล การทำ

ลวดลายลงไปบนผืนผ้าด้วยวิธีการจก ลวดลายเรขาคณิต ดอกไม้ และการทำลวดลายด้วยวิธีการปัก ด้ายสีและปักลูกเต๋อย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง ด้ายที่นำมาทอในปัจจุบันทุกคนซื้อจากร้านค้าในตัวเมืองแม่สะเรียง มีสีสันต่าง ๆ และหาซื้อง่าย (Figure 2)

Figure 2. Identify and signature Pamorlor village (Karen weaving)

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านพะมอลอ ถือเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งเป็นทางการมีโครงสร้างของกลุ่มชัดเจน แต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อรับงบประมาณสนับสนุนจากทางภาครัฐ มีการดำเนินการมานานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีลวดลายเฉพาะกลุ่มที่สามารถจัดจำหน่ายได้ มีการเข้ารับการอบรมเพื่อรับความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทอผ้า ไม่มีการบันทึกความรู้ที่ผู้ทอผ้าเป็นผู้บันทึกเอง ไม่มีการจัดเก็บเป็นระบบเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การถ่ายทอดความรู้จึงเป็นการปฏิบัติให้ดูแล้วให้ทดลองทำตามไม่มีการจดบันทึก ปัจจุบันวิธีการถ่ายทอดการทอผ้าของชุมชนบ้านพะมอลอยังคงเหมือนในอดีต แต่ขาดการถ่ายทอดให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในกลุ่มเยาวชนและเด็ก โดยการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าดังกล่าวมี 2 วิธีคือ

1) วิธีการสาธิต โดยผู้ถ่ายทอดจะสาธิตหรือลงมือปฏิบัติให้ดูก่อน เพื่อให้สังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่าง ๆ ของการทอผ้า ระหว่างการสาธิตก็จะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทอผ้าไปพร้อมกับการทำให้อู

2) วิธีการปฏิบัติจริง ผู้รับการถ่ายทอดต้องลงมือปฏิบัติการและผู้ถ่ายทอดคอยบอกและแนะนำแก้ไขเมื่อผู้รับการถ่ายทอดเกิดปัญหาในระหว่างการฝึกปฏิบัติ

ด้านรูปแบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านภาค อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนได้ร่วมกันออกแบบระบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงในรูปแบบ "ศูนย์การเรียนรู้เซกิเซอ" ให้เป็นศูนย์ที่มี

บทบาทส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อส่งเสริม รักษา ถ่ายทอด และปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในยุคปัจจุบันให้เกิดมูลค่าของผ้าทอบ้านพะมอลออย่างต่อเนื่อง ด้านพันธกิจ ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลช่างทอผ้าในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นศูนย์รวมให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกทอผ้ามีการรวมตัวกัน มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้ที่มีความชำนาญในการทอผ้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ หากบุคคลเหล่านั้นเสียชีวิต ความรู้อาจสูญหายไปด้วย รวมทั้งความรู้ในการทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงบ้านพะมอลอมีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดจากการถ่ายทอด ปรับปรุงภูมิปัญญาจนสืบต่อกันมา มากกว่า 70 ลาย สำหรับลวดลายต่าง ๆ ควรมีการรวบรวมและจัดกลุ่มเป็นลวดลายที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและเป็นลวดลายที่ผู้ทอมีความชำนาญ

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านภาค อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้กระบวนการ Knowledge Spiral หรือ SECI model 4 ระดับ (Figure 3)

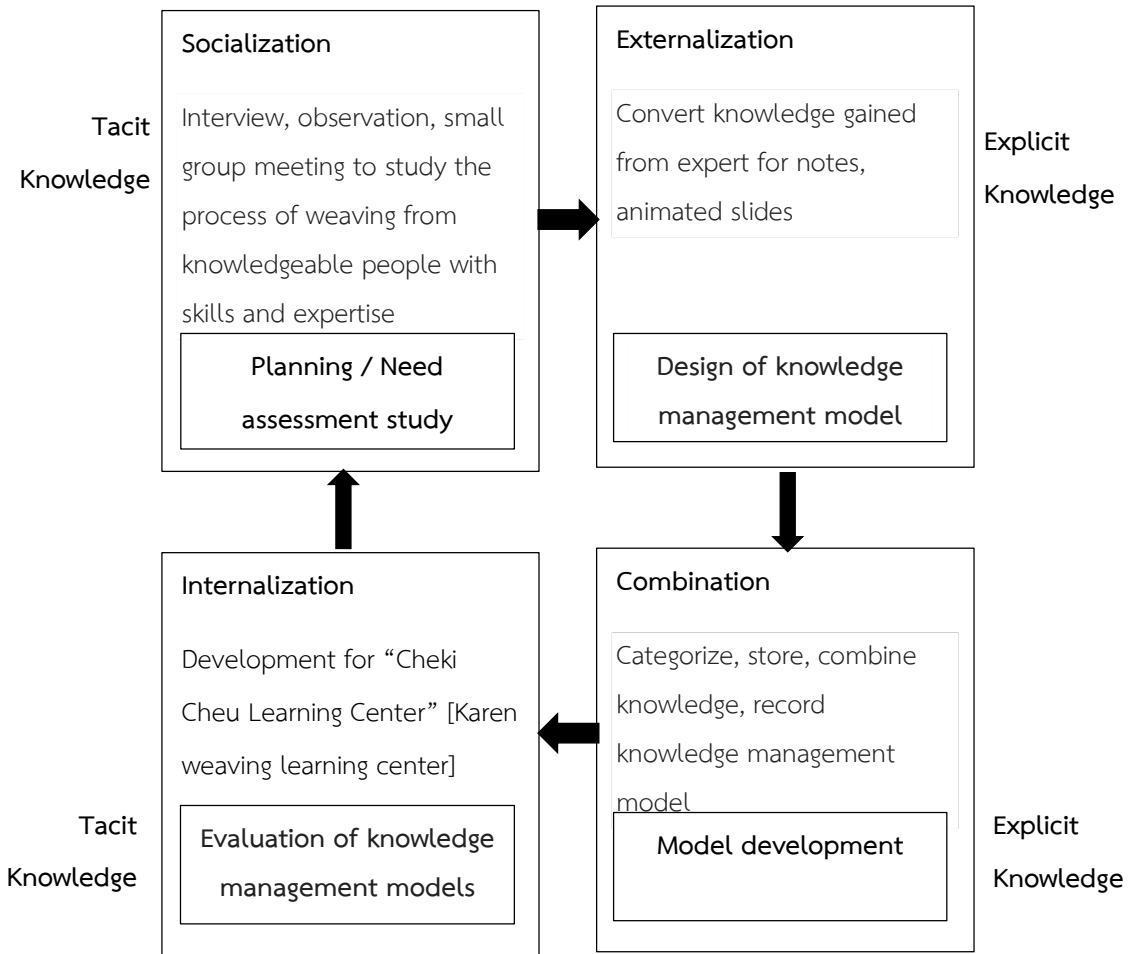

Figure 3. Knowledge spiral (SECI model)

ระดับที่ 1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (socialization) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อคิดเห็น กลุ่มผู้ประกอบการที่มีความสนใจที่สอดคล้องกันเพื่อศึกษาเรียนรู้ความรู้ที่ฝังในตัวตน (tacit Knowledge) วางแผน และศึกษาความต้องการของกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระดับที่ 2 การสร้างความรู้ชัดแจ้งจากความรู้ฝังลึก (externalization) สกัดความรู้จากตัวบุคคลออกไปเป็นความรู้ชัดแจ้งเข้าถึงได้ของกลุ่มทอผ้าที่มีทักษะเป็นลายลักษณ์อักษร และภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เพื่อออกแบบระบบการจัดการความรู้ของกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยง บ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาศ อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Figure 4)

Figure 4. Materials for knowledge sharing at learning center

ระดับที่ 3 การรวมความรู้ (combination) เป็นการรวบรวมความรู้ที่ขัดแย้งมาบันทึก จัดหมวดหมู่ หรือสร้างเป็นความรู้ที่ยกระดับขึ้น

ระดับที่ 4 การนำความรู้ที่ขัดแย้งมาปฏิบัติ (internalization) นำผลของการเชื่อมโยงความรู้มาสู่การปฏิบัติเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้หรือเป็นการสร้างนวัตกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดหมุนเวียนต่อไป ด้วยรูปแบบของ “ศูนย์การเรียนรู้เชิงรุก” ที่มีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของผู้ประกอบอาชีพทอผ้าของบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะเข่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อภิปรายผล

ชุมชนบ้านพะมอลอ ตำบลบ้านกาต อำเภอมะเษ่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ด้านผ้าทอกะเหรี่ยงซึ่งถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนแต่ในปัจจุบันด้วยความปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและค่านิยม ทำให้องค์ความรู้ต่างๆ เริ่มเลือนหายขาดการจัดการความรู้เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอด และเห็นคุณค่า ไปพร้อม ๆ

กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจชุมชน จึงต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการเก็บรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมรักษา ถ่ายทอด และปรับปรุงประยุกต์ให้แก่คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน

โดยรูปแบบการจัดการความรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านพะมอลอด้วยกระบวนการจัดการความรู้ถือเป็นการสร้าง และสืบทอดความรู้ในชุมชน โดยความรู้ที่ถูกรสร้างหรือคิดขึ้นโดยตัวบุคคลหรือกลุ่ม ความรู้ถูกสืบทอดในครอบครัว หรือสืบทอดกันเองในชุมชน โดยมีบ้านหรือสถานที่อื่น ๆ ที่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชน โดยใช้กระบวนการ knowledge spiral หรือ SECI model 4 ระดับคือ

- 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (socialization)
- 2) การสร้างความรู้ขัดแย้งจากความรู้ฝังลึก (externalization)
- 3) การรวมความรู้ (combination) และ
- 4) การนำความรู้ที่ขัดแย้งมาปฏิบัติ (internalization) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ Chumpa *et al.* (2019) ทำการศึกษาการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมและแนวทางการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์มุในหมู่บ้านห้วยเฮียน อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ พบว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมืองจะใช้วิธีมุขปาฐกหรือการบอกเล่าโดยไม่มีกรจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและดูแลแบบอย่างการปฏิบัติ โดยเน้นให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากของจริง โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้า จัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพและต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบดั้งเดิมมิให้สูญหายจากท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาทักษะการทอผ้าด้วยกี่เอว (Chantaroon, 2018) เพื่อสืบต่อดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นแล้วกระจายความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งจากการอบรมสั่งสอนโดยสถาบันครอบครัว เครือญาติ และผู้สนใจในท้องถิ่น (Hongwiset, 2002) ด้านการพัฒนาาระบบการจัดการความรู้ (Chumthong, 2008) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ระดับครัวเรือนของผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การชุมชนจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บางเจ้าฉ่า ที่มีการจัดระบบกระบวนการจัดการความรู้เป็น 3 ระดับ โดยครัวเรือนผู้ประกอบอาชีพสามารถยกระดับความรู้

จากเดิมเป็นครัวเรือนผู้ประกอบอาชีพฝีมือระดับพอใช้เป็นระดับดีและระดับดีมากจากการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการความรู้ด้านอาชีพให้มีความต่อเนื่อง ผ่านปฏิสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้อยู่เสมอและยังมีความรู้ที่แฝงเร้นภายในครัวเรือน มีความหลากหลาย ยิ่งส่งผลให้ครัวเรือนผู้ประกอบอาชีพมีศักยภาพในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการความรู้ในอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการซื้อของตลาดกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

สรุป

ภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงบ้านพะมอลถือเป็นอัตลักษณ์ที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดแต่ยังขาดการรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ที่สามารถยกระดับและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นส่วนของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การจัดระบบองค์ความรู้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้และนำความรู้ที่หลงเหลืออยู่ให้อยู่ในรูปสื่อต่าง ๆ สามารถแบ่งปันเผยแพร่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาดังกล่าวทั้งในระดับครัวเรือน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน ในลักษณะ "ศูนย์การเรียนรู้เชิงชุมชน" ให้เป็นศูนย์ที่มีบทบาทด้านการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อส่งเสริม รักษา ถ่ายทอด และปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในยุคปัจจุบันต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถาบันวิทยาลัยชุมชนที่
ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย และขอขอบคุณชาวบ้าน
บ้านพะมอลอที่ให้ความอนุเคราะห์กับทีมวิจัยให้
ข้อมูลและร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- Bunmee, T. 2004. Diversity of life Cultural diversity. Saitharn, Bangkok.
- Chantaroon, N. 2018. Developing skills of weaving by backstrap loom for OTOP. Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University 5(1): 1-8. (in Thai)
- Chumthong, K. 2008. Knowledge management of households with the occupation in local handicraft: A case study community organization bamboo product Bangchao-cha subdistrict, Pho-Thong district, Aungthong province. M.Sc. Thesis. Thammasat University, Bangkok. (in Thai)
- Chumpa, N., S. Khamkam and L. Treeaekanukul. 2019. Cultural resources knowledge management and development guidelines of Khamu ethnic group in Huay-lan village, Wiang Kaen district, Chiang Rai province. Journal of Community Development and Life Quality 7(1): 12-23. (in Thai)
- Hongwiset, P. 2002. The development of local wisdom in land management for highland agriculture: A case study of Law Yo village, Pa Teung subdistrict, Mae Chan district, Chiang Rai province. Research report Chiang Mai University, Chiang Mai. (in Thai)
- Kaewmongkon, C. and R. Kittilarp. 2016. Guidelines for development of silk weaving of the silk weavers group in Khon Kaen. Dhammathas Academic Journal 6(2): 67-74. (in Thai)
- Kamonsirichok, Y. 2017. The development of Karen woven textile products to create the identity of Doi Tao, Chiang Mai. Pp. 1480-1494. In: Proceedings of the 13th Naresuan Research Conference on Research and Innovation: driving Economics and social. Naresuan University, Phitsanulok.
- Konthaisong S., V. Limpinuntana, A. Pontanee, B. Promphakping and S. Simaraks. 2011. Management systems for learning on organic rice production of local wisdom learning center, Surin province. KKU Research Journal (Graduate Studies) 11 (1): 1-10. (in Thai)
- Natheepayapthis, N. 2014. The unique

- identities of Pga K'nyau hand woven textiles. Journal of Community Development and Life Quality 2(1): 113-121. (in Thai)
- Ngamjarassivichai P. and C. Tingsabhat. 2017. Technical knowledge creation based on the integration of SECI model and 5 disciplines. Journal of Research and Development, 4(2): 137-148. (in Thai)
- Padungchewit, J. 2007. Culture Communication and Identity. Chulalongkorn University Press, Bangkok.
- Ritraksa, P., K. Khiaomung and R. Poencharoen. 2019. Design loom and weaving process of traditional north-eastern textiles. Arch Journal, 28(1): 124-136. (in Thai)
- Sapathong, P., P. Jeerapattanatorn and P. Larpkesor. 2016. Guidelines for inheritance of Tai Yuan culture and weaving career in Ban Non Kum weaving community enterprise Sikhio district, Nakhon Rathcasima province. Kasetsart Educational Review 31(3): 77-83. (in Thai)
- Simaraks, S. 2014. Synthesis of knowledge about sustainable agriculture from research reports. Area Based Development Research Journal 6(4) : 126-138. (in Thai)
-

อิทธิพลของปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านปัจจัยกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และปัจจัยความสามารถในการบูรณา

การความรู้ของวิสาหกิจชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Effect of Entrepreneurial Orientation on Corporate Sustainability Performance: Mediating Role of Differentiation and the Knowledge

Integration Capability of Community Enterprises

in Three Southern Border Provinces

ดุษฎี นาคเรือง* ขวัญกมล ดอนขวา และ อติศักดิ์ สุวิทวัส

Dussadee Nakruang, Kwunkamol Donkwa and Adisak Suvittawat*

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา 30000

School of Management Technology, Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology

Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

*Corresponding author: Email: dussadee.n@yru.ac.th

(Received: November 26, 2019; Accepted: July 13, 2020)

Abstract: This research aims to develop a structural equation modeling that explains effect of entrepreneurial orientation on corporate sustainability performance: the mediating role of the differentiation and the knowledge integration capability. The sampling was done by multi-stages level and stratified sampling using proportions and specific selection from 384 community enterprises in the three southern border provinces. The data were analyzed through the structural equation model that it fits the empirical data at a good level ($\chi^2 = 189.09$, $df = 71$, $RMSEA = 0.066$, $SRMR = 0.011$, $CFI = 0.95$). The result showed that the entrepreneurial orientation had a positive direct effect on the differentiation strategy and knowledge integration capability with statistical significance at the level of 0.01 and coefficient was 0.96 and 0.91 respectively. In addition, the entrepreneurial orientation had an indirect influence on corporate sustainability performance through the knowledge integration capability that the influence coefficient is equal to 0.70

Keywords: Entrepreneurial orientation, differentiation strategy, knowledge integration capability, corporate sustainability performance, three southern border provinces

บทคัดย่อ: การวิจัยเรื่องนี้วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างของอิทธิพลของปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านปัจจัยกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และปัจจัยความสามารถในการบูรณาการความรู้ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนจากวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้จำนวน 384 กลุ่ม โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ($X^2 = 189.09$, $df = 71$, $RMSEA = 0.066$, $SRMR = 0.011$, $CFI = 0.95$) ผลการวิจัย พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อกลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่างและความสามารถในการบูรณาการความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.96 และ 0.92 ตามลำดับ นอกจากนี้การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านความสามารถในการบูรณาการความรู้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.70

คำสำคัญ: การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ กลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่าง ความสามารถในการบูรณาการความรู้ ผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำนำ

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) เน้นให้ความสำคัญกับการปรับสมดุลทั้ง 3 มิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนในการพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาเป็นแนวปฏิบัติที่บังคับใช้ในประเทศไทยให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การพัฒนานวัตกรรม การเพิ่มผลิตภาพการผลิต และการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเร่งปัจจัยพื้นฐานยุทธศาสตร์ทุกด้าน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019a) ในอดีตแนวคิดที่ผ่านมา องค์กรธุรกิจไม่ได้ให้คุณค่าและหน้าที่รับผิดชอบแก่ผู้ถือหุ้น แต่ในปัจจุบันการพัฒนาที่มุ่งสู่ความเป็นธรรมและความยั่งยืนมากขึ้น เพื่อสร้างและกระจายมูลค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานในระยะยาว (Elkington and Zeitz, 2014)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็น

ผู้ประกอบการที่มีผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งแนวคิดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (Cui *et al.*, 2018; Li *et al.*, 2009) มีลักษณะของผู้ประกอบการที่แสวงหาโอกาส ต้องการส่งเสริมการสร้างความคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งสามารถแก้ปัญหาในการบริหารจัดการธุรกิจได้ (Kim *et al.*, 2012) แต่ขาดการศึกษาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กร ด้วยตัวแปรคั่นกลาง ได้แก่ แนวคิดกลยุทธ์สร้างความแตกต่างที่สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและผลการดำเนินงานที่ตีระยะยาว (Zehir *et al.*, 2015) และแนวคิดความสามารถในการบูรณาการความรู้ด้วยความรู้เชิงประจักษ์และกระบวนการจัดการความรู้มีความสัมพันธ์กับความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (Salunke *et al.*, 2019; Ha *et al.*, 2016; Kim *et al.*, 2012) อีกทั้งความ ต้องการความรู้ ทักษะ และความสามารถของพนักงานมีความสำคัญ โดยเฉพาะเทคโนโลยี และกระบวนการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในตลาด (Ivanov and Avasilcăi, 2014) ทั้งนี้ผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กร ได้นำแนวคิด the triple bottom line (TBL) และแนวคิด balanced scorecard

(BSC) มาบูรณาการในการวัดผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กรว่าแตกต่างจากการศึกษาก่อนหน้านี้ อย่างไร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เน้นศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบว่าขาดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน ทำให้ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (Boonsawang *et al.*, 2018) และการขยายตัวทางเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่าของภูมิภาคอื่น โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (gross provincial product per capita: GPP per capita) ในปี พ.ศ. 2560 เรียงลำดับจากน้อยที่สุดไปมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา ด้วยมูลค่า 61,765 88,442 และ 96,867 ล้านบาท ตามลำดับ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019b) จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเชิงประจักษ์ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างของอิทธิพลของปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านปัจจัยกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และปัจจัยความสามารถในการบูรณาการความรู้ เพื่อนำผลการวิจัยไปกำหนดแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้จริงในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริมที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยมีหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ระดับองค์กร (organization level) มีการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative

research) โดยประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความยั่งยืน วัดจากวิสาหกิจชุมชนที่มีระดับความเข้มแข็งในระดับดี มีระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างน้อย 3 ปี และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จำนวน 1,036 กลุ่ม การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ซึ่งประกอบด้วย สุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability sampling) ด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เจาะจงเลือกวิสาหกิจชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามจังหวัดและแบ่งสัดส่วนจำนวนตัวอย่างจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวนทั้งหมดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละจังหวัด การวิจัยครั้งนี้จึงมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 384 กลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม วัดด้วยมาตราวัด 5 ระดับ โดยเก็บข้อมูลจาก 4 ตัวแปรแฝง ได้แก่

1. การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ เป็นการวัดคุณลักษณะเกี่ยวกับการมุ่งเน้นในการดำเนินธุรกิจ โดยปรารถนาที่จะริเริ่มผลิตภัณฑ์และตราสินค้าใหม่ๆ หรือกระบวนการใหม่ในการดำเนินธุรกิจเพื่อหาโอกาสในการแข่งขันด้านธุรกิจ และยอมรับถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น มีพื้นฐานแนวคิดมาจาก Cui *et al.* (2018), Li *et al.* (2009) และ Wolff *et al.* (2015) และ โดยการวัดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมี 5 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถทาง

นวัตกรรม 2) ความกล้าเสี่ยง 3) การดำเนินงานเชิงรุก 4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และ 5) ความเป็นอิสระ

2. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง เป็นวัดคุณลักษณะเกี่ยวกับการออกแบบกลยุทธ์ที่มีความแตกต่างด้านผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมสินค้าและบริการ มีคุณภาพที่เหนือกว่าคู่แข่ง มีพื้นฐานแนวคิดมาจาก Porter (2003) และ Fitzsimmons and Fitzsimmons (2004) โดยกลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง มี 3 มิติ ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนา 2) การตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่และบริการใหม่ และ 3) การส่งเสริมการตลาดให้กับภาพลักษณ์ของตราสินค้า

3. ความสามารถในการบูรณาการความรู้ เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ใหม่ การแบ่งปัน ถ่ายโอนและประยุกต์ความรู้ รวมถึงการจัดการเทคโนโลยีที่มีอยู่ในองค์กร เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กร ดังนั้นในที่นี้การวัดความสามารถในการบูรณาการความรู้ อยู่บนพื้นฐานแนวคิดของ Kim and Sanders (2002), Ryu *et al.* (2005) และ Kim *et al.* (2012) มี 3 มิติ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการเรียนรู้ 2) ความสามารถในการบูรณาการความรู้ และ 3) ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. ผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กร เป็นความยั่งยืนในธุรกิจที่มีกลยุทธ์และผลกำไรของธุรกิจที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมหลักและกิจกรรมรองขององค์กรธุรกิจ การวัดผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กร ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) ผลการดำเนินงานทางสังคม 2) ผลการดำเนินงานทาง

สิ่งแวดล้อม ตามแนวคิด TBL (Cantele and Zardini, 2018; Donkwa, 2013) และ 3) ผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจตามแนวคิด Balanced Scorecard ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรของ Kaplan and Norton (1996) จากตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องทางการเงินและตัวชี้วัดที่ไม่เกี่ยวข้องทางการเงิน มี 4 มิติ ได้แก่ ด้านการเงิน ได้แก่ ยอดขาย (sales) และการเติบโตของยอดขาย (sales growth) (Josien, 2012; Prajogo, 2016) ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในธุรกิจ และด้านการเรียนรู้และการเติบโต

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรง (validity) ของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.67 ถึง 1.00 โดยมากกว่าเกณฑ์ 0.50 (Rovinelli and Hambleton, 1977) และหาค่าความเชื่อถือ (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) 0.976 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นในระดับดีมาก (Kline, 2011)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลตามสัดส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่กำหนดไว้ โดยขอความร่วมมือกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และเจ้าหน้าที่เคหะกิจผู้ดูแลวิสาหกิจชุมชนแต่ละอำเภอของจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีผู้ตอบ 2-3 คนต่อ 1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ

ประธานกลุ่ม กรรมการกลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่ม โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยในช่วงเดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลเบื้องต้น และการแจกแจงของตัวแปรโดยเกณฑ์การพิจารณาการแจกแจงปกติของตัวชี้วัดพิจารณาจากค่าความเบ้ไม่เกิน ± 3 และค่าความโด่ง ไม่เกิน ± 10 (Kline, 2011) ส่วนที่สอง การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation model) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์แบบจำลองการวัด (measurement model) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) เพื่อใช้วัดตัวแปรแฝงที่กำหนด และ 2) การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง เพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของอิทธิพลของปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยผ่านปัจจัยกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และปัจจัยความสามารถในการบูรณาการความความรู้ดำเนินการโดยตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่กำหนดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และทำการศึกษาอิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาข้อมูลสอดคล้องกับแบบจำลอง (Hair *et al.*, 2010) คือ ดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (comparative fit index: CFI) ที่มีค่ามากกว่า 0.92 ค่ารากที่สอง

ของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (root mean square error of approximation: RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.07 (พิจารณาควบคู่กับค่า CFI ที่มีค่าตั้งแต่ 0.92 ขึ้นไป) ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยมาตรฐานของส่วนเหลือ (standard root mean residual: SRMR) มีค่า 0.08 หรือน้อยกว่า (พิจารณาควบคู่กับค่า CFI ที่มีค่าตั้งแต่ 0.92 ขึ้นไป)

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง คือ ผลการเก็บข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า วิสาหกิจชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นจังหวัดปัตตานี จำนวน 243 กลุ่ม (ร้อยละ 63.3) รองลงมาจังหวัดนราธิวาส จำนวน 74 กลุ่ม (ร้อยละ 19.3) และจังหวัดยะลา จำนวน 67 กลุ่ม (ร้อยละ 17.4) รายได้เฉลี่ยต่อปีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกเท่าเดิม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินการประเภทการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร และใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบทั้งในและนอกท้องถิ่น ส่วนความเป็นอยู่ของสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และวิสาหกิจชุมชนมีการร่วมกิจกรรมเพื่อให้ตระหนักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร พบว่า ในภาพรวมตัวแปรสังเกตได้ มีค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -0.326 ถึง -0.054 และค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง -0.082 ถึง 0.104 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ (0) และอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ คือ ค่าความเบ้ไม่เกิน ± 3 และค่าความโด่ง ไม่เกิน ± 10

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง ความสามารถในการบูรณาการความรู้ และผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีระดับความคิดเห็นด้านการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ตัวแปรความเป็นอิสระในการบริหารกลุ่มฯมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.91) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง พบว่า ตัวแปรการส่งเสริมการตลาดให้กับภาพลักษณ์ของตราสินค้ามีค่าเฉลี่ย

สูงสุด (3.76) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการบูรณาการความรู้ พบว่า ตัวแปรวัฒนธรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.92) และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน พบว่า ตัวแปรผลการดำเนินงานทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.93)

ส่วนที่สอง คือ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรแฝง เมื่อพิจารณาดัชนีความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ดัง Table 1

Table 1. Assessment of the consistency of structural equation models with empirical data

Consistency Index		Statistics	Criteria for Consideration	Reference	Result analysis
1.	χ^2/df	2.663	Less than 3.00	Hair <i>et al.</i> (2010)	Pass criteria
2.	RMSEA	0.066	0.03-0.08		Pass criteria
3.	SRMR	0.011	Less or equal to 0.80 (Considered with CFI more than 0.92)		Pass criteria
4.	CFI	0.975	More than 0.92		Pass criteria

* $P < .05$, ** $P < .01$

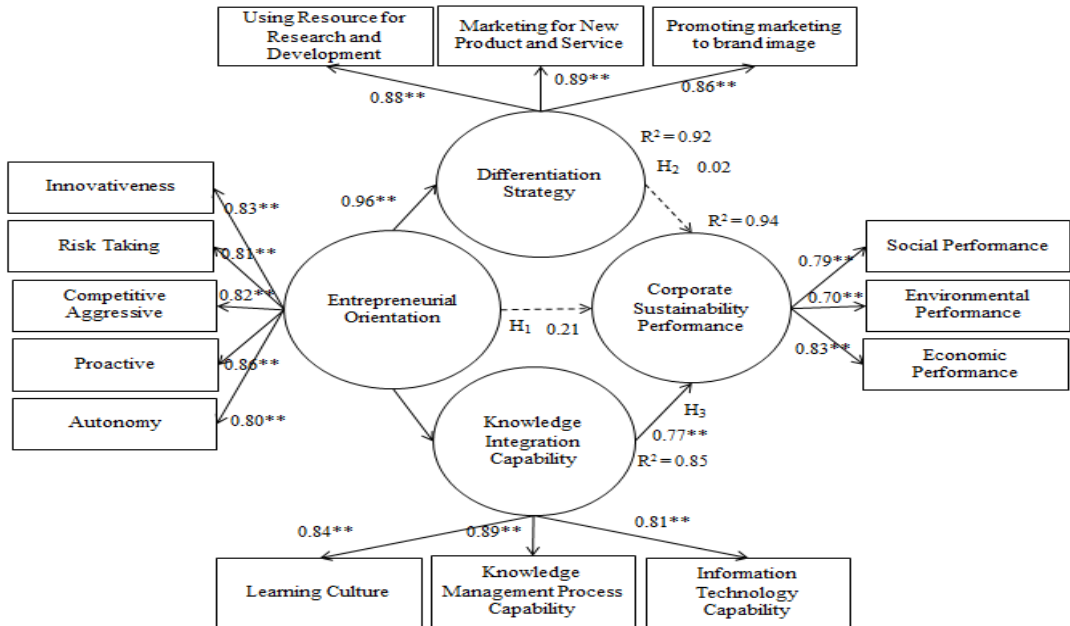
ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่กำหนดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์ (chi-square statistic: χ^2) เท่ากับ 189.09 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 71 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P -value) เท่ากับ .000 ค่าดัชนีวัดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.066 ค่าดัชนีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.011 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่า 0.95

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างพบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่

กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) คะแนนมาตรฐานแยกตามตัวแปรแฝงเพื่อการวิเคราะห์ว่า ตัวแปรสังเกตได้ตัวแปรใดจะสามารถเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีในแต่ละตัวแปรแฝง พบว่า 1) ตัวแปรแฝงความสามารถในการบูรณาการความรู้ ตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุดคือ ตัวแปรความสามารถในการบูรณาการความรู้ (0.89) รองลงมา คือ วัฒนธรรมการเรียนรู้ (0.84) ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (0.81) 2) ตัวแปรแฝงกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง ตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุดคือ การตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่และบริการใหม่ (0.89) รองลงมา คือ ตัวแปรการใช้ทรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนา

(0.88) การส่งเสริมการตลาดให้กับภาพลักษณ์ตรา
สินค้า (0.86) 3) ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นความเป็น
ผู้ประกอบการ ตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุด คือ ตัวแปรการ
ดำเนินงานเชิงรุก (0.86) รองลงมา คือ ตัวแปร

ความสามารถทางนวัตกรรม (0.83) ความก้าวร้าว
ในการแข่งขัน(0.82) ความกล้าเสี่ยง (0.81) และ
ความเป็นอิสระ (0.80) ดัง Figure 1

Chi-square= 189.09, df= 71, p=0.00, RMSEA= 0.066, SRMR=0.011, CFI=0.95

Note: The dotted line is the influence of variables that are not statistically significant.

Figure 1. Structural equation model (standardized estimates)

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพล
ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของผลต่อผลการ
ดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ดัง Table 2

Table 2. Coefficient of direct effect (DE) and indirect effect (IE) and total effect (TE) of the structural equation model (standard score)

Variable	Hypothesis	Direct influence	Indirect influence	Result
EO → CSP	1	0.21 ^{ns}	-	Deny
EO → DS		0.96**	-	-
DS → CSP		0.02 ^{ns}	-	-
EO → DS → CSP	2	-	-	Deny
EO → KIC		0.92**	-	-
KIC → CSP		0.77**	-	-
EO → KIC → CSP	3	-	0.70**	Accept

*P<.05, **P<.01, ns = no significant

จาก Table 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของแบบจำลอง ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (คะแนนมาตรฐาน) พบว่า

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 การมุ่งเน้น ความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการ ดำเนินงานอย่างยั่งยืนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มี ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.21 จึงเป็นการ ปฏิเสธสมมติฐานที่ 1 การมุ่งเน้นความเป็น ผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อกลยุทธ์ การสร้างความแตกต่างและความสามารถในการ บูรณาการความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.96 และ 0.92 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 การมุ่งเน้น ความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการ ดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดยผ่าน กลยุทธ์สร้างความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทาง สถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐาน 2

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 การมุ่งเน้น ความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการ ดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดยผ่าน ความสามารถในการบูรณาการความรู้ โดยมีค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพล $(0.92)(0.77) = 0.70$ ดังนั้นการ มุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดย ผ่านความสามารถในการบูรณาการความรู้ โดยมีค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.70 จึงยอมรับสมมติฐาน 3

อภิปรายผล

การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพล ทางตรงต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอย่างไม่มี

นัยสำคัญทางสถิติ เพราะวิสาหกิจชุมชนของพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะการบริหารกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง ประชานกลุ่ม คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนเกิดจากความร่วมมือ ระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่วิสาหกิจ ชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้นำกลุ่มหรือ ประธานกลุ่มมีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนวิสาหกิจ ชุมชน อีกทั้งเมื่อประธานกลุ่มเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการให้สมาชิกของ กลุ่มย่อมส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน กรรมการหรือสมาชิกอาจดำเนินการเพียงสนับสนุน ประธานกลุ่ม แต่ถ้าประธานกลุ่มดำเนินงานวิสาหกิจ ชุมชนเพียงลำพังอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนในระยะยาว จึงควรเน้นการพัฒนา กรรมการและสมาชิกในกลุ่มด้วยการส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้ร่วมกับวิสาหกิจ ชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาฝีมืออย่างมืออาชีพ ย่อมส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่ดีในระยะยาว ซึ่งมีความแตกต่างจากผลการวิจัยของ Josien (2012) ที่ พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมี ความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานของ SMEs อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะความสามารถ ทางนวัตกรรมขององค์กรซึ่งเป็นองค์ประกอบของ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ เชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร และการ มุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางบวกต่อ ผลการดำเนินการตามแนวปฏิบัติอย่างยั่งยืน (Atalaya *et al.*, 2013; Courrent *et al.*, 2018; Mettathamrong *et al.*, 2019)

การวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดยผ่านกลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่เน้นการตลาดภายในชุมชน มีรูปแบบธุรกิจที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักและมีข้อจำกัดในการทำตลาดในวงกว้างหรือการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และแม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะตระหนักถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความแตกต่างจากคู่แข่ง แต่ด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้ในด้านต่าง ๆ จึงทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างช้า ๆ ซึ่งผลการศึกษาแตกต่างกับผลการศึกษาของ Samuel *et al.* (2017), Mu *et al.* (2017) และ Zehir *et al.* (2015) ที่พบว่า กลยุทธ์การสร้างความแตกต่างมีความสัมพันธ์กับการที่ธุรกิจนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการที่แตกต่างในตลาด สร้างคุณค่าให้กับผู้ซื้อ ทำให้เกิดความสามารถในการทำกำไรที่เพิ่มขึ้น และตัวแปรการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดยส่งผ่านความสามารถในการบูรณาการความรู้ เพราะความสามารถของผู้ประกอบการ เช่น ความสามารถทางนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง การดำเนินการเชิงรุก ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความเป็นอิสระ มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน แต่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมให้ประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มได้ใช้ความรู้ ทักษะของบุคลากรหรือทีมงาน ด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกแลกเปลี่ยน ประยุกต์ และ

มีความสามารถในการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ha (2016) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้ความรู้เป็นมิติที่สำคัญที่สุดเพราะสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ทั้งนี้การถ่ายทอดความรู้และการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและผลการดำเนินงานด้านการเงิน (Jiang *et al.*, 2018) เนื่องจากความรู้สามารถทำให้สมบูรณ์ขึ้นด้วยความสามารถในการบูรณาการความรู้นำไปสู่ความสามารถได้เปรียบทางการแข่งขัน (Salunke *et al.*, 2019) นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน และช่วยเพิ่มผลการดำเนินงานขององค์กร (Kim *et al.*, 2012) โดยวิสาหกิจชุมชนควรจัดเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำงานให้เหมาะสมกับการนำไปใช้งาน อีกทั้งควรเพิ่มความสามารถที่จะจัดการเทคโนโลยีที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ

สรุป

แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทุกค่า ตัวแปรการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนโดยส่งผ่านกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง และตัวแปรการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนโดยส่งผ่านความสามารถในการบูรณาการความรู้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ภายใต้โครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการสนับสนุนทุนปริญญาเอกในประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2561

เอกสารอ้างอิง

- Atalaya, M., N. Anafarta and F. Sarvanc. 2013. Understanding the relationship between stakeholder pressure and sustainability performance in manufacturing firms in Pakistan. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 75: 226–235.
- Boonsawang, A., J. Buakaew and V. Rungreunganun. 2018. The study of entrepreneurs demand issues for products and packaging development in 5 southern border provinces. Pp.11-20. *In: Proceeding of the First National Conference on Humanities and Social Sciences: Wisdom Power For Sustainable Development at Songkhla Rajabhat University, Songkhla.* (in Thai)
- Cantele, S. and A. Zardini. 2018. Is sustainability a competitive advantage for small businesses? An empirical analysis of possible mediators in the sustainability - financial performance relationship. *Journal of Cleaner Production* 182: 166-176.
- Cui, L., D. Fan, F. Guo and Y. Fan. 2018. Explicating the relationship of entrepreneurial orientation and firm performance: Underlying mechanisms in the context of an emerging market. *Industrial Marketing Management* 71: 27-40.
- Courrent, J.M., S. Chasse and W. Omri. 2018. Do entrepreneurial SMEs perform better because they are more responsible? *Journal of Business Ethics* 153(2): 317–336.
- Donkwa, K. 2013. *Macroeconomics 1*. 2nd ed. Charansanitwong, Bangkok.
- Elkington, J. and J. Zeitz. 2014. *The Break-Through Challenge: 10 Ways to Connect Today's Profits with Tomorrow's Bottom Line*. Jossey-Bass, San Francisco, CA.
- Fitzsimmons, J.A. and M.J. Fitzsimmons. 2004. *Service Management: Operations, Strategy, and Information Technology*. 4th ed. McGraw-Hill, New York.
- Ha, S.T., M.C. Lo and Y.C. Wang. 2016. Relationship between knowledge management and organizational performance: A test on SMEs in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 224: 184 – 189.

- Hair, J.F., W.C. Black, B.J. Babin, and R.E. Anderson. 2010. *Multivariate Data Analysis A Global Perspective*. 7th ed. Pearson education Inc, New Jersey
- Ivanov, C.I. and S. Avasilcăi. 2014. Measuring the performance of innovation processes: A balanced scorecard perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 109: 1190–1193.
- Jiang, W., H. Chai, J. Shao and T. Feng. 2018. Green entrepreneurial orientation for enhancing firm performance: A dynamic capability perspective. *Journal of Cleaner Production* 198: 1311-1323.
- Josien, L. 2012. Entrepreneurial orientation: An empirical study of the risk-propensity dimension of entrepreneurs. *Academy of Entrepreneurship Journal* 8(1): 21-34.
- Kaplan, R. S. and D.V. Norton. 1996. Strategic learning and the balanced scorecard. *Strategy and Leadership* 24(5): 18-24.
- Kim, Y.J. and G.L. Sanders. 2002. Strategic actions in information technology investment based on real option theory. *Decision Support Systems* 33(1): 1–11.
- Kim, Y.J., S. Song, V. Sambamurthy and Y.L. Lee. 2012. Entrepreneurship, knowledge integration capability, and firm performance: An empirical study. *Information Systems Frontiers* 14(5): 1047–1060.
- Kline, R.B. 2011. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. 3rd ed. The Guilford Press, New York.
- Li, Y.H., J.W. Huang and M.T. Tsai. 2009. Entrepreneurial orientation and firm performance: The role of knowledge creation process. *Industrial Marketing Management* 38(4): 440–449.
- Mettathamrong, J., C. Phromket, and K. Vichasilp. 2019. Analysis of a confirmatory factor model of community enterprise management in Sakon Nakhon province to Thailand 4.0. *Journal of Community Development and Life Quality* 7(3): 249-260.
- Mu, J., E. Thomas, G. Peng and A. Di Benedetto. 2017. Strategic orientation and new product development performance: The role of networking capability and networking ability. *Industrial Marketing Management* 64: 187–201.
- Office of the National Economic and Social Development Council. 2019a. The twelfth national economic and social development plan. (Online). Available: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 (August 28, 2019) (in Thai)

- Office of the National Economic and Social Development Council. 2019b. Gross regional and provincial product chain volume measures 2017 edition. (Online). Available: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5628&filename=gross_regional (August 29, 2019) (in Thai)
- Porter, M.E. 2003. The economic performance of regions. *Regional Studies* 37(6-7): 549-578.
- Prajogo, D.I. 2016. The relationship between competitive strategies and product quality. *Industrial Management and Data Systems* 107(1): 69-83.
- Rovinelli, R.J. and R.K. Hambleton. 1977. On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research* 2: 49-60.
- Ryu, C., Y.J. Kim, A. Chaudhury and H.R. Rao. 2005. Knowledge acquisition via three learning processes in enterprise information portals: Learning-by-investment, learning-by-doing, and learning-from-others. *MIS Quarterly* 29(2): 245-278.
- Salunke, S., J. Weerawardena and J.R. McColl-Kennedy. 2019. The central role of knowledge integration capability in service innovation-based competitive strategy. *Industrial Marketing Management* 76: 144-156.
- Semuel, H., H. Siagian and S. Octavia. 2017. The effect of leadership and innovation on differentiation strategy and company performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 237: 1152-1159.
- Wolff, J.A., T.L. Pett and J.K. Ring. 2015. Small firm growth as a function of both learning orientation and entrepreneurial orientation: An empirical analysis. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research* 21(5): 709-730.
- Zehir, C., E. Can and T. Karaboga. 2015. Linking entrepreneurial orientation to firm performance: The role of differentiation strategy and innovation performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 210: 358-367.

การจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือน
ชุมชนบ้านปรือรุ่ง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

Knowledge Management for Upgrading on Household Accounting
Ban Prue Rung Community, Chuea Phloeng Subdistrict,
Prasat District, Surin Province

อนงค์รักษ์ ชนะภัย

Anongrak Chanapai

สาขาการบัญชี คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ จ.สุรินทร์ 32000

Department of Accounting, Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Isan Surin
Campus, Surin 32000, Thailand.

Corresponding author: E-mail: anongrak118@gmail.com

(Received: December 11, 2019; Accepted: June 25, 2020)

Abstract: The objectives of this participatory action research (1) to investigate household accounting of residents in Ban Prue Rung community and (2) to organize a body of knowledge on household accounting for Ban Prue Rung community. The informants of the study were residents from 60 households in Ban Prue Rung community, Chuea Phloeng Subdistrict, Prasat district, Surin province. The data of the study were collected through community forum and in-depth interview. The results revealed that the majority of the participants earned their living from rice farming. Moreover, it was found that the participants did not make household budget because they had insufficient knowledge about it. However, after a knowledge transfer on household accounting was provided, the participants' level of perception on household accounting significantly improved. That 39 out of 60 sample households (65%) could do household accounting correctly, while 10 households (17%) took up keeping household budget but with mistakes such as not showing the balance or putting figures in the wrong column. 11 households (18%) were found to have failed to keep household accounts due to illiteracy. The participants realized the benefits of creating a household account as it makes them see their household income and expenses clearly. The participants achieved financial discipline and started their financial plan higher.

Keywords: Knowledge management, household accounting, Ban Prue Rung community

บทคัดย่อ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุ่ง และ (2) เพื่อจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุ่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น

ชาวบ้านชุมชนบ้าน ปรีอรุง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 60 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดเวทีชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านปรีอรุงมีรายได้จากอาชีพทำนา ไม่ทำบัญชี ครัวเรือน เพราะมีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย เมื่อมีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำ บัญชีครัวเรือน พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับมาก บันทึkBัญชีครัวเรือนอย่าง ถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 39 ครัวเรือน (ร้อยละ 65) บันทึkBัญชีครัวเรือนแต่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 10 ครัวเรือน (ร้อยละ 17) ไม่รวมยอดคงเหลือและลงบัญชีผิดช่อง และไม่บันทึกบัญชีครัวเรือน จำนวน 11 ครัวเรือน (ร้อยละ 18) สาเหตุคือเขียนหนังสือไม่ได้ อ่านหนังสือไม่ออก ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำบัญชีครัวเรือนทำให้ทราบรายรับ- รายจ่าย มีวินัยทางการเงินและรู้จักวางแผนทางการเงินมากขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการองค์ความรู้ การทำบัญชีครัวเรือน ชุมชนบ้านปรีอรุง

คำนำ

บัญชีครัวเรือนเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินของในหลวง รัชกาลที่ 9 เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำเนิน ชีวิตไปในทางสายกลาง หลักสำคัญของการทำบัญชี ครัวเรือน คือ การจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งออมไว้ใช้ จ่ายในยามฉุกเฉินหรือยามเกษียณ ทำให้ประชาชนมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วน ร่วมของชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางการ พัฒนาชุมชนและครัวเรือน เพื่อนำไปสู่ความพอเพียง ซึ่งต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่าย อย่างรอบคอบในการดำรงชีวิต

การวางแผนใช้จ่ายที่ดันทันจำเป็นจะต้องมี การจดบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายที่ถูกต้อง มี การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการรับและการจ่ายของ ครัวเรือน เพื่อจัดทำเป็นบัญชีครัวเรือนอย่างมีส่วน ร่วม โดยนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่ม รายรับและตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความ พอดี หากมีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บออมไว้เพื่อใช้ใน อนาคต ซึ่งข้อมูลที่ได้รับในภาพรวมจากบัญชี ครัวเรือนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การ พัฒนาชุมชน (Pongwirithon and Janjaroensuk,

2013) แต่ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการบันทึก บัญชีครัวเรือนคือไม่มีความสม่ำเสมอ และขาด แรงจูงใจในการจดบันทึก ไม่มีความเข้าใจในการจด บันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง โดยปัจจัยสู่ ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือน คือ การส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการคิด อย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ และการออกแบบ สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบท ชุมชน (Chaipinchana, 2014) กระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และเกิดแรงกระตุ้นให้ ชุมชนทำบัญชีครัวเรือนมากขึ้น

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ช่วย ให้เกิดพัฒนาการของความรู้ และเป็นกระบวนการ สำคัญที่ส่งผลให้องค์กรมีสมรรถนะสูง การจัดการ ความรู้จึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์กร (Nearnhad *et al.*, 2018) ซึ่ง Awad and Ghaziri (2004) ได้นำเสนอกระบวนการจัดการความรู้ที่มี อยู่ในองค์กร ดังนี้ (1) การใช้ความรู้ที่สามารถเข้าถึง ได้จากแหล่งข้อมูลภายนอก (2) การจัดเก็บความรู้ และนำความรู้สู่ขั้นตอนการทำธุรกิจสู่ผลิตผลและสู่ การให้บริการต่าง ๆ (3) การนำเสนอความรู้ในฐานะ

ข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ (4) การส่งเสริมความเจริญงอกงามของความรู้ผ่านทางวัฒนธรรมองค์การ และการกระตุ้นให้เกิดกำลังใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ (5) การถ่ายโอนแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ทั่วทั้งองค์การ (6) การประเมินคุณค่าทรัพย์สินทางปัญญาหรือความรู้และผลกระทบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

ชุมชนบ้านปรือสูง เป็นชุมชนในโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านแบบมีส่วนร่วม 84 หมู่บ้าน ชุมชน เฉลิมพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 9 ใน *ศุภมงคลวาร* เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 7 รอบ เป็นโครงการเพิ่มศักยภาพของชุมชน เพื่อก้าวสู่วิถีแห่งความพออยู่พอกิน ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีพ การดำรงวิถีวัฒนธรรมประเพณี สร้างความเข้มแข็งให้สังคมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ จากการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านปรือสูงพบว่า ชุมชนได้มีการประกอบอาชีพแล้วแต่ไม่มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน ส่งผลทำให้ไม่ทราบผลการดำเนินงานจากการประกอบอาชีพของตนเอง ผู้นำชุมชนและชุมชนบ้านปรือสูงจึงมีความต้องการให้ส่งเสริมความรู้และทักษะในการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพและการบริหารทางการเงินของชุมชนบ้านปรือสูง (Mongkolsamai, 2018)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสนใจที่จะนำความรู้ศาสตร์วิชาการบัญชีมาบูรณาการร่วมกับความรู้ของชุมชน ในการจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือสูง เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action

research: PAR) จนเกิดเป็นองค์ความรู้และรูปแบบการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือสูงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำบัญชีครัวเรือน และจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือสูง

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล คือ ชาวบ้านชุมชนบ้านปรือสูง ตำบลเขื่อนเพ็ญ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 60 ครัวเรือน ที่เคยเข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านชุมชน แบบมีส่วนร่วม 84 หมู่บ้าน ชุมชน เฉลิมพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 9 ใน *ศุภมงคลวาร* เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 7 รอบ แต่ยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำบัญชีครัวเรือน และมีความต้องการทำบัญชีครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและการทำบัญชีครัวเรือน ประกอบด้วย 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ รายได้ค่าใช้จ่าย และภาระหนี้สิน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการประกอบอาชีพ การลงทุนในทรัพย์สิน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน

ช่วงที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจการทำ
บัญชีครัวเรือน เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น
เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจการทำบัญชีครัวเรือน

ช่วงที่ 3 การติดตามผลการทำบัญชีครัวเรือน
เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิง
เนื้อหาของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความ
สอดคล้อง (Index of Item Objective
Congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00 และนำ
แบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่ม
ตัวอย่าง จำนวน 20 ชุด เพื่อหาคุณภาพของ
เครื่องมือโดยหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้
ของแบบสอบถาม (Reliability) ของ Cronbach's
Alpha ได้ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบ
ถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์
เชิงลึก ด้วยวิธีการจัดเวทีชุมชน จำนวน 2 ครั้ง และ
ลงพื้นที่ติดตามและประเมินผลโดยวิธีการสัมภาษณ์
ชาวบ้านชุมชนบ้านปรือสูง จำนวน 1 ครั้ง สรุปตาม
ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาการทำบัญชีครัวเรือนของ ชุมชนบ้านปรือสูง

1.1 คณะผู้วิจัยมีการประชุมวางแผน
เกี่ยวกับการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในการ
ดำเนินงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้ประสานไปยังผู้นำชุมชน
เพื่อนัดหมายวันเวลาสถานที่ ในการจัดเวทีชุมชน
และแจ้งการเตรียมข้อมูลการทำบัญชีครัวเรือนที่เคย
ทำมาประกอบการให้ข้อมูล

1.2 จัดเวทีชุมชนครั้งที่ 1 สรรวจและเก็บ
รวบรวมข้อมูลการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้าน

ปรือสูง จำนวน 60 ครัวเรือน ประกอบด้วยผู้นำ
ชุมชนและครัวเรือนที่เคยเข้าร่วมโครงการยกระดับ
คุณภาพชีวิตของหมู่บ้านฯ โดยการจัดเวทีประชุม
กลุ่ม และคณะผู้วิจัยเข้าร่วมกระบวนการสนทนา
กลุ่ม (focus group discussion) สัมภาษณ์
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน ให้ชุมชนแสดง
ความคิดเห็นและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำบัญชี
ครัวเรือน และพิจารณาประเด็นปัญหา สำหรับ
ครัวเรือนที่เคยบันทึกบัญชีครัวเรือนคณะผู้วิจัยได้ขอ
สมุดบันทึกการทำบัญชีครัวเรือนมาประกอบการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย

1.3 คืนข้อมูลกลับเพื่อยืนยันข้อมูล เมื่อการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการระดมความคิดเห็นของ
ชุมชนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นปัญหาที่
สำคัญเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้าน
ปรือสูง และแจ้งการสรุปผลข้อมูลคืนกลับต่อชุมชน
เป็นการยืนยันข้อมูลอีกครั้ง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม
ในการสรุปผลการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลการ
ทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือสูง และร่วม
วางแผนในกระบวนการขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 2 การจัดการองค์ความรู้การทำ บัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือสูง

2.1 จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วน
ร่วม ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุป
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และเอกสารการบันทึก
บัญชีครัวเรือนจากขั้นที่ 1 ต่อชุมชนฯ เพื่อเป็นการ
ยืนยันข้อมูลอีกครั้ง ร่วมกับการศึกษาเอกสารการ
จัดทำบัญชีครัวเรือนจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มา
จัดทำเป็นร่างแบบฟอร์มการทำบัญชีครัวเรือนของ
ชุมชนบ้านปรือสูง โดยให้ชุมชนฯ ร่วมแลกเปลี่ยน แสดง
ความคิดเห็น วิเคราะห์ร่างแบบฟอร์มการทำบัญชี

ครัวเรือน โดยชุมชนมีการแก้ไขปรับปรุงให้ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขร่างแบบฟอร์มการทำบัญชีครัวเรือน และคืนข้อมูลกลับไปให้ชุมชนเพื่อเป็นการยืนยันแบบฟอร์มอีกครั้ง และสรุปผลการจัดทำแบบฟอร์มตามรูปแบบที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

2.2 อบรมเชิงปฏิบัติการการทำบัญชีครัวเรือน และถ่ายทอดองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน โดยการนำแบบฟอร์มที่สร้างขึ้นจากการระดมความคิดอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปรือรูงมาทดลองปฏิบัติจริงด้วยการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม (workshops) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้อธิบายความหมายรายการบัญชีแต่ละช่องของแบบฟอร์มการบันทึกบัญชีครัวเรือน และขั้นตอนวิธีการที่ถูกต้องก่อนทดลองปฏิบัติการบันทึกบัญชีครัวเรือน เมื่อชี้แจงให้ชุมชนได้รับทราบและเข้าใจเสร็จแล้ว ได้ให้ชุมชนฯ ปฏิบัติจริงในการทำบัญชีครัวเรือน ทั้งหมด 60 ครัวเรือน โดยให้ชุมชนใช้ข้อมูลรายรับ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน รอบสัปดาห์ที่ผ่านมา มาบันทึกบัญชีในแบบฟอร์มการทำบัญชีครัวเรือนที่กำหนด ทั้งนี้ หลังจากฝึกปฏิบัติการทำบัญชีครัวเรือนเสร็จสิ้นแล้ว มีการประเมินความรู้ความเข้าใจการทำบัญชีครัวเรือน และผู้วิจัยได้มอบสมุดบัญชีครัวเรือนให้กลุ่มตัวอย่าง 1 ครัวเรือนต่อ 1 เล่ม จำนวน 60 ครัวเรือน เพื่อนำไปบันทึกบัญชีครัวเรือนในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดการติดตามผลในระยะเวลา 1 เดือน

ขั้นที่ 3 ติดตามผล

เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 เดือน ทีมผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ตรวจติดตามการทำบัญชีครัวเรือนทุกครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งไป

ติดตามและประเมิน ณ บ้านของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการประเมินใช้วิธีการสัมภาษณ์และตรวจสอบบัญชีครัวเรือน โดยชุมชนบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำบัญชีครัวเรือน และปัญหาที่พบระหว่างการทำบัญชีครัวเรือน ชุมชนเสนอแนะวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกับคณะผู้วิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมรับฟัง แลกเปลี่ยนข้อมูล และหาข้อสรุปร่วมกันกับชุมชนในการทำบัญชีครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้ชุมชนบ้านปรือรูงมีความกระตือรือร้น และมีความรู้ความเข้าใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้จ่ายและความมีวินัยทางการเงิน

ระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการทำบัญชีครัวเรือนและการติดตามพฤติกรรมการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรูง โดยนำข้อมูลมาจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นเนื้อหาที่ค้นพบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic inductions)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน การประเมินความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์การประเมินค่าตาม

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยมีความหมายของระดับความคิดเห็น

ผลการศึกษา

1. ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุง

(1) ข้อมูลพื้นฐานของชาวชุมชนบ้านปรือรุง ผลการวิจัย พบว่า บ้านปรือรุงเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านตามโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของหมู่บ้าน ชุมชน แบบมีส่วนร่วม 84 หมู่บ้าน ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ มีจำนวนครัวเรือน 161 ครัวเรือน มีประชากร 451 คน ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาหลัก ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 71) อายุเกิน 50 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 63) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 74) ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 84) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 5 คน (ร้อยละ 66) ประกอบอาชีพหลัก คือ อาชีพทำนา (ร้อยละ 88) อาชีพเสริม คือ อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 49) พื้นที่ทำนาต่อครัวเรือน 5 - 10 ไร่ (ร้อยละ 40) มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปี 60,001-90,000 บาท (ร้อยละ 25) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร (ร้อยละ 38.76) ภาระหนี้สินครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้จากการกู้ยืมธนาคาร (ร้อยละ 49.85)

(2) ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านปรือรุงมีการทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละ 27 และไม่ทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละ 73 เหตุผลในการทำเพื่อต้องการทราบรายรับรายจ่าย ในครัวเรือนและต้องการทราบเงินคงเหลือในแต่ละวัน ความถี่ในการจดบันทึก คือ บันทึกรายรับรายจ่าย วันละครั้ง (ร้อยละ 38) โดยส่วนใหญ่เริ่มทำ

บัญชีครัวเรือนเป็นระยะเวลา 3 เดือน (ร้อยละ 31) จากการตรวจดูตัวอย่างการจดบันทึกและสอบถามข้อมูล พบว่า ชุมชนทำบัญชีครัวเรือนต่างคนต่างทำ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน โดยลักษณะการจดบันทึกเป็นการจดใส่เอกสารทั่วไปที่แต่ละคนสะดวก เช่น สมุดโน้ต กระดาษ สมุดของนักเรียน ซื่อสมุดในชุมชน เป็นต้น การบันทึกบัญชีครัวเรือน ไม่มีการจัดประเภทค่าใช้จ่าย ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่เรียงลำดับก่อนหลัง ไม่มีการสรุปยอดแต่ละเดือนยกไปเดือนหน้า การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบ และไม่ทราบว่ารายการแต่ละรายการถือเป็นรายได้ หรือรายจ่ายของครัวเรือน เช่น ลูกโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร น้องยืมเงินไปใช้ เป็นต้น ซึ่งชุมชนชี้แจงว่ายังไม่ทราบวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง และยังไม่ได้รับการอบรมหรือการเรียนรู้ในการทำบัญชีครัวเรือน หากมีหน่วยงานเข้ามาช่วยจัดการความรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ชุมชนยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการทำบัญชีครัวเรือนให้ถูกต้องและมีรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

2. การจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน

2.1 องค์ความรู้การจัดการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านปรือรุง

(1) การอบรมเชิงปฏิบัติการการทำบัญชีครัวเรือน และถ่ายทอดองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน พบว่า ก่อนการฝึกอบรมชุมชนมีความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.00 หลังผ่านกระบวนการฝึกอบรมชุมชนมีความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.98 ดัง Table 1 จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านปรือรุงมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ

อย่างมีส่วนร่วมในการทำบัญชีครัวเรือน ด้วยวิธีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเห็น ร่วมสรุปผล และลงมือปฏิบัติการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการแบ่ง ทำกิจกรรม (workshops) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิง ปฏิบัติการ ดัง Figure 1 ทำให้ชุมชนมีความรู้ความ

เข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้าน รายจ่ายและด้านต้นทุนการประกอบอาชีพ ชุมชน สามารถจัดทำบัญชีครัวเรือนได้อย่างถูกต้องและ เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

Figure 1. Workshops

Table 1. The assessment result of the knowledge and understanding before and after the training of household accounting

Item	Mean	S.D.	Interpretation
1. Before training, he had knowledge and understanding about household accounting	2.00	1.11	Low
2. After the training, you have knowledge and understanding about household accounting	3.98	0.64	Good

(2) เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเชิง ปฏิบัติการการทำบัญชีครัวเรือน มีการประเมินความ พึงพอใจการจัดการความรู้การทำบัญชีครัวเรือนของ ชุมชนบ้านปรีอรุ่ง พบว่า ชุมชนมีความพึงพอใจใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และเมื่อ พิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป ห้าน้อย 3 อันดับ คือ ด้านความเชื่อมั่นว่าบัญชี ครัวเรือนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีประโยชน์ ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน (ค่าเฉลี่ย 4.04) ด้าน การประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.71) และด้านความรู้ความเข้าใจ การทำบัญชีครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.54) ตามลำดับ ดัง

Table 2 เกณฑ์การประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม ในการสัมภาษณ์ โดยกำหนดการแปลผล ดังนี้ ระดับความความพึงพอใจ

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความ พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความ พึงพอใจอยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความ พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความ พึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความ พึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

Table 2. The levels of satisfaction on the knowledge management, household accounting

Item	Mean	S.D.	Satisfaction levels
1. Knowledge and understanding in household accounting	3.54	0.79	Good
2. The ability to carry out household accounting correctly	3.40	0.78	Moderate
3. Application of household accounts according to the sufficiency economy philosophy	3.71	0.71	Good
4. Believe that household accounts are practical and useful for daily life	4.04	0.77	Good
Overall	4.00	0.73	Good

2.2. การติดตามและประเมินผล

(1) การลงพื้นที่ติดตามการจัดการความรู้ การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุง ตำบล เชื้อเพลิง อำเภอบางบาล จังหวัดสุรินทร์ เพื่อตรวจ ติดตามและประเมินผล โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจ ความถูกต้องของการบันทึกบัญชี คือ

(1.1) เรียงลำดับรายการตามวันที่ ก่อนหลัง

(1.2) ลงรายการบัญชีในช่องรายรับ รายจ่าย ถูกต้อง

(1.3) รวมเงินรายรับ รายจ่าย ยอด คงเหลือ และยอดยกไป/ยกมา ถูกต้อง

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านปรือรุงมีการ จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 39 ครัวเรือน (ร้อยละ 65) และจัดบันทึกบัญชี ครัวเรือนแต่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 10 ครัวเรือน (ร้อยละ 17) สาเหตุมาจากบันทึกบัญชีครัวเรือนแต่ ไม่รวมยอดคงเหลือและลงบัญชีผิดช่อง ส่วน ครัวเรือนที่ไม่บันทึกบัญชีครัวเรือน จำนวน 11 ครัวเรือน (ร้อยละ 18) สาเหตุมาจากเขียนหนังสือ ไม่ได้ อ่านหนังสือไม่ออก และอยู่ระหว่างทำนาไม่มี เวลาทำบัญชีครัวเรือน ดัง Figure 2

Figure 2. Tracking household accounting

(2) การประเมินพฤติกรรมการทำ บัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุง จากการ

สัมภาษณ์เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้ทำบัญชี ครัวเรือน พบว่า พฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

จำนวน 52ครัวเรือน (ร้อยละ 86.96) โดยผู้ทำบัญชีครัวเรือน กล่าวว่า ตนมีวินัยในการใช้จ่ายมากขึ้น ก่อนจะใช้จ่ายตังนี้ถึงความเป็นจำเป็นก่อนเสมอ ลดการซื้อของประเภทฟุ่มเฟือย ควบคุมค่าใช้จ่าย รู้จักวางแผนทางการเงิน มีเงินออม และที่สำคัญไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การทำบัญชีครัวเรือน

นำมาสู่ประโยชน์ที่ได้รับอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ (1) ทราบรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนแต่ละวัน (2) วางแผนการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น (3) ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายอย่างประหยัดมากขึ้น ส่วนอีก 8 ครัวเรือน (ร้อยละ 13.04) กล่าวว่า พฤติกรรมไม่เปลี่ยน ดัง Figure 3

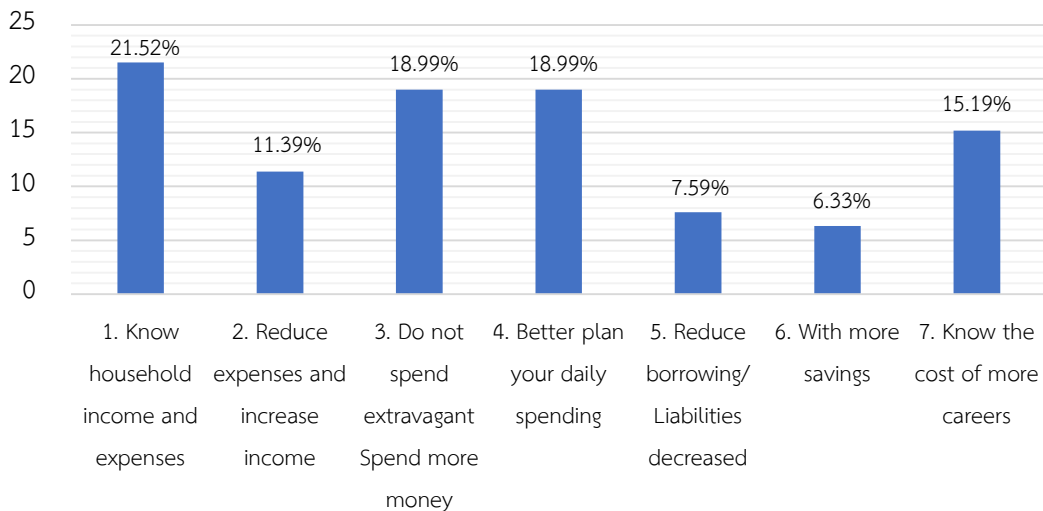

Figure 3. Benefits of household accounting

อภิปรายผล

การจัดการความรู้การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุ่ง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้มีความเหมาะสมกับชุมชน ส่งผลให้การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนมีประสิทธิภาพ และช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนพิจารณา ดังนี้

1. การศึกษาการทำบัญชีครัวเรือน จากการศึกษาเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุ่ง พบว่า มีความรู้เรื่องการทำบัญชี

ครัวเรือนอยู่ในระดับน้อย และส่วนใหญ่ไม่มีการทำบัญชีครัวเรือน มีบางครัวเรือนที่มีการทำบัญชีครัวเรือน แต่เป็นการจดบันทึกง่ายๆ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเตือนความจำในการใช้จ่ายแต่ละวันลงในกระดาษหรือสมุดทั่วไป ซึ่งไม่ทราบวิธีการทางด้านการทำบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง คล้องกับ Reungsinpinya (2009) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคลของนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล และไม่มีแนวโน้มที่จะทำการบันทึกบัญชีในอนาคต แม้ว่า จะมีทัศนคติที่ดีมากต่อการบันทึกบัญชีก็ตาม และ

ส่วนใหญ่มีความต้องการเรียนรู้ในหัวข้อการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบันทึกบัญชีที่สำคัญปัจจัยหนึ่งได้แก่ระดับความรู้ด้านการบัญชี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความรู้ด้านการบัญชีน้อยจึงเป็นผลให้ไม่มีการบันทึกบัญชี ทั้งนี้ ชุมชนบ้านปรือรุ่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เพราะเป็นชุมชนในโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของหมู่บ้าน ชุมชน แบบมีส่วนร่วม 84 หมู่บ้าน ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ จึงมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ทางชุมชนได้แจ้งความประสงค์ให้ผู้วิจัยเข้าไปจัดการความรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทราบวิธีการที่ถูกต้องในการทำบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมกับชุมชน โดยชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินงานเป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Cohen and Uphoff (1980) รายงาน การมีส่วนร่วมตัดสินใจเป็นการที่ประชาชนได้เริ่มเข้าร่วมตัดสินใจในการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาตัวเอง เป็นการระดมความรับผิดชอบและเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่มีพื้นฐานมาจากการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งอย่างแท้จริง

2. การจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน ผู้วิจัยเข้าไปจัดการความรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการขั้นตอน ตั้งแต่การจัดเวทีระดมความคิดเห็น สรุบบัญญา และนำข้อมูลที่ได้มาจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการที่มีความเหมาะสมให้กับชุมชน ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ชุมชน

บ้านปรือรุ่งบันทึกบัญชีครัวเรือนได้อย่างถูกต้อง ต่อเนื่อง เริ่มรู้จักวางแผนทางการเงิน นำไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน นอกจากจะสามารถใช้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินของครอบครัวแล้ว ยังสามารถใช้ข้อมูลจากการทำบัญชีครัวเรือนไปจัดทำเป็นข้อมูล จปฐ. ของสำนักงานพัฒนาชุมชน ซึ่งจะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้นำชุมชน ทำให้ประชาชนสามารถทราบได้ว่า ในขณะนี้คุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว รวมทั้งหมู่บ้าน/ชุมชนอยู่ในระดับใด มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคม เพราะเมื่อประชาชนมีอยู่ มีกิน มีใช้ อย่างพอเพียงจะทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongwiritthon and Janjaroensuk (2013) รายงาน เมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำบัญชีแล้ว ยังสามารถใช้เป็นแนวทางขยายผลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือนให้มีความพอดี พอใช้ และเหลือไว้เก็บออม รวมทั้งนำข้อมูลมาใช้พิจารณาเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง และหาทางเพิ่มรายได้เพื่อการวางแผนการเงินในอนาคต นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนยังสามารถใช้ข้อมูลมาสนับสนุนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างโอกาสให้กับคนในชุมชนได้ตามสภาพของความเป็นจริงของสมาชิกในชุมชน สามารถวิเคราะห์วางแผนพัฒนา ชุมชนเพื่อความยั่งยืน

วิธีการทำบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมกับชุมชนบ้านปรือรุ่ง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นของชุมชนบ้านปรือรุ่งจำนวน 60 ครัวเรือน โดยมีการบูรณาการร่วมกับทีมผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการบันทึกบัญชี

ครัวเรือนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนมากขึ้น โดยเน้นที่ประโยชน์ของชุมชนที่ใช้เป็นหลัก หลังจากกิจกรรมการจัดการความรู้ ได้เว้นช่วงให้ครัวเรือนที่เข้าอบรมได้ไปทดลองปฏิบัติจริงในการบันทึกบัญชีครัวเรือนของตนเอง ในระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งตลอดระยะเวลา 1 เดือนนั้นมีบางครัวเรือนได้ติดต่อสอบถามผ่านทางโทรศัพท์มายังผู้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาที่พบ เช่น มีบางรายการไม่แน่ใจว่าต้องบันทึกเป็นรายได้หรือไม่ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง เมื่อครบรอบระยะเวลา 1 เดือนที่กำหนด ได้เข้าไปติดตามการทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านปรือรุ่ง พบว่า ชุมชนมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนตามรูปแบบและวิธีการได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ Ngermun *et al.* (2017) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัว ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจดบันทึก พบว่า ผู้ทำบัญชีครัวเรือนได้ทำการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนในรูปแบบใหม่ซึ่งง่ายขึ้น จากการวิเคราะห์สมาชิกทุกคนร่วมปฏิบัติได้ สามารถประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือนด้วยการแยกประเภทของรายรับรายจ่ายได้อย่างชัดเจน ด้านการจัดทำรายงานการเงิน พบว่า ครอบครัวที่นำรูปแบบการบันทึกบัญชีครัวเรือนไปใช้นั้นสามารถสรุปรายการรับจ่ายได้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเช่น ความมีวินัยในการใช้จ่ายเงิน คิดอย่างมีเหตุผลก่อนการซื้อสินค้า และไม่ก่อภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ซึ่ง สอดคล้องกับ Henchokchaichana (2016) ที่รายงาน บัญชีครัวเรือนหรือบัญชีพอเพียงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนได้ โดยยึดหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงและการบัญชีครัวเรือนมาเป็นกระจกสะท้อนหรือรายงานผลรายรับ รายจ่าย ของครัวเรือนหรือบุคคลให้ทราบหรือเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วย่อมต้องอาศัยสติปัญญาเพื่อเข้าถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข ตลอดจนพัฒนาการดำเนินชีวิตของตนให้พ้นจากความยากจนได้ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือการกระทำของตน

สรุป

การจัดการองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนให้ได้ผลต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ในขณะที่ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน จึงทำบัญชีครัวเรือนไม่ถูกต้อง ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนและสร้างองค์ความรู้ในการทำบัญชีครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้อง และนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้จริง สิ่งสำคัญอีกประการที่จะช่วยให้การทำบัญชีครัวเรือนเป็นไปอย่างต่อเนื่องคือการสร้างแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้น ด้วยการติดตามผลเป็นระยะ ๆ จากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ผลสำเร็จจากการทำบัญชีครัวเรือนที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านปรือรุ่ง คือ มีวินัยทางการเงินมากขึ้น รู้จักวางแผนทางการเงิน มีเงินออม และไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ทำให้ครัวเรือนอยู่อย่างพอเพียงและยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้มีส่วนสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนบ้านปรือรุ่ง ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่สนับสนุนงบประมาณใน

การดำเนินงาน สุดท้ายนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ในด้านสถานที่และเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Awad, E.M. and H.M. Ghaziri. 2004. Knowledge management. Pearson Education, Upper Saddle River, NJ.
- Chaipinchana, P. 2014. Development of household accounting system under sufficiency economy philosophy with participation of community, Nong Pa Krung subdistrict, Muang district, Chiang Mai province. Journal of Community Development and Life Quality 2(1): 37-48. (in Thai)
- Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. 1980. Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. World Development 8(3): 213-235.
- Henchokchaichana, N. 2016. Sufficiency accounting: Poverty solution. Journal of Accounting Profession 12(36): 76-84. (in Thai)
- Mongkolsamai, V. 2018. The development of Hmong household accounting. KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (Graduate Studies) 6(3): 48-57. (in Thai)
- Nearnhad, C., S. Nimwatanakul and P. Thasirasawad. 2018. Knowledge management for self-development and work creation: A case study of support staff at Phrapokklao Nursing College, Chanthaburi. Journal of Phrapokklao Nursing College 29(2): 217-230. (in Thai)
- Ngermun N., P. Sirikanjanaporn and J. Obpahat. 2017. An approach of household accounting for developing family economy. Research and Development Journal, Loei Rajabhat University 12(41): 59-70. (in Thai)
- Pongwiritthon, R. and N. Janjaroensuk. 2013. Preparation of household accounting for sustainable community development. FEU Academic Review 7(1): 23-36. (in Thai)
- Reungsinpinya, P. 2009. The behavior of accounting recording revenue and expenses personal for students and personnel in Phetchaburi Rajabhat University. Journal of Management Sciences, Phetchaburi Rajabhat University 1(1): 69-74. (in Thai)

ความพึงพอใจและองค์ประกอบสำคัญในการให้ทุนจากลูกค้าพันธมิตรวิจัย

คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

Satisfaction and Key Components for Funding from External Funding
Agency of Faculty of Physical Therapy, Mahidol University

วนิดา แก้วชะอู่ม

Wanida Kaewchaaum

คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล จ.นครปฐม 73170

Faculty of Physical Therapy, Mahidol University, Nakhon Pathom 73170, Thailand

Corresponding author: E-mail: wanida.kae@mahidol.ac.th

(Received: November 26, 2019; Accepted: July 24, 2020)

Abstract: Research is the main strategy of Mahidol University. Therefore, the research unit realizes the importance of continuity and sustainability of the research and meeting the education criteria for performance excellence. This study aimed to assess the satisfaction and engagement of the customers of the research unit i.e. external funding agencies. The external funding agencies are intermediaries for delivering innovations or work pieces to the private sector and/or the community or owning the work. In this study, a funding agency satisfaction questionnaire of the Faculty of Physical therapy based on the funding agency satisfaction questionnaire of Mahidol University to collect data form 11 funding agencies was developed. The results showed that the overall satisfaction of funding agency towards the researcher and policies of the Faculty of Physical Therapy was high. The agreement towards the statement “The external funding agency deems appropriate to support the researcher/team” was at high level. In addition, the agreement towards the statement “The organization established research collaboration and integrated learning, teaching and academics service for sustainability” was at high level.

Keywords: Satisfaction, dissatisfaction, expectation, external funding agency

บทคัดย่อ: การวิจัยเป็นยุทธศาสตร์หลักของมหาวิทยาลัยมหิดล ฝ่ายวิจัยเห็นถึงความสำคัญของความต่อเนื่องยั่งยืนของงานวิจัย และการตอบโจทย์เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพึงพอใจและความผูกพันของลูกค้าฝ่ายวิจัยนั่นคือแหล่งทุนวิจัยภายนอก ซึ่งจะเป็นตัวกลางในการส่งมอบนวัตกรรมหรือชิ้นงานให้กับภาคเอกชนและหรือชุมชนหรือเป็นเจ้าของชิ้นงาน ในการศึกษานี้ได้พัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจของแหล่งทุนของคณะกายภาพบำบัด ซึ่งพัฒนามาจากแบบสอบถามความพึงพอใจของ

แหล่งทุนของมหาวิทยาลัยมหิดล เก็บข้อมูลกับแหล่งทุนทั้งหมด 11 แหล่งทุน ผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่มีต่อนักวิจัยและนโยบายของคณะกรรมการภาพบำบัดอยู่ในระดับมาก แหล่งทุนวิจัยภายนอกเห็นสมควรสนับสนุนนักวิจัย/ทีมงานของคณะกรรมการภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก หน่วยงานมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและหน่วยงานมีการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อความยั่งยืน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ ความไม่พึงพอใจ ความคาดหวัง แหล่งทุนวิจัยภายนอก

คำนำ

ในแวดวงการศึกษาได้มีการกล่าวถึงการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0 กันอย่างกว้างขวาง และมีความตื่นตัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเร่งดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้กับเด็กไทย เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 ได้อย่างเป็นรูปธรรมในหลาย ๆ ด้าน (Office of the Higher Education Commission, 2016a) อธิบายว่าการศึกษาในยุค Thailand 4.0 ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับคนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ นั่นหมายความว่า ในการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย

สิ่งสำคัญคือ ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังเช่นประเทศต่าง ๆ ที่สามารถผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา ส่วนใหญ่จะเกิดในที่ที่มีคนเก่งอยู่จำนวนมาก และมีการทำงานร่วมกับภาคเอกชนตั้งแต่เริ่มต้นวิจัย เพราะภาคเอกชนมีความรู้เชิงพาณิชย์ และรู้ว่าควรผลิตแบบใดจึงจะตรงความต้องการของตลาด หากทำได้เช่นนี้ การ

ดำเนินงานวิจัยของประเทศไทยก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดและตรงกับความต้องการของประเทศได้อย่างแท้จริง ชุมชนคาดหวังให้มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นที่กิจการตั้งอยู่ การรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่ธุรกิจดำเนินกิจการอยู่ ส่วนรัฐบาลคาดหวังให้องค์กรธุรกิจมีการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ กระตุ้นให้มีการปรับปรุงสังคมและคาดหวังรายได้จากการจัดเก็บภาษี เป็นต้น (Lawrence and Weber, 2016)

การประเมินความพึงพอใจและความผูกพันของผู้เรียนและลูกค้ายุคใหม่ (1) ความพึงพอใจ ความไม่พึงพอใจและความผูกพันสถาบันมีวิธีการอย่างไรในการประเมินความพึงพอใจ ความไม่พึงพอใจ และความผูกพันของผู้เรียนและลูกค้ายุคใหม่ วิธีการเหล่านี้มีความแตกต่างกันอย่างไรสำหรับแต่ละกลุ่มผู้เรียน กลุ่มลูกค้ายุคใหม่ และส่วนตลาด การวัดผลดังกล่าวให้สารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ได้ อย่างไรก็ตามเพื่อตอบสนองให้เกิดความคาดหวังของผู้เรียน และลูกค้ายุคใหม่ เพื่อรักษาความผูกพันกับกลุ่มดังกล่าวในระยะยาว (2) ความพึงพอใจเปรียบเทียบกับคู่แข่งสถาบันมีวิธีการอย่างไรในการรวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนและลูกค้ายุคใหม่ เปรียบเทียบกับองค์กรอื่น

สถาบันมีวิธีการอย่างไรในการรวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนและลูกค้ำกลุ่มอื่น โดยเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้เรียนและลูกค้ำกลุ่มอื่นของสถาบัน กับความพึงพอใจที่มีต่อสถาบัน คู่แข่งและเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้เรียนและลูกค้ำกลุ่มอื่นของสถาบัน กับความพึงพอใจของผู้เรียนและลูกค้ำกลุ่มอื่นของสถาบันอื่น ซึ่งมีหลักสูตรและบริการที่คล้ายคลึงกัน หรือกับค่าเทียบเคียงในวงการการศึกษา ในโครงการวิจัยนี้ ลูกค้ำคือ แหล่งทุน (Office of the Higher Education Commission, 2016) มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีจุดเด่นทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพมาอย่างยาวนาน และมีเป้าประสงค์หลักในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพเชิงนโยบายและความเป็นเลิศในระดับภูมิภาค (Mahidol University, 2018)

งานวิจัยของคณะกายภาพบำบัด ได้ดำเนินการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชุมชนบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา งานวิจัยที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทั้งการเรียนการสอน และการพัฒนาสุขภาพของประชาชนโดยทั่วไป ความพึงพอใจอาจเป็นแนวทางในการติดตามและปรับปรุงประสิทธิภาพของธุรกิจในปัจจุบัน (Lu *et al.*, 2017)

ในการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของแหล่งทุนวิจัยภายนอกของคณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล” โดยประโยชน์ที่ได้จากการจัดทำวิจัยเรื่องนี้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป โดยมี

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่มีต่อนักวิจัยและนโยบายของคณะกายภาพบำบัด เพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญของนักวิจัยที่แหล่งทุนวิจัยภายนอกใช้ในการพิจารณาให้ทุน และเพื่อศึกษาความสำคัญการดำเนินโครงการของนักวิจัยในมุมมองของแหล่งทุนภายนอก

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นแหล่งทุนภายนอกคือหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ที่ดำเนินการให้ทุนแก่นักวิจัย ซึ่งสนับสนุนคณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึง พ.ศ. 2560 จำนวน 11 แหล่งทุน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง (sampling) การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้ข้อมูลจากประชากรทั้งหมด 11 แหล่งทุน เนื่องจากจำนวนน้อยและให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจของแหล่งทุน (funding agency satisfaction survey) ซึ่งมีการนำแบบสอบถามความพึงพอใจของแหล่งทุนฉบับกลางของมหาวิทยาลัยมหิดล ฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อตอบยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 Excellence in research with global and social impact และมีตัวชี้วัดที่ 1.5 ระดับความพึงพอใจของแหล่งทุนภาครัฐในแต่ละปีงบประมาณนั้น เพื่อให้การจัดเตรียมข้อมูลการจัดทำข้อตกลงการ

ปฏิบัติงานของส่วนงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปี พ.ศ. 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (measurement) แบบสอบถามความพึงพอใจของ แหล่งทุน คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

วิธีการตรวจสอบเครื่องมือ (validity and reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจ ของแหล่งทุนฉบับกลางของมหาวิทยาลัยมหิดล โดย ปรับเพิ่มเติมข้อความให้เหมาะสมกับข้อมูลที่คณะ กายภาพบำบัด และนำเข้าประชุมคณะกรรมการ จัดการความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม ครั้งที่ 8/2560 วันจันทร์ที่ 30 ตุลาคม 2560 เวลา 12.00 – 15.00 น. ณ ห้องประชุม 203 ชั้น 2 อาคารคณะ กายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา และมีการปรับข้อความ ดังนี้ 1.ขอให้ข้อความให้เป็นเชิง บวก และ 2. ข้อคำถามไม่ซ้ำคำถาม 3. ไม่ เปิดเผยข้อมูลของนักวิจัย เมื่อปรับปรุงแล้วได้ข้อ คำถามต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลแหล่งทุน (Section 1: Background information about your organization)

ส่วนที่ 2: ประเมินผลงานโครงการ (Section 2: Rating the project delivering) จำนวน 7 ข้อ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า (rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) มี 5 ระดับ

ส่วนที่ 3: ความพึงพอใจ (Section 3: Overall satisfaction) จำนวน 4 ข้อ เป็น แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบ ของลิเคิร์ต มี 5 ระดับ

ส่วนที่ 4: แหล่งทุนให้ความสำคัญต่อการ พิจารณางค์ประกอบของนักวิจัยผู้เสนอโครงการ ต่อไปนี้อย่างไร จำนวน 7 ข้อเป็นแบบสอบถามชนิด มาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของลิเคิร์ต มี 5 ระดับ

ส่วนที่ 5: แหล่งทุนให้ความสำคัญต่อการ ดำเนินโครงการของนักวิจัยต่อไปนี้อย่างไร จำนวน 6 ข้อ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของลิเคิร์ต มี 5 ระดับ

ส่วนที่ 6: แหล่งทุนภายนอกให้ความสำคัญ ต่อหน่วยงานของนักวิจัยต่อไปนี้อย่างไร จำนวน 7 ข้อเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของลิเคิร์ต มี 5 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็นทางนิมาน และทางนิเสศ

มากที่สุด	ได้ 5 คะแนน	ได้ 1 คะแนน
มาก	ได้ 4 คะแนน	ได้ 2 คะแนน
ปานกลาง	ได้ 3 คะแนน	ได้ 3 คะแนน
น้อย	ได้ 2 คะแนน	ได้ 4 คะแนน
น้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน	ได้ 5 คะแนน

ส่วนที่ 7: ข้อเสนอแนะ (Section 7: Final comments) เป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามฉบับ นี้มากกว่า 0.67 และผ่านการขอรับรองจริยธรรมการ วิจัยในคน COA No. MU-CIRB 2019/005.0801

การเก็บรวบรวมข้อมูล
ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามความพึงพอใจของ แหล่งทุน คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล ไปยังแหล่งทุนภายนอก ในช่วงเดือนมีนาคม- พฤษภาคม 2560 ทางไปรษณีย์และประสานเพื่อ

ตรวจสอบเช็คการได้รับเอกสารและการส่งกลับทั้งหมด
11 แห่งทุน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากคำตอบแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิจัย (statistical software)

1. การตรวจสอบข้อมูล (editing) ผู้วิจัย

ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. การลงรหัส (coding) นำแบบสอบถาม

ที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว มาลงรหัสตามที่ได้กำหนดรหัสไว้

3. การประมวลผลข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งทุน โดยการ

หาค่าความถี่ (frequency) คือการคำนวณหาสัดส่วนของข้อมูลในแต่ละตัวเทียบกับข้อมูลรวมทั้งหมด โดยให้ข้อมูลรวมทั้งหมดมีค่าเป็นร้อย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย

(mean) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของเบส (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 –5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 –4.49 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 –3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 –2.49 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 –1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ ลักษณะการกระจายของกลุ่มข้อมูล ซึ่งสถิติที่ใช้คือ การวัดการกระจาย การที่ข้อมูลแต่ละชุดมีค่าต่าง ๆ กันนั้น เราเรียกว่า ข้อมูลมีการกระจาย ถ้าข้อมูลชุดนั้นประกอบ ด้วยค่าแตกต่างกันมาก เรียกว่า ข้อมูลมีการกระจายมาก ถ้าข้อมูลชุดนั้นประกอบด้วยค่าต่าง ๆ แตกต่าง กันน้อย หรือมีค่าใกล้เคียงกันเรียกว่า ข้อมูลมีการกระจายน้อย ถ้าข้อมูลนั้นประกอบด้วยค่าต่าง ๆ เท่ากันหมด เรียกว่า ข้อมูลไม่มีการกระจาย

ผลการศึกษา

ประเภทขององค์กร ของแหล่งทุนภายนอก เป็นองค์กรของรัฐบาล จำนวน 7 แหล่งทุน องค์กรเอกชน จำนวน 3 แหล่งทุน และไม่ระบุ จำนวน 1 แหล่งทุน (Table 1)

Table 1. Rating the project delivering

Rating the project delivering	Mean	S.D.	Interpretation
a) Meet the objective of the project	4.00	1.069	High
b) Offering output and assessment in a optimal way to meet the objective	4.00	1.000	High
c) Communicating clearly with team throughout the project	3.70	1.059	High
d) Their overall efficiency to deal with researchers/ faculties	3.91	0.701	High
e) The professionalism of the researchers to deliver the report	4.30	0.675	High
f) Delivering output that reflects up-to-date innovation in social/economic impacts	3.57	0.976	High
g) Have the management system for the research collaboration	3.71	1.113	High

จากตารางที่ 1 ผลประเมินผลงานโครงการวิจัย (Rating the project delivering) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ ดังนี้ แหล่งทุนวิจัยภายนอก เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของนักวิจัยในการส่งงาน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.30 และ S.D.=0.675) และรองลงมาคือ สามารถนำเสนอผลลัพธ์ที่ประยุกต์ให้เข้ากับวัตถุประสงค์โครงการได้ (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ S.D.= 1.000) และบรรลุมิติวัตถุประสงค์โครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ

S.D.=1.069)

ความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่มีต่อนักวิจัยและนโยบายของคณะกายภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90 และ S.D.= 0.994) แหล่งทุนวิจัยภายนอกเห็นสมควรสนับสนุนนักวิจัย/ทีมงานของคณะกายภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43 และ S.D.= 0.787) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.29 และ S.D.= 0.756)

Table 2. Your organization focuses on the proposed research project

Your organization focuses on the proposed research project	Mean	S.D.	Interpretation
a) Researchers affiliated with the university's reputation.	3.55	1.368	High
b) Education of researchers.	4.73	0.467	Highest
c) Experience of researchers.	4.73	0.467	Highest
d) Academics products e.g. journals, proceedings, textbooks, etc.	4.50	0.850	Highest
e) The proportion of time doing the research, the researchers compared to other workload in university.	4.11	1.054	High
f) The research mentor or co-researcher.	4.64	0.674	Highest
g) Supporting factors for various research projects. (e.g. research assistant, office equipment through the support or empower researcher policies.)	4.00	0.894	High

จากตารางที่ 2 แหล่งทุนวิจัยภายนอกให้ความสำคัญต่อการพิจารณาองค์ประกอบของนักวิจัย ในเรื่อง คุณวุฒิการศึกษาของนักวิจัยและประสบการณ์การทำงานของนักวิจัย อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73 และ S.D.= 0.994) รองลงมา

คือการมีนักวิจัยที่ปรึกษา หรือ ผู้ร่วมวิจัยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4. และ S.D.= 0.674) และลำดับสุดท้ายคือชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่นักวิจัยสังกัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ S.D.= 1.368)

Table 3. Your organization focus on the research process

Your organization focus on the research process	Mean	S.D.	Interpretation
a) The effective implementation of the process (e.g. publication or innovation.)	4.67	0.500	Highest
b) Processing on time/ timeline	4.27	0.786	High
c) Conduct research with an ethical manner	4.73	0.467	Highest
d) Using grants effectively, value and transparent.	4.82	0.603	Highest
e) To develop and continue the research in future	4.73	0.467	Highest
f) Follow the rules and regulations of the organization (such as spending money, changing investigator, publication, etc.)	4.82	0.603	Highest

จากตารางที่ 3 แหล่งทุนวิจัยภายนอกให้ความสำคัญต่อการดำเนินโครงการของนักวิจัย ในเรื่องการใช้ทุนอุดหนุนการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าและมีความโปร่งใส และการปฏิบัติตามระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ของผู้ให้ทุนอย่างเคร่งครัด (อาทิ การใช้จ่ายเงิน การเปลี่ยนแปลงผู้ร่วมวิจัย การเผยแพร่ผลงาน ฯ) อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82 และ S.D.= 0.603) รองลงมาคือ การดำเนินงานวิจัยอย่างมีจริยธรรมและความสามารถพัฒนาหรือต่อยอดงานวิจัยได้ในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73 และ S.D.= 0.467) และลำดับสุดท้ายคือการส่งรายงานงวดต่าง ๆ ตรงตามกำหนดเวลา/timeline อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.27 และ S.D.= 0.786)

อภิปรายผล

1. ความพึงพอใจของแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่มีต่อนักวิจัยและนโยบายของคณะกายภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90 และ S.D.= 0.994) แหล่งทุนวิจัยภายนอกเห็นสมควร

สนับสนุนนักวิจัย/ทีมงานของคณะกายภาพบำบัดอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43 และ S.D.= 0.787) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.26 และ S.D.= 0.756) ซึ่งสอดคล้องกับ Chocknakawaro *et al.* (2020) ได้ศึกษาผู้รับบริการรับรู้ต่อคุณภาพการให้บริการและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีความจงรักภักดีอยู่ในระดับมาก โดยที่คุณภาพการบริการในทุกคุณลักษณะ ได้แก่ รูปรธรรมของบริการ ความไว้วางใจ การตอบสนอง การให้ความมั่นใจ และความเอาใจใส่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ในขณะที่ความไว้วางใจและการให้ความมั่นใจ มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีโดยมี ความพึงพอใจเป็นตัวแปรส่งผ่านแบบบางส่วน (partial mediation) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2. ศึกษาองค์ประกอบสำคัญของนักวิจัยที่แหล่งทุนวิจัยภายนอกใช้ในการพิจารณาให้ทุนในเรื่อง คุณวุฒิการศึกษาของนักวิจัยและประสบการณ์การทำงานของนักวิจัย อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73 และ S.D.= 0.994) รองลงมาคือการมีนักวิจัยที่ปรึกษา หรือ ผู้ร่วมวิจัยอยู่ในระดับมาก

ที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4. และ S.D.= 0.674) และลำดับสุดท้ายคือชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่นักวิจัยสังกัดอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ S.D.= 1.368) สอดคล้องกับ Badara *et al.* (2013) ได้ทำการศึกษาผลกระทบโดยตรงในด้านของคุณภาพการบริการความพึงพอใจของลูกค้าและความภักดีของลูกค้าธนาคารอิสลามไนจีเรีย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการตอบสนองที่มีนัยสำคัญที่บ่งชี้ว่า ความพึงพอใจของลูกค้า และการรับประกันเป็นปัจจัยบ่งชี้ที่สำคัญของความภักดีของลูกค้า หมายความว่าลูกค้าจะได้รับความพึงพอใจเมื่อนักงานธนาคารที่มีการตอบสนองและให้บริการที่รวดเร็วของธนาคาร นอกจากนี้ในการรักษา ลูกค้าประจำของธนาคารอิสลาม ได้ให้ความเชื่อมั่นในแง่ของการปฏิบัติตามธนาคารของอิสลามอีกด้วย ซึ่งทั้งสองเรื่องวิจัยให้ความสำคัญกับสถาบันและต้นสังกัดของผู้วิจัยหรือผู้ให้บริการ และสอดคล้องกับ Thanomwong (2019) โดยองค์ประกอบด้านชื่อเสียงมีน้ำหนักความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้บริการการพัฒนาธุรกิจเงินฝากของธนาคารออมสิน ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (ภาค 3) มากที่สุด รองลงมาคือด้านความเชื่อมั่นด้านผลตอบแทน และด้านความปลอดภัย

3. ศึกษาความสำคัญการดำเนินโครงการของนักวิจัยในมุมมองของแหล่งทุนภายนอกในเรื่องการใช้ทุนอุดหนุนการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าและมีความโปร่งใส และการปฏิบัติตามระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ของผู้ให้ทุนอย่างเคร่งครัด (อาทิ การใช้จ่ายเงิน การเปลี่ยนแปลงผู้ร่วมวิจัย การเผยแพร่ผลงานฯ) อยู่ในระดับมากที่สุด

(ค่าเฉลี่ย 4.82 และ S.D.= 0.603) รองลงมาคือ การดำเนินงานวิจัยอย่างมีจริยธรรมและความสามารถพัฒนาหรือต่อยอดงานวิจัยได้ในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73 และ S.D.= 0.467) และลำดับสุดท้ายคือการส่งรายงานงวดต่าง ๆ ตรงตามกำหนดเวลา/timeline อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.27 และ S.D.= 0.786) ซึ่งสอดคล้อง Yunus *et al.* (2013) ได้ศึกษา คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าสายการบินในประเทศบริการต้นทุนต่างประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่าความน่าเชื่อถือกายภาพ การตอบสนอง ความเชื่อมั่น และการเอาใจใส่ถือเป็นมิติที่สำคัญของคุณภาพการให้บริการความเป็นไปได้ นั่นคือการที่สามารถส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า ซึ่งผลการศึกษานี้จะสามารถช่วยองค์กรในการส่งมอบบริการที่มีคุณภาพสูงให้กับลูกค้า และเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้าในการตอบสนองความต้องการที่สำคัญ รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการในองค์กรดังกล่าวอาจส่งผลในการเพิ่มขึ้นในระยะยาวในความภักดีของลูกค้านี้จะนำไปสู่ประหยัดค่าใช้จ่ายและผลกำไรที่ดีขึ้นและส่วนแบ่งการตลาด และสอดคล้อง Pali and Simarojana (2018) ผลการวิจัยรูปปัจจัยที่มีผลต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อพยากรณ์ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อบัณฑิต ซึ่งพบว่าในปัจจัย F1 สิ่งที่ใช้บัณฑิตต้องการให้บัณฑิตที่เข้าทำงานต้องมี คือ D4_3 (ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนมีสัมมาคารวะ) A1_2 (ความซื่อสัตย์สุจริต) D4_2 (ความมีน้ำใจเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น)

สรุป

ความพึงพอใจในภาพรวมของแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่มีต่อนักวิจัยและนโยบายของคณะกายภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก แหล่งทุนวิจัยภายนอกเห็นสมควรสนับสนุนนักวิจัย/ทีมงานของคณะกายภาพบำบัด อยู่ในระดับมาก หน่วยงานมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและหน่วยงานมีการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อความยั่งยืน อยู่ในระดับมาก ส่งผลให้งานวิจัยของคณะกายภาพบำบัดดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ และมีการควบคุมจากแหล่งทุนให้ได้ผลลัพธ์และผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Badara, M.S., N.K. Mat, A.M. Mujtaba, A.N. Al-Refai, A. M. Badara and F. M. Abubakar. 2013. Direct effect of service quality dimensions on customer satisfaction and customer loyalty in Nigerian Islamic bank. *Management* 3(1): 6-11.
- Best, J.W. 1981. *Research in Education* 4thed. Prentice- Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Chocknakawaro A., T. Pusaksrikit and C. Suwanasri. 2020 Service quality, satisfaction and loyalty of patients receiving medical services: A case study of health care under Mahidol university. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences* 40(2):63-82.
- Lawrence, A.T. and J. Weber. 2016. *Business and society: Stakeholders, ethics, public policy* 15th ed. McGraw-Hill Irwin, New York.
- Lu, K. B., C.D. Vinocur, J.F. Burrows and P. Rosen. 2017. Key determinants of patient satisfaction in the ambulatory pediatric general surgery setting. *Clinics in Surgery – Pediatric Surgery* (2): 1-5.
- Mahidol University. 2018. *Research strategy 20 years 2018- 2037*. (Online) . Available: https://op.mahidol.ac.th/pl/mahidol_university_strategic_plan_2018-2037 (June 30, 2020).
- Office of the Higher Education Commission 2016a. The students’ development agency to Thailand 4.0. *Anusarn Higher Education* 43(462): 11-13. (in Thai)
- Office of the Higher Education Commission 2016b. The 2013-2016 education criteria for Performance excellence: EdPEX. Office of the Higher Education Commission, Bangkok. (in Thai)

- Pali, P. and P. Simarajana. 2018 Structural equation modeling predictive employers' satisfaction towards graduates in digital enterprise to Thai qualifications framework for higher education. Science Journal Chandrakasem Rajabhat University 28(1): 32-39.
- Thanomwong P. 2019 Satisfaction in service selection and quality of service influenced the development of the deposit business of the government saving bank in Bangkok (Region 3) . Journal of business administration and social sciences Ramkhamhaeng University 2(1): 76-91.
- Yunus, N.S.N.M., J. Bojei and W.E.W. Rashid. 2013. Service quality towards customer loyalty in Malaysia' s domestic low cost airline services. International Journal of e-Education, e- Business, e- Management and e-Learning 3(4): 333-336.
-

การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าหิน
บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

Assessment of Community Based Tourism Management

by Ban Tha Hin Area of Songkhla Lake Basin, Sathing Phra District,

Songkhla Province

ชัยรัตน์ จุสปาโล

Chairat Jussapalo

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จ. สงขลา 90000

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Songkhla 90000, Thailand

Corresponding author: E-mail: chairat.jus@hotmail.com

(Received: August 19, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research has two main objectives: 1) To study the context of the Ban Tha Hin tourism community and 2) to evaluate the potential for community tourism management, Singhanakhon district, Songkhla province. The methods of this qualitative research are survey, observation, group discussion and in-depth interview conducted with those involved in community tourism. The findings of this research were as follows: The operational context of the tourism community is driven by subdistrict administration organization. The goal of community based tourism is to be a learning resource for the local culture of students, students and the general tourist. The results of the assessment of the potential for community-based tourism management. The Ban Tha Hin found that In the management of tourism by the community and the management of social economy and good quality of life, Conservation and promotion of cultural heritage Systematic, Sustainable management of natural resources and the environment and the service and safety are very high potential.

Keyword: Potential for community-based tourism management, community-based tourism,

Ban Tha Hin community, Songkhla lake basin

บทคัดย่อ: การวิจัยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน 2) เพื่อประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ชุมชนบ้านท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การสำรวจ การสังเกตการณ์ สทนากลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า บริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหินขับเคลื่อนโดยผู้นำชุมชน ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ โดยการพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ นำเอาทรัพยากรในพื้นที่ โดยใช้แนวคิด “โหนด นา เล” เป้าหมายการท่องเที่ยวต้องการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้อัตลักษณ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียน

นักศึกษา และผู้คนทั่วไป ส่วนผลการประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ชุมชนบ้านท่าหิน พบว่า ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านบริการและความปลอดภัยมีศักยภาพมาก

คำสำคัญ: ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านท่าหิน ทะเลสาบสงขลา

คำนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงระยะเวลา ที่ 10 ปีผ่านมา การท่องเที่ยวได้เป็นเครื่องมือหลักในการสำหรับใช้ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของไทย (Chancharat and Chancharat, 2010; Chancharat, 2011; Nonthapot, 2013) หากมองย้อนอดีตที่ผ่านมา 20 ปีเมื่อก่อนมีเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวกระจุกอยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ดำเนินการโดยภาคเอกชน ทำให้รายได้ไม่ได้กระจายไปถึงชาวบ้านในชุมชนมากนัก แต่ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนาน ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ มีความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่แปลกใหม่ (Hung *et al.*, 2016; Lindroth *et al.*, 2007; Tan *et al.*, 2013) และปัจจุบันนโยบายรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจของชาติโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญสนับสนุนให้เกิดแหล่งเที่ยวใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยสะท้อนวิถีไทย ที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ ให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับทรัพยากรทางธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ส่งผลให้หลายชุมชนในประเทศไทยลุกขึ้นมาเรียนรู้

วางแผน พัฒนาการท่องเที่ยว ของชุมชนตัวเองเพิ่มมากขึ้น

มีนักวิชาการหลายท่าน (Salazar, 2012; Wang *et al.*, 2002) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชน สร้างการเรียนรู้และการสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Boonratana (2010) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คนของชุมชนเป็นผู้ควบคุมและจัดการท่องเที่ยวในแหล่งและกิจกรรมที่เกิดการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือเป็น การจัดการท่องเที่ยวที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน 2) ความรู้และความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวจากท่องเที่ยวกระแสหลัก ให้

ความสำคัญตามความสนใจของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้น (Jussapalo and Jussapalo, 2012)

ชุมชนบ้านท่าหิน เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีฐานทรัพยากรธรรมชาติติดกับคาบสมุทรสทิงพระ บริเวณทะเลสาบสงขลาที่จะเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว ชุมชนได้พยายามที่จะใช้แนวคิดที่นำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว คือ “โหนด นา เล” เป้าหมายการท่องเที่ยวต้องการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียน นักศึกษา และผู้คนทั่วไป (Jussapalo, 2017)

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาบริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อ.สทิงพระ จ.สงขลา และประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ (field survey) การสังเกต (observation) สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับผู้คนที่อยู่ในชุมชนพื้นที่ตำบลบ้านท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา โดยแยกรายละเอียดเป็นดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล

วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ (field survey) การสังเกต (observation) สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คัดกรองข้อมูลและจัดแยกเป็นประเด็นต่างๆ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ (topic) แล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย (inductive)

ผลการศึกษา

1.บริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา

พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีเรื่องราวของผู้คนที่อาศัยหมุนเวียนมานำพันปีและมีฐานทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นผืนน้ำที่กว้างใหญ่ไพศาล มีทั้ง"น้ำจืด" "น้ำกร่อย" และ"น้ำเค็ม" ผนวกเข้ากับแผ่นดินและขุนเขาใหญ่น้อย ที่เป็นทั้งป่าต้นน้ำและที่ราบลุ่มครอบคลุมเนื้อที่ถึง 9,815 ตารางกิโลเมตร กินอาณาบริเวณถึง 3 จังหวัด ทั้งสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ดินแดนแห่งนี้ถือเป็นพื้นที่ ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย และหลากหลาย

ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหาร สัตว์บก และสัตว์น้ำนานาชนิด อีกทั้งเป็นอู่อ่าวน้ำแหล่งสำคัญของประเทศไทยมาช้านาน มีการตั้งถิ่นฐานสืบสานกันมาหลายชั่วอายุคน จึงก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ไม่เหมือนใคร ทว่ามากมายด้วยเสน่ห์หรือให้ผู้คนได้สัมผัสและเรียนรู้

บ้านท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ แผ่นดินมหัศจรรย์ที่แต่เดิมเป็นเกาะ 2 เกาะ แต่ด้วยเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ส่งผลให้พื้นที่ทั้งสองเคลื่อนเข้ามาติดกันจนกลายเป็นคาบสมุทร ปัจจุบันประกอบด้วย 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ สทิงพระ สิงหนคร ระโนด และกระแสสินธุ์ ตั้งอยู่ระหว่างทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา อันเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่บริเวณนี้ปัจจุบันมีชุมชนท่องเที่ยวเกิดขึ้นหลายชุมชน และชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหินเป็นชุมชนแรก ๆ ของพื้นที่บริเวณนี้ ที่นำแนวคิดเรื่องท่องเที่ยวชุมชนเข้ามาสร้างเสริมทางเลือกเพิ่มเติมจากอาชีพการทำนา และการทำประมง มีการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยนำเอาจุดเด่นในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ มาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้แนวคิดที่จะขายสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ โดยใช้สโลแกน โหนด นา เล โดยเรื่องโหนดหมายถึงต้นตาลตะโหนดนา หมายถึง พื้นที่นา และ เล หมายถึงทะเลสาบสงขลา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวที่มากกว่า 10 ปี เน้นแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เรียนรู้วิถีชีวิต โหนด นา เล

กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มศึกษาดูงานเรียนรู้ต่าง ๆ

บริบทการดำเนินงานของชุมชนประกอบด้วยคณะกรรมการของชุมชนท่องเที่ยว และกลุ่มแปรรูปวิสาหกิจชุมชน โครงสร้างหลัก ๆ จะประกอบด้วยฝ่ายติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยว ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวแยกตามฐาน และกิจกรรมการท่องเที่ยว และฝ่ายจัดการเรื่องที่พักนักท่องเที่ยว ในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือกรณีที่มาศึกษาดูงานต้องติดต่อมาก่อนล่วงหน้า รูปแบบโปรแกรมท่องเที่ยวมีทั้ง แบบวันเดียวและ 2 วัน 1 คืน มีบริการที่พักและอาหารไว้คอยบริการ นักท่องเที่ยวตลอดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ได้กำหนดขึ้น

เส้นทางท่องเที่ยวบ้านท่าหิน อยู่บนฐานวิถีวัฒนธรรม โหนด นา เล ต้องการนำเสนอบริบทปัจจุบันเชื่อมโยงกับเรื่องราวหรือสตอรี่ของแคว้นสทิงพระ หรือเกาะสทิงพระ เกิดขึ้นในบริเวณรอบๆ ทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่อำเภอหัวไทรลงมาคลุมพื้นที่ทั้งหมดในเขตจังหวัดสงขลาและพัทลุง บริเวณที่เป็นศูนย์กลางของแคว้น คือบริเวณที่เรียกว่า “แผ่นดินบก” คนรุ่นเก่าๆ ในท้องถิ่นมักเรียกบริเวณที่เคยเป็นเกาะสทิงพระ นี้ว่า “แผ่นดินบก” ซึ่งเริ่มตั้งแต่เขตอำเภอระโนด ผ่านสทิงพระ มายังหัวเขาแดงในเขตอำเภอสิงหนคร “วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนบนแผ่นดินบกหรือคาบสมุทรสทิงพระ” จะมีความผูกพันกับ โหนด-นา-เล ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคนนานนับพันปีจวบจนถึงปัจจุบัน ความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของลุ่มน้ำทะเลสาบ

สงขลา ได้ถูกผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ ที่สนใจในวิถีชีวิตเข้ามาสัมผัสประสบการณ์ความงามทางธรรมชาติ วิถีชีวิตเชิงเกษตรและเชิงประมงพื้นบ้าน โดยเฉพาะการทำนา หาสัตว์น้ำในทะเลสาบ และที่สำคัญพื้นที่บ้านท่าหินมีการทำอาชีพที่เกี่ยวข้องตลาดโตนต ปัจจุบันคนในชุมชนยังคงประกอบอาชีพขึ้นตาลโตนต ทำให้นักท่องเที่ยวไปสัมผัสกับวิถีไหนด พื้นที่คาบสมุทรสติงพระถือเป็นแหล่งที่มีต้นตาลโตนตมากที่สุดในประเทศไทย ที่สืบทอดกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน นอกจากนั้นและชาวบ้านท่าหิน มีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันมีทรัพยากรทางการประมง มีทั้งกุ้ง หอย ปู ปลาที่อุดมสมบูรณ์มาก และทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งของชุมชน นอกจากนี้มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าเรียนรู้

เส้นทางท่องเที่ยววิถีไหนด นา เล ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหินได้พัฒนาเป็นกิจกรรมที่ใช้นาเสนอต่อนักท่องเที่ยว เป็นดังนี้

วิถีไหนด วิถีชีวิตเกี่ยวกับตาลไหนด ประกอบด้วยการขึ้นตาลโตนต ฉาะลูกตาล ลูกตาลเชื่อม การทำน้ำผึ้งแว่น น้ำผึ้งเหลว การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนต ขนมหาล สบู่ตาลโตนต และการเพาะลูกไหนด

วิถีนา วิถีชีวิตการทำนา อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน บนคาบสมุทรสติงพระ ซึ่งการทำงานจะสลับกับอาชีพตาลโตนต บางบ้านเมื่อหมดหน้าตาลโตนตก็จะมาประกอบอาชีพทำนา

วิถีเล วิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง เช่น การทำไข่-ส้ม การทำกุ้งส้ม ปลาแห้ง ปลาต้มน้ำผึ้ง

การเดินทางมาของนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้และสัมผัสกับประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ร่วมกับกลุ่มชาวบ้านที่นี่ เรียนรู้การขึ้นต้นตาล การเกี่ยวน้ำตาล การร่วมหว่าน ไถ ดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว และออกเรือหาปลา แหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดกันมานับเนื่อง แต่บรรพบุรุษและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง วิธีการทำประมงในทะเลสาบสงขลา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และมีวิธีทำประมงจำนวนมากที่หาชมไม่ได้จากพื้นที่อื่น อาทิ การรูงกุ้ง ยกไชปลา ไช้กุ้ง ไช้กุ้งนา ไช้ปลา ดุกทะเล การทอดแหกุ้ง ทั้งนี้ผู้มาเยือนนอกจากจะได้นั่งเรือชมวิถีชีวิตการทำประมงของคนที่นี่แล้ว ยังสามารถล่องเรือเที่ยวชมธรรมชาติทะเลสาบสงขลา นกน้ำนานาชนิด บัวหลากหลายพันธุ์ รวมถึงพืชและสัตว์น้ำอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีเกาะแก่งให้รอสัมผัสความงามอีกมากแห่ง ทั้งเกาะนางคำ เกาะแพ เกาะบรรทม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถเชื่อมโยงไปได้ คือ ถิ่นกำเนิดหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลชุมพล และตำบลดีหลวง

จากที่กล่าวมาข้างพบว่าพื้นที่และกิจกรรมจะสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวเหมือนกับได้ท่องเที่ยวล่องไปในผืนแผ่นดินลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกือบทั้งหมด และหากนักท่องเที่ยวสนใจสัมผัส ภาพ

วิถีชุมชนแห่งนี้สามารถติดต่อแกนนำชุมชนท่องเที่ยว
บ้านท่าหิน ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา

**2. ศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
พื้นที่ชุมชนบ้านท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา**

การประเมินศักยภาพการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ชุมชนบ้านท่าหิน อ.สทิง

พระ จ.สงขลา คณะผู้วิจัยใช้แบบประเมินการ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้เกณฑ์
มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ตามแนวทางขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่
พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถสรุปได้
ดัง Table 1

Table 1. Tourism management by Ban Tha Hin community

Ban Tha Hin community	Have	None
Subject in tourism management by the community		
1. Efficiency in community management	✓	
2. The efficiency of collective agreements for tourism management by communities	✓	
3. Efficiency of guidelines for tourists	✓	
4. The efficiency of community tourism management in personnel development in the group	✓	
5. Efficiency of promoting participation of all parties	✓	
6. Effective participation of various network partners	✓	
7. Efficiency in managing the market and promoting tourism by community sustainably	✓	
8. Efficiency of financial accounting systems	✓	
9. Focusing on youth	✓	
Subject in the social, economy and good quality of life		
10. Efficiency in revenue allocation	✓	
11. Efficiency in promoting good quality of life	✓	
12. Quality of community products for creating opportunities to increase income from tourism	✓	
13. The importance of human rights in tourism	✓	
Subject in conservation and promotion of cultural heritage		
14. Quality database for cultural heritage for tourism	✓	
15. Efficiency in the dissemination of cultural heritage through cultural tourism	✓	
16. Efficiency in conserving local culture	✓	
Subject in sustainable management of natural resources and the environment		
17. Efficiency in area management for tourism	✓	
18. Quality database of natural resources and environment	✓	
19. Efficiency in the dissemination on natural resources and Environment through ecotourism	✓	
20. Efficiency in conserving natural resources and environment in the community	✓	

Table 1. Tourism management by Ban Tha Hin community (Cont.)

Ban Tha Hin community	Have	None
Subject in Services and safety		
22. Service satisfaction and tourism safety level	✓	
23. The efficiency of meaningful media	✓	
24. Quality of routes and tourist activities	✓	
25. Quality of tourist service center	✓	
26. Efficiency of management of tourism route in the community	✓	
27. Efficiency in emergency management	✓	
28. Efficiency in Coordination of Services	✓	

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าหิน สามารถสรุปได้เป็น 5 ด้านดังนี้

1.ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ท่าหิน โดยมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน เข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการหนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ต่อมาหลายหน่วยงานได้ให้การรับรองการดำเนินการ ปัจจุบันมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีคณะกรรมการที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการจากชุมชน มีการแบ่งฝ่ายในการทำงานและมีความรับผิดชอบอย่างชัดเจนว่าแต่ละฝ่ายทั้งหมดเป็นคนในชุมชน ประธานชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการบริหารจัดการและช่วยในการดำเนินงานกิจกรรมของชุมชนในหลาย ๆ เรื่อง มีบทบาทสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ในการบริหารจัดการ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ การดำเนินครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ครบทั้ง 3 มิติ ก่อให้เกิดความสมดุลในการท่องเที่ยวของชุมชน เห็น

ได้ชัดเจนว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามชุมชนไม่ทำการท่องเที่ยวของชุมชนโดยมุ่งหวังรายได้ให้มากเกินไป ความสามารถในการรองรับของชุมชน เน้นการท่องเที่ยวไปที่กลุ่มศึกษาดูงานวิถีชีวิต โหนด นา เล ให้เปิดให้บริการทุกวัน แต่หากวันไหนที่นักท่องเที่ยวไม่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะกลับไปประกอบอาชีพด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ วัว หมู ในการดำเนินงานท่องเที่ยว ได้จัดประชุมโดยมีผู้เข้าร่วมเกินร้อยละ 80 ทุกครั้ง ในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่เข้ามาจะมีการประชุม เพื่อเตรียมพร้อมในการต้อนรับและเตรียมความพร้อมฐานการเรียนรู้ของชุมชน ส่วนเรื่องของสมาชิกและกรรมการ ได้จัดทำทะเบียนประวัติทุกคน ก็ได้ทำทะเบียนประวัติและกรรมการและแจ้งให้สมาชิกทราบถึงกฎกติกาของชุมชน ส่วนในเรื่องการจัดสรรรายได้เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวของสมาชิก จะต้องนำส่งเข้ากองกลางเพื่อพัฒนาชุมชน และนอกจากนี้สมาชิกทุกคน จะเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในวันที่ชุมชนนัดหมาย

เพื่อพัฒนาชุมชน ที่ผ่านสมาชิกได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพัฒนาและร่วมกิจกรรมของชุมชน ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว พร้อมกับได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากรไม่ถูกทำลายหรือลดคุณค่าลงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆในชุมชน ได้กำหนดมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อิงกับทรัพยากรหลัก ตามแนวทางการท่องเที่ยว โหนด นา เล และรวมไปถึงมีข้อตกลงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยว โดยชุมชนจัดทำข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ไม่เกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่างๆ ที่เป็นผลเสียต่อชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการอบรม เข้าร่วมประชุม ในเรื่องจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลให้คณะกรรมการ และสมาชิก ได้เพิ่มศักยภาพในด้านความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ในเวทีการประชุม มีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเปิดรับสมาชิกใหม่เป็นประจำโดยให้โอกาสคนในชุมชนก่อน ชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ จากภาครัฐและภาคเอกชนที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ให้ยั่งยืน ชุมชนมีการพัฒนาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและได้นำเสนอผ่านระบบอินเทอร์เน็ต บนเว็บไซต์ และ Facebook มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามาช่วยผลิตสื่อและมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ชุมชนมีแผนพบ มีป้ายบอกจากถนนใหญ่ และมีแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งมีปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยว ชุมชนมีระบบการบริหารจัดการเงิน การบัญชี และมีบุคลากรดูแลการทำบัญชีโดยสามารถตรวจสอบได้ และมีความโปร่งใส ชุมชนมีการให้ความสำคัญกับเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ยังมีเครือข่ายการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย

2. ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี

การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของสมาชิก และสาธารณประโยชน์ผ่านกองทุนพัฒนาชุมชนกลางเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมวิถีชีวิต และ กิจกรรมต่างๆของชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยให้ชุมชนมีความสามัคคี และ สอดคล้องกับวิถีชีวิต โหนด นา เล มีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการจัดสรรพื้นที่จัดจำหน่ายให้กับคนในชุมชน ได้แก่ จุดสาธิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด เช่น น้ำตาลตะโหนดแฉ่น น้ำตาลตะโหนดผง ขนมพื้นเมือง และอาหารท้องถิ่น ที่มาจากภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ชุมชนค้ำนึ่งถึงสิทธิมนุษยชนของคนทุกกลุ่ม เช่น เด็ก สตรี คนชรา และคนพิการ ให้มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

โดยภาพรวม มีการจัดการด้านเศรษฐกิจ โดยยกระดับการเกษตร การประมง การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ชุมชน มาบูรณาการกับการท่องเที่ยวของ ชุมชนนำไปสู่การสร้างรายได้สู่ชุมชน ทำให้ส่งผลต่อ สังคมและมีส่วนยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีกับคนใน ชุมชนบ้านทำหิน

3. ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทาง วัฒนธรรม

ชุมชนมีการจัดการข้อมูลทางมรดก วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ผ่านการวิจัยเรื่อง โหนด นา เล และการศึกษาของนักวิชาการ นักวิจัย หน่วยงานภายนอกต่าง ๆ รวมถึงนักเรียนนักศึกษา ที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือชุมชน โดยมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีการ นำข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและมีการเผยแพร่ มรดกวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการ ท่องเที่ยว หรือ สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยวโดยมี การร่วมวางแผน และ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวตาม แผนผังการใช้พื้นที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ส่งผล กระทบด้านลบกับการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ ชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้

มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความ เหมาะสม มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรม ท่องเที่ยว และสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ และสมาชิกมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ร่วมกัน กำหนดขึ้น

5. ด้านบริการและความปลอดภัย

ชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการ ให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์วางแผนการพัฒนาให้ดี ยิ่งขึ้น ชุมชนมีนักสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ ได้รับการพัฒนาและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของ ชุมชนได้อย่างถูกต้องชัดเจน มีเส้นทางและกิจกรรม ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว มีจุดบริการห้องน้ำที่ สะอาดและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีจุดบริการ อาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และใช้วัตถุดิบใน ท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบในการประกอบอาหาร มี การบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย มีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ ระลึกของชุมชน มีป้ายสื่อความหมายต่างๆ ที่ชัดเจน ติดตั้งในจุดที่เหมาะสม ชุมชนมีวิธีและเส้นทางการ เดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย มีแผน ขั้นตอน อุปกรณ์ และ มาตรการรองรับกรณีฉุกเฉิน ชุมชนมี วิธี ช่องทาง และ อุปกรณ์ และมีความสามารถในการประสานงานด้านการบริการเพื่อใช้ประสานงาน ภายในชุมชนและหน่วยงานขององค์การปกครอง

ส่วนท้องถิ่นและรวมถึงมีวิธีการที่จะ ติดต่อสื่อสารกับ
นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

บริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว
บ้านท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา มีผลการวิจัยพบว่า
ชุมชนมีการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนมานานกว่า 10 กว่าปี ผู้นำชุมชนและกรรมการ
ของชุมชนท่องเที่ยวมีความรู้และประสบการณ์ใน
การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างดีหลายเรื่อง
เช่น การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางการ
ท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
การจัดการเรื่องที่พัก การตลาด และที่สำคัญวิธีการ
ในถ่ายทอดความรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเรื่อง โหนด นา เล ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็น
นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวทั่วไป และ
นอกจากนี้แกนนำชุมชนมียังบทบาทที่นำต้นทุนที่
เป็นฐานทรัพยากรการเกษตร การทำประมงพื้นบ้าน
และฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถี
ชีวิต มาสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวและได้
พัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวของ
ชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Sukbanjong
and Wattanakamolchai (2019) ได้ศึกษาการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยพบว่าประเด็น
เรื่อง สภาพปัจจุบันของสถานที่ท่องเที่ยวและ
ศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนหนานมดแดงได้
นำเอาฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและทาง
วัฒนธรรมได้แก่ห้วยน้ำใส น้ำตกหนานสวรรค์ น้ำตก

หนานปลิว ถ้ำนายพุดม วัดหอมพุทธาราม มาพัฒนา
เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ
Kaewkhaw (2018) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนของท้องถิ่นคลองพระอุดม
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งพบว่า บริบทการ
ดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นคลองพระอุดม มี
ดำเนินงานชุมชนตามแนวคิด ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
เป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์
ที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากชุมชนมีฐาน
ทรัพยากรทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม ซึ่งทั้ง
สองชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดและสื่อ
ความหมายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
โดยนำต้นทุนที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิต อาหารการกิน
วัฒนธรรมท้องถิ่น มาสร้างประสบการณ์ให้กับ
นักท่องเที่ยว นอกจากนี้พบว่าผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับบริบทการดำเนินงาน สอดคล้องกับ Aungkura
(2006) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการ
ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
พบว่าการรวมกลุ่มของวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง
สามารถนำมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริม
พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้

ส่วนผลการประเมินศักยภาพในการบริหาร
จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ชุมชนท่าหิน อ.สทิง
พระ จ.สงขลา พบว่าโดยภาพรวมศักยภาพการ
บริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางของ
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยประสบการณ์มาอย่าง
ยาวนาน ได้ดำเนินการครอบคลุมประเด็นย่อยและ
ดำเนินการครบทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านการบริหารจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน และ 5) ด้านบริการและความปลอดภัย สอดคล้องกับบทความวิชาการของ Maneechod (2017) ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน แต่อย่างไรก็ตามพบว่า มีประเด็นในเรื่อง ประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ใช้แนวทางของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5 ด้าน ซึ่งต่างจากการศึกษาของ Champawan and Promburom (2015) ที่นำเสนอแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการประสานงาน และการควบคุม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การพัฒนา การลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมประเมินผล

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srilachai and Buasorn (2018) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ ที่ศึกษา 2 เรื่อง ศักยภาพของชุมชนบ้านโคกเมืองในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และปัจจัยความสำเร็จและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า บริบทการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านโคกเมืองในการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนโคกเมืองมีฐานทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ มีปราสาทหินในชุมชน ฐานทรัพยากรทางธรรมชาติมีภูเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ และฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต มีการรำอัสรา การรำบายศรีสู่ขวัญ มีประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ด้านการบริการมีโฮมสเตย์ มีอาหารพื้นบ้านให้บริการนักท่องเที่ยว มีร้านจำหน่ายของฝาก ชุมชนมีนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาเป็นกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยว มีการดึงกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มชาวนาที่อยู่ในชุมชนมาพัฒนาเป็นฐานเรียนรู้รองรับกลุ่มศึกษาดูงาน ส่วนปัจจัยความสำเร็จและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ของชุมชนบ้านโคกเมืองมีความสอดคล้องกับผลประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเช่นกัน ชุมชนมีระเบียบท่องเที่ยวชุมชน ครอบคลุมการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างมาก

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโคกเมือง ดำเนินการตามแนวทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับ ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับป่าชุมชน และ ด้านเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ นำเสนอขายร่วมโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยว ของชุมชน และ สอดคล้องกับ Sukbanjong and Wattanakamolchai (2019) ในเรื่องการบริหาร จัดการท่องเที่ยวของชุมชนน่านมดแดง โดยชุมชน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน โดยใช้แนวคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ มีจุดบริการนักท่องเที่ยว มีการส่งเสริมการจ้างงานใน ชุมชน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การรักษาความ สะอาดในชุมชน การดูทรัพยากรธรรมชาติ การรักษา ความสะอาดในลำคลอง การดูแลเรื่องความปลอดภัย และการจัดการผลประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นธรรม ก่อให้รักสามัคคี กันในชุมชน

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่าบริบทการดำเนินงาน ของชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าหิน มีหลายหน่วยงานที่ บทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยในพื้นที่และหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้นำชุมชนและ กรรมการของชุมชนท่องเที่ยวมีความรู้และ ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การ จัดการเรื่องที่พัก การตลาด และที่สำคัญวิธีการ ถ่ายทอดความรู้องค์ความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

สามารถดำเนินการเรื่องจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม และนอกจากนี้แกนนำชุมชนมี บทบาทในการนำฐานทรัพยากรการเกษตร การทำ ประมงพื้นบ้าน และฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถีชีวิต ของชาวบ้านในพื้นที่มาบูรณ การ โดยพัฒนาเป็นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวได้เข้ามา เรียนรู้ ศึกษาดูงาน และได้พัฒนาเป็นกิจกรรมการ ท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนผลการประเมินศักยภาพใน การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ครอบคลุมทุกด้านและพบว่ามาตรฐานการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดำเนินการครบทั้ง 5 ด้าน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการวิจัย เรื่อง ศักยภาพในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของธุรกิจและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา ได้รับทุนสนับสนุน จากสำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารอ้างอิง

- Aungkura, R. 2006. Development of artistic and cultural tourism potential and local wisdom. STOU Journal 19(1): 79-88. (in Thai)
- Boonratana, R. 2010. Community-based tourism in Thailand: The need and justification for an operational

- definition. *Kasetsart Journal (Social Sciences)* 31(2): 280-289.
- Champawan, S. and T. Promburom. 2015. Guidelines for Capacity Development and Community-Based Cultural Tourism Management in Tambon Ban Ruean, Pasang District, Lamphun Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(1): 5-16. (in Thai)
- Chancharat, S. 2011. Thai tourism and economic development: The current state of research. *Kasetsart Journal (Social Sciences)* 32(2): 340-351.
- Chancharat, S. and N. Chancharat. 2010. Tourism development and economic growth: Evidence from Thailand. *International Journal of Applied Business and Economic Research* 8(1): 65-77.
- Hung, W.L., Y.J. Lee and P.H. Huang. 2016. Creative experiences, memorability and revisit intention in creative tourism. *Current Issues in Tourism* 19(8): 763-770.
- Jussapalo, C. 2017. The Managerial Potential of Enterprises and Communities of Lake Basin: Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, and Songkhla. Research reports, Thailand Research Fund, Bangkok. 290. (in Thai)
- Jussapalo, S. and C. Jussapalo. 2012. Ecotourism management model by participation process community in the area of seaweed island, Satun province. pp. 5-9 Proceeding of the National Network of Higher Education Institutions Research Year 2012. Office of the Higher Education Commission, Bangkok. (in Thai)
- Kaewkhiaw, S. 2018. Community based tourism management at Khlong Phra Udom Pak Kret district, Nonthaburi province. *Rajapark Journal* 11(special issue): 271-281. (in Thai)
- Lindroth, K., J. Ritalahti and T. Soisalon-Soininen. 2007. Creative tourism in destination development. *Tourism Review* 62(3/4): 53-58.
- Maneechod, N. 2017. Community-based tourism management. *Journal of International and Thai Tourism* 13(2): 25-46. (in Thai)
- Nonthapot, S. 2013. Tourism and economic growth of Thailand testing: New evidence from ARDL and rolling window approaches. *International*

Journal of Applied Business and Economic Research 11(2): 251-260.

Salazar, N. B. 2012. Community- based cultural tourism: Issues, threats and opportunities. Journal of Sustainable Tourism 20(1): 9-22.

Srilachai, A. and P. Buasorn. 2018. Guidelines for sustainable tourism management for community- based tourism: A case study of Ban Kokmuang, Jorakhemak, Prakhonchai district, Buriram province. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat 12(1): 218-229. (in Thai)

Sukbanjong, C. and S. Wattanakamolchai. 2019. Sustainable Tourism Development of Nhanmoddang, Pa Phayom district, Phatthalung province. Journal of Thai Hospitality and Tourism 14(2): 3-16. (in Thai)

Tan, S.K., S.F. Kung and D.B. Luh. 2013. A model of 'creative experience' in creative tourism. Annals of Tourism Research 41(3): 153-174.

Wang, Y., Q. Yu and D.R. Fesenmaier. 2002. Defining the virtual tourist community: Implications for tourism marketing. Tourism management 23(4): 407-417.

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา

ลุ่มน้ำคลองเทพา จังหวัดสงขลา

Model of Cultural Tourism Based on Local Wisdom

in Khlong Thepha Basin, Songkhla Province

พรเพ็ญ ประกอบกิจ

Pornpen Prakobkit

วิทยาลัยชุมชนสงขลา อ.เทพา จ.สงขลา 90150

Songkhla Community College, Thepha, Songkhla 90150, Thailand

Corresponding author: E-mail: Pprakobkit_10@hotmail.co.th

(Received: September 13, 2019; Accept: December 18, 2019)

Abstract: This research is to develop the cultural tourism model and route that based on local wisdom in Thepha basin area, Songkhla province. A researcher has studied and gathered some documentary facts and related researches. The research team and villagers made a discussed forum for specifying each area of local wisdom tourism. The activities of a study tour, a workshop seminar and training for being a good host and a tourism programming design were set to be tried out and made a tourism track assessment by tourists who live in another area. The result of the study is revealed that the 4 village communities which are Ban Ba-Hoy, Ban Pru-mak, Baan Na Koh and Ban Paknam Phraphutha have set their cultural tourism model in their community as a Rural Tourism style. This means the tourism track is connected by the 4 villages from the area of Khlong Thepha basin. Their identity appears in their way of life and creative products. The local wisdom and knowledge of creative products are prominent to a model of tourist in 2 programs.

Keywords: Cultural tourism, local wisdom, Khlong Thepha basin

บทคัดย่อ: การศึกษาวิจัยครั้งนี้เสนอรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา พื้นที่ลุ่มน้ำคลองเทพาจังหวัดสงขลาผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การจัดเวทีถอดบทเรียนร่วมกับชาวบ้านเพื่อการระบุแหล่งท่องเที่ยวฐานภูมิปัญญาของแต่ละพื้นที่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการในการปฏิบัติการการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การออกแบบทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว การประเมินเส้นทางการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 4 ชุมชนได้แก่ ชุมชนบ้านบาโฮย ชุมชนบ้านพรุหมาก ชุมชนบ้านนาเกาะ และชุมชนปากน้ำพระพุทธร ได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural

Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของกลุ่มน้ำคลองเทพา ที่มีลักษณะวิถีของการดำเนินชีวิตและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่นจากผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 2 โปรแกรม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มน้ำคลองเทพา

คำนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ทุนทาง สังคม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณีเพื่อผลิตเป็นสินค้าการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างสีสัน สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้นิยมบริโภควัฒนธรรมอันแตกต่างจากตนเอง ตลอดจนสามารถสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองมิให้การท่องเที่ยว (Aneksuk and Panyavuttrakul, 2016) รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ มีการปลูกฝังเจตคติและ ค่านิยมที่ดีในการอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้คงสภาพที่สมบูรณ์ต่อไป (Puttamasuwan, 2016) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทุนทางวัฒนธรรมในเชิงคุณค่ายังเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาชุมชนในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (Mahasinpaisan, 2013) นอกจากนี้การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิด

โอกาสให้ผู้มาเยือนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิต ทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน (Phuwanatwichit, 2016) เพราะการละเลยวัฒนธรรมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ จะทำให้เกิดอุปสรรคที่สำคัญคือชุมชนไม่ยอมรับนวัตกรรมใหม่ที่องค์กรของรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ (Juangtong and Wunkaew, 2015)

กลุ่มน้ำคลองเทพา เป็นสายน้ำที่หล่อเลี้ยงพื้นที่สองอำเภอได้แก่ อำเภอสะบ้าย้อยซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำจากเทือกเขาสนกาลาศรี มาสู่อำเภอเทพา พื้นที่ปลายน้ำที่ลำน้ำในคลองได้ไหลลงสู่ทะเล เส้นทางของสายน้ำเป็นปรากฏวิถีชีวิต วิถีภูมิปัญญาของชุมชนอย่างมากมายตามทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นฐานภูมิปัญญาสำคัญที่สามารถพัฒนากิจกรรมมาส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่ได้

จากทุนทางสังคมและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในพื้นที่ สามารถพัฒนารูปแบบและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิ

ปัญหา ลุ่มน้ำคลองเทพา จังหวัดสงขลา เพื่อให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เกิดความตระหนักในการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า ผลการวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนในด้านคุณภาพชีวิตที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

1.ขอบเขตด้านพื้นที่ และประชากร

การวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นชุมชนบนฐานภูมิปัญญา พื้นที่ลุ่มน้ำคลองเทพาลุ่มน้ำคลองเทพา ซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 1,822.39 ตารางกิโลเมตร มีคลองเทพาเป็นลำน้ำสายหลักมีต้นกำเนิดจากเขาตึกของเทือกเขาสันกาลาศรี ไหลไปทางทิศเหนือผ่าน อำเภอสะบ้าย้อย และ อำเภอเทพา ไหลลงสู่อ่าวไทยที่บ้านปากบางเทพา อำเภอเทพา มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร สภาภูมิประเทศมีพื้นที่ต้นน้ำอยู่ทางทิศใต้เป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่กลางน้ำอยู่บริเวณตอนกลางของพื้นที่ ซึ่งเป็นที่ราบริม 2 ฝั่งคลองเทพา และพื้นที่ปลายน้ำบริเวณชายฝั่งทะเล อ่าวไทยและปากน้ำคลองเทพา ซึ่งเป็นที่ตั้งของ อำเภอเทพา (Figure 1) มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้เข้าร่วมการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้มี 3 กลุ่มคือ ได้แก่ ผู้นำ และสมาชิกเครือข่ายการพัฒนาภูมิปัญญา ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองเทพาใน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย ชุมชนบ้านพรุหมาก อำเภอเทพา ชุมชนบ้านนาเกาะ อำเภอเทพา และชุมชนบ้านปากน้ำพระพุท อำเภอเทพา จังหวัดสงขลาจำนวน

24 คน นักพัฒนาชุมชนอำเภอจำนวน 1 คนรวมทั้งสิ้น 25 คน และนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองการท่องเที่ยว จำนวน 12 คน

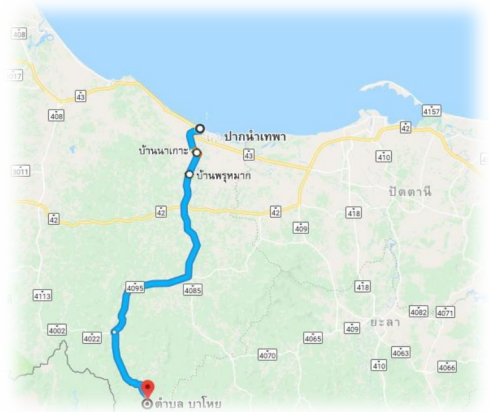

Figure 1. Map of Khlong Thepha basin

2.เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการเก็บข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mix method research) โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เก็บข้อมูลจากเอกสาร จัดเวทีสัมมนาถอดบทเรียน เรื่องวิถภูมิปัญญาที่ได้รับการพัฒนาเกิดเป็นอาชีพจากสมาชิกและผู้นำเครือข่ายการพัฒนาภูมิปัญญา ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองเทพาใน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชน บ้านบาโฮย ชุมชนบ้านพรุหมาก ชุมชนบ้านนาเกาะ และชุมชนบ้านปากน้ำพระพุท ชุมชนละ 6 คน จำนวน 24 คนและนักพัฒนาชุมชนอำเภอจำนวน 1 คนรวมทั้งสิ้น 25 คน เพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและที่ตั้งจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 อบรมเชิงปฏิบัติเรื่อง การเป็นเจ้าของที่ดีในวิถีการท่องเที่ยว จัดสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำแผนที่เส้นทาง

ท่องเที่ยวร่วมกับสมาชิกและผู้นำเครือข่ายการพัฒนาภูมิปัญญา ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองเตาใน 4 ชุมชน จำนวน 24 คนและนักพัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวน 1 คนรวมทั้งสิ้น 25 คน เพื่อพัฒนารูปแบบและเส้นทางท่องเที่ยวเที่ยววัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองจัดโปรแกรมท่องเที่ยวสัมภาษณ์ ประเมินผลจากนักท่องเที่ยวจำนวน 12 คน และจัดสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interviews) กับกลุ่มสมาชิกและผู้นำเครือข่ายพัฒนาฐานภูมิปัญญาในชุมชน 4 ชุมชนได้แก่ ชุมชน บ้านบาโฮย ชุมชนบ้านพรหมาก ชุมชนบ้านนาเกาะ และชุมชนบ้าน ปากน้ำพระพุทธ ชุมชนละ 6 คน จำนวน 24 คน และนักพัฒนาชุมชนอำเภอจำนวน 1 คนรวมทั้งสิ้น 25 คน เพื่อพัฒนารูปแบบและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำสื่อวีดิทัศน์ และคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา พื้นที่ลุ่มน้ำคลองเตา จังหวัดสงขลาที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ชุมชน สำหรับชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและที่ตั้งจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาของชุมชนทั้ง 4 ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนจากการถอดบทเรียนกับชาวบ้านเพื่อการระบุแหล่งท่องเที่ยวฐานภูมิปัญญาของแต่ละพื้นที่ การศึกษาดูงาน การ

ฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการในการปฏิบัติการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การออกแบบทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว ได้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (rural tourism) ซึ่งหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านในพื้นที่ต้นน้ำกลางน้ำ และปลายน้ำของกลุ่มน้ำคลองเตา (Figure 2) ที่มีลักษณะวิถีของการดำเนินชีวิตและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้คู่ผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อม อาทิ เช่น ชุมชนต้นน้ำบ้านบาโฮย ที่มีวิถีของการจัดการด้านอาหารที่มีลักษณะเฉพาะของคนบนเขาใช้ทรัพยากรในพื้นที่ถิ่นมาใช้ในการประกอบอาหาร เช่น การหลามข้าม (หุงข้าวที่ห่อใบยี่เร็ด ในกระบอกไม้ไผ่) ยำหยวกกล้วยเถื่อน แกงเลียงต้นบุก เป็นต้น ส่วนชุมชนกลางน้ำ ชุมชนบ้านพรหมาก มีวิถีของชาวสวน มีการเลี้ยงผึ้งชันโรง (ภาษาพื้นถิ่น เรียกว่า อุง) เป็นผึ้งชนิดที่ไม่มีเหล็กในมีหน้าที่หลักในการผสมเกสรดอกไม้ของพืชพันธุ์ต่าง ๆ น้ำผึ้งจึงมีลักษณะพิเศษคือจะมีรสชาติ อมเปรี้ยว มีสรรพคุณที่ดีมีประโยชน์ต่อร่างกายซึ่งชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งมาใช้เป็นส่วนผสมสำคัญในการประกอบการผลิตเป็น สบู่ น้ำผึ้ง ที่มีคุณสมบัติในการบำรุงผิวพรรณได้เป็นอย่างดี และพื้นที่ท้ายสุดของการเดินทางท่องเที่ยว จะเป็นวิถีปลายน้ำของชาวเลบริเวณปากน้ำที่เป็นที่สิ้นสุดของลำน้ำคลองเตาที่จะต้องไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย วิถีชีวิตที่จะได้เรียนรู้คือวิถีชาวประมงพื้นบ้าน ที่ใช้ภูมิปัญญาในการหา

Figure 3. Basket from nypa palm

12.00 น. ออกเดินทางจากบ้านนาเกาะ เข้าสู่ชุมชนพรุหมาก รับประทานอาหารกลางวัน และชมการสาธิตการเลี้ยงชันโรง เพื่อเก็บน้ำผึ้งมาทาน และยังได้นำมาแปรรูปเป็นสบู่ น้ำผึ้งเพื่อการจำหน่าย (Figure 5)

14.00 น. ออกเดินทางจากอำเภอลำทะเมนชัย ไปยังเทือกเขาสนกาลาศิริ ในพื้นที่อำเภอลำทะเมนชัย พื้นที่ต้นน้ำของลุ่มน้ำคลองเทพา ซึ่งเป็นเขตอุทยานที่อุดมสมบูรณ์ การเดินทางอำเภอลำทะเมนชัย ไปสู่อำเภอชุมพวง ระยะทางประมาณ 66 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 2 ชม. เมื่อ

Figure 5. Stingless bee

วันที่ 2

07.00 น. ตื่นเช้าเตรียมตัวเดินทางเข้าป่าต้นน้ำ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางเดินก็จะ เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และสุดท้ายทางก็จะ เป็นป่าต้นน้ำ จากนั้นเดินทางล่องกลับมาตามเส้นทางเดิม ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ออกมาแล้วก็มา

Figure 4. Thai sweetmeat made of black flour, coconut and sugar

ถึงอุทยานแห่งชาติสนกาลาศิริ ในเวลาประมาณ 16.00 น. ก็เตรียมล่องแก่งผจญภัยชมทิวทัศน์ตามสายน้ำ

18.00 น. มาร่วมทำอาหารรับประทานในมื้อเย็น ซึ่งเป็นอาหารพื้นถิ่นของชุมชน อาทิเช่น แกงกะทิกับหมูเขา ยำหยวกกล้วยเถื่อน ยำผักกูด แกงเลียงต้นบุก น้ำพริกกะปิ ก๋วยเตี๋ยวเชื่อม การทำหาลามข้าว (Figure 6) หลังจากรับประทานอาหารก็พักผ่อนตามอัธยาศัย และเข้าพักในที่พักริมซึ่งเป็นเต็นท์พักอาศัย

Figure 6. Cook rice with bamboo

รับประทานอาหารเช้าถ่ายภาพเก็บไว้เป็นที่ระลึกกับธรรมชาติ

10.00 เดินทางกลับภูมิลำเนา

รูปแบบที่ 2 โปรแกรม "เทพาไม่เหงาจากเขาลงเล" จำนวน 2 วัน 1 คืนตามเส้นทาง การท่องเที่ยว ดังนี้

วันที่ 1

7.00 น.เดินทางไปยังที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติสันกาลาคีรี ตำบลบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย ชมวิถีชีวิตชุมชนกับ ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น และอาหารชนิดต่าง ๆ ตามฤดูกาล(Figure 7) หลังจากนั้นก็จะลองแกงชมธรรมชาติของป่าต้นน้ำ

Figure 7. Local food

14.00 น. เดินทางออกจากเทือกเขาสันกาลาคีรี ผ่านพื้นที่กลางน้ำ แวะชมการสาธิตการเลี้ยงชันโรง

17.30 น. เข้าหน้าสู่วัดที่พัก ณ เพ็ชรมณีรีสอร์ท ที่พักของชาวเทพา ติดกับทะเลอ่าวไทย

วันที่ 2

06.00 น. ตื่นเข้ามากินอาหารพื้นเมืองของ ต.เมืองเทพา และเตรียมตัวดำน้ำบริเวณเกาะขาม ตำบลสะกอม อำเภอเทพา เพื่อชมปะการังหิน (Figure 8)

Figure 8. Diving around Kam Island, Sakom district

12.00 น.รับประทานอาหารกลางวัน ณ รีสอร์ท ที่พัก แล้วพักผ่อนตามอัธยาศัยและเดินทางสู่ บ้านนาเกาะแหล่งภูมิปัญญาของต้นจาก

14.00 น. เดินทางกลับภูมิลำเนา

ผลการทดลองการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) นักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่ประทับใจในวิธีการนำเสนอภูมิปัญญาในด้านต่างๆของชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งที่เป็นวิถีอาหาร วิถีธรรมชาติ และวิถีแห่งการทำมาหากินจากแหล่งทรัพยากรสำคัญในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมลงตัว ส่วนเจ้าบ้านหรือชุมชนเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวก็รู้สึกภาคภูมิใจกับของดีที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในชุมชน ให้สามารถส่งผ่านการรับรู้ไปยังบุคคลอื่น ๆ ผ่านการท่องเที่ยว และยังสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนจากการจำหน่ายสินค้า ภูมิปัญญาของชุมชนอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา ลุ่มน้ำคลองเทพา จังหวัดสงขลา พบว่า ในพื้นที่ 4 ชุมชน ได้แก่ชุมชนบ้านบาโฮย ชุมชนบ้านพรุหมาก ชุมชนบ้าน นาเกาะ และชุมชนปากน้ำพระพุทธร ในวัตถุประสงค์ข้อ 1 สามารถกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (rural tourism) ซึ่งเป็นการกำหนดวิธีการที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางเดียวกัน มีวิธีการนำเสนอวิถีชีวิตของชุมชนผ่านศักยภาพของภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ได้สัมผัสเพื่อให้เกิดความประทับใจ ซึ่งวิธีการนำเสนอแบบนี้เป็นการสร้างคุณค่าให้เกิดกับชุมชน ทำให้ชุมชนหวงแหน ภาคภูมิใจในบ้านเกิด

ของตนเอง สอดคล้องกับ Buddaduang and Chaiamporn (2012) ที่ศึกษาความสามารถในการนำทุนทางวัฒนธรรมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าชาวบ้านมีสถานะของทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุดคือ การสร้างความตระหนักในการคิดพัฒนาชุมชนด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาที่มีในชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้มาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างตราสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนได้นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่าแหล่งโบราณสถาน ประเพณีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มคนพื้นถิ่นเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงการอนุรักษ์ การสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วยการจัดการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า (Champawan and Pomburom, 2015) นอกจากนี้โปรแกรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ 1 เทพฮาเฮ จากเลชันเขา และรูปแบบที่ 2 เทพไม่เหงา จากเขาหลงเล จะมีตัวกำหนดความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการใช้ที่פקค้างคืนเป็นตัวกำหนด ได้แก่ โปรแกรมที่ 1 เทพฮาเฮ จากเลชันเขา ที่มีที่พักในอุทยานแห่งชาติ สันกาลาคีรี เป็นการนอนเต็นท์ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติของป่า เขา มีน้ำตก แหล่งต้นน้ำที่มีความสวยงามตามธรรมชาติมีการเดินป่าเพื่อดูเส้นทางธรรมชาติที่เป็นพรรณไม้หายากชนิด

ต่าง ๆ ส่วนโปรแกรมที่ 2 เทพไม่เหงา จากเขาหลงเล จะเน้นความสะดวกสบายของที่พักริมทะเล เป็นรีสอร์ทที่มีสถานที่เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มที่ต้องการดูธรรมชาติที่มีความสะดวกสบายด้วยสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชนบท แต่ก็ดูความต้องการของตนเองด้วยว่าสามารถใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Divonahotel Company Limited (2015) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวคือ สถานที่พักแรม ทำเลที่ตั้งเหมาะสม สวยงามตรงกับ ความคาดหวัง ซึ่งนำไปสู่การกลับไปมาเที่ยวซ้ำ การบอกต่อ และอื่น ๆ ที่เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ของการท่องเที่ยวที่ดีอีกด้วย

และในวัตถุประสงค์ข้อ 2 การนำเสนอศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 4 ชุมชน จากการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวสามารถสร้างความภาคภูมิใจ ความเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว การเป็นเจ้าของที่ดีในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนสอดคล้องกับ Sanglimsuwan and Sanglimsuwan (2012) ที่พบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษตรงที่ นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ ผ่านทาง

ประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ชุมชนได้เข้าใจและตระหนักถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับ Pengnorapat (2017) ที่พบว่า การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างตราสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นตัวตนของแหล่งโบราณสถานแต่ละอำเภอ และการสร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขัน เป็นการพัฒนากิจกรรมที่สามารถสร้างความโดดเด่น สร้างความแปลกใหม่มานำเสนอให้กับแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงจุดเน้นด้านประเพณีและวิถีชีวิตที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญา ที่ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวลุ่มน้ำคลองเทพา จังหวัดสงขลา รวมทั้งพัฒนาเจ้าบ้านหรือชุมชนเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ภาคภูมิใจในลักษณะวิถีของการดำเนินชีวิตและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่น มีความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยคุณค่าของชุมชน ผ่านโปรแกรมการจัดการท่องเที่ยวทั้ง 2

รูปแบบ จึงมีประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวบนฐานภูมิปัญญาที่สามารถสร้างมูลค่าแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้เกิดกับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสามารถทำให้ชุมชนร่วมกันดูแล รักษา พัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรให้ยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้พร้อมกับการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้วิจัยขอขอบพระคุณชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองเทพา อำเภอสะบ้าย้อยและอำเภอเทพา ที่ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาพื้นที่ไปสู่การจัดการท่องเที่ยว และสนับสนุนข้อมูลเพื่อการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Aneksuk, B. And W. Panyavuttrakul.2016. The development of tourism type and tourism product in Phitsanulok province for carrying Thai and ASEAN tourists. Journal of Social Sciences, Naresuan University 12(2): 217-243. (in Thai)
- Buddaduang, A. and S. Chaiamporn. 2012. The ability to apply social capital of Ban Bang Prai community, Bang Khonti district, Samutsongkram

- province. Journal of Association of Researchers 17(1): 29-41. (in Thai)
- Champawan, S. and T. Promburom. 2015. Guidelines for capacity development and community based cultural tourism management in Tambon Ban Ruean Pasang district, Lamphun province. Journal of Community Development and Life Quality 3(1): 5-16. (in Thai)
- Divonahotel Company Limited. 2015. Thai hotel situation analysis. (Online). Available: <http://Divonahotel.com/author/admin>. (in Thai)
- Juangtong, S. and V. Wunkaew. 2015. Knowledge exploration and development local wisdom for cultural tourism promotion: A case study on Klong-Hae Community, Hatyai district, Songkhla province. Research Songkhla Rajabhat University, Songkhla. (in Thai)
- Mahasinpaisan, T. 2013. Development of integrated communication plan to promote community-based tourism in Hin Tang community, Muang district, Nakhon Nayok province. Journal of Community Development and Life Quality 1(2):31-40.
- Pengnorapat, U. 2017. The strategies for the development of the cultural tourism potentiality in Sisaket province. Journal of Thai Hospitality and Tourism 12(2): 28-43. (in Thai).
- Phuwanatwichit, T. 2016. Cultural capital development and tourism attraction management for culture village Wiang Tha Kan, San Pa Tong district, Chiang Mai province. Journal of Community Development and Life Quality 5(1): 14-23. (in Thai)
- Puttamasuwan, P. 2016. Development of a community Participatory Model for Chaiyaphom Ecotourism Management: A case study of Mor Hin Khao. Journal of Community Development and Life Quality 4(2): 235-248. (in Thai)
- Sanglimsuwan, K. and S. Sanglimsuwan. 2012. Sustainable cultural heritage tourism. Executive Journal 32(4): 139-146. (in Thai)

ผลการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก
รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
ของนักศึกษา

Effects of Online Classroom Management with Active Learning in
Statistic for Life and Career Course on Promoting Students Teamwork

กัมปนาท คูศิริรัตน์^{1*} นุชรัตน์ นุชประยูร² และ เขียรธาดา หิรัญญะชาติธาดา¹

Kampanat Kusirirat¹, Nuchsharat Nuchprayoon²

and Tiantada Hirunyachattada¹

¹สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพฯ 10600

¹Department of Animation and Digital Media, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok 10600, Thailand

²สาขาวิชาระบบสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ จ.นนทบุรี 11000

² Department of Information System and Business Computer, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvannabhumi, Nonthabui 11000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: ajdankampanat@gmail.com

(Received: September 19, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research objectives are (1) to manage activities via online classroom with active learning (2) to evaluate the teamwork of proactive via online classroom management with active learning and (3) to evaluate opinions of the students during the course of the study statistic for life and career courses to promoting teamwork of students. The samples are 15 undergraduate students studying in 2 semester of 2017 academic year, Department of Animation and Digital Media, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University selected by using purposive sampling. The tools used in the research were (1) lesson plan for online classroom management with active learning (2) Online classroom management: ClassStart (3) index of item-objective congruence by expert (4) mathematics achievement test (5) teamwork measurement (6) teamwork observation (7) student evaluation. Statistical analysis used median, standard deviation, and E1/E2 performance values. The results of the study showed that (1) the plan of learning activities was evaluated by the experts at high Level and the quality of the samples was 81.07 / 8.83 (2) teamwork evaluation was at an extremely at the high level and the results of teamwork observation were very high and (3) an opinion of students as a whole was high level.

Keywords: Online classroom management system, active learning, encourage teamwork

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก (2) เพื่อประเมินการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก (3) เพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาระหว่างเรียนที่มีต่อกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) แผนการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก (2) ระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ ClassStart (3) แบบประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ (4) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (5) แบบวัดการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน (6) แบบสังเกตการทำงานเป็นทีม (7) แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าประสิทธิภาพ E1/E2 ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนที่ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก และผลประเมินคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.07/81.83 (2) ผลการประเมินการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ อยู่ในระดับ มาก และผลการสังเกตการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับ มาก (3) ผลความคิดเห็นของนักศึกษาในภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

คำสำคัญ: ระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ การเรียนรู้เชิงรุก ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

คำนำ

การศึกษาในยุคปัจจุบันจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered) เพื่อให้ความรู้ที่ได้รับเกิดขึ้นจากการแสวงหาด้วยตนเอง มีความทันสมัย จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งความสำคัญไปที่ผู้เรียนตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตราที่ 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญที่สุด คำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เพื่อเน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้รับความเชื่อมั่นถึงคุณภาพ

ของบัณฑิตที่ผลิตออกไปมาเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในผลลัพธ์การเรียนรู้ในหลักสูตร (Office of the Higher Education Commission, 2015)

จากปัญหาที่พบในการเรียนการสอน รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน พบว่า นักศึกษาขาดทักษะการประสานและส่งต่อข้อมูล ต่างคนต่างคิดและผลิตผลงานในแนวทางของตัวเองโดยไม่รับฟังความคิดเห็นของคนในกลุ่ม ที่เป็นทักษะการทำงานเป็นทีมส่งผลต่อผลงานที่ผลิตและส่งผลต่อผู้เรียนเมื่อผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน เพราะการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญกับมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับ Chanwichit and Jadedaluk (2017) ที่กล่าวว่า การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญ เป็นประโยชน์ต่อการทำและช่วยให้การทำงานเป็นระบบที่ดี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และความผูกพันในฐานะ

สมาชิกของทีม หรือที่เรียกว่า “One for all, all for one.” จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ที่ให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายวิเคราะห์ สังเคราะห์ ค้นคว้าข้อมูลเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ กระตุ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ สอดคล้องกับ Panit (2012) ที่กล่าวถึงการสอนเชิงรุกว่า ผู้เรียนต้องเรียนเอง ผู้สอนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เรียนรู้จากการลงมือทำ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะ และความคิด เน้นการปฏิบัติมากกว่าฟังบรรยาย เมื่อนำมาใช้กับการเรียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานนักศึกษาจะได้ใฝ่รู้ในเนื้อหา และ ทฤษฎีมากขึ้น แชร้ความรู้ร่วมกัน ทำให้นักศึกษามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินการผ่านช่องทางระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ที่เน้นการแสวงหาความรู้ ในการปฏิสัมพันธ์ที่สามารถเชื่อมโยงผู้เรียนไว้ด้วยกัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน หรือประเภทเดียวกันที่เรียกว่า ระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ ที่มีผู้สอนจัดไว้ให้และนำกระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับ Liengpanit (2015) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเนื่องจากนักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่สนใจตามแผนการเรียนรู้ที่รับข้อมูลความรู้ที่รวดเร็วมีความกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสอบถาม นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่พบโดยทั่วไป โดยจะใช้ระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกมาบูรณาการต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อประเมินการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาต่อการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก และเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาระหว่างเรียนที่มีต่อกิจกรรมผ่านระบบการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา โดยตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ คือ ประสิทธิภาพของแผนการจัดการกิจกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ผลการประเมินการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับ มาก และผลประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนระหว่างเรียนที่มีต่อกิจกรรม อยู่ในระดับ มาก

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้กิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ในรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย ที่ลงทะเบียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ปีการศึกษา 2/2561 จำนวน 39 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย ที่ลงทะเบียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ปีการศึกษา 2/2561 จำนวน 15 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ปีการศึกษา 2/2561 ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองรายบุคคล จำนวน 3 คน กลุ่มทดลองแบบกลุ่มเล็ก 9 คน และกลุ่มทดลองแบบกลุ่มใหญ่ 12 คน สำหรับทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แผนการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกฯ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และค่าประสิทธิภาพการจัดการกิจกรรม คือ 81.07/81.83 เพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ ClassStart

1.3 แบบประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

1.4 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผ่านการหาความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.37-0.79 มีค่า

อำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.23-0.66 และวิเคราะห์แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทั้งฉบับได้ค่าความเที่ยง 0.83

1.5 แบบวัดการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

1.6 แบบสังเกตการทำงานเป็นทีม ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

1.7 แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษา เป็นลักษณะข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกดำเนินงานดังนี้

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์แผนการจัดการกิจกรรม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก

1.2 ศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกิจกรรม เนื่องจากหลักการเรียนรู้เชิงรุก เป็นวิธีการเป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบ มีวินัยในการทำงาน และบูรณาการความรู้ด้วยตนเองจนสร้างองค์ความรู้แก่ตนเอง โดย

มีขั้นตอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่วางไว้ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นการสร้างความรู้ร่วมกัน ขั้นการเสนอความรู้ ขั้นปฏิบัติและประยุกต์ใช้ และขั้นประเมิน

1.3 ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาวิชาองค์ประกอบของบทเรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับระบบการจัดการชั้นเรียน ClassStart โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

1.4 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการจัดการชั้นเรียน ClassStart จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ โดยค่าเฉลี่ยต้องไม่ต่ำกว่า 3.50 และนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.5 นำไปทดลองกับกลุ่มทดลองแบบรายบุคคล แบบกลุ่มเล็ก และแบบกลุ่มใหญ่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก

1.6 เก็บรวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา ดำเนินงานดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการจัดเตรียมกลุ่มตัวอย่างในการทดลองและจัดเตรียมกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.2 จัดการเรียนรู้อตามแผนการจัดการกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน โดย

แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์

2.3 เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการทดลองให้นักศึกษาทำแบบวัดการทำงานเป็นทีมและผู้สอนทำการประเมินด้วยแบบสังเกตการทำงานเป็นทีม

2.4 เก็บรวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ดำเนินงานดังนี้

3.1 หลังจากการทดลองจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยได้ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษา

3.2 เก็บรวบรวมแบบประเมินความคิดเห็นและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา ผลการศึกษาเป็นดังนี้

1. ผลการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา

1.1 ผลการสร้างแผนกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการใช้เทคนิคการระดมสมอง

(Brainstorming) แบ่งผู้เรียนกลุ่มละ 3 คน กำหนดหัวข้อและร่วมกับอภิปรายหาข้อสรุปและนำเสนอแนวคิดของตน ขั้นที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใช้เทคนิคการเขียนพร้อมกันรอบวง (Simultaneous round table) เน้นให้นักศึกษาในกลุ่มเขียนคำตอบพร้อมกันและให้ตอบพร้อมกัน ขั้นที่ 3 การสร้างความรู้ร่วมกัน ใช้เทคนิคการทำเป็นกลุ่มทำเป็นคู่และทำคนเดียว (Team-pair-solo) กำหนดปัญหาให้ผู้เรียนร่วมกันทำงานทั้งกลุ่มจนเสร็จ จากนั้นแยกทำงานเป็นคู่จนงานสำเร็จ สุดท้ายให้ทำเดี่ยวจนสำเร็จ ขั้นที่ 4 การเสนอความรู้ ใช้เทคนิคอภิปรายเป็นทีม (Team Discussion) ผู้สอนตั้งคำถามแล้วให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดและอภิปรายพร้อมกัน ขั้นที่ 5 การปฏิบัติประยุกต์ใช้ ใช้เทคนิคทำเป็นกลุ่มทำเป็นคู่และทำคนเดียว (Team-pair-solo) และเทคนิคการเขียนแผนมโนทัศน์ เป็นการเชื่อมโยงความคิดด้วยผังความคิด เพื่อนำมาเสนอเป็นกลุ่ม จากนั้นจัดคู่สรุปแผนผังความคิด และแต่ละคนนำเสนอความคิดของตนเองต่อผู้สอน และขั้นที่ 6 การประเมินการเรียน สังเกตพฤติกรรมผู้เรียนจากการทำงานและจากปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และประเมินความพึงพอใจในการเรียน ส่วนระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ คือ ClassStart ใช้เป็น

ช่องทางการจัดการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วยกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมปฐมนิเทศใช้นำเสนอกฎ กติกา แนะนำการเรียน กิจกรรมทดสอบก่อนเรียน ทำการสร้างลิงค์เชื่อมโยงไปยังแบบทดสอบก่อนเรียนออนไลน์ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปกำหนดช่องทางการส่งงานตามช่วงเวลา การปฏิสัมพันธ์โต้ตอบ และกิจกรรมประเมินการใช้ช่องทางการจัดการเรียนการสอน และในส่วนการทำงานเป็นทีมได้นำแนวคิดการพัฒนา ทีม ของ ทักแมน (Tuckman, 1965) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ การรวมกัน การร่วมกันคิด การมีข้อตกลงร่วมกัน การร่วมกันทำงาน และการสลายทีม

1.2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ๆ พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = 0.65) และประเมินประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง 15 คน มีประสิทธิภาพ 81.07/81.83 มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 แสดงให้เห็นว่าสามารถนำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนได้ แสดงผลตามตารางที่ 1 และ 2

Table 1. Results of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students teamwork efficiency by experts (n=9)

Details	Average	S.D.	Results
Expected learning outcomes			
1. Clearly expected learning outcomes of the learning management plan	4.44	0.53	High
2. The expected learning outcomes of the learning management plan are feasible and valuable enough for implementation	4.11	0.60	High
3. The expected learning outcomes of the learning management plan are appropriate for the students	4.22	0.67	High

Table 1. Results of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students teamwork efficiency by experts (n=9) (Cont.)

Details	Average	S.D.	Results
Expected learning outcomes			
4. The expected learning outcomes of the learning management can be integrated with the students	4.00	0.71	High
Average	4.19	0.62	High
Learning activities			
5. Learning activities are possible to enable students to achieve the expected learning outcomes	4.22	0.44	High
6. Learning activities are based on students and use student-centered learning	4.11	0.60	High
7. Learning activities are in accordance with the evaluation form	4.44	0.53	High
8. Learning activities are diverse	4.00	0.87	High
9. The scheduled time is appropriate for the learning activities	4.33	0.71	High
10. The online classroom has well interactive with students	4.22	0.83	High
11. The online classroom can use digital media that is suitable for students	4.00	0.50	High
Average	4.19	0.64	มาก
Learning assessment			
12. Learning assessment match with the expected learning outcomes	4.56	0.53	Highest
13. Learning assessment cover expected learning outcomes and content structure	3.89	0.78	High
14. Learning assessment emphasize actual evaluation	4.22	0.67	High
15. Variety of learning assessment methods	4.33	0.50	High
Average	4.25	0.65	High
Worksheet			
16. The worksheet with the learning management plan has complete and accurate content	4.22	0.67	High
17. The worksheet with the learning management plan content is continuous	4.00	0.71	High
18. The worksheet with the learning management plan suitable for a specific time	4.11	0.78	High
19. The worksheet with the learning management plan Consistent with the expected learning outcomes	4.33	0.71	High
Average	4.17	0.70	High
Average all	4.20	0.65	High

Table 2. Results of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students teamwork efficiency by sample groups (n=15)

Details	n	Scores	Total score	E1/E2
Process efficiency (E1)	15	25	304	81.07
Result efficiency (E2)	15	40	491	81.83

2. ผลการประเมินการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาจากการจัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า การทำงานเป็นทีมของนักศึกษา อยู่ในระดับมาก

(\bar{X} = 3.74 S.D.= 0.81) และการสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของผู้สอน อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.91 S.D.= 0.70) แสดงผลตามตารางที่ 3 และ 4

Table 3. Student teamwork evaluation results of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students Teamwork (n=15)

Details	Average	S.D.	Results
1. The goals and expectations have been clearly defined	3.00	0.53	moderate
2. The roles and responsibilities have been clearly defined	4.53	0.83	good
3. There are documents that clearly specify rules and guidelines	3.47	0.74	moderate
4. There are an open communication, trusting and respect for others	3.53	0.74	Good
5. Continuously learn and develop necessary skills	3.47	0.64	moderate
6. There are conflict management, patience and cooperation	4.00	0.85	good
7. Providing rewards or compliments to both individual and team	3.33	0.62	moderate
8. Constantly improving	4.47	0.83	good
9. The members of the work team can get along well with no one likes to brag or cause problems	3.00	0.38	moderate
10. When most members have agreed, other team member are ready to support	3.13	0.35	moderate
11. Team members are flexible, open-minded and able to rely on	3.80	0.41	good
12. Every team member feels that "We are in the same boat"	4.80	0.56	excellent
13. Each member is proud to be part of the team	3.80	0.41	good
14. Each team member came to help support each other suddenly when an event arises without requesting	3.93	0.26	Good
Average	3.74	0.81	Good

Table 4. Student teamwork evaluation results of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students teamwork 5 groups by teacher's observation

Details	Average	S.D.	Results
Students interest	4.00	0.71	High
The views of students	3.80	0.84	High
Students answer	3.20	0.45	Moderate
Students accepting others	3.80	0.45	High
The intention of the student's work	4.40	0.55	High
Work as assigned	4.60	0.55	Highest
Participation in discussion	3.60	0.55	High
Average	3.91	0.70	High

4. ผลการประเมินความคิดเห็นของ นักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ความ

คิดเห็นของนักศึกษาระหว่างเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$ S.D.= 0.63) แสดงตามตารางที่ 5

Table 5. The result of evaluating students' opinions while studying of online classroom management with active learning in statistic for life and career course to promoting students teamwork (n=15)

Details	Average	S.D.	Results
Learning management			
1. Learning gives students the opportunity to participate in activities.	4.17	0.72	High
2. Learning makes students responsible for themselves and the team.	4.50	0.67	High
3. Learning gives students the opportunity to do independent activities.	4.50	0.52	High
4. Learning makes students think differently.	4.25	0.62	High
Average	4.38	0.64	High
Learning activities			
5. Learning activities are appropriate for the content.	4.33	0.49	High
6. Learning activities encourage students to share knowledge and ideas.	4.08	0.79	High
7. Learning activities promote thinking and decision making.	4.58	0.51	Highest
8. Learning activities make students brave to think and dare to answer.	4.17	0.83	High
9. Learning activities give students the opportunity to express their views.	4.67	0.49	High
10. Learning activities make learners understand the content better.	4.33	0.78	High
11. Learning activities promote team learning.	4.08	0.51	High
Average	4.32	0.66	High
Profit gained			
12. Learning management makes it easy to understand the content.	4.42	0.79	High
13. Learning management helps to remember content for a long time.	4.25	0.62	High
14. Learning management helps build knowledge and self-understanding	4.33	0.65	High
15. Learning management allows students to apply learning methods in other subjects.	4.50	0.52	High
16. Learning management allows students to develop higher thinking skill.	4.17	0.72	High
17. Learning management helps students make informed decisions.	4.25	0.45	High
18. Learning management helps to make friends better.	4.67	0.49	Highest
19. Learning activity creates skills to work with others people.	4.58	0.51	Highest
Average	4.40	0.61	High
Average all	4.36	0.63	High

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาระบบการจัดการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของนักศึกษา สามารถนำผลการวิจัยมาพิจารณาได้ ดังนี้

1. การจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ได้ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างความรู้ร่วมกัน การเสนอความรู้ การปฏิบัติประยุกต์ใช้ การประเมินการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบจัดการชั้นเรียนสังคมออนไลน์ 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมปฐมนิเทศใช้นาเสนอกฎกิจกรรมทดสอบก่อนเรียน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุป และกิจกรรมประเมินการใช้ และในส่วนการทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ การรวมกัน การร่วมกันคิด การมีข้อตกลงร่วมกัน การร่วมกันทำงาน และการสลายทีม โดยแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.20$ S.D.= 0.65) และประเมินคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.07/81 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าสามารถนำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการกิจกรรม โดยนำแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนการสอนผ่านระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ มาใช้ในการวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ โดยประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการ

ขั้นที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นที่ 3 การสร้างความรู้ร่วมกัน ขั้นที่ 4 การเสนอความรู้ ขั้นที่ 5 การปฏิบัติประยุกต์ใช้ และขั้นที่ 6 การประเมินการเรียนรู้ ร่วมกับระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์เพื่อใช้เป็นช่องทางการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมปฐมนิเทศ กิจกรรมทดสอบก่อนเรียน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุป และกิจกรรมประเมินการใช้ นอกจากนี้ผู้สอนควรต้องมีการเตรียมความพร้อมมาเป็นอย่างดี ทั้งยังต้องเป็นผู้มีเวลา มีความอดทนในการเข้ามาคอยติดตาม ดูแลกิจกรรมการเรียนผ่านระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก และต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้เป็นที่ปรึกษาให้ความสะดวก รวดเร็ว ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี มีการปฐมนิเทศให้กับผู้เรียนก่อนเริ่มเข้าสู่การเรียนการสอนเพื่อให้ ความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการและกิจกรรมการเรียน การสอนด้านผู้เรียน จะต้องมีความรู้ความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างดี และหากผู้เรียนขาดความรู้ ความสามารถดังกล่าว กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมาจะไม่สามารถสนับสนุนหรือส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนได้ อาจเป็นอุปสรรคหรือปัญหาสำหรับการเรียนรู้ จะทำให้เกิดความล่าช้า การดำเนินกิจกรรมไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

2. การประเมินการทำงานเป็นทีมของการจัดการกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ผลการประเมินการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$ S.D.= 0.81) และผลการ

สังเกตการทำงานเป็นทีมของอาจารย์ผู้สอน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$ S.D.= 0.70) สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่าผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาการด้านการทำงานเป็นทีม เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก โดยนำแนวคิดการพัฒนาทีมของ Tuckman (1965) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ การรวมกัน การร่วมกันคิด การมีข้อตกลงร่วมกัน การร่วมกันทำงาน และการสลายทีม สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเป็นการให้ผู้เรียนรวมกลุ่มเป็นกลุ่ม มาทำงานตามที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน ในทีมต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในทีม โดยได้รับการกระตุ้น จูงใจ แนะนำ แก้ไขปัญหาจากผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chantra *et al.* (2017) ได้นำกระบวนการพัฒนาทีม 5 ขั้นตอนของ Tuckman (1965) คือ การรวมกัน การร่วมกันคิด การมีข้อตกลงร่วมกัน การร่วมกันทำงาน และการสลายทีม มาใช้พัฒนาทีม ทำให้นักเรียนเกิดการ ทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับเกณฑ์ และการนำระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ มาใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การรับส่งข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล ทำให้การติดต่อระหว่างสมาชิกในทีมและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนสามารถปรึกษาได้ สะดวกและรวดเร็วขึ้น ทำให้การทำงานภายในทีมดียิ่งขึ้น

3. ผลการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาระหว่างเรียนที่มีต่อกิจกรรมผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก จากการวิจัย พบว่า ผลความคิดเห็นของนักศึกษาในภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$ S.D.= 0.63) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจาก

นี้ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาเพิ่มขึ้น เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีมและเห็นว่าตนเองมีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ และเห็นว่าการ ทำงานเป็นทีมเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kusirirat and Nuchprayoon (2018) พบว่า การจัดกิจกรรมผ่านระบบออนไลน์มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากได้ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่มีความท้าทาย ตอบสนองความต้องการผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความสนใจมากเป็นพิเศษ และสอดคล้องกับ Chantra *et al.* (2017) พบว่า การจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บโดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มีความพึงพอใจในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่ามีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิด ได้สืบค้น ข้อมูล ลงมือปฏิบัติร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้ดี และสอดคล้องกับ Auttapat *et al.* (2017) พบว่า การใช้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก ในรายวิชาการออกแบบและผลิตภัณฑ์สื่อกราฟิกคอมพิวเตอร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุด เนื่องจากการเรียนที่นักศึกษาได้เลือกเรียนตามสิ่งที่สนใจ มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นและครูผู้สอน เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมนำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ไม่รู้สึกเบื่อ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นทำให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านการทำงานเป็นทีม

ตามแนวทางการพัฒนาทีมของ Tuckman ที่ให้จัดกลุ่มทำงานตามที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในทีม โดยได้รับการกระตุ้น จูงใจ แนะนำ แก้ไขปัญหาจากผู้สอน ผ่านระบบการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ พบว่าผลการประเมินและการสังเกตการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาเห็นถึงประโยชน์ต่อการทำงานเป็นทีมเป็นประโยชน์ เนื่องจากเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ส่งผลต่อคุณภาพของงานและเสร็จตามเวลาที่กำหนด ส่งผลต่อตนเองในการเรียน การทำงานและใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญในอยู่ร่วมกันในสังคม

เอกสารอ้างอิง

Auttaput, P., T. Sittiwong and D. Teeraputorn. 2017. The effects of using social network and active learning in the design and production of computer graphics course for undergraduate students. *Journal of Education Naresuan University* 19(2): 145-154 (in Thai)

Chantra, P., P. Yuangsoy and D. Teeraputon. 2017. Web-based instruction with project-based promoting for teamwork. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University* 28(1): 109-117 (in Thai)

Chanwichit, C. and V. Jadedaluk. 2017. Factors that influence team

performance: Aspects of teamwork in the educational department. *Panyapiwat Journal* 9(2):95-106 (in Thai)

Kusirirat, K. and N. Nuchprayoon, 2018. The organizing learning activities by using social network teaching of statistic for life and career on learning achievement and information literacy skills of undergraduate students in the 21st century. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University* 12(2): 1-11 (in Thai)

Liengpanit, S. 2015. A study of learning achievement and satisfaction by using the social network websites for third-year students majoring in computer science. *KKU Research Journal* 17(1): 142-152 (in Thai)

Office of the Higher Education Commission. 2015. *Guide to Quality Assurance in Higher Education* 2015. Bangkok: Parbpim.

Panit, V. 2012. *The Ways to Create Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Tathata publication.

Tuckman, B.W. 1965. Developmental sequence in small groups. *Psychological Bulletin* 63(6): 384-399.

การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนจิตวิทยา
การให้คำปรึกษา: โครงการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาไทย

Community Learning as an Effective Way to Facilitate Learning
Counselling Skills: A Study Project of Thai University Students

ตระวิณ ชาลีรักษ์ตระกูล* ชลาลัย แต่ศิลป์สาธิต เกียรติศักดิ์ จังเจริญจิตต์กุล บุรชัย อัสวทวิบูลย์
และ จารูวรรณ สกุลคุ

Trawin Chaleeraktragoon, Chalalai Taesilapasathit,*

Kiattisak Jangcharoenjittkul, Burachai Asawathaweewoon and Jaruwan Sakulku

สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Division of Psychology, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

*Corresponding author: Email: t.chaleera@gmail.com

Received: July 8, 2019; Accepted: July 31, 2020)

Abstract Counselling skills are learned effectively when implemented in a real-world context. The aim of this project was to set up an activity where psychology students would have a platform to apply counselling skills learned in the classroom into a real-world setting, gain valuable experience talking to the members of the community, and analyse the community structure. Volunteers were Psychology majors at Thammasat University. All volunteers attended an exploratory session with officials who worked in the community, two lecture sessions, and took part in two community visits. Volunteers wrote an initial paragraph about goals and expectations and rated their current knowledge. Focus groups were conducted throughout the project to indicate volunteers' progress. Volunteers completed a reflection paper upon the conclusion of the project. Analysis of the initial paper and the reflection paper showed that the project was effective in facilitating learning. Analysis of the focus groups showed an increase in the depth of understanding of the community structure, which culminated into thoughtful suggestions on future community interventions. The results seem to suggest that community learning should be conducted alongside classroom learning so that students gain a greater understanding of information learned in the classroom and application of such information.

Keywords: Higher education, counselling skills, community structure analysis

บทคัดย่อ การเรียนทักษะจิตวิทยาการให้คำปรึกษาจะมีประสิทธิภาพเมื่อได้เรียนรู้ในสังคมจริง โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักศึกษามีพื้นที่ในการประยุกต์ทักษะจิตวิทยาการให้คำปรึกษาที่ได้เรียนในห้องเรียนไปสู่ชุมชน ได้รับ

ประสบการณ์จากการพูดคุยกับสมาชิกชุมชน และวิเคราะห์โครงสร้างชุมชนได้ ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอาสาสมัคร นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาสาสมัครทุกคนทำการสำรวจชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ ร่วมอบรมในชั้นเรียน 2 ครั้ง และ ลงเยี่ยมชุมชน ก่อนเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครรายงานเป้าหมายและความคาดหวัง และประเมินความรู้ของตนเอง โดยใช้การสนทนากลุ่มเป็นวิธีในการวัดความคืบหน้าของการเข้าร่วมโครงการ เมื่อโครงการสิ้นสุดลง อาสาสมัครรายงานสะท้อนความรู้สึกร่วมกับสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์พบว่าโครงการนี้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้จิตวิทยาคำปรึกษา การสนทนากลุ่มแสดงให้เห็นว่า อาสาสมัครมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างชุมชนเพิ่มขึ้น และสามารถวางแผนเพื่อการทำงานเชิงรุกร่วมกับชุมชนได้ ผลของโครงการสะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนควรจัดควบคู่ไปกับการเรียนในชั้นเรียน เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

คำสำคัญ: การศึกษาระดับอุดมศึกษา ทักษะจิตวิทยาการให้คำปรึกษา การวิเคราะห์โครงสร้างชุมชน

Introduction

An important goal of education is to facilitate an environment for students to learn and be able to apply the skills and knowledge in a real-world environment. Many psychology courses are still structured around lectures, which have merits (Goffe and Kauper, 2014) as well as limitations, namely unidirectional communication and an inactive environment (Sadeghi *et al.*, 2014; Schmidt *et al.*, 2015). These limitations can have a significant impact when teaching skills that are based on communication and activity such as subjects like counselling. Moss and Glowiak (2013) highlight fundamental counselling skills such as attending skills and listening skills as being important. In addition, Hill (2014) emphasizes the need to be actively in tune with the client. Because of their interactive nature and general use outside the classroom (Moss and

Glowiak, 2013), learning within the classroom alone, may not be adequate.

One real-life setting where one may be required to apply counselling skills is within the community. Important functions of working within the community are to devise interventions, and promote wellness within the community through identifying and utilizing the strengths of the community. When working on such programs, it is essential to have an understanding of how that community functions. Particularly, one must undertake a community structure analysis, which will allow for greater understanding about how the community affects mental health (Wandersman and Nation, 1998). In order to undertake a community structure analysis, information must be obtained from members of the different community networks. Students must apply their counselling skills in order to

obtain the necessary information to analyse the community structure. In addition, counselling skills may also aid in planning further work with community members.

An increasingly popular method used in education is service learning, which integrates the classroom and the community (O'Brien *et al.*, 2006). Service learning allows for what has been learned in the classroom to be enhanced by gaining experience in applying those skills within the community (Prentice and Garcia, 2000). Indeed, the experience can contribute to gaining expertise in using such skills, which in turn will be important for those who choose to pursue a career in the field once they graduate, as expertise and competence has been found to be a crucial factor in assessment and improvement of Thai graduates (Puncreobutr, 2018). In addition, service learning has been shown to affect personal growth, and allow students to gain a greater understanding and appreciation of how different communities operate (Eyler and Giles, 1999), including social problems and community structures that contribute to them (Marullo, 1998). Working in groups has also been shown to enhance student learning (Boud *et al.*, 2013; Kyndt *et al.*, 2013; Tlhoaele *et al.*, 2016). Ball and Pelco (2006) reported that in comparison to classes that used traditional lectures, the quality of class

discussion, interest, and material learned was significantly greater for students who took part in cooperative learning. This suggests that students can gain a greater understanding of the material by working in groups and gaining first-hand experience.

These findings led us to create a project where students would work in groups and apply counselling skills to their work in the community, gain first-hand experience in a realistic and interactive context, and analyse community structure through community learning. Following this, they would devise an intervention or a promotion of wellness program. The hypotheses are that after completing this project, students will be able to better apply counselling skills in the community, and students will be able to understand the community better through community structure analysis.

Method

Participants

A total of 22 students (17 females and 5 males) originally applied to take part in this project. Twenty-one participants completed the entire project. All student volunteers were third or fourth year undergraduate Psychology students at Thammasat University. Additionally, all had previously taken the courses: Introduction to Counselling and Mental Health. The age of

student volunteers ranged from 21-23 years. Thirteen of the student volunteers were from the Bangkok metropolitan area, 2 were from the central region of Thailand (outside of the Bangkok metropolitan area), 2 were from the eastern region, 2 were from the western region, 2 were from the north-eastern region, and 1 was from the southern region. Twenty student volunteers were from families with an income of at least 30,000.00 Baht per month. This puts them in at least the fourth tier of 8 in terms of socioeconomic status in Thailand (Poomontre and Setthawong, 2016).

Community

The community that was used in this study is known as the Ta Klong community. It is a working-class community close to Thammasat University. The community comprises of various ethnic groups from numerous parts of Thailand and surrounding areas. It was chosen due to its proximity to the university and the willingness of district officials to facilitate this project.

Procedure

This project took place between February – May 2018. Student volunteers who agreed to participate first took part in the **Initial Session** where the aims and agenda were communicated to them. This was followed by an initial community visit where students were introduced to the

community and community officials to ensure they had a basic understanding of the community that they would later be entering. After which, **Focus Group 1** was conducted to allow the student volunteers to reflect upon their first impressions of the community and to evaluate their readiness for the project. Student volunteers subsequently took part in two lecture sessions on community psychology. A major focus of the lecture sessions included identifying interesting networks within the community population, particularly, how populations interacted both within each network and between networks. Additionally, the lecture sessions emphasized application of counselling skills in obtaining information from members of community networks. Another topic covered was how information obtained from the community members may be used in order to construct a community structure analysis. This led into the second lecture topic, which was centred on key concepts on intervention and promotion of wellness plans within the community. Emphasis was on devising and implementing such plans. After both lecture sessions were complete, students formed 3 groups and **Focus Group 2** was conducted to allow groups to take information from the lectures and devise a possible plan to put

the information to use in their upcoming community visits. Student volunteers then took part in their second and third community visits in their groups. Each group chose to focus on different community networks. Through interaction with community members, students collected information about their community networks to identify strengths and weaknesses within the community. Each community visit was followed by a focus group (**Focus Groups 3 and 4**). These focus groups addressed the strengths and weaknesses of their chosen network. This allowed groups to devise a community structure analysis of how the chosen networks within the community interacted with one another in the **Final Focus Group**. Additionally, each group formulated intervention and promotion of wellness programs. Students were also asked to write a brief evaluation that detailed their learning experience throughout the project.

All focus groups in this project were led by the researchers. In each focus group, student volunteers were asked a series of questions related to the preceding session. Student volunteers responded in groups. Responses were recorded and analysed by the researchers. Researchers evaluated student learning through comprehensive analyses of the focus groups and students' written work.

Results

Initial Session

Prior to the first community visit, students appraised their own knowledge about counselling skills and ability to apply these skills to working in the community. Most students appraised their current skills at being “very low” (45%) or “low” (45%). Another 10% of students appraised their ability at being “moderate” despite having taken Introduction to counselling prior to taking part in this project. The content analysis on the student volunteers' short paragraph revealed consistent themes. All student volunteers wrote about how they wanted to improve their current skills. In particular, communication, counselling, and structured thinking skills were highlighted. A second theme that emerged was that students wanted practical experience in a general sense. All but 2 student volunteers indicated that it was something they wanted to gain from this project. Also, many students specifically mentioned that they wanted to gain experience in community work.

Focus Group 1

Following the first Ta Klong community visit, student volunteers took part in a focus group. Firstly, student volunteers were asked about their opinion of the first community visit. Initial responses

seemed to gravitate towards how local district officials were very meticulous in presenting general information of the community. The presentation also seemed to veer towards the positive aspects of the community, including successful campaigns by the district officials. Consequently, many student volunteers responded that based on the information they gathered from the first community visit, they were unsure of where to insert themselves into this project. Additionally, student volunteers were aware that while the district officials did manage to give an overall positive picture of the community, any information obtained was from the officials' perspective, rather than community members'. Student volunteers concluded that there were perhaps problems unreported by, or unknown to the officials, and that a better source of this information was the actual community.

The student responses in the initial question also seemed to focus on the idea that one goes into communities due to there being a specific problem that needs to be solved. In response to this idea, researchers then asked student volunteers to think about whether one does work in the communities, simply because there are apparent problems to be solved or if there were other reasons. Student volunteers were in agreement that

prevention of potential problems was also a reason for one to work in the community.

Finally, researchers asked student volunteers to evaluate how ready they were to work in the community at this point. The responses ranged from not ready at all to not very ready. Student volunteers highlighted their lack of knowledge, practical experience, and overall lack of confidence as reasons for why they felt they were not ready.

Focus Group 2

After the lecture sessions were finished, student volunteers took part in another focus group. A major focus of this focus group was for the students to reflect on the lecture and how it would help them in their upcoming community visit. Student volunteers generally felt that the lecture gave them a better understanding of community structures in general, as well as clearer goals for student volunteers to strive for in their skill application. For example, one student volunteer expressed how the lecture sessions gave student volunteers a better understanding of what types of questions were more effective at getting desired information. Students also expressed awareness that practical application would be complex in that two lectures could only go so far in terms of making students understand the practical applications of

counselling skills. Thus, while many expressed an increase in confidence in their ability to complete this project, some doubts over application of practical skills remained. The student volunteers seemed to be in agreement that a way to attain progress in this regard was to gain personal experience.

Focus Groups 3 and 4

Student volunteers conducted 2 community visits (Community Visits 2 and 3). After each visit, student volunteers took part in a focus group. In both focus groups, all three student volunteer groups reported on the information they had gathered. It was clear in focus group 3 that students still needed practice in information collection. Student volunteers reported rather general information in the focus group rather than information focused on the target population that they had selected in the previous session. For example, one group that chose to focus on the elderly within the community reported that the getting in touch with the elderly within the community was difficult, the district office had a smaller role in the community than originally thought, and that there were few stray animals within the community. Obtaining general information rather than information that was specific to the target population was a common issue for the other groups as well. From this community visit, none of the groups were

able to gather enough information to construct a comprehensive analysis of the community networks.

Researchers then highlighted the issues and asked student volunteers to brainstorm on how they would solve these issues in their next community visit. Student volunteers proposed solutions involving alternative ways to gather information. For example, in the group mentioned above, members of the group listed that instead of looking solely for elderly members of the community who were outside their homes and available to answer questions, they would gather information about the elderly from people in the community who had elderly family members living with them.

Focus group 4 took place after the student volunteers went on another community visit. After this visit, student volunteers were able to collect the information more effectively. All groups were able to create a list of specific strengths and weaknesses of their chosen network. In comparison to the previous community visit, this focus group showed that student volunteers were more effective at gathering information about their selected network. For example, the group that chose to focus on the community's youth were able to obtain a great deal of information specifically on the problems faced by the youth in the

community. Major problems included safety and drug abuse. This was reported to be a critical issue when parents were away at work. Another group reported that most adults within the community worked in nearby factories for most of the day. This left the elderly who could no longer work to look after themselves for much of the day. Another consequence of this was that, the youth were left with very little supervision. This led to a number of unsupervised youth engaging in risky behaviour. Major strengths reported by all groups were communication within the community, and a strong bond within the community that helped create a culture that facilitated family activities.

Final Focus Group

A major focus of this focus group was on community structure analysis. All three student volunteer groups summarized the information gained from the previous community visits, including the strengths and weaknesses of each target population. Once the networks were put together, all groups achieved a greater understanding of the community structure as a whole. Students could get a big picture view on how the different networks that they collected data on were able to fit together. This allowed them to devise an intervention that tackled problems or potential problems faced by

their chosen community network. For example, students were able to now see how many of the problems that the youth of the community faced were linked to how another group, the adults, lived their lives.

Student volunteers were able to analyse the information that they had gathered in the community visits and from that information, came up with preliminary intervention and promotion of wellness programs. Intervention programs centred on addressing problems currently faced by the Ta Klong community. Promotion of wellness programs focused mainly on building upon strengths of the community in order to increase quality of life for community members. As reported earlier, one major problem was drug abuse among the community youth. The student volunteer group that focused on the community youth drew up an intervention plan involving at risk adolescents in the community. It was reasoned that drug abuse during adolescence can unquestionably hamper an adolescent's opportunity to make a better future for themselves. The intervention plan involved elements of getting help for the addiction. In addition, this group proposed a plan to help promote a better future for these adolescents. This involved helping these adolescents create a structured plan

for the future. The student volunteers argued that the strong community bond that facilitated family activities would help this plan come to fruition. Their proposal included family activities and mentorship geared towards helping adolescents carry out and persist with their plan.

Another student volunteer group drew up a plan that focused on the elderly. Many of the elderly members of the Ta Klong community who were no longer working stayed at home for much of the day. In a working-class community, not contributing to the family earnings was problematic for many households. This group devised a program that focused on various ways for the elderly to earn additional income for the household, such as by setting up vocational training classes for the elderly. This group also attempted to build upon the strong community bond. They planned to set these classes up as a community-wide event that would encourage the elderly to participate.

Final Student Evaluation

Finally, student volunteers evaluated their own learning. Overall, evaluations were overwhelmingly positive. All who completed this project reported that it helped them gain a greater understanding of implementation of counselling skills, and that they gained practical experience about how to utilise these skills. In particular,

student volunteers reported that they were able to enhance their skills in counselling, as well as teamwork and planning. Some of the student volunteers further elaborated on how participation in this project pulled them out of their comfort zone of mostly individual learning in a structured classroom environment, into a complex new setting that required much teamwork and problem-solving skills. For example, one student volunteer reported that due to a lack of practical experience, students faced problems they did not anticipate in Community Visit 2, which made it very important to figure out solutions with group members for Community Visit 3. This in turn allowed them to be better equipped to deal with similar problems in the future.

Additionally, a majority of the student volunteers reported that the community visits allowed them to gain experience working in the community. They achieved a greater understanding of the complexity of the community by doing community structure analysis. Some highlighted the importance of this experience for doing future community work.

One interesting theme from the evaluations was the increased awareness of social gaps. While teaching the students about social gaps was not an original aim of this project, it was astonishing that several

student volunteers included this in their evaluation. A third of students described how the difference in living conditions in the Ta Klong community, in comparison to their own, was a valuable learning experience. For instance, one student expressed that life inside the community was much different from their own, most of which was spent on campus and home, and that these differences helped them understand themselves and their place in society, and in turn helped them gain a greater sense of social responsibility.

Discussion

The results indicate that hypotheses of this project were supported. Student volunteers were able to gain experience in applying their skills to the community. Conducting a community structure analysis allowed them to gain insight into how the community as a whole functioned.

The responses from Focus Group 1 suggest that lectures on counselling skills alone were not enough to allow students to understand how to apply their skills in a practical setting. Although the Introduction to Counselling course did provide the students with some chance to engage in practical role-playing activities, and apply the skill they learned in class, it was within the confines of a classroom. Students would

interact with other students in these activities. While these activities undoubtedly have their merits, students still rated their own knowledge about counselling skills and ability to apply said skills to working in the community as being “very low” or “low”. This was apparent in the student volunteers’ inability to gather much more than general information from their responses from Focus Group 3. This shows that even lectures focused on community psychology in addition to previous classroom learning of counselling skills were not enough for students to effectively apply these skills in a real-life setting. The progress between Focus Groups 3 and 4 suggests that having lectures in addition to experience in a real-life context was very important for student learning. This seems to suggest that community learning can be a beneficial tool for teaching in areas such as counselling psychology.

The findings from this study are in line with previous research in the field. In a study on service-learning, students enrolled in a Public Policy class took part in voluntary community work over a 3-month period (Deeley, 2010). Data obtained from focus groups and interviews suggest that a combination of gaining practical experience in the community, critical reflection, and small group work were the main factors in

the students developing intellectually. Also, community-based activities have been shown to increase confidence as well as counselling efficacy. This is highlighted study by Williams *et al.* (2018) where medical students became more self-confident and learned to communicate with target groups more effectively through providing counselling to low-income families about nutrition. Similarly, the data from our project seem to suggest that learning indeed took place. Through working in the community, engaging in critical reflection, and working in small groups, students in this project were able to use counselling skills learned in class in a real setting to gather information from community members to conduct a community structure analysis. That students were able to collect such information through the use of counselling skills suggests that community learning is a very valuable tool for teaching said skills and should thus be used more often in higher education.

Additionally, even though it was not an aim of this project to teach the students about social inequality, it was apparent that students gained increased awareness of social inequality in Thai society by participating in this project. This process is highlighted by the Social Empathy model, where by gaining an understanding of the conditions and needs of diverse groups, one

is more likely to feel a sense of social responsibility, and in turn promote social justice (Segal, 2011; Segal *et al.*, 2012). Thus, gaining increased contextual understanding of those living in the Ta Klong community, likely helped the students feel more involved and gain a better understanding their responsibility to their society. Indeed, understanding of others' life experiences with relation to their social context has been shown to be linked with involvement in civic engagement (Hylton, 2018). This shows clear implications for teaching social responsibility. By teaching students to have a greater sense of social responsibility, we can shape citizens of the world to take an interest in improving the lives of people in their own and surrounding communities, and accordingly, create a better society for its inhabitants.

This project was conducted as an extracurricular activity and not a part of any class requirement. Therefore, one limitation of this study was that we were unable to assess whether the progress made in this project also translated to progress in the classroom as well. In addition, students had varying class schedules depending on year and graduation requirements, making it difficult to schedule visits to the community. Hence, there were only 3 in total. Due to time constraints we were unable to implement interventions. Time constraints

also meant we were unable to assess counselling skills prior to student volunteers taking part in this project. Despite this, the results from each of the focus groups clearly show learning progress through the greater depth of information gathered by the student volunteers. In order for them to have gathered that information, student volunteers had to have had interactions with the people in the community, where they would have had to apply their counselling skills. Therefore, despite being unable to assess counselling skills prior to the start of the project, the results seem to suggest that counselling skills did improve. Finally, we did not ask for feedback from the community leaders about how the community members felt about the community visits.

This project demonstrates that community learning is a very valuable tool for teaching students to implement counselling skills. As we were unable to assess whether progress translated to better understanding in the classroom environment, further study should focus on whether or not the extent to which community learning provides a greater understanding for concepts learned in lectures, and if so, the extent to which it does. Also, while students can benefit from community learning, further studies should

attempt to make sure that the community feels they have benefitted as well.

Conclusion

The project was conducted to act as an additional platform for student learning. Analyses of the focus groups suggest that community learning allows for students to have a platform to gain experience and apply their counselling skills in the community. This suggests that community learning can be of great benefit to counselling students.

Acknowledgements

The authors would like to thank the district officials working in the Ta Klong community who helped facilitate this project, Dr. Kulvadee from Chiang Mai University for helping conduct the community lectures, and the Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, for fully funding of this project.

References

- Ball, C.T. and L.E. Pelco. 2006. Teaching research methods to undergraduate psychology students using an active cooperative learning approach. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education* 17(2): 147-154.

- Boud, D., R. Cohen, and J. Sampson. 2013. *Peer Learning in Higher Education: Learning From & With Each Other*. Routledge, New York.
- Deeley, S. 2010. Service-learning: Thinking outside the box. *Active Learning in Higher Education* 11(1): 43-53.
- Eyler, J., and D.E. Giles. 1999. *Where's the Learning in Service-Learning?* Jossey-Bass Higher and Adult Education Series. Jossey-Bass, San Francisco.
- Goffe, W.L. and D. Kauper. 2014. A survey of principles instructors: Why lecture prevails. *The Journal of Economic Education* 45(4): 360-375.
- Hill, S.E. 2014. *Helping Skills: Facilitating Exploration, Insight, and Action*. 4th ed. American Psychological Association, Washington DC.
- Hylton, M.E. 2018. The role of civic literacy and social empathy on rates of civic engagement among university students. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement* 22(1): 87-106.
- Kyndt, E., E. Raes, B. Lismont, E. Timmers, E. Cascallar, and E. Dochy. 2013. A meta-analysis of the effects of face-to-face cooperative learning: Do recent studies falsify or verify earlier findings? *Educational Research Review* 10: 133-149.
- Marullo, S. 1998. Bringing home diversity: A service-learning approach to teaching race and ethnic relations. *Teaching Sociology* 26: 259-275.
- Moss, R., and M.V. Glowiak. 2013. Therapeutic Alliance and the Helping Relationship. In: D. Capuzzi and D. R. Gross (eds). *Introduction to the Counselling Profession*. 6th ed. Routledge, New York.
- O'Brien, K.M., S. Patel, N. Hensler-McGinnis, and J. Kaplan. 2006. Empowering Undergraduate Students to be Agents of Social Change: An Innovative Service Learning Course in Counselling Psychology. pp. 59-73.
- Poomontre, J. and P. Setthawong. 2016. An updated prediction system for the TMRS standardized socio-economic status (SES) classification of Bangkok and metropolitan subjects. Paper presented at the First International Conference on Information Technology. Krabi, Thailand.
- Prentice, M. and R.M. Garcia. 2000. Service learning: The next generation in education. *Community College Journal of Research and Practice* 24(1): 19-27.
- Puncreobutr, V. 2018. Professional and cross-cultural competences of Thai

- graduates to work in ASEAN context. *Journal of Community Development and Life Quality* 2(2): 225-232. (in Thai)
- Sadeghi, R., M.M. Sedaghat, and F.S. Ahmadi. 2014. Comparison of the effect of lecture and blended teaching methods on students' learning and satisfaction. *Journal of Advances in Medical Education and Professionalism* 2(4): 146-150.
- Schmidt, H.G., S.L. Wagener, G.A.C.M. Smeets, L.M. Keemink, and H.T. van der Molen. 2015. On the use and misuse of lectures in higher education. *Health Professions Education* 1: 12-18.
- Segal, E.A. 2011. Social empathy: A model built on empathy, contextual understanding, and social responsibility that promotes social justice. *Journal of Social Service Research* 37(3): 266-277.
- Segal, E.A., M.A. Wagaman, and K.E. Gerdes. 2012. Developing the social empathy index: An exploratory factor analysis. *Advances in Social Work* 13(3): 541-560.
- Tlhoale, E., C. Suhre, and A. Hofman. 2016. Using technology enhanced, cooperative, group-project learning for student comprehension and academic performance. *European Journal of Engineering Education* 41(3): 263-278.
- Wandersman, A. and M. Nation. 1998. Urban neighborhoods and mental health: Psychology's contribution to understanding toxicity, resilience, and interventions. *American Psychologist* 53(6): 647-656.
- Williams, A.S., P.M. Patel, N.L. Beucke, and R.J. Koopman. 2018. Community-based medical student nutrition counseling training for low-income families. *Primer* 2(5).
-

การสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตย

ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

The Political Communication Effects on Democratic Identity

Construction of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University Students

พีระพงศ์ สุจริตพันธ์* และ พีรดาว หมดอำตม์

Peerapong Sutcharitpan and Peeradaw Mudardum*

สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช 80280
Local Government Program. Faculty of Humanities and Social Sciences. Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.
Nakhon Si Thammarat, Thailand 80280

*Corresponding author: E-mail: pr_p@hotmail.co.th

(Received: July 9, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The purposes of this research were 1) To study the level of personal media, printing media, electronic media, specialized media and online media in the democratic identity construction; 2) To study the information of personal media, printing media, electronic media, specialized media and online media that effects on the democratic identity construction; 3) To compare the democratic quality of students that divided by sexual, age, religion, faculty, year of studying, hometown. The population of this study is 8735 students. The sample group is specified by Taro Yamane's method so the size of sample group is 382 students. The study is divided the population by faculty with using the primary random. The statistic that used for analyzing is frequency, percentage, \bar{X} and standard deviation. T- Test and F-test are the statistic that is used to analyze. The finding found that; 1) Most of the population is women (66.8 %) that is more than men (33.2 %), the most of the population are 20-21 years old (44.5%), the most of the population are Buddhism (79.8 %), the most targets group are studying in the faculty of Humanities and Social

Keywords: Political communication, democratic identity, media

บทคัดย่อ : งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาาระดับของสื่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตย เปรียบเทียบแยกปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรนักศึกษาจำนวน 8,735 คน คำนวณ Taro Yamane ได้ 382 คน ใช้ สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test พบว่า สื่อบุคคลมีผลมากที่สุด และเพศ ต่างกันมีผลด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์แตกต่างกันที่ระดับ .05 อายุต่างกันมีผลด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ และด้านสื่อออนไลน์ ที่ระดับ .001 ศาสนาต่างกันมีผลด้านสื่อบุคคลแตกต่างกันที่ระดับ .001 คณะที่ศึกษาต่างกัน มีผลด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อออนไลน์ ที่ระดับ .001 ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ ที่ระดับ .05 ชั้นปี

ต่างกันมีการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยด้านบุคคล ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อออนไลน์ ที่ระดับ .001 ด้านสื่อเฉพาะกิจที่ระดับ .01 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับ .05 ภูมิภาคต่างกันมีผลด้านสื่อบุคคล ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ และด้านสื่อออนไลน์ ที่ระดับ .001

คำสำคัญ : การสื่อสารทางการเมือง อัตลักษณ์ประชาธิปไตย สื่อ

คำนำ

ภายหลังสังคมไทยเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยอันทรงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ที่ยึดหลักเสียงข้างมากเป็นหลัก และให้ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในกิจกรรมทางการเมืองเศรษฐกิจ และสังคม (Thamrongthanyawong, 1999) ทั้งนี้ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือทางการเมืองของพลเมืองไทย ฉะนั้น เพื่อให้การปกครองของประเทศไทยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชาวไทยทุกคนควรร่วมกันเสริมสร้างและสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางการเมือง (Nakata, 2000)

การปลูกฝังและพัฒนาความคิดทางการเมืองที่ถูกต้องแก่ประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการรายงานข่าวของสื่อมวลชนเปรียบเสมือนการสร้างมโนภาพภายนอกในเกิดขึ้นในสมองของผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน (McGraw, 2000) รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวของ

รัฐบาลไปสู่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือการนำเสนอนโยบายต่าง ๆ ออกมาหรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงสะท้อนกลับจากประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ขณะเดียวกันประชาชนเองก็ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนที่สำคัญประชาชนยังสามารถใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่าง ๆ ไปยังรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการได้ด้วย ซึ่งการที่ประชาชน หรือเยาวชน มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางต่าง ๆ เข้าใจในบทบาทของตนเองต่อการพัฒนาแนวคิดอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิ่งนี้จะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองได้เป็นอย่างดี สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือ และช่องทางที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเห็นได้ว่าการสื่อสารถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา ระบบการเมืองในภาพรวมต่อไปได้ (Chansong, 2020) ในบรรดากลุ่มที่มีอิทธิพลในระบบการเมืองนั้น กลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มอิทธิพลกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาก เพราะในส่วนของการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น จากการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ พบว่า การสร้างอัตลักษณ์จะเกิดขึ้นในช่วงการเรียนระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าในช่วงมัธยมศึกษา (Thongyoo, 2014) การเพิ่มประสิทธิภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องอาศัยกระบวนการทางการเมือง

ของพลเมืองในสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ การเป็นผู้ยึดหลักสันติวิธี และการประนีประนอม การเป็นผู้ที่รู้จักเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น และการเป็นผู้มองโลกในแง่ดี (Promgrid, 2014) วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นผลมาจากกระบวนการถ่ายทอดโดยอาศัยประสบการณ์ทางการเมืองตลอดจนการอบรมกล่อมเกล่าที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็ก (Richard and Prewitt, 1969) หรือการอบรมกล่อมเกล่าจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อสารมวลชน เป็นต้น (Nakata, 2003)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับของสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อออนไลน์ ในการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตย และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชแยกตามเพศ อายุ ศาสนา คณะที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่กำลังศึกษา ภูมิภาคสุพรรณบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาระดับของสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อออนไลน์ ในการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตย และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชแยกตามเพศ อายุ ศาสนา คณะที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่กำลังศึกษา ภูมิภาคสุพรรณบุรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช รวมทั้งหมด 5 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวนทั้งหมด 9,462 คน (สำนักงานส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 382 คน มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane โดยใช้การสุ่มแบบโควตา (Quota sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่กำลังศึกษา ภูมิภาคสุพรรณบุรี ตอนที่ 2 ประเภทของสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อออนไลน์ มีจำนวนทั้งหมด ตอนที่ 3 การสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ข้อมูลสื่อสารการเมืองประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสอบถามจนสมบูรณ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ

นครศรีธรรมราช ตามจำนวนตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 382 คน ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 – กันยายน 2561

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการประมวลผลตามหลักสถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเปรียบเทียบลักษณะประชากริปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชแยกตามเพศ อายุ ศาสนา คณะที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่กำลังศึกษา ภูมิภาคเดิม โดยใช้สถิติทดสอบการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ t-test และ F-test

ผลการศึกษา

จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่เป็นกลุ่ม

ตัวอย่างจำนวน 382 คน ได้รับแบบสอบถามกลับมาคืนมา 382 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 พบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.8) มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 33.2) อายุ 20-21 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 44.5) ศาสนา พุทธ มากที่สุด (ร้อยละ 79.8) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด (ร้อยละ 29.8) ชั้นปีที่ 2 มากที่สุด (ร้อยละ 40.8) ภูมิภาคเดิมจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุด (ร้อยละ 46.6)

1. การสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นำเสนอข้อมูลในภาพรวม

จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทั้ง 5 ด้าน คือ สื่อบุคคล ($\bar{X} = 4.22$) สื่อสิ่งพิมพ์ ($\bar{X} = 3.54$) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 3.26$) สื่อเฉพาะกิจ ($\bar{X} = 3.28$) และสื่อออนไลน์ ($\bar{X} = 3.13$) ตามลำดับดังตารางที่ 1.1

Table 1. The Political Communication Effects on Democratic Identity Construction of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. The presentation of the data in the overview.

The creation of the democratic identity.	The average. \bar{X}	Standard deviation S.D.	Comment level
1. Media people	4.22	0.59	very
2. Printing media	3.54	0.82	very
3. The electronic media.	3.26	1.06	Medium
4. Special Media	3.28	1.04	Medium
5. Online media.	3.13	1.00	Medium

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะ ชั้นปี และภูมิภาคเดิมที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองกับ

การสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Table 2. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with different genders.

The creation of the democratic identity.	df	t	P-value
1. Media people	380	1.89	.564
2. Printing media	380	6.99	.425
3. The electronic media.	380	5.76	.032*
4. Special Media	380	5.73	.290
5. Online media.	380	9.43	.097

* Statistical significance level .05

ในภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตย

ของนักศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 3. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with difference age ranges.

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
1. Media people	Between groups	3	3.92	1.30	3.80	.010**
	Within the group	378	129.72	.343		
2. Printing media	Between groups	3	16.06	5.35	8.31	.000*
	Within the group	378	243.51	.644		
3. The electronic media.	Between groups	3	19.19	6.39	5.89	.001***
	Within the group	378	410.21	1.08		
4. Special Media	Between groups	3	36.94	12.31	12.15	.000***
	Within the group	378	382.80	1.01		
5. Online media.	Between groups	3	42.89	14.29	15.71	.000***
	Within the group	378	343.86	.910		

** Statistical significance level.01, *** Statistical significance level.001

ส่วนนักศึกษา ที่มีอายุต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ และด้านสื่อออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

Table 4. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with different religions.

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
1. Media people	Between groups	2	13.22	6.61	20.80	.000***
	Within the group	379	120.42	.318		
2. Printing media	Between groups	2	2.20	1.10	1.62	.199
	Within the group	379	257.38	.679		
3. The electronic media.	Between groups	2	6.62	3.31	2.96	.053
	Within the group	379	422.78	1.11		
4. Special Media	Between groups	2	6.09	3.04	2.79	.063
	Within the group	379	413.65	1.09		
5. Online media.	Between groups	2	3.51	1.75	1.73	.178
	Within the group	379	383.24	1.01		

*** Statistical significance level .001

ส่วนนักศึกษาที่มีศาสนาต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสื่อบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

Table 5. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with different groups.

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
1. Media people	Between groups	4	1.79	.450	1.28	.275
	Within the group	377	131.85	.350		
2. Printing media	Between groups	4	8.33	2.08	3.12	.015*
	Within the group	377	251.25	.666		
3. The electronic media.	Between groups	4	24.59	6.39	5.89	.000***
	Within the group	377	404.81	1.07		
4. Special Media	Between groups	4	11.73	2.93	2.71	.030*
	Within the group	377	408.01	1.08		
5. Online media.	Between groups	4	23.18	5.79	6.01	.000***
	Within the group	377	363.57	.694		

*Statistical significance level.05, *** Statistical significance level.001

นักศึกษาที่อยู่คณะต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ด้านสื่อออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 6. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with a different year.

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
1. Media people	Between groups	4	16.99	4.25	13.73	.000***
	Within the group	377	116.64	.309		
2. Printing media	Between groups	4	42.55	10.63	18.48	.000***
	Within the group	377	217.02	.576		
3. The electronic media.	Between groups	4	12.10	3.02	2.73	.029*
	Within the group	377	417.30	1.10		
4. Special Media	Between groups	4	18.72	4.68	4.40	.002**
	Within the group	377	401.02	1.06		
5. Online media.	Between groups	4	28.07	7.01	7.37	.000***
	Within the group	377	358.68	.951		

*Statistical significance level.05, ** Statistical significance level.01, *** Statistical significance level .001

นักศึกษาชั้นปีต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคคล ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อ

ออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านสื่อเฉพาะกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 7. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with different hometown.

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
1. Media people	Between groups	4	13.69	3.42	10.75	.000***
	Within the group	377	119.95	.318		
2. Printing media	Between groups	4	68.08	17.02	33.50	.000***
	Within the group	377	191.50	.508		
3. The electronic media.	Between groups	4	50.33	12.58	12.51	.000***
	Within the group	377	379.41	1.00		

Table 7. Comparison of media person, printing media, the electronic media, special Media and online media with different hometown. (Cont.)

The creation of the democratic identity.	Sources of variability	df	SS	MS	F	p-value
4. Special Media	Between groups	4	37.33	9.33	9.20	.000***
	Within the group	377	382.41	1.01		
5. Online media.	Between groups	4	53.31	13.32	15.07	.000***
	Within the group	377	333.44	.884		

*** Statistical significance level 001

นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสื่อบุคคล ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อเฉพาะกิจ และด้านสื่อออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องการสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์แบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ ประชาธิปไตยให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า ปัจจุบันสื่อออนไลน์ เป็นที่นิยมของนักศึกษาอย่างมาก การสื่อสารการเมืองได้รับการพัฒนารูปแบบมาอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลา สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และที่สำคัญความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารการเมือง ด้วยในปัจจุบันคนทั่วโลกสามารถติดต่อกันได้อย่างสะดวก

และรวดเร็วด้วยอินเทอร์เน็ต นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เปิดโอกาสทางการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ สื่อใหม่ (New Media) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตามความต้องการทั้งในด้านเวลา สถานที่และความสนใจของประชาชน สื่อใหม่ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของประชาชนจากเดิมประชาชนมีบทบาทเป็นผู้ตาม (Passive Audience) คือ ต้องรอเวลาในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อดั้งเดิม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น มาเป็นผู้เลือก (Active Audience) เลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารตามที่ตนเองสนใจหรือเลือกโดยเสรี (Active Seeker) (Aunnuim, 2012) ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดการพัฒนา การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์มากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ข้อมูลข่าวสารได้ก้าวมาเป็นปัจจัยสำคัญ และการนำเสนอข่าวสารก็มีหลายช่องทางทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อโทรทัศน์ แต่ช่องทางการนำเสนอที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ การนำเสนอข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้รับข่าวสารได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว

และทันต่อเหตุการณ์ และผู้รับข่าวสารยังสามารถตอบโต้โดยการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารที่ได้รับอีกด้วย และหนึ่งในนั้นคือการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ต่างก็ให้ความสนใจในการเมืองจากเว็บไซต์ โดยผู้รับข่าวสารการเมืองมักจะให้ความสนใจและเกาะติดการเคลื่อนไหวของนายกรัฐมนตรีและนักการเมืองที่ตนเองสนใจ การเปิดรับข่าวการเมืองออนไลน์ทำให้ผู้รับข่าวสารได้รับความสะดวกรวดเร็ว หาดูง่ายขึ้น ค่าใช้จ่ายไม่แพง ง่ายให้เลือกดูได้หลายเว็บไซต์ ในการนำเสนอข่าวการเมืองออนไลน์มีทั้งประโยชน์และโทษ เพราะบางข้อมูลที่ได้รับไม่รู้ว่าเป็นเรื่องจริง เรื่องไหนเป็นเรื่องเท็จ ซึ่งผู้รับข่าวสารต้องใช้เวลาพิจารณาในการเลือกอ่าน ควรเลือกอ่านในเว็บไซต์ที่มีความน่าเชื่อถือ (Tancharoen, 2017) ซึ่งในโครงสร้างการสื่อสารทางการเมืองนั้น จึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร (Source/Sender) สารทางการเมือง (Political Messages) ช่องทางหรือสื่อ (Channel/Media) ผู้รับสารหรือประชาชน (Receiver) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) กล่าวคือ เมื่อนำการสื่อสารมาศึกษา การสื่อสารทางการเมืองจะต้องเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างการสื่อสารกับกลไกทางการเมือง อันจะทำให้เกิดกลไกการสื่อสารทางการเมืองที่นำไปสู่บทบาทของการสื่อสารทางการเมือง ดังที่ (Worapan *et al.* 1993) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง (political communication) เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นสังคมที่มีความล้ำหลังทางเทคโนโลยี หรือแม้แต่ในสังคมสมัยใหม่ที่ดีและยังสังคมที่เป็นประชาธิปไตยที่การได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองนั้นผ่าน

กระบวนการเลือกตั้งยอมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมือง โดยบทบาทของการสื่อสารก็เพื่อส่งเสริม คงอยู่ และกระจายอำนาจทางการเมืองให้แก่ระบอบการปกครองประชาธิปไตย รวมถึงการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนผ่านการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาการทำงานในชุมชน สิ่งที่สำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมคือการสื่อสาร เพราะการสื่อสารมีความจำเป็นในกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งนี้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะสามารถเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนางานที่ดีเป็นการเสริมพลังให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนแนวคิดไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้ (Chansong, 2020) กระบวนการสื่อสารทางการเมืองประกอบด้วย แหล่งสารซึ่งเป็นผู้สร้างสารและส่งสารผ่านช่องทางไปยังผู้รับสารโดยก่อให้เกิดผลคือ การทำหน้าที่ของระบบทางการเมือง ได้แก่ การกล่อมเกลากองการเมือง (political socialization) การเลือกสรรบุคคลทางการเมือง (political recruitment) การวางกฎ (rule-making) การใช้กฎ (rule application) เป็นต้น ดังนั้นการจะตัดสินใจว่าการสื่อสารในสถานการณ์ใดเป็นการสื่อสารทางการเมือง จึงมีหลักเกณฑ์ คือ ผู้ส่งสารและสารต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองและทำการสื่อสาร เพื่อมุ่งหวังให้กิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นนั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานในระบบการเมืองมีความจำเป็นต้องใช้การสื่อสารด้วยเหตุที่ว่า “ในด้านการเมืองการปกครองการสื่อสารนับเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นในการทำให้เกิดเอกภาพ และประสิทธิภาพของระบบการเมือง” จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของกระบวนการสื่อสารทางการเมืองก็คือแหล่งสารซึ่งเกี่ยวข้องกับ

การเมืองอัน ได้แก่ บุคคลทางการเมือง เช่น นักการเมือง นายกรัฐมนตรี ผู้สมัครรับเลือกตั้งและองค์การทางการเมือง เช่น รัฐบาล เป็นต้น การสื่อสารทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการทำการโฆษณาชวนเชื่อมาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมือง และการสื่อสารเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมืองซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง (Apidennphalai, 2019) รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎการประยุกต์ใช้ กฎ และการปรับเปลี่ยนกฎเพราะการสื่อสารทางการเมืองมีหน้าที่ในการสร้างทัศนคติทางการเมืองมีหน้าที่ในการสร้างทัศนคติทางการเมือง ด้วยการพูดคุยการเผยแพร่ การประชุม การอบรม การแจกใบปลิว การติดประกาศ แผ่นพับ ข่าวและบทความทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนสนใจในเมือง สร้างบทบาททางการเมือง (Petchbordee *et al.*, 2015)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สถาบัน หรือแหล่งที่ขัดเกลาทางการเมืองต่างมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาฐานคิด แนวการปฏิบัติ หรือบุคลิกภาพทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งเยาวชนให้ได้มีความรู้ความเข้าใจอันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต เมื่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ก่อให้เกิดระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยดังกล่าวนั้น การที่จะนำมาใช้ในสังคมใด จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพของประชาชนว่าสอดคล้องกับอุดมการณ์และรูปแบบการปกครองนั้นหรือไม่ นั่นก็หมายความว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นในสังคมใด

ประชาชนจะต้องมีอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้วย

สรุป

การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญยิ่งกับการทำงานของนักการเมืองและพรรคการเมืองด้วยบทบาทหน้าที่ต่อกระบวนการทางการเมืองที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสังคม ดังนั้น การสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงควรเริ่มต้นตั้งแต่เยาวชน เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยนอกเหนือจากสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อออนไลน์แล้ว สื่อพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ ก็มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนเช่นกัน โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น จึงควรมีการวิเคราะห์สื่อพื้นบ้านเพิ่มเติมเพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนพื้นบ้านมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

Apidennphalai P. 2019. Political communication, popularity, advantage and political system that culminate in public decision making for politicians to be elected: A case study of Samut Prakan province,

- Zone 2. Journal of MCU Peace Studies 7(5): 1352-1362 (in Thai)
- Aunnum, W. 2012. Phenomenal digital communication. Journal of the Association of Private Higher Education Institutions 18(2): 212-221 (in Thai)
- Chansong, S. 2020. Communication for development of potential for self-reliance and promotion of occupations for the community: A case study of Ban Mae Thalu, Sop Moei district, Mae Hong Son province. Journals of Community Development and Life Quality 8(2): 412-423 (in Thai)
- McGraw, M.K. 2000. Contributions of the cognitive approach to political psychology. Political Psychology 21(4): 805-832.
- Nakata, T. 2000. Thai Democracy. Sahai Block and Printing, Bangkok. (in Thai)
- Nakata, T. 2003. Thai Lifestyle: Political Culture of the New Generation. Sahai Block and Printing, Bangkok. (in Thai)
- Petchbordee, L., N. Naressenie and B. Pairindra. 2015. The performance management of municipalities in Samut Prakan province. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University 9 (3): 184-196 (in Thai)
- Promgrid, P. 2014. Democracy development and democratic political culture building. Parliamentary Journal 62(7): 9-43
- Richard E.D. and K. Prewitt. 1969. Political Socialization. American Political Science Review 63(4): 1293-1294.
- Tancharoen, B. 2017. The online political news exposure behaviors of students in Dhonburi Rajabhat University Samutprakan. Lampang Rajabhat University Journal. 6(1): 67-75. (in Thai)
- Thamrongthanyawong, S. 1999. Politics: Concept and Development. Sema Dharma Publishing, Bangkok. (in Thai)
- Thongyoo, D. 2014. Guideline for developing adolescent self-esteem based on self-efficacy theory. Valaya Alongkorn Review 4(2): 179-190 (in Thai)
- Worapan, D. , C. Keskowit and W. Samranvedhy. 1993. Political Behavior and Communication during the General Election Campaign 1993. Thammasart University Press, Bangkok. (in Thai)

การพัฒนาสื่อแอนิเมชันด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคณิตศาสตร์:
กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเมตารังค์ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

A Development of Animation Media with Local Wisdom in Field of
Mathematics: Case Study of Wat Metarang School, Sam Khok District,
Pathum Thani Province

กฤษฎวรรณ ประเสริฐสิทธิ์

Krisawan Prasertsith

ภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120

Department of Computer Science and Information Technology, School of Information Technology and
Innovation, Bangkok University, Khlong Luang, Pathum Thani 12120, Thailand

Corresponding author: Email: krisawan.p@bu.ac.th

(Received: April 3, 2020; Accepted: July 24, 2020)

Abstract: The most important problem of Wat Metarang school was that the Mathematics achievement of the students in 4th to 6th grades were at the fair level. The teachers did not have the expertise in producing media for learning; as a results, many problems were occurred. Therefore, the objectives of this study were developing animation in learning Mathematics using local wisdom for upper-class primary school students of Watmetarang School at Chiang Rak Noi subdistrict, Sam Khok district, Pathum Thani province. The result revealed that the efficiency of the animation media was 1.368 based on Meguigans ratio. The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the 0.05 level, and the satisfaction of the students were at the high level.

Keywords: Mathematics, animation, learning using local wisdom

บทคัดย่อ: ปัญหาสำคัญของโรงเรียนวัดเมตารังค์ คือ นักเรียนมีผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในระดับพอใช้ ครูไม่มีความชำนาญในการผลิตสื่อการสอน ทำให้ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนในหลายด้าน ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อแอนิเมชัน เพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนวัดเมตารังค์ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า สื่อแอนิเมชันที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของเมกูเกนส์ (Meguigans ratio: MR) มีค่าเท่ากับ 1.368 ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน มีค่ามากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อแอนิเมชันที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: คณิตศาสตร์ สื่อแอนิเมชัน การเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำนำ

จากการสัมภาษณ์ครู และคนในชุมชน เชียงรายน้อย โดยให้ตัวแทนของชุมชนลำดับ ความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ต้องการ แก้ไขมากที่สุด ทำให้ได้ข้อสรุปว่าชุมชนต้องการ แก้ไขปัญหาให้โรงเรียนวัดเมตตาราค์เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีความเสี่ยงว่าอาจจะถูกยุบ จำนวนครูไม่เพียงพอสำหรับการสอนในทุกวิชาและ ในทุกระดับชั้นเรียน ผู้ปกครองในชุมชนส่งบุตร หลานมาเรียนที่โรงเรียนนี้มีจำนวนน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้หาข้อมูลเชิงลึก พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 มีปัญหา การเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ กล่าวคือวิชา คณิตศาสตร์มีเนื้อหาที่ยาก และรู้สึกน่าเบื่อ ทำให้ไม่ อยากเรียน ครูของโรงเรียนขาดทักษะด้านการใช้ เทคโนโลยี และไม่มีความถนัดในการผลิตสื่อการ เรียนการสอน ส่งผลให้โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของ โรงเรียนอยู่ในระดับพอใช้ และจากการวิเคราะห์การ สอนในกลุ่มย่อยได้ข้อสรุปว่า ชุมชนมีภูมิปัญญา ท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับคนใน ชุมชน แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายประเภท เริ่มสูญหายไปจากท้องถิ่น ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต ชีวิตของผู้คนสมัยใหม่ที่มีความเร่งรีบ การขยายตัว ของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้อาหารพื้นบ้านท้องถิ่น บางชนิดกลายเป็นสิ่งที่เริ่มจะไร้คุณค่า จึงสมควร อย่างยิ่งที่จะต้องหันกลับมาสร้าง จัดระบบองค์ ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลที่จะได้รับการอนุรักษ์ และสาน ต่อคู่กับท้องถิ่นในสังคมไทยต่อไป (Boonphila, 2016) ซึ่งการจะใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมา สู่การจัดการเรียนการสอนได้คือ การเชิญภูมิปัญญา

ท้องถิ่นมาร่วมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา (Netwong, 2020) โดยที่ผ่านมารองเรียนวัดเม ตาราค์ยังขาดการเชื่อมโยงในการนำภูมิปัญญา ความรู้ ในท้องถิ่น มาปรับใช้ในกระบวนการเรียนรู้ ในวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน อีกทั้งชุมชนยังไม่เคยมี โอกาสได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการจัดการ เรียนรู้ของโรงเรียนด้วย ซึ่งการทำงานวิจัยนี้จะเป็น ตัวกลางการประสานงาน ก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของ การเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งงานวิจัยนี้จะช่วยสร้างให้คนในชุมชนมี ความมั่นใจและกล้าที่จะนำภูมิปัญญาของชุมชนเข้า ไปช่วยการเรียนการสอนในโรงเรียนอื่น ๆ ของชุมชน ต่อไปในอนาคตได้อีกด้วย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาสื่อ แอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน ปลาย ของโรงเรียนวัดเมตตาราค์ จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากควรใช้ศักยภาพของชุมชน และ มหาวิทยาลัยมาช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยต้องเริ่มที่วิชาคณิตศาสตร์ เนื่องจากวิชา คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือขั้นต้นสำหรับผู้เรียน นำไปใช้ในการศึกษาวิชาอื่น ๆ หรือนำไปช่วยเหลือ ตนเองในชีวิตประจำวัน (Denthet, 2013) และจาก งานวิจัยของ Jumpaluang (2015) ได้รายงานว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้บทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น จะส่งผลดีต่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่ง สอดคล้องกับ Na Thongkaew *et al.* (2017) ที่ให้ ความสำคัญต่อการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ว่าเป็น การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาศัย การมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่มีความหลากหลายจะช่วย เสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น การจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ นับเป็นการบูรณาการจัดการ

เรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของฝ่ายวิชาการในพื้นที่จากมหาวิทยาลัยที่เข้ามาบริการทางวิชาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ร่วมกันจัดทำแนวทางพัฒนาถือเป็นการเสริมทางด้านวิชาการ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Prampree, 2020)

อุปกรณ์และวิธีการ

1. งานวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่มีส่วนร่วมกันระหว่าง มหาวิทยาลัย และคนในชุมชน โดยคณะผู้วิจัยประกอบด้วยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพจาก 6 คณะ จำนวน 14 คน อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต จำนวน 1 คน และนักศึกษาจากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่มีความสามารถในการผลิตสื่อแอนิเมชัน จำนวน 1 คน และพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา คือ โรงเรียนวัดเมตตารามค์ จังหวัดปทุมธานี โดยงานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่เดือนกันยายน 2558 – เดือนกุมภาพันธ์ 2559

2. ประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายทุกระดับชั้นทุกคน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเมตตารามค์ จำนวน 24 คน และผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชนเชียงรากน้อย ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย จำนวน 5 คน และคุณครูโรงเรียนวัดเมตตารามค์ที่สอนชั้นประถมศึกษาตอนปลายทุกคน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (structured interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชนเชียงรากน้อย คุณครูและนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนวัดเมตตารามค์ เพื่อเก็บข้อมูลบริบทจริงของชุมชน ข้อมูลทั่วไปของชุมชน เช่น ประวัติของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ ความถนัด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ความคิดเห็น และปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการแก้ไข เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้อง และความเหมาะสม และทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruency, IOC) ในแต่ละข้อคำถามได้ค่ามากกว่า 0.5

3.2 แบบทดสอบวัดพื้นฐานความรู้คณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เรื่อง การบวก การลบ และการคูณ ซึ่งนำไปประยุกต์กับการคำนวณต้นทุน ราคาขาย และกำไรผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเรื่อง การทำไข่เค็ม มาเป็นโจทย์ดำเนินเรื่อง ให้นักเรียนฝึกการคำนวณคณิตศาสตร์จากการลงมือทำไข่เค็มจริง เป็นข้อสอบแบบอัตนัยเต็มคำตอบจำนวน 5 ข้อ โดยเครื่องมือทั้งหมดผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้อง และความเหมาะสม และทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในแต่ละข้อคำถามได้ค่ามากกว่า 0.5

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อสื่อแอนิเมชันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ด้าน รวมจำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ด้านเนื้อหารูปภาพ ตัวอักษร และภาษา จำนวน 8 ข้อ ด้านการออกแบบสื่อ จำนวน 8 ข้อ และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ จำนวน 4

ข้อ เป็นแบบประเมินมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จากระดับน้อยที่สุด ถึง ระดับมากที่สุด ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำแบบประเมินมาคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ซึ่งแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนมีคุณภาพด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) ที่ จ า ร ณา จาก ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.918

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กำหนดแผนการดำเนินการ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน

เชียงรายน้อย ค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน และสัมภาษณ์ตัวแทนครู และตัวแทนคนในชุมชนบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยกรุงเทพ Main Campus เกี่ยวกับด้านความต้องการ และปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน และได้นำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปร่วมกันกับตัวแทนชุมชนเชียงรายน้อย โดยให้ตัวแทนของชุมชนลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ต้องการแก้ไขมากที่สุด ได้ผลสรุปว่าชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาให้โรงเรียนวัดเมตดารรงค์เป็นลำดับแรก เนื่องจากโรงเรียนวัดเมตดารรงค์เป็นโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาขนาดเล็กที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของชุมชนเชียงรายน้อย จังหวัดปทุมธานี และอยู่คู่กับชุมชนมายาวนานมากเปรียบเสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของคนในชุมชน ซึ่งเปิดดำเนินการสอนมาเกือบร้อยปีแล้ว กำลังประสบปัญหาว่าโรงเรียนมีความเสี่ยงว่าจะถูกยุบ โรงเรียนมีจำนวนครูไม่เพียงพอสำหรับการสอนในทุกวิชา และในทุกระดับชั้นเรียน ผู้ปกครองในชุมชนส่งบุตรหลานมา

เรียนที่โรงเรียนนี้มีจำนวนน้อยลงเรื่อย ๆ เนื่องจากเริ่มมีค่านิยมของชุมชนที่ส่งลูกไปเรียนในเมืองเพราะคิดว่าโรงเรียนในเมืองสอนได้ดีกว่า ซึ่งตัวแทนชุมชนเห็นตรงกันว่าไม่อยากให้โรงเรียนถูกยุบ ต้องการให้นักเรียนมีผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่ดีขึ้น ก็จะส่งผลต่อการเรียนวิชาอื่นให้ดีขึ้นได้ด้วย และเมื่อนักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้นผู้ปกครองในชุมชนก็น่าจะส่งบุตรหลานมาเรียนที่นั่นดั้งเดิม โรงเรียนก็จะไม่ถูกยุบ ดังนั้นจึงกำหนดให้งานวิจัยนี้ทำกรณีศึกษาที่โรงเรียนวัดเมตดารรงค์

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน

ตัวแทนครู และนักเรียนของโรงเรียนวัดเมตดารรงค์ เพื่อศึกษา และเก็บข้อมูลบริบทจริงของชุมชน ข้อมูลทั่วไปของชุมชน เช่น ประวัติของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ ความถนัด ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน และข้อมูลของโรงเรียนวัดเมตดารรงค์ ความคิดเห็น และปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการแก้ไข เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สิ่งที่ได้ค้นพบ หรือสิ่งที่ได้รับจากชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดการความรู้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และค้นหาวิธีการแก้ไข คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดกิจกรรม และนำมาพัฒนาสื่อแอนิเมชัน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาสื่อแอนิเมชัน

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนอและทดลองใช้สื่อแอนิเมชัน

สรุปผล รับฟังการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนเป็นระยะเวลา 24 สัปดาห์ มีรายละเอียดดังนี้

สัปดาห์ที่ 1-4 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน โดยไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรายน้อยเพื่อ

ค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน และไปที่โรงเรียนวัดเมตดารงค์ เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรม และการทำวิจัย

สัปดาห์ที่ 5-8 สัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน ตัวแทนครู และนักเรียนของโรงเรียนวัดเมตดารงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และบริบทของชุมชนและของโรงเรียนวัดเมตดารงค์ ศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชน เช่น ประวัติของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ ความถนัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดเห็น และปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชน และโรงเรียนต้องการแก้ไข เป็นต้น

สัปดาห์ที่ 9-12 อภิปรายสนทนากลุ่มย่อย (focus group) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ได้ค้นพบ หรือสิ่งที่ได้รับจากชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจัดการความรู้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น และวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน เชียงรากน้อย เพื่อเป็นปัจจัยนำเข้าสู่ปัญหาวิเคราะห์ลำดับของปัญหาและความต้องการของชุมชน และวิธีการแก้ไขปัญหา ได้สรุปภูมิปัญญาของท้องถิ่นของชุมชนที่สำคัญ 5 ลำดับแรกมีดังนี้ การทำนาปลูกข้าว การทำการเกษตร การทำไข่เค็ม การทำหมี่กรอบ การทำขนมกง เป็นต้น และได้คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดกิจกรรม และนำมาพัฒนาสื่อแอนิเมชัน โดยคัดเลือกจากเกณฑ์ที่ตั้งร่วมกันกับตัวแทนชุมชนว่า เป็นกิจกรรมที่ใช้วิธีการทำหรือมีขั้นตอนในการทำที่ง่าย ไม่ใช้วัสดุส่วนผสมที่มากมาย ต้องไม่ยุ่งยาก นักเรียนทุกคนสามารถหาอุปกรณ์ได้เองที่บ้าน และนักเรียนทุกคนสามารถลงมือทำได้เองที่บ้าน ประหยัดไม่ต้องลงทุนมากและต้องไม่เดือดร้อนค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครอง นักเรียน

ต้องมีวัสดุและอุปกรณ์อยู่แล้วที่บ้าน และที่สำคัญการทำกิจกรรมต้องปลอดภัย ไม่มีอันตรายในการทำด้วยตนเอง ต้องเหมาะสมสำหรับนักเรียนอายุ 10-12 ปี จึงได้ข้อสรุปเลือกภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ตรงกับเกณฑ์ดังกล่าว คือ การทำไข่เค็ม

สัปดาห์ที่ 13-21 การพัฒนาสื่อแอนิเมชัน โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชน เชียงรากน้อย และคุณครูโรงเรียนวัดเมตดารงค์ ได้มีส่วนร่วมกันในการวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ร่วมกันออกแบบสื่อ กำหนดขอบเขตของหัวข้อเรื่องคณิตศาสตร์ เนื้อเรื่อง ตัวละคร บทพูดของตัวละคร และฉาก เพื่อพัฒนาสื่อให้ตอบสนองความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชนให้ได้มากที่สุด การพัฒนาสื่อทำโดยนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ใช้โปรแกรม Adobe Dreamweaver ด้วยภาษา PHP HTML5 และ CSS ใช้ Adobe Illustrator CS6 และโปรแกรม Adobe Flash Professional CS6 เป็นเครื่องมือสำหรับวาดภาพ และทำภาพเคลื่อนไหว และใช้โปรแกรม Audicity ในการอัดเสียง

สัปดาห์ที่ 22-24 นำเสนอและทดลองใช้สื่อแอนิเมชัน สรุปผล รับฟังการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาสื่อแอนิเมชันให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด โดยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายทุกคนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หลังจากนั้นให้นักเรียนดูสื่อแอนิเมชัน และค่อยลงมือทำไข่เค็มโดยมีตัวแทนชุมชนเป็นผู้สอนและควบคุมการทำกิจกรรม หลังจากนั้นให้นักเรียนดูสื่อแอนิเมชันอีก 1 ครั้ง แล้วให้นักเรียนจะทำแบบทดสอบหลังเรียน ทำแบบ

ประเมินความพึงพอใจ และสัมภาษณ์นักเรียนเป็นรายบุคคลทุกคนด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

5.2 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อตามเกณฑ์มาตรฐานของเมกยูเกนส์ (Meguigans ratio, MR) วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความพึงพอใจด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน โดยใช้ค่าสถิติ t-test (paired-samples test)

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลได้ดังนี้

1.1. ข้อมูลพื้นฐานของประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายจำนวนทั้งหมด 24 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 และเพศชายจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 โดยมีช่วงอายุตั้งแต่ 10-12 ปี คุณครูโรงเรียนวัดเมตตาราคีที่สอนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายทุกคน จำนวนทั้งหมด 2 คน เป็นเพศหญิง และมีอายุเท่ากัน คือ 42 ปี และตัวแทนจากชุมชนเชิงรากน้อย จำนวน 5 คน เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 4 คน มีอายุตั้งแต่ 45 ถึง 54 ปี ส่วนภูมิปัญญาความรู้ในท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพของชุมชนที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนได้ เช่น การทำนาปลูกข้าว การทำการเกษตร การทำสวน ปลูกมะนาว ฝักสวน

ครัวต่าง ๆ การทำไข่เค็ม การทำขนมต้ม การทำขนมกง การทำทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง หมี่กรอบ เป็นต้น

1.2. วิเคราะห์สรุปความต้องการในการแก้ปัญหาของโรงเรียน และชุมชน ลำดับแรกคือ ต้องการพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เนื่องจากพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการบวก ลบ คูณ หาร โจทย์ระคน อีกทั้งวิชาคณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนวิชาต่าง ๆ และเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของนักเรียนด้วย ซึ่งการใช้สื่อแอนิเมชันจะช่วยให้นักเรียนมีความสนุก น่าสนใจ และไม่น่าเบื่อ และนักเรียนสามารถไปเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียนได้โดยไม่จำกัดเวลา โดยสื่อออกแบบให้ใช้งานได้บนเว็บไซต์ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้จากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดที่มีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเนื่องจากชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชนอยู่แล้ว ผลการวิเคราะห์จึงได้ข้อสรุปว่าควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์สอนกับวิชาคณิตศาสตร์จะช่วยให้นักเรียนไม่เบื่อ รู้สึกสนุกและสนใจเรียนคณิตศาสตร์ได้ จึงได้คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีอายุตั้งแต่ 10-12 ปี โดยนักเรียนสามารถทำเองได้ง่ายที่บ้าน ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ยุ่งยากมากในการทำ ประหยัด ปลอดภัย และใช้เวลาทำกิจกรรมไม่นานจนเกินไปคือ การทำไข่เค็ม มาเป็นโจทย์เนื้อเรื่องเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์ผ่านการทำกิจกรรมจริงด้วย

1.3. การสนทนากลุ่มย่อย ได้ข้อสรุปการออกแบบสื่อแอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการตูนแอนิเมชัน 2 มิติ

เป็นภาพเคลื่อนไหวที่สร้างโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกโดยทุก ๆ หน้าในสื่อนี้จะขึ้นแสดงข้อความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษสะกดเขียนตามเสียงพากย์ของทุกตัวละคร สื่อนี้ประกอบด้วยตัวละครหลักเป็นตัวการ์ตูนที่วาดขึ้นจากการนำบุคคลในชุมชนซึ่งเป็นที่รู้จักของนักเรียนเป็นอย่างดีมาเป็นต้นแบบในการวาดภาพตัวการ์ตูนทั้งโครงสร้างรูปร่าง หน้าตา และบุคลิกภาพ รวมทั้งเสียงพากย์ จำนวน 2 คน ได้แก่ คุณครูของโรงเรียน

วัด เมตตาราม และตัวแทนชุมชน โดยสื่อนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรก จะเริ่มต้นด้วยตัวละครหลักพูดคุย แนะนำการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตที่เป็นปกติของคนในชุมชนเชียงรายน้อย ภาพเคลื่อนไหวที่เป็นฉากในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมมุกกว้างของอาณาเขตบริเวณโดยส่วนใหญ่ของชุมชนเชียงรายน้อย แสดงตัวอย่างฉากในส่วนแรกดัง Figure 1

Figure 1. Introduction Chiang Rak Noi subdistrict

ส่วนที่ 2 เป็นการสอนวิธีและขั้นตอนอย่างละเอียดของการทำไข่เค็มซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจะมีเสียงอธิบายพร้อมภาพ

ประกอบการทำทุกขั้นตอน แสดงตัวอย่างภาพขั้นตอนการสอนดัง Figure 2

Figure 2. Step of salted eggs

ส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนสุดท้าย มีใจอยู่ที่ประยุกต์การคำนวณคณิตศาสตร์สอดแทรกในขั้นตอนการทำไข่เค็ม เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้

หลักการคำนวณบวก ลบ คูณ หาร ที่ประยุกต์อยู่ในโจทย์การคำนวณหาราคาขาย และหากำไรของการทำไข่เค็มจากการคำนวณต้นทุนที่นำมาทำไข่เค็มจริง

ซึ่งนักเรียนจะได้ทำความรู้จักกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
ไปด้วย และสรุปด้วยการสอนเรื่องการตลาดที่มี
เทคนิคในการขายไข่เค็มให้ได้มูลค่าเพิ่มมากขึ้น และ
แตกต่างจากที่อื่นได้ด้วยการทำไข่เค็มสมุนไพร เพิ่ม
สีเปลือกไข่เค็มด้วยวัสดุจากธรรมชาติซึ่งเป็น
สมุนไพรที่สามารถหาได้ง่ายในชุมชน เช่น สีเหลือง

จากน้ำขมิ้น สีฟ้าจากดอกอัญชัน เป็นต้น เพื่อให้ได้
ไข่เค็มที่สวยงามและปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย
พร้อมทั้งสอนเคล็ดลับที่สำคัญของการทำให้ผิวของ
ไข่เค็มมีสีขาวนวลหรือการชุบสีไข่ให้ติดเปลือกได้ง่าย
คือต้องใส่สารส้มในขณะที่ต้มไข่ด้วย แสดงภาพ
ตัวอย่างการสอนการคำนวณดัง Figure 3

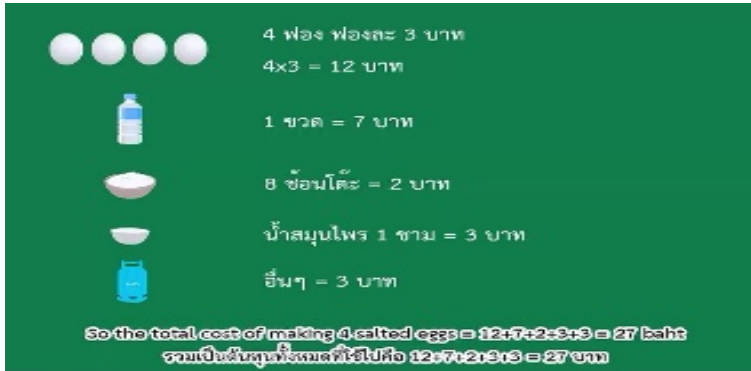

Figure 3. Calculate cost

1.4. สรุปผลการสัมภาษณ์นักเรียน
รายบุคคลจำนวน 24 คน พบว่านักเรียนทุกคนตอบ
ว่าชอบดูการ์ตูนซึ่งให้ทั้งความสุข ไม่น่าเบื่อ ได้
ความรู้และได้ประโยชน์จริง ซึ่งนักเรียนจำนวน 19
คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 กล่าวว่าการทำกิจกรรมการ
ทำไข่เค็มนี้นอกจากจะสนุก และได้เรียนรู้เรื่อง
คณิตศาสตร์แล้ว ยังได้เรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน
เชิงรำน้อยที่เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถทำเองได้
ง่าย สามารถใช้วัสดุที่มีอยู่แล้วในบ้านไม่สิ้นเปลือง
ด้วย นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่ยังสามารถสรุป
ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับวิธีการทำไข่เค็ม และสามารถ
บอกวิธีการคำนวณหาค่า ต้นทุน ราคาขาย และกำไร
ของการทำไข่เค็มได้

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อ
ตามเกณฑ์มาตรฐานของเมกวิแกนส์ (Meguigans
ratio, MR) โดยนักเรียนทุกคนจำนวน(N) 24 คน

ทำแบบทดสอบพื้นฐานความรู้คณิตศาสตร์ก่อน และ
หลังเรียน โดยคะแนนเต็มของแบบทดสอบ(P)
เท่ากับ 5 ได้คะแนนเฉลี่ยจากการสอบก่อนเรียน
(M₁) เท่ากับ 1.00 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการสอบ
หลังเรียน (M₂) เท่ากับ 4.04 นำค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้
ไปคำนวณค่าตามสูตรเกณฑ์มาตรฐานของเมกวิ
แกนส์ (MR) ได้ผลเท่ากับ 1.368 ซึ่งมีค่ามากกว่า
1.00 ถือว่าสื่อนี้มีประสิทธิภาพในระดับดี สามารถ
นำไปใช้เสริมเพิ่มการทบทวนในการเรียนการสอน
ต่อไปได้

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนน
สอบก่อน และหลังเรียนโดยใช้ค่าสถิติ t-test
(paired-samples test) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนของนักเรียนหลังเรียนจากสื่อที่พัฒนาขึ้นนี้ สูง
กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
แสดงผลดัง Table 1

Table 1. The pre-test and post-test scores

Scores	Number	Mean	S.D.	t-test	Sig.
pre-test	24	1.00	0.78	-21.588*	0.000
post-test	24	4.04	1.16		

* $p < 0.05$

4. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้สื่อแอนิเมชันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พบว่านักเรียนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมด้านการออกแบบสื่อ ($\bar{X} = 4.50$, S.D.= 0.59) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านประโยชน์และการนำไปใช้ และด้านเนื้อหารูปภาพ ตัวอักษร ภาษานักเรียนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.56 และ $\bar{X} = 4.09$, S.D.= 0.62 ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นจำแนกรายข้อ พบว่าความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุดเรียง 3 อันดับแรก คือ นักเรียนมีความคิดเห็นว่สื่อนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.52) รองลงมาคือ สื่อนี้ง่ายต่อการใช้งาน และการดูมีความสนุก เข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.67$, S.D.= 0.55 และ $\bar{X} = 4.58$, S.D.= 0.57 ตามลำดับ)

อภิปรายผล

การพัฒนาสื่อแอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนวัดเมตตาราม พบว่า ประสิทธิภาพของสื่อได้ค่าตามมาตรฐานของเมกุยเกนส์ (MR) มีค่าเท่ากับ 1.368 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1.00 ถือว่าสื่อนี้มีประสิทธิภาพในระดับดี สามารถนำไปใช้เสริมเพิ่มการทบทวนในการเรียนการสอนต่อไปได้ (Denthet, 2013; Porncharoen, 2016) ส่วนผลการเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบก่อน และหลังเรียนพบว่า

คะแนนหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jumpaluang (2015) พบว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้บทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปใช้ประกอบการสอน จะส่งผลดีต่อการเรียนการสอนมากขึ้นกว่าเดิม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Denthet (2013) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนมีความสามารถแตกต่างกัน การเรียนรู้ในแต่ละเรื่องจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการศึกษาแตกต่างกันด้วย เราสามารถนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฝึก เรียนรู้ และทบทวนด้วยตนเองได้จากการกระทำซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์จะช่วยดึงดูดความสนใจแก่ผู้เรียน และสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนอย่างมาก จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกจากการคำนวณที่น่าเบื่อ ดังนั้นการใช้ไอซีทีที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ได้จริง (Netwong, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buakanok and Wonguparaj (2017) ที่กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เนื่องมาจากผู้เรียนมีทางเลือกมากขึ้นในการเลือกใช้สื่อตามความถนัดของตนเอง ทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้สะดวกและกว้างไกล

มากยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนได้ดี ขวนให้ผู้เรียนติดตามบทเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสนับสนุนการเรียนรู้แบบรายบุคคล ทำให้ผู้เรียนสามารถจัดการด้านเวลาเรียนของตนเองได้ตามความต้องการ เมื่อพิจารณาผลความพึงพอใจโดยรวมของนักเรียนที่มีต่อสื่อนี้พบว่า ด้านการออกแบบสื่อมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่เมื่อแยกพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจว่า สื่อนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ร่วมกับการเรียนการสอนนั้น ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมด้านประโยชน์และการนำไปใช้ และด้านเนื้อหารูปภาพ ตัวอักษร ภาษา มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสื่อนี้เป็นการ์ตูนแอนิเมชัน ทำให้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความตั้งใจ และสนใจเรียนมากขึ้น มีการสอนเนื้อเรื่องคณิตศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เชียงรายน้อย ได้แก่ การทำไข่เค็ม เล่าเรื่องผ่านตัวการ์ตูนที่สมมติบทบาทที่ใช้ชื่อ และวาดภาพการ์ตูนที่เหมือนบุคคลของตัวแทนชุมชนจริง ซึ่งเป็นบุคคลที่นักเรียนรู้จักเป็นอย่างดี ทำให้สามารถเพิ่มความสนใจของนักเรียนได้มากขึ้น สอดคล้องกับ Netwong (2020) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ นับเป็นการสร้างเจตคติในทางบวกจากห้องเรียนสู่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Suaungkawathin and Chumpong (2017) ได้เขียนสรุปผลการติดตามโครงการวิจัยนี้ไว้ว่า จากการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์โดยการบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นทำให้เกิดผลลัพธ์ตามมามากมาย โดยผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมี

ความสนุกในการเรียนรู้ผ่านการคำนวณต้นทุน กำไรขาดทุน มีความกล้าแสดงออก เรียนรู้อย่างสนุก เห็นคุณค่าความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา อีกทั้งเกิดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนส่งผลให้คะแนน O-Net ของโรงเรียนวัดเมตตารงค์สูงขึ้น ทำให้จำนวนเด็กในโรงเรียนเพิ่มขึ้น โรงเรียนไม่เสี่ยงการถูกยุบ ก่อให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โรงเรียน และมหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดมากขึ้น ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับ Wajeesiri *et al.* (2011) ที่กล่าวไว้ว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาจะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ช่วยปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา นำไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนได้ในอนาคต นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ให้แนวทางแก้ตัวแทนชุมชนในการช่วยเหลือครูของโรงเรียนวัดเมตตารงค์ และโรงเรียนอื่น ๆ ในชุมชน ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนได้ด้วยเอง และให้ตรงกับความต้องการของแต่ละโรงเรียนในชุมชน โดยสามารถแจ้งความต้องการมาที่คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม เพื่อคณะจะได้จัดอบรมการใช้โปรแกรมและอบรมขั้นตอนการผลิตสื่อการสอนที่ตรงกับความต้องการของชุมชนในอนาคตได้ต่อไปด้วย

สรุป

การพัฒนาสื่อแอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนวัดเมตตารงค์ เป็นการเรียนคณิตศาสตร์ผ่านการทำไข่เค็ม มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนวิชาคณิตศาสตร์มากขึ้น ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีขึ้นต่อวิชาคณิตศาสตร์ เรียนรู้อย่างสนุก เห็นคุณค่าความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา อีกทั้งเกิดรูปแบบกิจกรรม

การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับชุมชน ดังนั้นสื่อแอนิเมชันนี้จึงมีความเหมาะสม ครูสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้นักเรียนทบทวนบทเรียนนอกเวลาเรียนได้ด้วยตัวเอง ทำให้นักเรียนมีทางเลือกในการเรียนมากขึ้น สามารถช่วยแก้ปัญหาของชุมชนตอบสนองความต้องการของโรงเรียนวัดเมตดารางค์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทุกประการ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกท่านที่ให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

Boonphila, N. 2016. Phu Tai wisdom cultural cuisine in Udonthani. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(2): 224–234. (in Thai)

Buakanok, F.S. and K. Wonguparaj. 2017. The development of media technology for education management to improve the life quality of elderly by public participation in Suburban area, Lampang municipality, Lampang province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)* 10(4): 108–120. (in Thai)

Denthet, S. 2013. A design and development of the tutorial e-learning for engineering students on statistic in everyday life. *Information Technology Journal* 9(2): 62–67. (in Thai)

Jumpaluang, M. 2015. Research and development on diversity of science local wisdom lessons of Phetchaburi province transfer of body of knowledge for sustainability to students in schools for teacher professional practicum of Phetchaburi Rajabhat University. *Journal of Rajanagarindra* 12(28): 139-147. (in Thai)

Na Thongkaew, B., A. Raksapol, J. Phengkona and B. Jittapraphan. 2017. Potential and guidelines for tourism development in Khanthuli subdistrict, Suratthani province. *Area Based Development Research Journal* 9(2): 106-121. (in Thai)

Netwong, T. 2020. The using resource based learning of local wisdom to effectiveness local wisdom knowledge management by ICT of students in information technology program. *Journal of Yala Rajabhat University* 15(1): 40-47. (in Thai)

- Porncharoen, R. 2016. Development of intelligent computer-assisted model with action research. Social Sciences Research and Academic Journal 11(Special Issue): 33-46. (in Thai)
- Prampre, T. 2020. Development of guidelines, educational resources from local wisdom, arts and culture in Na Fai subdistrict administration organization, Mueang district, Chaiyaphum province. Journal of Community Development and Life Quality 8(1): 42–55. (in Thai)
- Suaungkawathin, S.C. and C. Chumpong. 2017. Community of Mathematics. pp. 15. In: S. Junphungphet (eds.) Matichon. Infoquest Company, Bangkok. (in Thai)
- Wajeesiri, K., K. Phunlapthawee and P. Nilsook. 2011. The development of self-directed learning on web model for enhancing analytical thinking ability and learning achievement of primary students. Technical Education Journal King Mongkut's University of Technology North Bangkok 2(2): 58–66. (in Thai)
-

การรับรู้ภาวะสุขภาพ พฤติกรรม ต้นทุน และผลตอบแทนของเกษตรกรปลูกข้าว

แบบเกษตรเคมีกับเกษตรอินทรีย์ ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

Perception of Health Status, Behavior, Cost and Benefit for Agricultural

from Chemical Rice Farming and Organic Rice Farming

in Ban Tun Subdistrict, Mueang District, Phayao Province

เกรียงไกร หนูเล็ก พจนารถ สุมาลัย อัจฉรย์ ทิตาววงศ์ และ น้ำเงิน จันทรมณี*

Kriangkrai Nooleg, Potjanart Sumalai, Aussajan Titawong

*and Namngern Chantaramanee**

สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

Department of Occupational Health and Safety, School of Medicine, University of Phayao, Phayao, 56000, Thailand

*Corresponding author: Email: namngern.ch@up.ac.th

(Received: December 11, 2019; Accepted: June 16, 2020)

Abstract: The aim of this study was to investigate the perception of health status, behavior, cost and benefit of agricultural from chemical rice farming and organic rice farming. The sample size was 102 households from chemical and organic rice farming in Moo 1 and Moo 3, Ban Tun sub district, Mueang district, Phayao province. This study used interviews and questionnaire surveys to collect data. The descriptive statistics and Mann-Whitney U test was used for analyzing the data. The results showed that 60.78 percent of the farmers used chemicals and farmers who use organic matter 39.22 percent. Health problems after using chemicals/organic were 11.29 percent and 2.50 percent. The behavior scores before, during and after both types of chemical/organic spraying were high level. The average production cost of household from chemical rice farming was higher than organic rice farming. The average income and net benefit of household from organic rice farming, higher than chemical rice farming. The findings that the behavioral scores of after chemicals/organic spraying were significant difference ($P < 0.01$). This research found that of income the between organic and chemical agriculture was a significant difference ($P < 0.01$).

Keywords: Benefit for agricultural, cost for agricultural, chemical rice farming, perception of health status, organic rice farming

บทคัดย่อ: วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ภาวะสุขภาพ พฤติกรรม ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีกับเกษตรอินทรีย์ ในกลุ่มเกษตรกรที่ใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ในการปลูกข้าวในพื้นที่หมู่ 1 และหมู่ 3 ตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 102 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และ Mann-Whitney U test ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารเคมี/สารอินทรีย์ ร้อยละ 11.29 และ 2.50 ตามลำดับ ส่วนคะแนนพฤติกรรมก่อน ระหว่าง และหลังการพ่นสารเคมี/อินทรีย์ทั้งสองรูปแบบอยู่ในระดับสูง ด้านต้นทุนพบว่าเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนเฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนต่ำกว่าแบบเกษตรเคมี ด้านผลตอบแทน พบว่า เกษตรอินทรีย์มีผลตอบแทนและกำไรสุทธิเฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนสูงกว่าแบบเกษตรเคมี การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรม พบว่า คะแนนพฤติกรรมหลังการพ่นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) และการเปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรเคมีและเกษตรอินทรีย์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$)

คำสำคัญ: ผลตอบแทนทางการเกษตร ต้นทุนทางการเกษตร เกษตรเคมี การรับรู้ภาวะทางสุขภาพ เกษตรอินทรีย์

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผลผลิตข้าวมากเป็นอันดับ 6 ของโลก โดยในปี พ.ศ. 2561/2562 มีผลผลิต 21 ล้านตัน คิดเป็นผลผลิต 320 กิโลกรัมต่อไร่ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกรวม 70 ล้านไร่ และมีราคาที่เกษตรกรขายได้ 11,029 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 2,159 บาทต่อตัน หรือคิดเป็น 51,990 ล้านบาท (Office of Agricultural Economics, 2019) ในขณะที่เกษตรกรไทยยังคงเผชิญปัญหา ราคาและผลผลิตทางการเกษตรที่มีความไม่แน่นอน ส่งผลทำให้รายได้ของเกษตรกรมีความไม่แน่นอนตามไปด้วย และต้องเผชิญกับปัญหารายได้ต่ำและนำไปสู่ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจนส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับเกษตรกร สาเหตุหลักก็คือการขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการปรับปรุงการผลิต ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ รายได้อยู่ในระดับต่ำส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรต่ำลงไปด้วย

(Chotikhamjorn and Anusonpanichakul, 2019) การเกษตรแบบพอกอยู่พอกินเปลี่ยนไปเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์มากขึ้น สารเคมีจึงถูกนำมาใช้ทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มของปริมาณการใช้ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี โดยมีการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรมีการทำงานที่สัมผัสสารเคมี ถึงร้อยละ 90.35 (Chantaramanee, 2017) ซึ่งการใช้สารเคมีในการเกษตรส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรโดยตรง ในปี พ.ศ. 2561 พบผู้ป่วยโรคจากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 6,075 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 10.04 ต่อประชากรแสนราย ซึ่งพบในอาชีพชาวนาปลูกข้าว ปลูกพืชไร่และพืชผัก ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่ (Bureau of Occupational and Environmental Diseases, 2019) อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นปัญหาที่สำคัญในกลุ่มเกษตรกร เนื่องมีการใช้สารเคมีอย่างมากและมีพฤติกรรมการใช้ที่ไม่ถูกต้อง ไม่ปลอดภัย ทำให้เกิดอันตรายจากการใช้ทั้งเฉียบพลันและเรื้อรัง โดย

อาการเฉียบพลันขึ้นอยู่กับ ระดับความเข้มข้น ความ เป็นพิษ และปริมาณที่ได้รับ ส่วนอาการเรื้อรังจะมี การสะสมของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชภายในระบบต่าง ๆ ของร่างกาย (Bureau of Occupational and Environmental Diseases, 2017) ดังนั้นเกษตร แบบอินทรีย์จึงอาจจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ส่งผลดี สุขภาพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร อีกทั้งยังเกิด ผลดีทางอ้อมต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

จังหวัดพะเยา เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชาชน ส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยเนื้อที่ใช้ ประโยชน์ทางการเกษตร ร้อยละ 48.59 เป็นพื้นที่นาข้าว (Office of Agricultural Economics, 2019) การ ผลิตข้าวของเกษตรกรจังหวัดพะเยา ปี 2561/62 ข้าวนาปี มีพื้นที่เพาะปลูก 620,411 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ 526 กิโลกรัม และข้าวนาปรัง มีพื้นที่เพาะปลูก 73,298 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 636 กิโลกรัม ซึ่งพื้นที่ การปลูกข้าวกระจายไปทุกอำเภอ โดยตำบลบ้านต๋อน เป็นหนึ่งในตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่มี การทำการเกษตรกรรมเป็นหลักและมีการปลูกข้าว แบบเกษตรเคมีกับเกษตรอินทรีย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบ พฤติกรรมการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ ต้นทุนทาง การเกษตร และผลตอบแทนทางการเกษตร ระหว่าง เกษตรกรที่ทำการปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและ เกษตรอินทรีย์ ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้ ประกอบการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดในการ ลงทุนปลูกข้าวในอนาคต

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคตัดขวาง (cross sectional study) เป็นการศึกษาการรับรู้ ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการใช้สารเคมีและ

สารอินทรีย์ ของเกษตรกรที่ทำการปลูกข้าวแบบ เกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งศึกษาต้นทุน และผลตอบแทนทางเกษตรของเกษตรกรที่ทำการ ปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ และ นำมาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีและ สารอินทรีย์ ต้นทุนทางการเกษตร และผลตอบแทน ทางการเกษตร ระหว่างเกษตรกรที่ทำการปลูกข้าว แบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่ม เกษตรกรที่ทำการปลูกข้าว และมีการใช้สารเคมีทาง การเกษตรและเกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ในการปลูก ข้าว ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 110 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ทั้ง 110 ครัวเรือน โดยเลือก เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ยินดีให้ความ ร่วมมือในการให้ข้อมูล ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 102 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 92.72

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ แบบสัมภาษณ์ซึ่งได้ประยุกต์มาจากงานวิจัย ของ Bureau of Occupational and Environmental Diseases (2019) และ Sirikitsathien *et al.* (2017) ซึ่งแบบสอบถามนี้ได้รับการตรวจความสอดคล้อง ของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความ เหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความชัดเจนของข้อความ ประประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการรับรู้ ภาวะสุขภาพทางกายเกษตรกร ข้อมูลพฤติกรรมการ ใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ทางการเกษตรของ เกษตรกรปลูกข้าว และข้อมูลการวิเคราะห์ต้นทุน

และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของเกษตรกรปลูกข้าว โดยมีดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (index of item objective congruence: IOC) มากกว่า 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 110 ครัวเรือน ในพื้นที่ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พร้อมทั้งแนะนำตัวเองและทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ในแต่ละส่วนของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 ข้อมูลการรับรู้ภาวะสุขภาพทางกายเกษตรกร และส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ทางการเกษตรของเกษตรกรปลูกข้าว วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ของเกษตรกรที่ทำการปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p\text{-values} < 0.05$

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ทางการเกษตรของเกษตรกรปลูกข้าว ได้กำหนดเกณฑ์คะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวที่จำแนกตามประเภทของเกษตรกร ดังนี้ (Yaemkong *et al.*, 2017)

ระดับพฤติกรรม	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
ก่อนการพ่น	0-4	5-8	9-12
ขณะการพ่น	0-9	10-18	19-27
หลังการพ่น	0-7	8-14	15-21

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต้นทุนและผลตอบแทนทางการเกษตร ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูกและผลผลิตของเกษตรกร ข้อมูลด้านต้นทุน และข้อมูลด้านผลตอบแทน วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) แล้วทำการพิจารณาต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ต่อหน่วยที่ทำการผลิต พิจารณาต้นทุนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน และวิเคราะห์เปรียบเทียบรายได้ ต้นทุน และกำไรสุทธิระหว่างการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมีด้วยสถิติ สถิติ Mann-Whitney U test มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p\text{-values} < 0.05$

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จากการสัมภาษณ์เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์กับเกษตรกรเคมี พบว่าเกษตรกรที่ใช้สารเคมีและใช้สารอินทรีย์ในการปลูกข้าว จำนวน 62 และ 40 ครัวเรือน ตามลำดับ เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 61.30 และเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.00 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและแบบเกษตรอินทรีย์มีประสบการณ์ปลูกข้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 24.76 ± 18.14 ปี มีประสบการณ์ปลูกข้าวสูงสุด 60 ปี และมีประสบการณ์ปลูกข้าวต่ำสุด 1 ปี กลุ่มเกษตรกรเคมีส่วนมากเคยได้รับความรู้ ร้อยละ 93.55 โดยส่วนมากเคยรับรู้มาจากรายการโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 27.98 รองลงมาคือ หน่วยงานอื่นๆ และวิทยุ ร้อยละ 20.41 และ 15.65 ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรอินทรีย์ส่วนมากเคยได้รับความรู้ ร้อยละ 97.50 ส่วนมากเคยรับรู้มาจาก หน่วยงานอื่นๆ ร้อย

ละ 37.84 รองลงมา เพื่อบ้านและรายการโทรทัศน์ ร้อยละ 22.97 และร้อยละ 18.92 ตามลำดับ

ในส่วนของผลการศึกษาศึกษาการรับรู้ภาวะสุขภาพทางกายเกษตรกร เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและเกษตรกรอินทรีย์ พบว่า มีโรคประจำตัว ร้อยละ 43.55 และร้อยละ 45.00 ตามลำดับ ซึ่งโรคประจำตัวส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน เป็นต้น และเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและเกษตรกรอินทรีย์มักมีปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารเคมี/สารอินทรีย์ ร้อยละ 11.29 และ 2.50 ตามลำดับ การรับรู้ภาวะสุขภาพของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและเกษตรกรอินทรีย์ พบว่า มีปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารเคมีส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ เวียนศีรษะ คันผิวน้ำ ผื่นคันที่ผิวน้ำ และแสบจุก เป็นต้น ส่วนปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารอินทรีย์ ได้แก่ ผื่นคันที่ผิวน้ำ เป็นต้น

การสวมใส่เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมี และแบบเกษตรกรอินทรีย์ มีการสวมใส่หมวก ร้อยละ 98.39 และ 100.00 ตามลำดับ ไม่มีการสวมใส่แว่นตา ร้อยละ 64.52 และ 85.00 มีการสวมใส่หน้ากาก ร้อยละ 87.10 และ 77.50 ซึ่งหน้ากากที่เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีสวมใส่มากที่สุด คือ หน้ากากอนามัย ส่วนเกษตรกรอินทรีย์มีการสวมใส่มากที่สุด คือ หน้ากากผ้า เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและแบบเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีการสวมใส่เสื้อแขนยาวและกางเกงขายาว ร้อยละ 100.00 มีการสวมใส่ถุงมือ ร้อยละ 100.00 และ

90.00 ถุงมือที่สวมใส่มากที่สุด คือ ถุงมือยางสีส้ม มีการสวมใส่รองเท้า ร้อยละ 100.00 และ 97.50 โดยรองเท้าที่สวมใส่มากที่สุด คือ รองเท้าบูท ในส่วนของอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลชนิดอื่นๆ เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและแบบเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่ไม่มีการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลชนิดอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 71.97 และ 77.50 ตามลำดับ

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีหรืออินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวที่จำแนกตามประเภทของเกษตรกร พบว่า คะแนนพฤติกรรมก่อนการพ่น ขณะการพ่น และหลังการพ่นสารเคมีของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมี และแบบเกษตรกรอินทรีย์ อยู่ในระดับสูง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและแบบเกษตรกรอินทรีย์จากการวิเคราะห์พบว่า คะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ก่อนและระหว่างการพ่นสารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมี และแบบเกษตรกรอินทรีย์ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์หลังการพ่นสารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรกรเคมีและแบบเกษตรกรอินทรีย์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) ดังแสดง Table 1

Table 1. A comparison of the differences in chemical/organic use behavior scores among rice farmers classified by types of rice farming

Chemical/organic use behavior	Mean±SD	Mean rank	Z	Asymp. sig (2-tailed)
Before chemical/organic spraying				
Chemical rice farming	11.23±1.38	51.88	-0.208	0.835
Organic rice farming	11.78±0.58	50.91		
During chemical/organic spraying				
Chemical rice farming	23.40±2.77	55.55	-1.750	0.080
Organic rice farming	23.63±1.79	45.23		
After chemical/organic spraying				
Chemical rice farming	17.97±2.11	59.01	-3.400	*0.001
Organic rice farming	19.18±1.15	39.86		

Note: Mann-Whitney U test * ($P < 0.05$)

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของเกษตรกรปลูกข้าว จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ทำการเพาะปลูกในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน โดยมีลักษณะการเพาะปลูกแบบนาหว่าน การเพาะปลูกข้าวแบบเกษตรเคมี จำนวน 62 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกรวม 621 ไร่ 3 งาน โดยแบ่งเป็นเช่าที่ดิน 177 ไร่ และการเพาะปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ จำนวน 40 ครัวเรือน มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 266 ไร่ 3 งาน แบ่งเป็นเช่าที่ดิน 60 ไร่ ต้นทุนด้านการใช้ที่ดินประกอบด้วยค่าเช่าที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ การ

เพาะปลูกข้าวแบบเกษตรเคมี มีต้นทุนด้านการใช้ที่ดินประกอบด้วยค่าเช่าที่เป็นเงินสดจำนวน 15,000 บาท และจ่ายด้วยการให้ข้าว จำนวน 11,921 กิโลกรัม และภาษีบำรุงท้องที่ จำนวน 5 บาทต่อไร่ รวมต้นทุนด้านการใช้ที่ดินของเกษตรกรเคมีจำนวน 160,042 บาท และการเพาะปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วยค่าเช่าที่ดิน เป็นเงินสดจำนวน 26,000 บาท และจ่ายด้วยการให้ข้าวจำนวน 11,233 กิโลกรัม และภาษีบำรุงท้องที่ จำนวน 5 บาทต่อไร่ รวมต้นทุนด้านการใช้ที่ดินของเกษตรกรอินทรีย์ จำนวน 161,696 บาท ดังแสดงใน Table 2

Table 2. Land use costs of rice farming

Type	Farmland (rai)		Land rental fee		local maintenance tax (baht)	Land related expenses	
	Total Land	Rent land	Cash (baht)	Non-cash (Kg)		Cash (baht)	Non-cash (baht)
Chemical rice farming (n=62)	621 rai 3 ngan	177 rai	15,000	11,921	1,995	16,990	143,052
Organic rice farming (n=40)	266 rai 3 ngan	60 rai	26,000	11,233	900	26,900	134,796

Note: 1 rai = 0.16 hectare, 1 bath = 0.032 USD

ต้นทุนคงที่ด้านค่าเสื่อมราคาของ เครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตร พบว่า การเกษตร เคมีและการเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนค่าเสื่อมราคาของ เครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตร รวมเท่ากับ 780,247.02 และ 380,162 บาทต่อปี ตามลำดับ

ซึ่ง ส่วนใหญ่เกิดจากการลงทุนในส่วนของรถไถนา ของการทำกรเพาะปลูกทั้ง 2 แบบ โดยการเกษตร เคมี มีค่าเท่ากับ 750,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.12 และการเกษตรอินทรีย์ มีค่าเท่ากับ 350,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 92.07 ดัง Table 3

Table 3. Depreciation of agricultural tools and equipment of rice farming

List	Chemical rice farming		Organic rice farming	
	Depreciate cost (baht/year)	Percentage	Depreciate cost (baht/year)	Percentage
Pushcart	750,000.00	96.12	350,000	92.07
Pump	17,314.29	2.22	11,286	2.97
Hoe	2,512.50	0.32	2,550	0.67
Rake	525.00	0.07	660	0.17
Fertilizer sprayer	428.57	0.05	-	-
Big pipe	4,166.67	0.53	2,167	0.57
Cloth pipe	5,300.00	0.68	1,350	0.35
Total	780,247.02	100.00	380,162	100.00

Note: 1 bath = 0.032 USD

ต้นทุนแปรผันจากการเพาะปลูก (Table 4) ประกอบด้วย ค่าจ้างแรงงาน ค่าขนส่ง และค่า

วัสดุที่ใช้ โดยต้นทุนค่าจ้างแรงงาน เช่น การเตรียมดิน การไถตะ เป็นต้น โดยมีผลการศึกษาดังนี้

Table 4. Labor costs of rice farming

List	Chemical rice farming		Organic rice farming	
	Production cost (baht)	percentage	Production cost (baht)	percentage
Soil preparation	134,975	9.23	70,125	9.82
Plowing	124,400	8.51	55,713	7.80
Sow plowing	321,700	22.01	208,275	29.16
Sowing and Fielding	183,262	12.54	108,750	15.22
Fertilizer application	185,290	12.68	91,325	12.79
Insecticides/Herbicide Spraying	47,050	3.22	-	-
Harvesting	404,200	27.65	156,625	21.93
Rice drying	60,900	4.17	23,500	3.29
Total	1,461,777	100	714,313	100

Note: 1 bath = 0.032 USD

ผลการศึกษาด้านทุนค่าจ้างแรงงาน พบว่าการเกษตรเคมีมีต้นทุนค่าจ้างแรงงานรวม เท่ากับ 1,461,777 บาท ค่าเฉลี่ยต่อไร่ของครัวเรือน เท่ากับ 2,499.09 บาท และการเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนค่าจ้างแรงงานรวม เท่ากับ 714,313 บาท ซึ่งค่าเฉลี่ยต่อไร่ของครัวเรือน เท่ากับ 2,476.60 บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายการผลิตของการเกษตรเคมีส่วนใหญ่มีต้นทุนค่าจ้างแรงงานด้านการเก็บเกี่ยว เท่ากับ 404,200 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.65 รองลงมาการไถหว่าน เท่ากับ 321,700 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.01 และการเกษตรอินทรีย์พบว่าต้นทุนค่าจ้างแรงงานส่วนใหญ่ในด้านการไถหว่าน เท่ากับ 208,275 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.16 รองลงมาในด้านการเก็บเกี่ยว เท่ากับ 156,625 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.93 ดังแสดงใน Table 4

ผลการศึกษาด้านทุนค่าขนส่ง พบว่าการเกษตรปลูกข้าวทั้ง 2 รูปแบบ มีการขนส่งข้าวจากการเก็บเกี่ยวแบบจ้างเหมา ซึ่งค่าใช้จ่ายในการขนส่งแบบจ้างเหมา แบบเกษตรเคมี มีค่าใช้จ่ายเท่ากับ 51,650 บาท โดยเฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ

86.32 บาท ส่วนเกษตรปลูกข้าวแบบอินทรีย์มีค่าใช้จ่าย เท่ากับ 29,200 บาท เฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ 117.54 บาท

ผลการศึกษาด้านทุนค่าวัสดุที่ใช้ในการเกษตร พบว่า การเกษตรเคมีมีค่าใช้จ่ายในด้านต้นทุนวัสดุในการเกษตร เท่ากับ 275,970 บาท และการเกษตรอินทรีย์มีค่าใช้จ่ายในด้านต้นทุนวัสดุในการเกษตร เท่ากับ 103,385 บาท

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันของการเพาะปลูกข้าวเกษตรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมี มีต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรรวม เท่ากับ 4,841.05 บาท ส่วนเกษตรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ มีต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรรวม เท่ากับ 4,371.16 บาท ต้นทุนแบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์จากการคำนวณ พบว่า การปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีมีต้นทุนที่สูงกว่าการเกษตรอินทรีย์ โดยมีต้นทุนรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ 4,979.91 บาท และเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ 4,535.49 บาท ดังแสดงใน Table 5

Table 5. The average of fixed costs and variable costs of rice farming household

List	Chemical rice farming		Organic rice farming	
	Costs (baht)	Percentage	Costs (baht)	Percentage
Average fixed costs of household				
Land use costs	220.04	4.55	378.79	8.67
Tools and equipment costs	1,543.31	31.88	1,058.86	24.22
Average Variable costs of household				
Labor costs	2,499.09	51.62	2,476.60	56.66
Transportation costs	86.32	1.78	117.54	2.69
Raw materials costs	492.29	10.17	339.37	7.76
Total	4,841.05	100.00	4,371.16	100.00

Note: Unit: baht/rai/household, 1 bath = 0.032 USD, 1 rai = 0.16 hectare

ผลการศึกษาผลตอบแทน พบว่า เกษตรเคมีมีปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้เฉลี่ยต่อไร่ อยู่ที่ 359.82 กิโลกรัม และมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ 4,481.11 บาท ส่วนเกษตรกรปลูกข้าวแบบอินทรีย์มีปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้เฉลี่ยต่อไร่ อยู่ที่ 483.61 กิโลกรัม และมีรายได้เฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน เท่ากับ 5,803.32 บาท

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์

พบว่า เกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์มีรายได้จากการขายผลผลิตที่สูงกว่าแบบเกษตรเคมี จำนวน 5,803.32 บาทต่อไร่ เมื่อทำการหักต้นทุนการผลิตจากการปลูกข้าวทำให้ได้ผลกำไรสุทธิจากการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ จำนวน 1,432.16 บาทต่อไร่ และแบบเกษตรเคมีขาดทุนจากการปลูกข้าว จำนวน 359.94 บาทต่อไร่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์มีผลกำไรสุทธิสูงกว่าแบบเกษตรเคมี ดังแสดงใน Table 6

Table 6. Comparison of Average costs and benefit of household

List	Chemical rice farming	Organic rice farming	Asymp. sig (2-tailed)
	(Mean+SD)	(Mean+SD)	
Average income of household	4,481.11±2,429.43	5,952.12±2,062.39	<0.001*
Average production cost of household	4,845.06±6,760.09	4,456.09±245.11	0.895
Average net benefit of household	-363.95±7,218.38	1,496.03±3,220.07	0.060

Note: Unit: baht/rai, 1 rai = 0.16 hectare, 1 bath = 0.032 USD, Mann-Whitney U test * ($P < 0.05$)

จาก Table 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ รายได้ ต้นทุน และกำไรสุทธิระหว่างการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี พบว่า ต้นทุนการปลูกข้าว และกำไรสุทธิ ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนรายได้จากการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์กับการเกษตรเคมี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยพบว่า การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ มีรายได้จากการผลิตและมีกำไรสุทธิที่มากกว่าเกษตรเคมี และมีต้นทุนการผลิตที่น้อยกว่าการเกษตรเคมี

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการรับรู้ภาวะสุขภาพ ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรปลูกข้าวแบบ

เกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในครั้งนี้จะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่ใช้สารเคมีในการปลูกข้าว จำนวน 62 ครัวเรือน เกษตรกรที่ใช้สารอินทรีย์ในการปลูกข้าว จำนวน 40 ครัวเรือน พบว่ามีเกษตรกรปลูกข้าวมีการรับรู้ภาวะสุขภาพเกี่ยวกับการมีโรคประจำตัว ซึ่งโรคประจำตัวส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Chantaramanee (2017) ที่พบว่า อาชีพแรงงานนอกระบบภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพเป็นโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน และเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์มักมีปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารเคมี/สารอินทรีย์ ร้อยละ 11.30 และ 2.50 ตามลำดับ ซึ่งปัญหาทางสุขภาพ

หลังการใช้สารเคมีส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ เวียนศีรษะ คันผิวน้ำ ผื่นคันที่ผิวน้ำ และแสบจุก เป็นต้น ส่วนปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารอินทรีย์ ได้แก่ ผื่นคันที่ผิวน้ำ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของบุคคลว่ามีปัญหาสุขภาพ นำไปสู่การสร้างความตระหนักในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันสุขภาพ เพื่อไม่ให้เกิดภาวะการเจ็บป่วย อีกทั้งการรับรู้ภาวะสุขภาพสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาวะสุขภาพในปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพในอดีต ตลอดจนปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตของกลุ่มตัวอย่าง (Wisutthananon *et al.*, 2009)

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและแบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า คะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ก่อนและระหว่างการฉีดพ่นสารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและแบบเกษตรอินทรีย์ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์หลังการฉีดพ่นสารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและแบบเกษตรอินทรีย์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรมีความรู้ที่ยังไม่ถูกต้องและมีพฤติกรรมปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในบางเรื่อง ซึ่งอาจไม่มากแต่ส่งผลกระทบต่อตัวเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตได้ โดยวิธีการลดการใช้สารเคมีที่ดี คือ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชกับเกษตรกร เพื่อให้เกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตลอดจนการลดการใช้สารเคมีรวมถึงการใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้สารอินทรีย์เพิ่มขึ้นด้วย

ด้านต้นทุนรวมของการเพาะปลูกข้าวแบบเกษตรเคมี และแบบเกษตรอินทรีย์ เท่ากับ 4,841.05 และ 4,371.16 บาทต่อไร่ ตามลำดับ โดยต้นทุนรวมเฉลี่ยของแบบเกษตรเคมีสูงกว่าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ Doneicha and Pongchompu (2020) ที่พบว่า การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนที่ต่ำกว่าแบบเกษตรเคมี

ด้านผลตอบแทนทางการเกษตร โดยปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้เฉลี่ยต่อไร่ของการปลูกข้าวแบบอินทรีย์ปลูกข้าวสูงกว่าการแบบเกษตรเคมี รายได้จากการเพาะปลูกข้าวของการเกษตรทั้ง 2 รูปแบบ พบว่ารายได้จากการผลิตทั้งหมดของการเพาะปลูกข้าวแบบอินทรีย์มีรายได้ที่สูงกว่าแบบเกษตรเคมี ทำให้อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการเพาะปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์สูงกว่าแบบเกษตรเคมี มีความสอดคล้องกับการศึกษา Waiatiwat and Dampitakse (2019) และ Sirikitsathien *et al.* (2017) ที่พบว่า การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ให้ผลตอบแทนที่มากกว่าเกษตรเคมี รวมทั้งรายได้จากผลผลิตและกำไรสุทธิของการเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับสูงกว่าเกษตรเคมี และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าราคาขายเปลือกมีราคาขายที่ไม่เท่ากัน จึงทำให้ผลตอบแทนที่ได้รับจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ รายได้ ต้นทุน และกำไรสุทธิระหว่างเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี พบว่า รายได้ การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์กับการเกษตรเคมี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) โดยพบว่า การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ มีรายได้จากการผลิตและมีกำไรสุทธิที่มากกว่าเกษตรเคมี

และมีต้นทุนการผลิตที่น้อยกว่าการเกษตรเคมี ซึ่งมี ความสอดคล้องกับการศึกษาของ Ketpirune (2013) ที่พบว่า การปลูกข้าวอินทรีย์มีต้นทุนที่ต่ำกว่าการปลูกข้าวใช้สารเคมีและมีผลตอบแทนที่มากกว่าการปลูกข้าวใช้สารเคมีเช่นกัน

สรุป

การรับรู้ภาวะสุขภาพของเกษตรกรปลูกข้าวแบบเกษตรเคมีและเกษตรกรอินทรีย์โดย ปัญหาทางสุขภาพหลังการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ ส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ เวียนศีรษะ และ ผื่นคันที่ผิวหนัง ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการใช้สารเคมี/อินทรีย์ของเกษตรกรปลูกข้าว พบว่า คะแนนพฤติกรรมก่อนการฉีดพ่น ขณะการฉีดพ่น และหลังการฉีดพ่น อยู่ในระดับสูง พบว่า คะแนนพฤติกรรมหลังการฉีดพ่นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนที่ต่ำกว่าและมีผลตอบแทนเฉลี่ยสูงกว่าแบบเกษตรเคมี และรายได้ของเกษตรกรอินทรีย์สูงกว่าเกษตรกรเคมีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่ได้ให้ข้อมูลเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกข้าวในพื้นที่ที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้และได้ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูล สถานที่ในการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการไปสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Bureau of Occupational and Environmental Diseases. 2017. Knowledge about Screening for Exposure to Pesticides by Cholinesterase Reactive Paper. Kaew Jao Chom Media and Publishing Center, Bangkok. 42 p. (in Thai)
- Bureau of Occupational and Environmental Diseases. 2019. Situation Report of Occupational and Environmental Diseases and Health Hazards 2018. Bureau of Occupational and Environmental Diseases, Nonthaburi. 172 p. (in Thai)
- Chantaramanee, N. 2017. Risks of health and safety in work of informal agricultural workers, Amphoe Phu Kamyao, Phayao province. EAU Heritage Journal Science and Technology 11(3): 112-123. (in Thai)
- Chotikhamjorn, S., and T. Anusonpanichakul. 2019. Poverty and quality of life of agricultural households in phetchabun province. Phetchabun Rajabhat Journal 21(1): 87-93. (in Thai)
- Doneicha, W. and S. Pongchompu. 2020. Business managements of the production and rice processing

- certified the good agricultural practice: A case study of large – scale paddy field of farmers group, Ban Talunglek, Tambon Mainapeang, Wangyai district, Khon Kaen province. *WMS Journal of Management* 9(2): 1-15 (in Thai)
- Ketpirune, O. 2013. Comparison of economic costs and returns structure of chemical and organic rice cultivation: A case study in Nong Sano subdistrict, Sam Ngam district, Phichit province. *Khon Kaen Agriculture Journal* 41(2): 171-180 (in Thai)
- Office of Agricultural Economics. 2019. *Agricultural Statistics of Thailand*. Office of Agricultural Economics, Bangkok. 214 p. (in Thai)
- Sirikitsathien, C., W. Jangmo and W. Nunchaikeaw. 2017. Economic costs and Returns of chemical rice, safe rice and organic rice cultivation: A case study in Nong Luang subdistrict, Lan Krabue district, Kamphangphet province. pp. 905 – 918. *In: Proceeding at the 4th KPRU National Conference*. Kamphaeng Phet Rajabhat University, Kamphaeng Phet. (in Thai)
- Waiatiwat, S. and K. Dampitakse. 2019. The comparison of costs and returns between organic rice farming and chemical rice farming. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanity* 9(1): 251-263 (in Thai)
- Wisutthananon, A., T. Junyasiri, S. Aungwattana and Y. Juntarawijit. 2009. Health status of among farmers using pesticides and agriculture in Sanpatong district, Chiang Mai province. *Nursing Journal* 36(2): 63-80.
- Yaemkong, S., P. Kotom, P. Jaipong, P. Noinumsai, T.N. Ngoc, S. Yaemkong and S. Lamaong. 2017. Knowledge and behavior regarding pesticide use among agriculturists in Sap Sombun subdistrict, Wichian Buri district, Phetchabun province. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University* 12(2): 15-25. (in Thai)

การประยุกต์ปุ๋ยหมักเพื่อเป็นอาหารเสริมต่อการเพาะเห็ดฟาง: การลดของเสียทาง
การเกษตรด้วยวิธีการหมักปุ๋ย และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการเพาะเห็ด
Compost Application as a Supplement on Straw Mushroom Cultivation:
Agricultural Waste Reduction with Composting Technique and Value
Adding by Mushroom Cultivation

นัทธีรา สรรมณี¹ ประรณนา เพื่อกวีไล² กมลชนก พานิชการ³ สิริประภัสสร ระย้าย้อย⁴
ศศิธร สายแก้ว⁴ ไพศาล เอื้อสินทรัพย์⁴ และ กาญจนา สุราภา^{4*}

*Natdhera Sanmanee¹, Prattana Phuekvilai², Kamolchanok Panishkan³,
Siriprapha Rayayoi⁴, Sasithorn Saikaew⁴, Phaisan Aueasinsap⁴
and Kanchana Surapa^{4*}*

¹ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ. นครปฐม 73000

¹Department of Environmental Science, Faculty of Science, Silpakorn University, Nakhon Pathom 73000, Thailand

²ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ.นครปฐม 73000

²Department of Biology, Faculty of Science, Silpakorn University, Nakorn Pathom 73000, Thailand

³ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ. นครปฐม 73000

³Department of Statistics, Faculty of Science, Silpakorn University, Nakorn Pathom 73000, Thailand

⁴คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จ. ราชบุรี 70150

⁴ Faculty of Science and Technology, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi 70150, Thailand

*Corresponding author: E-mail: surapa2416@hotmail.com

(Received: August 14, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: Cow compost was selected as a supplement to enhance straw mushroom production. Only composts at day 35 and 63, their characteristics were passed the standard of Department of Agriculture and selected as a supplement for straw mushroom cultivation with two different substrates, rice straw and old mushroom planting material (OMPM). The results showed that when using rice straw as a main planting material, composts helped significantly increasing weight of straw mushroom than the control ($P<0.05$) with no different of the compost age ($P>0.05$) while for OMPM, there was no significant difference in all treatments ($P>0.05$). However, using the compost from day 63, the composite numbers of medium and large sizes of straw mushroom with OMPM as a growth material was greatest, 90.47%. As a result, compost at day 63 was selected as a supplement for straw mushroom cultivation together with OMPM. The implementation of this research in the field was done with a group of agriculturists at Tumpon Don Phutsa subdistrict,

Nakhon Pathom province. Not only the mushroom product could be both sell and consumable but also the cultivation helped reducing the cost to dispose OMPM which increasing direct/indirect household income.

Keywords: Compost, straw mushroom, old mushroom cubes, agricultural waste

บทคัดย่อ: ปุ๋ยหมักมูลวัวถูกนำมาเป็นอาหารเสริมเพื่อเพิ่มผลผลิตเห็ดฟาง พบว่ามีเพียงปุ๋ยหมักในวันที่ 35 และ 63 ที่คุณสมบัติผ่านมาตรฐานกรมวิชาการเกษตร เมื่อนำไปทดสอบกับวัสดุปลูกที่แตกต่างกันสองชนิด คือ ฟางข้าว และ ก้อนเห็ดเก่า ปุ๋ยหมักช่วยเพิ่มน้ำหนักของเห็ดฟางมากกว่าชุดควบคุมเมื่อเพาะด้วยฟางข้าวอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) โดยไม่มีความแตกต่างของอายุปุ๋ยหมัก ($P > 0.05$) ในขณะที่ก้อนเห็ดเก่าไม่มีความแตกต่างกันทุกชุดทดสอบ ($P > 0.05$) อย่างไรก็ตามปุ๋ยหมักอายุ 63 วัน เมื่อเพาะด้วยก้อนเห็ดเก่ามีผลรวมของจำนวนดอกขนาดกลางและขนาดใหญ่มากที่สุดถึงร้อยละ 90.47 เป็นผลให้ปุ๋ยหมักวันที่ 63 ถูกเลือกเป็นอาหารเสริมสำหรับการเพาะเห็ดฟางร่วมกับวัสดุปลูกจากก้อนเห็ดเก่าดังกล่าว การดำเนินการนี้ในภาคสนามนั้น ได้ทำร่วมกับกลุ่มเกษตรกรที่ตำบลดอนพุทรา จังหวัดนครปฐม ไม่เพียงแต่ผลผลิตเห็ดฟาง ที่สามารถขาย และบริโภคได้ แต่ยังช่วยลดภาระการกำจัดก้อนเห็ดเก่าซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนทั้งโดยตรง และโดยอ้อม

คำสำคัญ: ปุ๋ยหมัก เห็ดฟาง ก้อนเห็ดเก่า ของเสียทางการเกษตร

คำนำ

ปัญหาของเกษตรกรส่วนใหญ่ มาจากการปรับปรุงคุณภาพดินและการจัดการของเสียที่เกิดจากการเกษตร โดยเฉพาะบริเวณสถานที่วิจัยของเครือข่ายตั้งอยู่บริเวณภาคกลางตอนล่าง มีประเด็นศึกษาที่สำคัญของท้องที่ทางการเกษตรในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียงจากปัญหาการจัดการของเสียทางการเกษตร ซึ่งของเสียทางการเกษตรเหล่านี้สามารถนำมาทำให้เกิดประโยชน์ได้ในรูปปุ๋ยหมัก (Supapron and Prinya, 2015, Ratchakorn, 2015) ที่นอกจากจะลดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร แล้วยังช่วยเพิ่มมูลค่าในการนำมาใช้ปรับปรุงคุณภาพดินได้อีกด้วย

การศึกษาเบื้องต้นพบว่าปุ๋ยหมักสามารถนำมาใช้เป็นอาหารเสริมในการเพาะเห็ดฟาง (Sutthichai, 2010) (*Volvariella volvacea*) ได้เนื่องจากมีอินทรีย์วัตถุที่เป็นอาหารของเห็ด ส่งเสริม

การเจริญเติบโตของเส้นใยเห็ด จึงควรนำมาหมักเป็นปุ๋ยก่อนใช้กลุ่มผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำปุ๋ยหมักมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตเห็ดฟาง (Nootjaree *et al.*, 2018) ซึ่งจากการทดสอบเบื้องต้นของกลุ่มผู้วิจัยร่วมกับฟาร์มเพาะเห็ดของ น.ส.รัชชา โอจารุทิพย์ พบว่าสูตรปุ๋ยหมัก 3 สูตร ได้แก่ ปุ๋ยหมักมูลหมู มูลไก่ และมูลวัว (Ocharutip, 2014) คงมีเพียงปุ๋ยหมักมูลวัวที่ได้จากการศึกษานี้ที่เป็นเพียงสูตรจำเพาะสำหรับการเพิ่มผลผลิตเห็ดฟาง กลุ่มผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้นี้ถ่ายทอดแก่กลุ่มเกษตรกร โดยเลือกกลุ่มพื้นที่เป้าหมายใกล้เคียงกับสถานศึกษา ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผสมผสานดอนพุทรา อ.ดอนตูม จ.นครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดของเสียทางการเกษตรด้วยวิธีการหมักปุ๋ย และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการเพาะเห็ดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ที่เป็นการผสมผสานความรู้จากสถาบันการศึกษาต่อการนำไปใช้ประโยชน์ของท้องที่โดยตรง

อุปกรณ์และวิธีการ

โครงการวิจัยนี้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนของการทดสอบในห้องปฏิบัติการ และส่วนการทดสอบและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ห้องที่ โดยเลือกการเพาะเห็ดฟางซึ่งมีมูลค่าการจำหน่ายในท้องตลาดค่อนข้างสูงกว่าเห็ดภูฐานหรือเห็ดนางฟ้ามาใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ โดยปุ๋ยหมักที่นำมาศึกษาเป็นปุ๋ยหมักที่ผลิตขึ้นเองจากตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ทำการตรวจวิเคราะห์และศึกษาคุณภาพของปุ๋ยหมักด้วยห้องปฏิบัติการของสถานศึกษาแล้วนำปุ๋ยหมักคัดเลือกกระยะ และคุณภาพแล้วไปทดลองปลูกเป็นอาหารเสริมให้กับเห็ดฟาง โดยทำการตรวจติดตามการเจริญเติบโตและคุณภาพของเห็ด จำนวนดอกเห็ด และน้ำหนักของผลผลิต เมื่อเทียบกับวิธีการเดิมโดยมีการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีในเรื่องการหมักปุ๋ยและการทำปุ๋ยหมัก และร่วมปฏิบัติการเพาะเห็ดกับชุมชนในห้องที่

การจัดทำปุ๋ยหมัก

สูตรปุ๋ยหมักที่ดำเนินการในโครงการนี้เป็นสูตรที่ปรับปรุงมาจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหัวอ่าว ต. บางช้าง อ. สามพราน จ. นครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ที่ได้รับการรับรองให้เป็นฐานการเรียนรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพของกรมพัฒนาที่ดิน มีสัดส่วนองค์ประกอบต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นของแห้ง กับส่วนที่เป็นน้ำหมัก โดยมีสัดส่วนดังนี้ สำหรับของแห้งได้แก่ มูลวัว รำละเอียด กระจุกวัวป่น มูลค่างควา ธาตุอาหารรอง (Mg, Ca และ Fe) โคลไมท์ และผักสดสับ คิดเป็นร้อยละ 75.0, 0.90, 1.50, 0.60, 0.60, 0.30 และ 7.32 และส่วนที่เป็นน้ำหมักที่ประกอบด้วย ปลาน้ำจืด (เศษปลาสด)

กากน้ำตาล สับปะรด รำละเอียด และสารเร่ง พ.ด.2 คิดเป็นร้อยละ 8.98, 2.99, 0.30, 1.50 และ 0.01 ทำการคลุกเคล้าส่วนที่เป็นของแห้งให้เข้ากันก่อน จากนั้นรดด้วยน้ำหมักโดยพรมน้ำเพิ่มให้ชุ่ม หลังคลุกเคล้าแล้วต้องมีระดับความชื้นอยู่ในช่วงร้อยละ 40-60 เพื่อให้การทำงานของจุลินทรีย์เป็นไปอย่างทั่วถึง (USDA, 2001) หลังจากคลุกเคล้ากันดีแล้ว แบ่งใส่ถุงที่มีรูพรุนขนาดพอที่อากาศผ่านเข้าออกได้ ถุงละ 25 กิโลกรัม เก็บไว้ในที่ร่มในที่ที่อากาศถ่ายเทได้ดี ทำการพลิกกลับถุงปุ๋ยทุกวันในช่วง 7 วันแรก และทุก 3 วันในสัปดาห์ถัด ๆ ไป เพื่อให้อากาศผ่านเข้าออกและเกิดการย่อยสลายได้ดี เก็บตัวอย่างปุ๋ยตลอดระยะเวลาการหมักวันที่ 0, 3, 14, 28, 35, และ 63 นำไปวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพและเคมีเพื่อติดตามกระบวนการหมักและการเลือกปุ๋ยหมักเพื่อนำไปใช้ต่อการเพาะเห็ดของเกษตรกร โดยมีการพลิกกลับถุงปุ๋ยไป-มา ก่อนตักปุ๋ยบริเวณกลางถุง ถุงละ 200 กรัม นำมารวมกันให้ได้น้ำหนักรวมประมาณ 2 กิโลกรัม จากนั้นนำปุ๋ยที่ได้ไปตากให้แห้ง (air dry) ในห้องปฏิบัติการแล้วทำการวิเคราะห์ตัวอย่างปุ๋ยทางกายภาพตามมาตรฐานคุณภาพปุ๋ยหมักของ Department of Agriculture (2005) แล้วนำมาคัดแยกขนาดด้วยภาชนะร้อนมีขนาดรู 2.0 มิลลิเมตร ก่อนนำไปวิเคราะห์พารามิเตอร์ทางเคมีอื่น ๆ ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น ความเป็นกรด-ด่าง ค่าการนำไฟฟ้า ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณธาตุอาหารหลัก: ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม และค่าสัดส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจน (C/N) โดยมีวิธีวิเคราะห์ดังนี้ 1) อุณหภูมิ ความชื้น ความเป็นกรดต่าง ค่าการนำไฟฟ้า ปริมาณฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมทำตามคู่มือวิเคราะห์

Methods of Soil Analysis, Part 3: Chemical Methods (Sparks *et al.*, 1996) และ Part 4: Physical Methods (Dane and Topp, 2002) สำหรับปริมาณอินทรีย์วัตถุวิเคราะห์ตามวิธีของ Sellami *et al.*, 2008) โดยนำตัวอย่างที่แห้งจากการหาค่าความชื้นมาเผาที่อุณหภูมิ 550 องศาเซลเซียสด้วยเตาเผาความร้อนสูง เป็นเวลา 4 ชั่วโมง นำออกมาทำให้เย็นในโถดูดความชื้นอีกเป็นเวลา 24 ชั่วโมง ชั่งน้ำหนัก และทำการทดลองซ้ำจนน้ำหนักตัวอย่างที่แห้งมีค่าคงที่ และปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (total nitrogen) วิเคราะห์ตาม AOAC Official Methods of Analysis (2000) ที่มีการเติมกรดซาลิซิลิก เพื่อให้ได้ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด

โดยผู้หมักที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ดำเนินการหมักร่วมกับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรรู้จักกระบวนการหมัก และนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรต่าง ๆ ข้างต้น ได้แก่ มูลสัตว์ และน้ำหมัก มาร่วมดำเนินการ แบ่งผู้หมักระหว่างสถาบันการศึกษา นำมาวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ และส่วนที่เกษตรกรนำไปหมักต่อเองในพื้นที่ ถ่ายทอดผลที่ได้จากการวิเคราะห์ให้ห้องปฏิบัติการแก่เกษตรกร ที่เกษตรกรจะได้เก็บผู้หมักที่เลือกระยะเวลาไว้เพื่อนำไปเพาะเห็ดฟางต่อไป

การเพาะเห็ดฟาง

การเพาะเห็ดฟางแบ่งเป็นการเพาะเห็ดในห้องปฏิบัติการ และการนำผลที่ได้ไปถ่ายทอดและร่วมปลูกกับเกษตรกร ในพื้นที่ โดยเลือกวัตถุดิบซึ่งเป็นของเสียทางการเกษตร ได้แก่ ฟางข้าว ก้อนเห็ดเก่า (จากการเพาะเห็ดนางฟ้า หรือเห็ดภูฐาน) และวัชพืชในท้องที่ ได้แก่ ผักตบชวา มาทำการปลูกเห็ดฟางแบบตะกร้า โดยตะกร้ามีขนาดบรรจุปริมาตร 0.0273 ลูกบาศก์เมตร มีความกว้างขอบบนตะกร้า

35 เซนติเมตร ก้นตะกร้า 26 เซนติเมตร และความสูงตะกร้า 30 เซนติเมตร มีสัดส่วนวัสดุเพาะต่อตะกร้าที่ปลูกเปรียบเทียบกับระหว่างการใช้ก้อนเห็ดเก่ากับฟางข้าว ดังนี้

1. ก้อนเห็ดเก่าจากการเพาะนำมาขาย หรือ ฟางข้าว (ที่แช่น้ำไว้ 1 คืน) 16 กิโลกรัม
2. ผักตบชวาสดหั่นยาว 3-4 เซนติเมตร 2 กิโลกรัม
3. แป้งข้าวเจ้า 30 กรัม
4. เชื้อเห็ดฟางอายุประมาณ 6-7 วัน (เชื้อเจริญเต็มถุง) 300 กรัม
5. ปุ๋ยหมักมูลวัวที่อายุ 35 หรือ 63 วัน 20 กรัม

นำวัสดุเพาะ (ก้อนเห็ดเก่า หรือฟางข้าว) ใส่ลงตะกร้าให้สูงจากก้นตะกร้า 2-3 นิ้ว หรือสูงจากก้นตะกร้า 2 ช่องล่างของตะกร้า กดให้แน่นพอประมาณ ให้ชิดขอบตะกร้าให้มากที่สุด (Figure 1 a) โรยผักตบชวาสับ (Figure 1 b) จากนั้นนำเชื้อเห็ดฟาง 1 ก้อน ขยี้เชื้อให้แตกออกนำไปคลุกแป้งข้าวเจ้าเพื่อเป็นอาหารระยะแรกของเชื้อเห็ดฟาง พร้อมคลุกปุ๋ยหมักมูลวัวด้วยเพื่อเป็นอาหารเสริม แบ่งเชื้อเห็ดฟางออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ เชื้อเห็ดฟาง 1 ก้อนสามารถเพาะเห็ดฟางได้ 2 ตะกร้า จากนั้นแบ่งเชื้อเห็ด 1 ส่วนใหญ่ ออกอีกเป็น 3 ส่วนย่อย (Figure 1 c) แล้วนำเชื้อ 1 ส่วนย่อยไปโรยทับผักตบชวาที่เตรียมไว้ในตะกร้าใน Figure 1 เป็นอันว่าทำขั้นที่ 1 สำเร็จ โดยแต่ละตะกร้าจะทำแบบนี้ 3 ชั้น ผิวหน้าและโรยก้อนเห็ดเก่าที่ละเอียดหรือฟางข้าวทับผิวหน้าบาง ๆ ประมาณ 1 เซนติเมตร (Figure 1 d) วางบนอิฐบล็อก แล้วคลุมด้วยกระโจมพลาสติก (Figure 1 e) ป่มเส้นใยเห็ดไว้เป็นเวลา 4-7 วัน ควบคุมภายในกระโจมหรือโรงเรือนให้อยู่ในระดับ

37-40 องศาเซลเซียส โดยมีเทอร์โมมิเตอร์แขวนไว้ภายในหากอุณหภูมิสูงเกินไปให้เปิดช่องลมระบาย

อากาศ หรือใช้วัสดุพรางแสงคลุม หรือรดน้ำรอบกระโจมเพื่อลดอุณหภูมิ

Figure 1. Processing of straw mushroom cultivation in a basket

a) Bedding first layer with rice straw material or old mushroom substrates

b) Topping second layer with water hyacinth

c) Having third layer with 1/3 of inoculated straw mushroom mixed with rice flour and cow manure compost

d) Repeating step a to c for 3 time

e) Putting the baskets on brick blocks and covering with a plastic sheet to maintain the temperature

ระหว่างวันที่ 5-8 ต้องควบคุมอุณหภูมิภายในให้อยู่ระหว่าง 28-32 องศาเซลเซียส ในช่วงวันที่ 6-7 จะมีการรวมตัวของเส้นใยเมื่อเป็นดอกเล็ก ๆ จำนวนมาก ห้ามเปิดพลาสติกบ่อยครั้งเพราะจะทำให้ดอกเห็ดฝ่อได้ เมื่ออายุ 8-10 วัน จะเริ่มมีเห็ดฟางที่เก็บเกี่ยวได้ เห็ดฟางในตะกร้า 1 รุ่น สามารถเก็บเกี่ยวได้ประมาณ 2-6 ครั้ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างเช่น การดูแลรักษา วัสดุที่ใช้เพาะ และฤดูกาล ตัดใยหลังการเพาะเห็ดประมาณ 4-5 วัน จะสังเกตเห็นตะกร้าเห็ด มีเส้นใยเห็ดเป็นปุยสีขาวเจริญคลุมทั่ววัสดุเพาะทำการตัดใยโดยใช้ฝักบัวรดน้ำให้ชุ่ม และทำการลดอุณหภูมิภายในโรงเรือนที่วางตะกร้าเห็ดให้เหลือประมาณ 28-32 องศาเซลเซียส เพื่อกระตุ้นการสร้างตุ่มดอก โดยการเปิดผ้าพลาสติก

ออกประมาณ 5-10 นาที แล้วปิดลงตามเดิม เสร็จแล้วคลุมผ้าพลาสติกไว้ตามเดิม

การเก็บเกี่ยวผลผลิตเห็ดฟาง

ดอกเห็ดที่ขึ้นเป็นกระจุก ทอยยเก็บขึ้นทั้งกระจุกโดยพยายามอย่าให้เส้นใยกระทบกระเทือน หลังจากเก็บดอกเห็ดมาแล้วให้ตัดแต่งเอาเศษฟาง หรือเศษขี้เลื่อยออก ทำการแยกขนาดดอกเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ โดยการใช้เวอร์เนียร์วัดขนาด นับจำนวน ชั่งน้ำหนักดอกเห็ดเปียกแล้วนำไปอบห้าน้ำหนักแห้ง

ผลการศึกษา

คุณลักษณะของปุ๋ยหมัก

คุณลักษณะของปุ๋ยหมักเชิงคุณภาพ ประเมินจากคุณลักษณะทางกายภาพและเคมีต่าง ๆ ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น ความเป็นกรด-ด่าง ค่าการ

นำไฟฟ้า ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณธาตุอาหารหลัก: ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม และอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจน โดยปุ๋ยหมักที่ศึกษานี้เป็นตัวอย่างที่แบ่งมาจากการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่กลุ่มเกษตรกรผสมผสานดอนพุทรา มีรายละเอียดดังนี้

จากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิพบว่าปุ๋ยหมัก สามารถแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ ได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มผสม วันที่ 0 (initial stage) ระยะอุณหภูมิสูง วันที่ 1-27 (thermophilic stage) และระยะที่ปุ๋ยเจริญเต็มที่ตั้งแต่วันที่ 28 เป็นต้นไป (mature stage) ดัง Figure 2 โดยเมื่อเริ่มหมัก วันที่ 0 มีอุณหภูมิเท่ากับอุณหภูมิภายนอก คือ 29.5 องศาเซลเซียส จากนั้นในวันที่ 1 อุณหภูมิเพิ่มขึ้นถึง 51.4 องศาเซลเซียส จากกระบวนการย่อย

สลายของจุลินทรีย์ ในระยะแรกนี้ปุ๋ยหมักมีความชื้นสูงถึงร้อยละ 57.9 ดัง Table1 จากนั้นอุณหภูมิจะลดต่ำลงอย่างรวดเร็วในวันที่ 3 เหลือ 35.3 องศาเซลเซียส เช่นเดียวกับความชื้นที่ค่อยๆ ลดลงจากการระเหยของน้ำ จนกระทั่งอุณหภูมิลดถึงเคียงกับอุณหภูมิภายนอกในวันที่ 28 มีอุณหภูมิ 29 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิภายนอกในวันดังกล่าวมีค่า 29 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาความชื้นพบว่าตั้งแต่วันที่ 35 เป็นต้นไปความชื้นจึงจะลดต่ำกว่าร้อยละ 35 และผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ปุ๋ยหมักจึงจะเหมาะต่อการนำไปเพื่อการใช้ทางการเกษตร โดยค่าความเป็นกรด-ด่าง และค่าการนำไฟฟ้าอยู่ในช่วงมาตรฐาน ตลอดระยะเวลาการหมักมีค่า 7.83-8.32 และ 2.21-3.48 ตามลำดับ

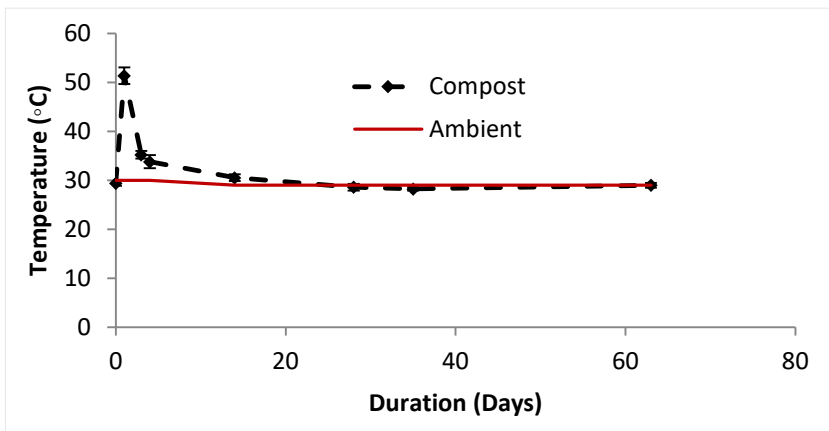

Figure 2. Temperature change during fermenting period

สำหรับปริมาณอินทรีย์วัตถุในปุ๋ยหมักมีค่าค่อนข้างสูงโดยมีค่าอยู่ในช่วงร้อยละ 48.52-58.68 ซึ่งมากกว่าที่กำหนดไว้ตามมาตรฐาน โดยกระบวนการหมักทำให้เกิดการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุด้วยจุลินทรีย์ที่เปลี่ยนรูปอินทรีย์วัตถุให้อยู่ในFigureเสถียรมากขึ้น ขณะที่บางส่วนถูก

ปลดปล่อยออกไปในรูปแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้อินทรีย์วัตถุมีปริมาณลดลง ดัง Table1 โดยเมื่อปุ๋ยหมักอยู่ในระยะที่พร้อมนำไปใช้ได้และมีปริมาณสารอินทรีย์ที่เพียงพอต่อการปรับปรุงคุณภาพดิน ต้องมีค่าอินทรีย์วัตถุไม่น้อยกว่าร้อยละ 30

ปริมาณธาตุอาหารหลัก ได้แก่ ธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม ล้วนมีค่ามากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้มีค่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 1, 0.5 และ 0.5 ตามลำดับ โดยตลอดกระบวนการหมักนั้นมีค่าอยู่ในช่วงร้อยละ 1.29-1.82, 1.39-5.65 และ 6.99-8.53 ตามลำดับ

อัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนบ่งบอกถึงกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์ ที่เมื่อตั้งต้น

จะมีค่าค่อนข้างสูงจากนั้นจะค่อยๆ ลดต่ำลงจากกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์ โดยปุ๋ยอินทรีย์ต้องมีอัตราส่วนน้อยกว่า 20: 1 ปุ๋ยอินทรีย์จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้งานได้ ซึ่งพบว่าปุ๋ยหมักตั้งแต่วันที่ 35 เป็นต้นไปมีค่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของกรมวิชาการเกษตรดังกล่าว

Table 1. Average moisture content (%), pH, conductivity, organic matter content (OM) (%), and major nutrients content (%): nitrogen (N), phosphorus (P) and potassium (K) including carbon/nitrogen ratio (C/N)

Compost period (days)	Moisture content (%)	pH	Electrical conductivity (dS/m)	OM (%)	N (%)	P (%)	K (%)	C/N
0	57.9 ± 1.9	7.83 ± 0.07	2.21 ± 0.01	58.68 ± 2.76	1.29 ± 0.02	3.12 ± 1.93	6.99 ± 0.62	26.4
3	52.1 ± 1.2	8.32 ± 0.03	2.40 ± 0.06	56.63 ± 1.70	1.45 ± 0.02	2.17 ± 0.34	7.02 ± 0.22	22.7
14	44.4 ± 1.5	8.25 ± 0.04	2.85 ± 0.06	51.26 ± 3.51	1.53 ± 0.02	1.39 ± 0.28	8.53 ± 0.37	19.4
28	40.7 ± 8.7	8.13 ± 0.03	3.10 ± 0.03	58.15 ± 8.28	1.65 ± 0.04	2.79 ± 1.30	8.48 ± 0.23	20.4
35	32.8 ± 2.1	8.07 ± 0.036	3.24 ± 0.09	51.98 ± 1.07	1.82 ± 0.02	5.65 ± 2.32	8.21 ± 0.29	16.6
63	15.8 ± 0.8	7.88 ± 0.07	3.48 ± 0.04	48.42 ± 3.02	1.58 ± 0.03	4.26 ± 0.53	8.06 ± 0.19	17.8
Compost Standard	< 35%	5.5-8.5	≤ 6	≥ 30	≥ 1	≥ 0.5	≥ 0.5	≤ 20

Note: Standard after Department of Agriculture (2005); mean ± SD

การประเมินประสิทธิภาพของปุ๋ยหมักต่อการเพาะเห็ด

การประเมินประสิทธิภาพของปุ๋ยหมักต่อการเพาะเห็ดนั้น ดำเนินการโดยนำปุ๋ยหมักที่ผ่านมาตรฐาน ได้แก่ ปุ๋ยหมักวันที่ 35 และวันที่ 63 มา

ปลูกทดสอบกับการเพาะเห็ดฟางแบบตะกร้า โดยแบ่งเป็น การเพาะแบบใช้เชื้อเลี้ยงจากก้อนเห็ดเก่า เปรียบเทียบกับการใช้ฟางข้าว และมีสัดส่วนของอาหารเสริมอื่น ๆ เช่น แป้ง และผักตบชวาที่เหมือนกัน พบว่าการใช้ปุ๋ยหมักมีประสิทธิภาพใน

การเพิ่มน้ำหนักผลผลิตสำหรับฟางข้าวต่อตะกร้ามากกว่าชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ($P<0.05$) (Figure 3) ขณะที่การเพาะด้วยก้อนเห็ดเก่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($P>0.05$)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาขนาดของผลผลิตในตารางที่ 2 พบว่าการใช้ปุ๋ยหมักวันที่ 63 กับก้อนเห็ดเก่าเป็นวัสดุปลูก มีแนวโน้มให้ผลผลิตที่มีดอกขนาดกลางและขนาดใหญ่ถึงร้อยละ 90.47 ของผลผลิตทั้งหมดซึ่งสูงที่สุด ขณะที่การใช้ปุ๋ยหมักวันที่ 35 ให้ผลผลิตรองลงมาเพียงร้อยละ 79.03 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากธาตุอาหารที่ได้จากการย่อยสลายปุ๋ยหมักที่เมื่อระยะเวลาการหมักนานขึ้นให้ธาตุอาหารในรูปแบบที่พร้อมใช้งานได้มากกว่าร่วมกับอาหารที่มาจากซีลี้อย่างก้อนเห็ดเก่าที่นุ่มยุ่ยทำให้ช่วยเพิ่มผลผลิตได้มากกว่า ขณะที่การทดสอบอื่น ๆ โดย

ฟางข้าวมีขนาดดอกเล็กน้อยกว่านี้รวมถึงปริมาณผลผลิตก็ได้น้อยกว่า สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจำนวนผลผลิตสำหรับวัสดุปลูกทั้ง 2 ชนิดจาก Figure3 ได้ดังนี้ วันที่ 63 > วันที่ 35 > ชุดควบคุม ดังนั้นสรุปได้ว่าซีลี้อย่างก้อนเห็ดเก่าซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ในท้องที่ร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมักวันที่ 63 เป็นอาหารเสริมจึงมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Figure4 a) กลุ่มผู้วิจัยจึงได้นำสูตรการเพาะเห็ดตะกร้าโดยใช้ซีลี้อย่างก้อนเห็ดเก่าที่มีปุ๋ยหมักวันที่ 63 เป็นอาหารเสริม เป็นสูตรที่นำไปใช้ถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่กลุ่มเกษตรกรผสมผสานดอนพุทรา ต.ดอนพุทรา อ.ดอนตูม จ. นครปฐม มีผลผลิตที่ถ่ายรูปรูปจากเรือนเพาะของเกษตรกรดัง Figure4 b

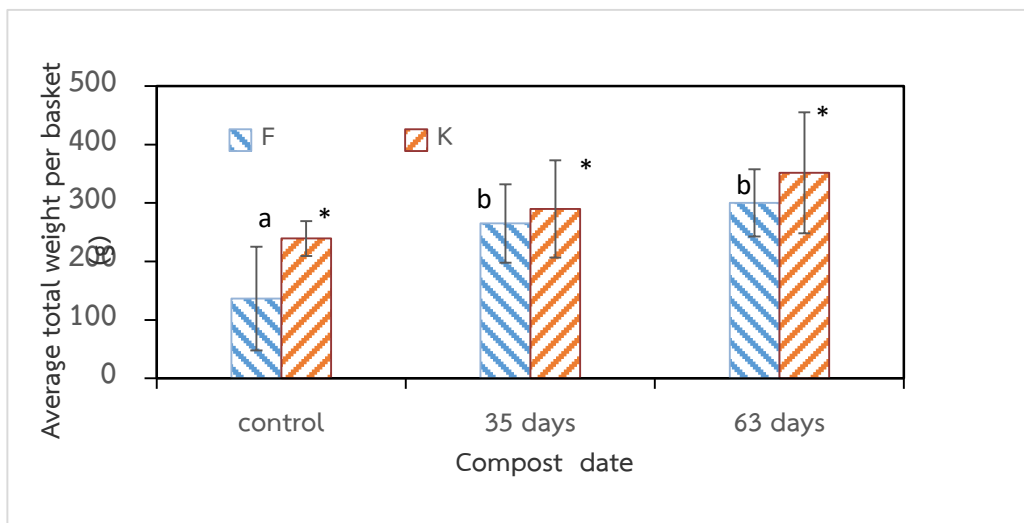

Figure 3. Average weight of straw mushroom production per basket;

: F = Cultivating on rice straw material

: K = Cultivating on old mushroom material

: Note: The letters a and b are significantly different, $P<0.05$

: The same * shows no statistical different, $P>0.05$.

Table 2. Straw mushroom numbers vary in sizes (%)

Treatments	Straw mushroom numbers (%)		
	Small 1.5-2.5 x 1.5-2.5 cm ²	Medium 2.6-3.0 x 2.6-4.0 cm ²	Large > 3.0 x > 4.0 cm ²
Control F	23.53	41.17	35.30
F 35 day	45.45	15.15	39.40
F 63 day	34.89	53.49	11.62
Control K	43.19	34.09	22.72
K 35 day	20.97	45.17	33.86
K 63 day	9.53	50.00	40.47

Note: Selected size according to the diameter x length; F = Rice straw and K = Old mushroom materials

Figure 4. Workshop of straw mushroom cultivation in a basket to agricultural members of Don Phutsa: a) Demonstrating of how to make a straw mushroom cultivation in a basket and b) The products of straw mushroom achieved by agriculturists of Don Phutsa

อภิปรายผล

การลดของเสียทางการเกษตรด้วยวิธีการหมักปุ๋ย เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาการจัดการของเสีย และสิ่งเหลือใช้ทางการเกษตรที่สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ ปุ๋ยหมักที่ได้นอกจากจะนำมาใช้ปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชแล้วยังสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าด้วยการนำไปทำเป็นอาหารเสริมเพาะเห็ดฟางได้อีกด้วย สำหรับปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผสมผสานดอนพุทรา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มี

การเกษตรหลากหลายทั้งการปลูกพืชสวน และพืชไร่ รวมถึงในท้องที่มีการเพาะเห็ดหลายชนิด ได้แก่ เห็ดนางฟ้า และเห็ดภูฐาน จึงมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่ต้องการกำจัดจำนวนมาก สำหรับก้อนเห็ดเก่า เมื่อปลูกเห็ดแล้วต้องจ้างรถรับจ้างขนส่งไปทิ้ง มีค่าใช้จ่ายถึงคันรถละ 800 บาท ไม่รวมค่าแรงการเก็บ (Sakda Service Center, 2013) การนำก้อนเห็ดเก่ามาเป็นวัสดุปลูกเห็ดนอกจากจะช่วยลดต้นทุนการเพาะเห็ดแล้ว ยังช่วยลดต้นทุนการกำจัด

ก้อนเห็ดแก่นี้ด้วย ซึ่งร้อยละ 95 ของก้อนเห็ดเก่าสามารถนำมากำจัดได้ด้วยวิธีนี้ นอกจากนี้ส่วนผสมที่สำคัญในลักษณะอาหารเสริมอีกอย่างหนึ่งได้แก่ ผักตบชวาสดสับ พบว่าปัญหาของผักตบชวารุกกล้าแม่น้ำลำคลองเป็นปัญหาต่อเมืองที่จังหวัดนครปฐม (Watcharaphon Company Limited, 2019) ซึ่งทางหน่วยงานราชการต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการทุกปี การนำผักตบชวามาใช้ประโยชน์เป็นการช่วยรัฐลดภาระค่าใช้จ่าย และเป็นการนำวัชพืชมาก่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้อีกด้วย

เมื่อนำปุ๋ยหมักที่ใช้ในการอบรมมาดำเนินการหมักและทดสอบเชิงคุณภาพเพื่อพิจารณาในการเลือกอายุปุ๋ยหมักที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในเชิงการเพิ่มผลผลิตพืช และการพัฒนานำไปเป็นอาหารเสริมในการเพาะเห็ดฟาง พบว่าปุ๋ยหมักที่เจริญเต็มที่มีอายุพร้อมใช้งานได้อยู่ที่วันที่ 35 และ 63 โดยมีอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนน้อยกว่า 20 และมีปริมาณธาตุอาหารหลัก ได้แก่ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม ตลอดจนปริมาณอินทรีย์วัตถุอยู่ในมาตรฐาน Department of Agriculture (2005) เพื่อการจำหน่าย โดยเมื่อนำปุ๋ยหมักมาทดสอบกับการเพาะเห็ดฟางทั้งแบบใช้วัสดุปลูกที่เป็นฟางข้าว เปรียบเทียบกับการใช้เชื้อจากก้อนเห็ดเก่า พบว่าน้ำหนักเฉลี่ยเห็ดฟางต่อตะกร้าของการใช้ปุ๋ยหมักอายุ 63 วันมีปริมาณมากกว่าวันที่ 35 และชุดควบคุม โดยการใช้เชื้อจากก้อนเห็ดเก่ามีประสิทธิภาพดีกว่าการใช้ฟางข้าว จึงได้นำปุ๋ยหมักอายุ 63 วัน และเทคนิคการใช้เชื้อจากก้อนเห็ดเก่ามาเป็นวัสดุปลูกเพื่อการสาธิตและถ่ายทอดวิธีการเพาะเห็ดพบว่าผลผลิตเห็ดที่ได้มีดอกโตมารับประทาน และมีปริมาณ 3-4 กิโลกรัมต่อรุ่น ต่อตะกร้า และสามารถนำไปจำหน่ายได้ และเมื่อเก็บ

ผลผลิตแล้ววัสดุปลูกนำมาผสมรวมกันเพื่อทำเป็นปุ๋ยหมักไว้ใช้ได้ต่อไปอีก

กล่าวโดยสรุป การลดของเสียทางการเกษตรเพื่อนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักนั้น ช่วยแก้ปัญหาขยะทางการเกษตรในท้องที่ลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในการกำจัดของเสียอย่างก้อนเห็ดเก่า ประมาณ 1,000-2,000 บาทต่อเล้า ช่วยกำจัดวัชพืช ที่เป็นปัญหาของท้องที่ ได้แก่ ผักตบชวา ลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการดูแลชุดลอกลำน้ำ เพิ่มรายได้ในครัวเรือนจากการจำหน่ายเห็ดฟางที่สามารถให้ผลผลิตได้ 2-4 กิโลกรัมต่อตะกร้า จำหน่ายในราคากิโลกรัมละ 80-100 บาท ได้อีกด้วย ซึ่งการนำปุ๋ยหมักมูลวัวมาเป็นอาหารเสริมเพื่อการเพาะเห็ดฟางยังค่อนข้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกษตรกรสามารถ นำองค์ความรู้นี้ใช้ในท้องที่ได้ อย่างยั่งยืน เพราะนอกจากปุ๋ยหมักจะมีประโยชน์ต่อการบำรุงดินในสวนและไร่ของตนแล้ว ยังสามารถแบ่งออกมาทำประโยชน์ในการเพาะเห็ดเสริมเป็นรายได้ได้อีกด้วย

สรุป

จากการลดของเสียทางการเกษตรด้วยวิธีการหมักปุ๋ย พบว่าเมื่อดำเนินการหมักและทดสอบเชิงคุณภาพเพื่อพิจารณาในการเลือกอายุปุ๋ยหมักที่เจริญเต็มที่มีอายุพร้อมใช้งานได้อยู่ที่วันที่ 35 และ 63 โดยมีอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนน้อยกว่า 20 และมีปริมาณธาตุอาหารหลักตลอดจนปริมาณอินทรีย์วัตถุอยู่ในมาตรฐาน เมื่อนำปุ๋ยหมักมาทดสอบการเพาะเห็ดฟางทั้งแบบใช้วัสดุปลูกที่เป็นฟางข้าว เปรียบเทียบกับการใช้เชื้อจากก้อนเห็ดเก่า พบว่าน้ำหนักเฉลี่ยเห็ดฟางต่อตะกร้า

ของการใช้ปุ๋ยหมักอายุ 63 วันมีปริมาณมากกว่าวันที่ 35 และชุดควบคุม โดยการใช้น้ำที่เหลือจากก้อนเห็ดเก่ามีประสิทธิภาพดีกว่าการใช้ฟางข้าว จึงได้นำปุ๋ยหมักอายุ 63 วัน และการใช้น้ำที่เหลือจากก้อนเห็ดเก่ามาเป็นวัสดุปลูก สาธิตและถ่ายทอดวิธีการเพาะเห็ดให้กับกลุ่มเกษตรกรผสมผสานดอนพุทรา

เอกสารอ้างอิง

- AOAC. 2000. AOAC Official Methods of Analysis. 17th ed. AOAC International, Gaithersburg. MD.
- Manassporn, P., T. Natsima and S. Weerasak. 2019. Accumulation of heavy metals in straw mushroom from difference substrate media. *Khon Kaen Agriculture Journal*. 47 (SUPPL.1) : 1711-1716. (in Thai)
- Nootharee, T., T. Artit, C. Siwadon, P. Karun, C. Piphat, T. Janjira, W. Thanakorn and L. Suman. 2018. Effects of Vermicompost on quality of paddy straw mushroom (*Volvariella Volvacea*) by short stack. *King Monkut's Agriculture Journal*. 36(3): 81-90. (in Thai)
- Ocharutip, R. 2014. Improvement of empty palm bunches for straw mushroom cultivation by adding compost: comparison using pig manure compost, cow manure and chicken manure. Department of Environmental Science, Faculty of Science, Silpakorn University, Nakhon Pathom. 39 p. (in Thai)
- Ratchakorn, N., S. Suthep, V. Pisit and P. Tawach. 2015. Co-compost production from sewage sludge mixed with vegetable wastes and scum. *Journal of Community Development and Life Quality*. 3(1): 95-105.
- Sanea, R. 2012. Production of straw mushroom. *Irrigated Agriculture Newsletter*. 16(63): 27-36. (in Thai)
- Sellami, F., S. Hachicha, M. Chtourou, K. Medhioub and E. Ammar. 2008. Maturity assessment of composted olive mill wastes using UV spectra and humification parameters. *Bioresource Technology*. 99(15): 6900-6907
- Sparks, D.L., A.L. Page, P.A. Helmke, R.H. Loeppert, P.N. Soltanpour, M.A. Tabatabai, C.T. Johnston and M.E. Sumner. 1996. *Methods of Soil Analysis. Part 3: Chemical Methods*. Soil Science Society of America Book Series, No. 5, Soil Science Society of America, Madison. 1390 p.
- Supapron, S. and K. Prinya. 2015. The used of bamboo residues from chopstick production for mushroom

cultivation material. *In*: RMUTP Research Journal (Special Issue): 20-26 (in Thai)

Sutthichai, S. 2010. Effect of cultivation substrate and supplemented materials treated with some microorganism and bioextracts on production yield of straw mushroom (*Volvariella volvacea* (Bull. ex Fr.) Sing.) grown in plastic basket. Thai Science and Technology Journal. 18(2): 17-36. (in Thai)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน

ต. รางบัว อ. จอมบึง จ. ราชบุรี

Factors Affecting on Participation in Water Resource Management of People Rang Bua Subdistrict, Chom Bueng District, Ratchaburi Province

วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา^{1*} ธิติมา วงษ์ชีรี² และ วาสนา มานิช²

Wanpen Worawongpongsa^{1}, Thitima Wongsheree² and Wasana Manish²*

^{1*}ศูนย์บริการทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ราชบุรี) จ. ราชบุรี 70150

^{1*}Education Service Center, King Mongkut's University of Technology Thonburi (Ratchaburi Learning Park), Ratchaburi 70150, Thailand

²สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

²Institute for Scientific and Technological Research and Services (ISTRIS), King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok 10140, Thailand

*Corresponding author: E-mail : wanpen.wor@gmail.com

(Received: August 21, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: This research aimed to study 1) the level of participation in water resources management, recognition of the value of water resources, knowledge on water resources management, and receiving information sources on water resources management of the people in Rang Bua Sub-district, Chom Bueng District, Ratchaburi province. 2) The relationship between participation in water resource management and the use of water resources management information, the recognition of the value of water resources, the knowledge on the water resources management, and the receiving information sources on the water resources management. 3) Factors influencing participation in water resources management. The samples were 336 households in Rang Bua Sub-district, Chom Bueng District, Ratchaburi Province. The data were collected by using questionnaires.

The research findings were as follows: 1) people participated in moderate water resources management, high perceiving on the value of water resources, having moderate knowledge of water resources management and low receiving information sources of water resources management. 2) Water resource perception knowledge and understanding of water resources management were positively correlated with participation in water resource management at statistical significance level of .001 and 3) water resource perception, knowledge on water

resources management and water resources management information sharing can predict participation in water resources management by 11.2 percent.

Keywords: Participation, water resources management, water resource perception, knowledge of water resources management, getting information sources

บทคัดย่อ : การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ กับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี จำนวน 336 คน เรือนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำระดับปานกลาง การรับรู้คุณค่าระดับมาก ความรู้ระดับปานกลาง และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารระดับน้อย 2) การรับรู้คุณค่า และความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ 3) การรับรู้คุณค่า ความรู้ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำได้ร้อยละ 11.2

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากรน้ำ การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การรับแหล่งข้อมูลข่าวสาร

คำนำ

ตำบลรางบัว อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูงและลาดเชิงเขา สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายหรือเป็นดินลูกรัง จึงกักเก็บน้ำไม่ค่อยได้ ประกอบกับ ไม่มีลำคลอง แหล่งน้ำจึงมาจากลำห้วยสำนักไม้เต็ง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ โดยแยกเป็นลำห้วยสายเล็ก คือ ลำห้วยบ้านหนองเต่าดำและลำห้วยบ้านหนองนกกระเรียน อาชีพส่วนใหญ่เป็นการทำนา โดยอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ และอาศัยหน่วยงานจากโยธาจังหวัดราชบุรี รพช. กรมการปกครอง กรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยการขุดลอกลำห้วย ก่อสร้างฝาย ขุดบ่อบาดาล สระน้ำ เพื่อราษฎรได้มีน้ำไว้ใช้สำหรับ

อุปโภค บริโภค ซึ่งระบบประปาในตำบลรางบัวจะประสบปัญหาเพราะในช่วงฤดูแล้ง น้ำจะแห้งขอดทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการทำน้ำประปา ส่วนในฤดูฝนก็ประสบกับปัญหาน้ำขุ่น น้ำประปาไม่สะอาด (Rang Bua Tambon Administration Organization, 2015) การบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งกระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยืนยาว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ (Department of Environment Quality Promotion, 2016)

Ratanathanopas *et al.* (2014) ได้ทำการสำรวจทัศนคติและความคาดหวังของบ้านราง

ดอกอ่าว หมู่ 1 ตำบลรางบัว อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า ชุมชนบ้านรางดอกอ่าว ส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาด้านอาชีพทำกิน สาธารณูปโภคสิ่งแวดลอม และปัญหาความขัดแย้งที่ชุมชนต้องการให้ภาครัฐหรือภาคการศึกษาในพื้นที่เข้าไปช่วยแก้ไข โดยมีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหา น้ำประปาชุมชนเหลืองไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ปัญหาพื้นที่แห้งแล้ง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาไม่มีหน่วยงานจัดเก็บขยะมูลฝอย และปัญหาพื้นที่ทำกินสำหรับเลี้ยงสัตว์และเก็บของป่าลดลง เป็นต้น ในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนมักจะแก้ไขผ่านนโยบายจากรัฐ โดยใช้บุคลากรหรือคนภายนอกชุมชน ทำให้ส่วนใหญ่ไม่ประสบผลสำเร็จและขาดความยั่งยืน เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของเจ้าของปัญหา

Williams (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยการร่วมมือของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการพัฒนาประชาชนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา (United Nations, 1987)

Cohen and Uphoff (1980 as cited in Yokjinda, 2014) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับ

ผลประโยชน์ (benefits) 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินงานรับผลประโยชน์และประเมินผล เกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ และแก้ไขปัญหาจากทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การรับประโยชน์ และการประเมินติดตามผลการจัดการทรัพยากรน้ำ ประชาชนต้องมีการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ

การศึกษาคั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี เพื่อให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ ของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ กับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการ

ทรัพยากรน้ำ ของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสำรวจ (survey research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่เป็นตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี จำนวน 3,130 หลังคาเรือน เก็บข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน ได้ข้อมูลทั้งหมด 336 ชุด คิดเป็นร้อยละ 10.73

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย การคิดและการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสอบถาม จำนวน 5 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย ประกอบด้วยข้อคำถาม 19 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบเลือกตอบ ใช่ /ไม่ใช่ ประกอบด้วยข้อคำถาม 9 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบเลือกตอบ ประกอบด้วยข้อคำถาม 8 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามสำหรับการวิจัยไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดโดยหาความสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (item-total correlation) เพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบความสัมพันธ์สอดคล้องกับคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามรายด้าน และทั้งฉบับเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.95 โดยมีค่า item-total correlation ระหว่าง 0.31 - 0.85

แบบสอบถามการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ

0.89 โดยมีค่า item-total correlation ระหว่าง 0.49 - 0.75

แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ 0.81 โดยมีค่า item-total correlation ระหว่าง 0.25 - 0.68

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต. รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูล

ข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ ของประชาชน ต. รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

Table 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การรับรู้คุณค่าคุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า ประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรีมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.33 โดยมีรายละเอียดดังนี้ การมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.41 ส่วนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.29 2.33 และ 2.30 ตามลำดับ

การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำระดับมาก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำระดับปานกลาง และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำระดับน้อย

Table 1. The level of participation, value recognition, knowledge and getting information sources

Variables	\bar{X}	S.D.	Level
Participation in water resources management	2.33	0.58	moderate
Decision making	2.41	0.60	high
Implementation	2.29	0.64	moderate
Benefits	2.33	0.65	moderate
Evaluation	2.30	0.66	moderate
Water resources value recognition	4.21	0.55	high
Knowledge of water resources management	5.19	1.74	moderate
Getting information sources of water resources management	2.09	1.08	low

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำกับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ ของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

Table 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำกับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ

Table 2. The relationship between participation and value recognition, knowledge and getting information sources

Variables	Participation in water resources management
Water resources value recognition	0.234***
Knowledge of water resources management	0.239***
Getting information sources of water resources management	0.027

***Correlation is Significant at the 0.001

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

Table 3 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี พบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน (R = 0.334) สามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนได้ร้อยละ

ของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี พบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ($r = 0.234$) และความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ($r = 0.239$) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ส่วนการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

11.20 ด้วยความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์ 0.543 โดยมีการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และ/หรือการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างน้อย 1 ตัวที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำสามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับการ

จัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสาร
การจัดการทรัพยากรน้ำสามารถพยากรณ์การมีส่วน

ร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนได้
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Table 3. Factors influence participation in water resources management

Variables	b	SE _b	β	t	p-value
Water resources value recognition	0.272	0.075	0.264	3.614	0.000***
Knowledge of water resources management	0.062	0.024	0.189	2.574	0.011*
Getting information sources of water resources management	0.082	0.039	0.156	2.108	0.036*

a = .667 ; SE_{est} = 543 ; R = 334 ; R² = 112 ; F = 8.294 ; Sig = .000

***Correlation is Significant at the 0.001

*Correlation is Significant at the 0.05

สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการ
ทรัพยากรน้ำของประชาชน เมื่อนำปัจจัยทุกตัวเข้า
สมการในรูปคะแนนดิบ เป็นดังนี้

$$Y = 0.667 + 0.272 (\text{การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ}) + 0.062 (\text{ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ}) + 0.082 (\text{การรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ})$$

จากสมการถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในรูปคะแนนดิบสามารถอธิบายได้ดังนี้ ถ้าไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเท่ากับ 0.667 ถ้าประชาชนมีการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.272 ถ้าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมใน

การจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.062 และถ้าประชาชนมีการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.082

สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน เมื่อนำปัจจัยทุกตัวเข้าสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน เป็นดังนี้

$$Z = 0.264 (\text{การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ}) + 0.189 (\text{ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ}) + 0.156 (\text{การรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำ})$$

จากสมการถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในรูปคะแนนมาตรฐานสามารถอธิบายได้ดังนี้ ถ้าประชาชนได้รับคะแนนมาตรฐานการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัย

อื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีคะแนนมาตรฐานการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.264 ถ้าประชาชนได้รับคะแนนมาตรฐานความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีคะแนนมาตรฐานการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.189 และถ้าประชาชนได้รับคะแนนมาตรฐานการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง คาดว่าประชาชนจะมีคะแนนมาตรฐานการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น 0.156

สรุปได้ว่า จากสมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี พบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนได้ หมายความว่า ถ้าประชาชนรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำมากขึ้น จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าประชาชนรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำน้อยลง จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำลดลง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำมากที่สุด คือ การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับ

แหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี มีประเด็นการอภิปรายการวิจัยดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ กับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำกับการรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriphutsomboon (2009) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูสัตว์น้ำหน้าบ้าน จังหวัดลพบุรี พบว่า ความคาดหวังผลประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำกับความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wischart , Sila , and Sangjun (2017) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยของประชาชนชุมชนที่ 2

เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอย Sriphtsomboon (2009) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูสัตว์น้ำหน้าบ้าน จังหวัดลพบุรี พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ งานวิจัยของ Seeingit (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์กับมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยของ Pirunjareonporn (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดในตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ด้านการปราบปรามและบำบัดฟื้นฟูต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำกับการรับแหล่งข้อมูลข่าวสาร การจัดการทรัพยากรน้ำ จากผลการวิจัยพบว่า การรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ekpaknark (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่มี

ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ งานวิจัยของ Pirunjareonporn (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดในตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ด้านการปราบปรามและบำบัดฟื้นฟูไม่ต่างกัน และงานวิจัยของ Suwannaka (2009) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนเทือกเขาทะลาย เขตตำบลนายายอาม และตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม พบว่า งานวิจัยของ Sriphtsomboon (2009) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูสัตว์น้ำหน้าบ้าน จังหวัดลพบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ และงานวิจัยของ Winthachai (2014) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำอ้อม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ Phoochinda and Keawdunglek (2013) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชนและระดับครัวเรือน พบว่า ความรู้ความเข้าใจด้านพลังงานหมุนเวียนเป็นปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชนและระดับครัวเรือน Koompai (2016) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า อบต. สื่อสารให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนอย่างชัดเจนมีผลทางบวกต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน Wongprasit (2009) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความถี่ในการรับข่าวสาร เพศ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การสังเกตเห็นความผิดปกติของแหล่งน้ำ การเห็นความสำคัญของแหล่งน้ำ การได้รับข่าวสาร ระดับการศึกษา รายได้ และ

การเป็นสมาชิกกลุ่มมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดมหาสารคาม Sitthisuntikul, Punyawadee, and Yossuck, (2017) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ด้านการบริหารจัดการได้แก่ 1) ปัจจัยด้านชุมชน –การมีส่วนร่วม ศักยภาพชุมชน ผู้นำชุมชน ความเข้มแข็งของเครือข่ายอนุรักษ์ 2) ปัจจัยด้านบุคลากรในองค์กร –ความมีจิตอาสา ทักษะประสบการณ์ ความรู้ ความทุ่มเท 3) ปัจจัยด้านผู้นำขององค์กร –ความมีวิสัยทัศน์ การให้ความสำคัญ ความตั้งใจและมุ่งมั่น ทักษะการจัดการ และ 4) ปัจจัยด้านอื่นๆ –การสนับสนุนด้านปฏิบัติการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยของ Chantuk , Charani, and Netchu (2016) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านผู้นำ ด้านการสร้างจิตสำนึก และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรส่งผลต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

สรุป

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำระดับปานกลาง 2) การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ และความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมี

ส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ 3) การรับรู้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรน้ำสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำได้ร้อยละ 11.2

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผู้วิจัยขอบพระคุณ ประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรีที่สนับสนุนข้อมูลเพื่อการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

Chantuk, T. , M. Charani and K. Netchu. 2016. The causal factors of the participation management of the public to strengthen the community in the western region of Thailand. RMUTL Journal of Humanities and Social Sciences 4(2): 60-69. (in Thai) Department of Environment Quality Promotion. 2016. Water resource management. (Online). Available: <http://www.environment.in.th/archives/1480> (April 11, 2019). (in Thai)

Ekpaknark, S. 2007. Factors related to people participation in solid waste management: A case study on Muang Gan Pattana municipality, Amphoe Mae Tang, Changwat

Chiang Mai. M.S. Thesis. Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)

Koompai, S. 2016. Factors Affecting the Participation of the People in Modelled Subdistrict Administrative Organizations in Nakhon Si Thammarat. Veridian E-Journal, Silpakorn University 9(2): 733-748. (in Thai)

Phoochinda, W. and V. Keawdounlek. 2013. Factors Affecting People Participation in Renewable Energy Management for Household and Community Levels. Journal of Science and Technology Maharakham University 32(6): 741-751. (in Thai)

Pirunjareonporn, O. 2007. Factors affecting resident's participation in drug problem solving in Tombon Bangrakpathana, Bangbuathong district, Nonthaburi province. M.P.A. Thesis. Khon Kaen University, Khon Kaen. (in Thai)

Rang Bua Tambon Administration Organization. 2015. Natural resource information. (Online). Available: <http://www.rangbua.go.th> (April 11, 2019). (in Thai)

Ratanathanopas, A., T. Wongcharee, W. Worawongpongsa and B.

- Ngarmarunchot. 2014. Study, survey, analysis and data processing for agricultural energy and environment management, case study Ban Rang Dok Mai, Moo 1, Rang Bua subdistrict, Chom Bueng district, Ratchaburi province, Project report. King Mongkut's University of Technology Thonburi. (in Thai)
- Seeingit, R. 2007. Factors affecting on people participation on environmental conservation plan: A case study of Tambon Donmanow administration district, Songpinong district, Suphanburi province. M.P.A. Thesis. Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Sitthisuntikul, K. , V. Punyawadee and P. Yossuck. 2017. Factors associated to the performances of local administration organization in encouraging forest conservation of local communities, Chiang Mai province. *Journal of Community Development and Life Quality* 5(3): 586-596. (in Thai)
- Sriphutsomboon , W. 2009. Factors relating to people is participation on fisheries resources conservation : A case study on village fishery resources rehabilitation project Lopburi province. M.A. Thesis. Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Suwannaka, S. 2009. Factors Thai influence on people's participation about forest preservation and development campaign of “Khao Ta LaiW Ta Lai Moutain in Wang Mai and Na Yai Am subdistrict, Chantaburi province. M.A. Thesis. Rambhai Barni Rajabhat University, Chantaburi. (in Thai)
- United Nation. 1987. *Population Participation in Decision Making for Development*. New York : United Nation Publication.
- Williams, E. 1976. *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Georgia State University, Atlanta, Ga.
- Winthachai, P. 2014. Factors related to public participation in work implementation of Narm-Orm subdistrict administrative organization, Kasel Wisai district, Roi-et province. M.P.A. Thesis. Rajabhat Mahasarakham University, Maha Sarakham. (in Thai)
- Wiseschart, S. , S. Sila and S. Sangjun. 2017. Factors associated with solid waste separation behavior of people living

in the 2nd community, Wang Nam Yen municipality, Sa Kaeo province Journal of Community Development and Life Quality 5(2): 422-433. (in Thai)

Wongprasit, N. 2009. Factors effecting people participation on natural resources and environmental conservation in Huay Thapthan-huaysamran wildlife sanctuary area, Surin province. M.S.

Thesis. Surindra Rajabhat University, Surin. (in Thai)

Yokjinda, W. 2014. Public participation in community development of Thung Krang village, Tambon Thap Sai, Amphoe Pong Nam Ron, Chanthaburi province. M.P.A. Thesis. Burapha University, Chon Buri. (in Thai)

Journal of Community Development and Life Quality

1. Creating Value Added Antique Woven Fabric of Thap Klai Community, Uthai Thani Province Nikorn Suwannadee, Aphinya Chongphatthanakorn, Bannaruk Thammasiri, Khonchanok Nunjaijumpa and Kanokwan Limveerapajak.....	1
2. Problem Solving Operations in Southern Border Provinces: Case Study of Project for Repairing Houses that are Poor and Underprivileged People in Southern Border Provinces Pisit Ongcharoen	14
3. Model of Knowledge Management for Karen Woven Frabrics, Pamorlor village, Ban Kat Subdistrict, Mae Sariang District, Mae Hong Son Province Kanthana Jaisuwan, Songsak Panya, Surin Mahawan, Nopparat Sittichoktanarak, Watcharee Weerakaew and Ampa Samakpongphun.	27
4. Effect of Entrepreneurial Orientation on Corporate Sustainability Performance: Mediating Role of Differentiation and the Knowledge Integration Capability of Community Enterprises in Three Southern Border Provinces Dussadee Nakruang, Kwunkamol Donkwa and Adisak Suvittawat.....	39
5. Knowledge Management for Upgrading on Household Accounting Ban Prue Rung Community, Chuea Phloeng Subdistrict, Prasat District, Surin Province Anongrak Chanapai.....	51
6. Satisfaction and Key Components for Funding from External Funding Agency of Faculty of Physical Therapy, Mahidol University Wanida Kaewchaum.....	63
7. Assessment of Community Based Tourism Management by Ban Tha Hin Area of Songkhla Lake Basin, Sathing Phra District, Songkhla Province Chairat Jussapalo.....	73
8. Model of Cultural Tourism Based on Local Wisdom in Khlong Thepha Basin, Songkhla Province Pornpen Prakobkit.....	87
9. Effects of Online Classroom Management with Active Learning in Statistic for Life and Career Course on Promoting Students Teamwork Kampanat Kusirirat, Nuchsharat Nuchprayoon and Tiantada Hirunyachattada.....	97
10. Community Learning as an Effective Way to Facilitate Learning Counselling Skills: A Study Project of Thai University Students Trawn Chaleerakrakoon, Chalalai Taesilapasathit, Kiattisak Jangcharoenjittkul, Burachai Asawathaweeboon and Jaruwan Sakulku.....	109
11. The Political Communication Effects on Democratic Identity Construction of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University Students Peerapong Sutcharitpan and Peeradaw Mudardum.....	123
12. A Development of Animation Media with Local Wisdom in Field of Mathematics: Case Study of Wat Metarang School, Sam Khok District, Pathum Thani Province Krisawan Prasertsith.....	134
13. Perception of Health Status, Behavior, Cost and Benefit for Agricultural from Chemical Rice Farming and Organic Rice Farming in Ban Tun Subdistrict, Mueang District, Phayao Province Kriangkrai Nooleg, Potjanart Sumalai, Aussajan Titawong and Namngern Chantaramanee.....	146
14. Compost Application as a Supplement on Straw Mushroom Cultivation: Agricultural Waste Reduction with Composting Technique and Value Adding by Mushroom Cultivation Natdhera Sanmanee, Prattana Phuekvilai, Kamolchanok Panishkan, Siriprapha Rayayoi, Sasithorn Saikaew, Phaisan Aueasinsap and Kanchana Surapa.....	158
15. Factors Affecting on Participation in Water Resource Management of People Rang Bua Subdistrict, Chom Bueng District, Ratchaburi Provinc Wanpen Worawongpongsa, Thitima Wongsheree and Wasana Manish.....	170

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)
โทร 053-942476, 087-6560160 อีเมล: journals.unrn@gmail.com

Journal of Community Development and Life Quality 25(4) ISSN (Print): 2630-0430